

ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี

นางสาวสุจรรยา สุจริตศรีชัยกุล

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PERSON ENTITLED TO REQUEST FOR EXECUTION

Miss Sujanya Sujaritsrichaikul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี

โดย

นางสาวสุจรรยา สุจริตศรีชัยกุล

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คนบดีคณะนิติศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์พิเศษ จริฎ ภัคดีธนากุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ไกรสร บารมีอวยชัย)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สุจรรยา สุจิตศรีชัยกุล : ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี (PERSON ENTITLED TO REQUEST FOR EXECUTION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. ศักดา ธนิตกุล, 206 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ ตามคำพิพากษาตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดี ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 วางหลักให้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาก็รับรองสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้ ถึงกระนั้นก็ตาม กลับไม่รับรองสิทธิดังกล่าวแก่ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาและผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ทั้งที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เช่นเดียวกัน จึงก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ เมื่อศึกษาถึงแนวคิดการโอนสิทธิตามคำพิพากษาตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้มีการเปลี่ยนตัวผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ การรับช่วงสิทธิซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายจึงยิ่งสมควรที่จะให้สิทธิเข้ามาร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน

นอกจากนี้ การไม่รับรองสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวจำต้องไปฟ้องว่ากล่าวเป็นคดีใหม่ ทั้งที่ได้รับการพิสูจน์ถึงสิทธิผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาแล้ว จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด และในกรณีสุดท้าย การปฏิเสธซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนที่จะเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ผู้สุจริตกลับเป็นการคุ้มครองลูกหนี้ผู้ไม่สุจริต ทั้งข้อพิพาทที่อาจเกิดจากการรับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่บุคคลดังกล่าวก็มีได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสับสนซับซ้อนในการบังคับตามสิทธิเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงขอเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ให้บุคคลที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ด้วยเช่นกัน

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2560

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5886033034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: EXECUTION / ENTITLED PERSON

SUJANYA SUJARITSRICHAIKUL: PERSON ENTITLED TO REQUEST FOR EXECUTION. ADVISOR: PROF. SAKDA THANITCUL, Ph.D., 206 pp.

The thesis aims to study the possibility of determining the right to request for execution of the assignee who obtained the right from the judgment creditor, the subrogated who acquired the right according to laws, the beneficiary of the compromise agreement in court, and the creditor of the judgment creditor.

The thesis found that the Civil Procedural Code section 271 provides that only the parties or person who won the case (judgment creditor) is entitled to request for execution. However, the Supreme Court also recognizes the right to request for execution of the person who is not the judgment creditor but having such right stipulated by law. Nevertheless, the Supreme Court denies recognizing the right to request for execution of the assignee and the subrogated who obtain the right from the judgment creditor. This causes the disparity between substantive law and procedural law. From studying the concept of assignment of judgment according to the US law, there is the provision of law allowing for the change of the judgment creditor to request for execution. As such, the subrogation triggered by law should be entitled to have the right to request for execution as well.

Besides, denying the right that had once been affirmed of the beneficiary of the compromise agreement in court leads to a new lawsuit and cannot be deemed as a good and efficient civil procedural system. Last, denying the right of the creditor of the judgment creditor may turn into guarding the dishonest debtor. In contrast, by allowing such rights to execution, the disputes that may arise within its scope will not be greater or more complicated than that which is an ordinary case in any event.

The thesis finally proposes that there should be an amendment to the Civil Procedural Code section 271 by providing the right to request for execution of the person having the rights stipulated by law.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2017

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลผู้มีพระคุณต่อผู้เขียนหลายท่านด้วยกัน ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ธนิตกุล ที่กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และคอยให้คำแนะนำ กำลังใจ ตลอดจนความเมตตาแก่ผู้เขียนเสมอ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภักดีธนากุล ที่ให้ความกรุณา รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ท่านอาจารย์จะเป็นผู้ที่จุดประกายความคิดของผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว ท่านยังสละเวลาอันมีค่าในการตรวจทานวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ตลอดการจัดทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียนอย่างใกล้ชิด ทั้งยังให้กำลังใจและให้ข้อคิดแก่ผู้เขียนในการมุ่งมั่นทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เต็มความสามารถเพื่อประโยชน์แก่วงการนิติศาสตร์ ความเมตตาที่ได้รับจากท่านนั้นเป็นที่ซาบซึ้งใจแก่ผู้เขียนยิ่งนัก

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไกรสร บารมีอวยชัย และท่านศาสตราจารย์พิเศษวิศิษฎ์ วิศิษฎ์สรอรรถ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งให้ข้อสังเกตและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์ที่สุด

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณสุรียัน และคุณอรทัย สุจริตศรีชัยกุล ผู้เป็นบิดามารดาอันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียนที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ และเชื่อมั่นในตัวผู้เขียนเสมอมา และขอกล่าวคำขอบคุณต่อคุณฉัตรเฉลิม ธรรมวินทร ที่ได้ให้คำปรึกษา กำลังใจ และความช่วยเหลือผู้เขียนในทุกด้านตั้งแต่เริ่มต้นจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลงได้ด้วยดี ทั้งขอขอบคุณคุณนันทพล อุดมศิลป์ คุณกิตติศักดิ์ คงขำ คุณสรรเสริญ เอี่ยมสุทธิวัฒน์ และคุณวริศ อมรชัชวาลกุล และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ผู้เขียนไม่อาจกล่าวนามถึงได้ทั้งหมด ทุก ๆ ท่านล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จได้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวงการนิติศาสตร์ต่อไป ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาแต่บิดามารดา คณาจารย์ รวมถึงบุคคลผู้มีพระคุณทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้นนี้ แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนต้องกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และขอน้อมรับผิดไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

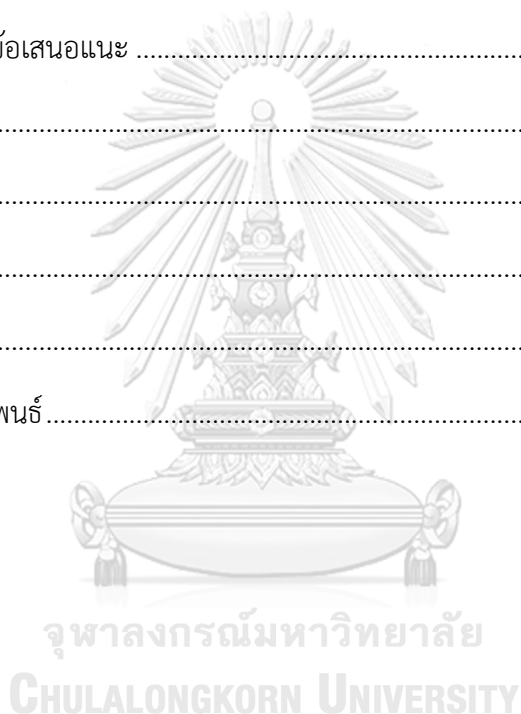
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 ความหมายของสิทธิเรียกร้องและความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง แนวความคิด ทฤษฎีทางกฎหมาย และหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี	7
2.1 ความหมายของสิทธิเรียกร้อง.....	8
2.1.1 สิทธิ.....	8
2.1.2 สิทธิเรียกร้อง.....	10
(1) ความหมายของสิทธิเรียกร้อง.....	11
(2) มูลแห่งสิทธิเรียกร้อง.....	11
(3) วัตถุประสงค์แห่งสิทธิเรียกร้อง.....	12
(4) สินทรัพย์.....	12
(5) การโอนสิทธิเรียกร้อง.....	16
(6) การรับช่วงสิทธิ	22
(7) การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้.....	25

2.1.3 สิทธิตามคำพิพากษา	29
(1) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา	30
(2) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของลูกหนี้ตามคำพิพากษา	33
2.2 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง.....	36
2.2.1 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายโรมัน.....	37
2.2.2 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายอังกฤษ.....	40
2.2.3 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายไทย.....	43
2.3 แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง	48
2.3.1 แนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	49
(1) ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	49
(ก) เสริมการใช้อุบายสารบัญญัติ.....	50
(ข) ป้องกันการบังคับตามสิทธิด้วยตนเอง	51
(2) ระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ.....	54
2.3.2 ทฤษฎีทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี	55
(1) หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดี.....	56
(2) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา.....	60
(3) หลักความประสงค์ของคู่ความ	63
2.4 หลักการพื้นฐานของการบังคับคดี.....	65
2.4.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี.....	66
2.4.2 ผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี	68
2.4.3 ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี.....	69
2.4.4 ขอบเขตของการบังคับคดี	81
(1) การบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา.....	82

(2) การบังคับคดีจะต้องกระทำโดยสุจริต	83
(3) การบังคับคดีกระทำได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดี จะเปิดช่องให้กระทำ ได้.....	84
(4) การบังคับคดีสามารถกระทำได้ทันทีที่ศาลมีคำพิพากษา	86
(5) การบังคับคดีต้องเป็นไปตามเนื้อความที่กำหนดในคำพิพากษา	86
(6) การบังคับคดีจะต้องกระทำต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น	90
(7) ข้อตกลงภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา	92
(8) ศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี.....	94
บทที่ 3 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี.....	95
3.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย.....	96
3.1.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	96
(1) คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ตามมาตรา 271	97
(2) ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของ เจ้าพนักงานบังคับ คดี ตามมาตรา 309 ตรี.....	100
(3) เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ไม่มีการขาย ทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี.....	102
(4) บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289	103
(ก) ผู้มีสิทธิร้องขอกันส่วน ตามมาตรา 287	104
(ก.1) บุริมสิทธิ.....	105
(ก.2) สิทธิอื่น ๆ	106
(ก.2.1) สิทธิในฐานะเจ้าของรวม	107
(ก.2.2) สิทธิในฐานะสามีภริยา.....	108

(ก.2.3) สิทธิของผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียน สิทธิของตนได้อยู่ก่อน.....	110
(ก.2.4) เจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้จำนำ และเจ้าหนี้ สิทธิยึดหว่ง	113
(ก.2.5) สิทธิของบุคคลภายนอกตามกฎหมาย พิเศษ.....	115
(ข) ผู้มีสิทธิร้องขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 289	117
(5) เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม.....	121
(6) ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด.....	123
3.1.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา	127
(1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา	128
(ก) ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายมรดก	128
(ข) ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามกฎหมายล้มละลาย	129
(ค) ผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541.....	131
(2) ผู้ไม่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษา ศาลฎีกา.....	133
(ก) ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา.....	134
(ข) ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย.....	138
(ค) ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล	140
(ง) ผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา	145
3.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	149
3.2.1 มลรัฐแคลิฟอร์เนีย.....	152
3.2.2 มลรัฐนิวยอร์ก	156

บทที่ 4 บทวิเคราะห์ปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 271.....	158
4.1 ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา	159
4.2 ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย	166
4.3 ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล	169
4.4 ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา	174
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	186
5.1 บทสรุป	186
5.2 ข้อเสนอแนะ	193
รายการอ้างอิง.....	198
ภาคผนวก.....	204
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	206

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายสารบัญญัติ (Substantive law) ที่ตราขึ้นเพื่อรับรองสิทธิและกำหนดหน้าที่ของบุคคล เมื่อบุคคลหนึ่งมีสิทธิตามกฎหมายย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอีกคนหนึ่งที่จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการโต้แย้งหรือปฏิเสธสิทธินั้น เพราะสิทธิดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ที่บุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลใดถูกโต้แย้งหรือปฏิเสธซึ่งสิทธิ การให้เอกชนบังคับตามสิทธิด้วยตนเองอาจนำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมได้² รัฐในฐานะผู้มีอำนาจปกครองดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการกำหนดกระบวนการบังคับตามสิทธิของบุคคลที่มีอยู่ให้บรรลุผลเป็นรูปธรรม

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural law) ที่ถือได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐเลือกนำมาใช้เพื่อให้สิทธิของบุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล เมื่อศาลมีคำพิพากษารับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลใดแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อให้สิทธินั้นเกิดผลเป็นรูปธรรมต่อไปด้วยเหตุนี้ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างอิสระ การบังคับใช้และการตีความจึงต้องคำนึงให้เกิดความสอดคล้องกัน

กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อให้สิทธินั้นเกิดผลเป็นรูปธรรม เริ่มด้วยการที่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือที่เรียกว่า “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” (Judgment creditor) ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา เมื่อคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือที่เรียกว่า “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” (Judgment debtor) ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธี

¹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2559), หน้า 201.

² ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559), หน้า 3.

พิจารณาความแพ่ง มาตรา 271³ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กล่าวได้ว่าเป็นแม่บทสำคัญของกระบวนการบังคับคดี⁴ ตามบทบัญญัตินี้ ผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี คือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ที่แพ้คดีซึ่งอาจเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลยในคดีก็ได้ ส่วนผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีนั้น กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่าจำเป็นต้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ที่ชนะคดีเท่านั้น

ในส่วนของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีนั้น ถึงแม้ว่าตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จะกำหนดให้สิทธิไว้แต่เฉพาะคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้น แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็ยังรับรองให้บุคคลอื่นที่แม้จะไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ หากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิเช่นนั้นไว้ ไม่ว่าจะเป็นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในกรณีของผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษิตามกฎหมายมรดก⁵ ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมาย

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”.

⁴ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559), หน้า 75.

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2546 “สิทธิในการบังคับคดีของจำเลยผู้ตายให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษิตามยอมเป็นสิทธิในทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว จึงตกทอดไปยังทายาทเมื่อผู้ทรงสิทธิถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600 ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นทายาทโดยธรรมของจำเลยมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกของจำเลย อีกทั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของจำเลยด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลยและดำเนินการบังคับคดีแก่โจทก์ได้ มิใช่เป็นการเข้าแทนที่คู่ความที่มรณะในระหว่างที่คดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ดังนั้น แม้ผู้ร้องจะยื่นคำร้องขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลยภายหลังจากศาลมีคำพิพากษิตามยอมและคดีถึงที่สุดแล้วก็มีสิทธิที่จะยื่นได้”.

ล้มละลาย⁶ ผู้มีสิทธิเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541⁷

ถึงกระนั้นก็ตาม แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่ตีความรับรองสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่บุคคลที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่เป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้เช่นเดียวกัน ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีต่อไปในคดีเดิมได้ แต่กลับต้องไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นขึ้นเป็นคดีใหม่ ทั้งที่สิทธินั้นก็เป็สิทธิที่ได้รับการพิสูจน์โดยกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะเป็กรณีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามสัญญา⁸ ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำ

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6676/2550 “พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 123 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะขายทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายตามวิธีที่สะดวกและเป็นผลที่ดีที่สุด โดยมีเงื่อนไขว่าการขายโดยวิธีอื่นนอกจากการขายทอดตลาดต้องได้รับความเห็นชอบของกรรมการเจ้าหนี้ การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ประกาศขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์โดยวิธีอื่นตามมติที่ประชุมเจ้าหนี้เป็นการดำเนินการตามบทกฎหมายดังกล่าว ผู้ร้องซื้อทรัพย์สินและได้มาซึ่งสิทธิเรียกร้องของโจทก์รวมถึงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยทั้งสี่ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้จากการขายดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในอันที่จะร้องขอเข้ามาเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) ได้”.

⁷ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 บัญญัติว่า “ในการโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้ามีการฟ้องบังคับคดีเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว ... และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษานั้น”.

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2959/2555 “ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กำหนดให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา แต่เมื่อผู้ร้องไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษาคดีนี้ ผู้ร้องย่อมไม่อาจจะร้องขอให้บังคับคดีได้ นอกจากนี้ การที่ผู้ร้องจะเข้าสวมสิทธิแทนคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีนั้นต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายให้เข้าสวมสิทธิแทนได้ เช่น พระราชกำหนดปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นต้น เมื่อผู้ร้องมิใช่บุคคลตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้เข้าสวมสิทธิแทนได้ ทั้งการที่ผู้ร้องรับโอนสิทธิมาจากบริษัทเงินทุนชนชาติ จำกัด (มหาชน) (ชื่อปัจจุบันของโจทก์) มีลักษณะเป็นการซื้อขายความยอมขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตกเป็นโมฆะ ผู้ร้องจึงไม่สามารถเข้าสวมสิทธิโจทก์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีนี้ได้”.

พิพากษาตามกฎหมาย⁹ ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล¹⁰ ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม¹¹

ต่อประเด็นปัญหานี้ ท่านศาสตราจารย์พิเศษ จริญญา ภักดีธนากุล เห็นว่า การปฏิเสธไม่ยอมรับรองสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้ที่ได้รับโอนสิทธิหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่คู่กรณีผู้สุจริต รวมทั้งมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อระบบงานยุติธรรมและต่อศาล แต่กลับเป็นการสร้างภาระให้เพิ่มขึ้นแก่ประชาชนและศาลโดยไม่จำเป็น ทั้งหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังก่อให้เกิดความขัดแย้งกันของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ทั้งที่กฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นกฎหมายที่มุ่งทำให้สิทธิ

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12622/2558 “แม้ผู้ร้องเป็นผู้รับประกันภัยความซื่อสัตย์ของจำเลยที่ 1 ไว้จากโจทก์ระหว่างปฏิบัติงานจำเลยที่ 1 รับชำระหนี้จากลูกค้าแล้วไม่นำมาส่งมอบแก่โจทก์และไม่ส่งเงินทรองคืนแก่โจทก์ เป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไขความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย ผู้ร้องได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ไป ทำให้ผู้ร้องสามารถเข้ารับช่วงสิทธิของโจทก์เรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนที่ใช่ไปจากจำเลยทั้งสองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 วรรคหนึ่งและมาตรา 226 วรรคหนึ่งก็ตาม แต่การบังคับคดีเอาแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้เป็นสิทธิของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิตามบทกฎหมายดังกล่าว”.

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3137/2549 “ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีได้คือคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีนั้นหรืออาจเป็นบุคคลภายนอกซึ่งร้องสอดเข้ามาในคดีนั้นก็ได้ แต่ผู้ร้องมิได้เป็นโจทก์ เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ร้องสอดในคดีนี้ ผู้ร้องมีฐานะเป็นแต่เพียงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ผู้ร้องจึงไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิบังคับคดีในคดีนี้ได้ เมื่อคู่ความฝ่ายผิดไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้ผู้ร้องต้องเสียหายอย่างไร ผู้ร้องก็ชอบที่จะต้องไปดำเนินคดีฟ้องร้องกันเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิขอบังคับคดีในคดีนี้ไม่ได้เพราะไม่มีบทกฎหมายให้อำนาจไว้”.

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2562/2550 “การบังคับคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะเท่านั้นที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ร้องไม่ใช่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะจึงไม่มีสิทธิตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้กรณีที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ซึ่งหมายถึง การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลโดยให้เจ้าหนี้เป็นโจทก์ฟ้องในนามของเจ้าหนี้แทนลูกหนี้ได้ รวมทั้งเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 มิใช่เข้าสวมสิทธิในการบังคับคดีของลูกหนี้ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแก่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะดังกล่าวมาแล้ว”.

และหน้าที่ตามกฎหมายของบุคคลบรรลุผลตามกฎหมายสารบัญญัติ แต่กลับเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายสารบัญญัติบรรลุผลเสียเอง¹²

ผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับความเห็นของท่านศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภัคดีธนากุล เป็นอย่างยิ่ง และเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์วิจัยถึงหลักเกณฑ์การร้องขอให้บังคับคดีของบุคคลภายนอก รวมทั้งขอบเขตที่เหมาะสมในการกำหนดให้บุคคลภายนอกมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ว่าควรจะเป็นเช่นไร เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อทั้งประชาชนและระบบงานยุติธรรมของศาลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของสิทธิเรียกร้อง ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง และหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี
2. เพื่อศึกษาถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีในระบบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271
4. เพื่อศึกษาขอบเขตและแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้บุคคลภายนอกมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ในส่วนผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า “คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา)” เท่านั้น ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ยังมีกรณีบุคคลซึ่งไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ซึ่งได้สิทธิตามคำพิพากษาดังกล่าวมาและไม่สามารถร้องขอให้บังคับคดีได้ การใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีทั้งในทางแพ่งและทางพาณิชย์ รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิตามคำพิพากษาซึ่งจัดได้ว่าเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีความชัดเจนแน่นอนยิ่งกว่าสิทธิเรียกร้อง จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

¹² จรัญ ภัคดีธนากุล, "ผู้มีสิทธิบังคับคดี," รพ 2559 (สิงหาคม 2559): 49-50.

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิจัยถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ในคดีทางแพ่งและทางพาณิชย์ โดยศึกษาตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย เปรียบเทียบกับผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นที่จะนำมาใช้เทียบเคียงวิเคราะห์กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตามกฎหมายไทยเป็นสำคัญ และนำเสนอขอบเขตพร้อมทั้งแนวทางที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยโดยวิธีการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก อันได้แก่ การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความ วารสาร ร่างกฎหมาย คำพิพากษาของศาลฎีกา วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ ประกอบกับสอบถามข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมถึงการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงความหมายของสิทธิเรียกร้อง ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง และหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี
2. ทราบถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีในระบบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. ทราบถึงปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271
4. ทราบถึงขอบเขตและแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดให้บุคคลภายนอกมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 อันจะนำมาปรับใช้กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นธรรมและสอดคล้องต่อกันตามบทบัญญัติของกฎหมายทั้งในกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ

บทที่ 2

ความหมายของสิทธิเรียกร้องและความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง แนวความคิด ทฤษฎีทางกฎหมาย และหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ ก็ย่อมมีการกระทบกระทั่งหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ มนุษย์จำต้องหาทางแก้แค้นทดแทนด้วยตนเองจากการถูกกระทบกระทั่งเช่นว่านั้น โดยผู้ปกครองหรือรัฐมิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด เนื่องจากรัฐมองว่าเป็นเพียงความขัดแย้งส่วนตัวระหว่างคู่กรณีพิพาท อย่างไรก็ตาม เมื่อความสัมพันธ์กลับยิ่งสลับซับซ้อนมากขึ้นตามสภาพการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดการแก้แค้นทดแทนด้วยตนเองมากขึ้น รัฐจึงเริ่มเล็งเห็นถึงความยุ่งเหยิงวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงจำต้องจัดให้มีระบบกฎหมายขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลและบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่นั้นด้วยความยุติธรรมอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนในสังคม¹

กฎหมายลักษณะหนี้เป็นกฎหมายแพ่งที่จัดได้ว่าเป็นรากฐานของบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลักษณะเอกเทศสัญญาซึ่งต้องนำบทบัญญัติกฎหมายลักษณะหนี้มาเป็นฐานในการกำหนดความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญา กฎหมายลักษณะนิติกรรมสัญญาอันเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ประการสำคัญ กฎหมายลักษณะระยะเวลาและอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน กฎหมายลักษณะครอบครัว และกฎหมายลักษณะมรดก ก็มีความสัมพันธ์กับกฎหมายลักษณะหนี้ในแง่ของทรัพย์สินระหว่างสามี ภรรยา การตกทอดของทรัพย์สิน หนี้สินต่าง ๆ จนถึงกับกล่าวได้ว่ากฎหมายลักษณะหนี้เป็นเสมือนเส้นโลหิตที่กระจายไปในส่วนต่าง ๆ ของกฎหมายแพ่ง² หนี้จึงอาจเกิดจากมูลแห่งหนี้ได้มากมายหลายประการ

อย่างไรก็ดี ความผูกพันตามกฎหมายลักษณะหนี้เป็นความผูกพันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคล แต่เมื่อใดก็ตามที่เจ้าหนี้ประสงค์จะให้

¹ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 22 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559), หน้า 41.

² โสภณ รัตนาร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2556), หน้า 4.

มีการบังคับตามสิทธิเรียกร้องของตนที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด เจ้าหนี้ผู้นั้นจะต้องฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องของตนตามขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรของรัฐใช้อำนาจบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ให้สำเร็จผลเป็นรูปธรรม

ในบทนี้ ผู้เขียนจะแบ่งลำดับการนำเสนอออกเป็น (1) ความหมายของสิทธิเรียกร้อง (2) ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง (3) แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง และ (4) หลักการพื้นฐานของการบังคับคดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้ทราบถึงหลักการเบื้องต้นของสิทธิเรียกร้องและการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องเสียก่อน จากนั้นจะนำเข้าสู่ประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยในบทต่อไป

2.1 ความหมายของสิทธิเรียกร้อง

ในเบื้องต้นก่อนที่จะได้กล่าวถึงความหมายของสิทธิเรียกร้อง จำต้องทราบถึงรากฐานความคิดอันเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสียก่อนว่า สิทธิมีความหมายประการใดและสามารถจำแนกสิทธิออกเป็นประเภทใดได้บ้าง หลังจากนั้นจึงนำเข้าสู่การพิจารณาถึงสิทธิเรียกร้องซึ่งจัดได้ว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งเช่นกัน ภายหลังจากที่สิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้นำขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล สิทธิเรียกร้องเช่นนี้ก็กลายเป็นสิทธิตามคำพิพากษา อันจะนำไปสู่กระบวนการในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิตามคำพิพากษาต่อไป ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะแบ่งโครงการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ (1) สิทธิ (2) สิทธิเรียกร้อง และ (3) สิทธิตามคำพิพากษา

2.1.1 สิทธิศาลลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิทธิ (Right) คือ ประโยชน์อันกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้กับผู้ทรงสิทธิ³ โดยจะต้องเป็นความชอบธรรมหรืออำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลนั้นสามารถไต่สวนกับบุคคลอื่นได้⁴ เมื่อบุคคลหนึ่งมีสิทธิก็ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่อันเป็นความผูกพันในทางกฎหมายต่อบุคคลอีกคนหนึ่งที่จะต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือยอมให้เขากระทำการ หากบุคคลผู้มีหน้าที่ดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนที่มีอยู่แล้วก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบได้ ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบในทางแพ่งต่อทรัพย์สิน ความรับผิดชอบในทางอาญาต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคล หรือความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ในกฎหมายประการอื่น

³ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 168.

⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2526), หน้า 83-85.

สิทธิอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ สิทธิตามกฎหมายมหาชนและสิทธิตามกฎหมายเอกชน⁵ สิทธิตามกฎหมายมหาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐให้ความคุ้มครองแก่ราษฎร ทั้งในด้านชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง เกียรติยศ ทรัพย์สิน โดยสิทธิเหล่านี้ปรากฏให้เห็นในกฎหมายต่าง ๆ ที่จัดได้ว่าเป็นกฎหมายมหาชน ดังเช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง ซึ่งประชาชนมีสิทธิเลือกที่จะใช้สิทธินั้นหรือไม่ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ สิทธิตามกฎหมายมหาชนจึงไม่ถือว่ามีค่าใด ๆ ในทางทรัพย์สินและไม่อาจนำไปทำการจำหน่ายจ่ายโอนได้

ส่วนสิทธิตามกฎหมายเอกชนเป็นสิทธิระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน โดยสิทธิตามกฎหมายเอกชนที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิทางหนี้ สิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิเกี่ยวกับตัวบุคคล และสิทธิเกี่ยวกับครอบครัว ในบางกรณีสิทธิตามกฎหมายมหาชนก็อาจเปลี่ยนเป็นสิทธิทางหนี้อันเป็นสิทธิตามกฎหมายเอกชนได้ ดังเช่นในกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดต่อเนื้อตัวร่างกายฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิด ส่งผลให้ผู้ถูกระทำละเมิดเป็นผู้ทรงสิทธิในการที่จะเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นได้ สิทธิตามกฎหมายเอกชนบางประเภทที่มีใช้สิทธิเฉพาะตัวยังอาจมีราคาในทางทรัพย์สินและสามารถนำไปจำหน่ายจ่ายโอนกันดังเช่นทรัพย์สินได้

หากจะพิจารณาแบ่งแยกประเภทของสิทธิตามกฎหมายเอกชนออกอย่างกว้าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ทางด้านเนื้อหาแห่งสิทธิ สามารถแบ่งประเภทของสิทธิออกได้เป็นสองประเภทด้วยกัน คือ ทรัพย์สินสิทธิและบุคคลสิทธิ

ทรัพย์สิน (Real right) เป็นสิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินหรือเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จะบังคับเอากับทรัพย์สินนั้นได้โดยตรง โดยจะเป็นสิทธิที่ติดอยู่กับตัวทรัพย์สินเสมอตราบใดที่ทรัพย์สินนั้นยังไม่สิ้นสลายไป สิทธิเหนือทรัพย์สินเช่นว่านี้ เจ้าหนี้สามารถใช้กำลังบังคับตามสิทธิได้ด้วยตนเองยันกับบุคคลทั่วไปไม่จำกัด⁶ ทรัพย์สินจึงมีลักษณะเป็นสิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) ซึ่งเป็นสิทธิที่มีอำนาจมากและมีผลกระทบต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้ ทรัพย์สินจะก่อตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นเท่านั้น นอกจากจะมีการควบคุมทรัพย์สินในทางก่อตั้งแล้ว ยังมีการควบคุมทรัพย์สินในทางเปิดเผยให้มีการแสดงออกซึ่งทรัพย์สินนั้นผ่านทางทะเบียนสาธารณะอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็น

⁵ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 5.

⁶ บัญญัติ สุขีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงเทพมหานคร พิมพ์ซิง จำกัด, 2559), หน้า 62.

หลักประกันอันมั่นคงต่อบุคคลภายนอกอันจะส่งผลดีต่อระบบการค้าขายและระบบเศรษฐกิจของประเทศ⁷

ส่วนบุคคลสิทธิ (Personal right) หรือสิทธิเรียกร้อง เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่เรียกว่าเจ้าหนี้และลูกหนี้ ในอันที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ของตนเท่านั้นชำระหนี้ ด้วยการกระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน เจ้าหนี้หาได้มีสิทธิที่จะเรียกร้องต่อบุคคลอื่น ๆ ที่มีใช้ลูกหนี้ ทายาทของลูกหนี้ หรือผู้สืบสิทธิของลูกหนี้ของตนด้วยไม่ บุคคลสิทธิจึงมีลักษณะเป็นเพียงสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Right) ซึ่งไม่มั่นคงและไม่มีอำนาจสมบูรณ์โดยตัวเองดังเช่นทรัพย์สิน⁸ ด้วยเหตุนี้ เอกชนจึงอาจก่อตั้งบุคคลสิทธิได้อย่างอิสระตามความต้องการของตนตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่อย่างไรก็ดี ในการจะบังคับตามบุคคลสิทธินั้น เจ้าหนี้จำต้องฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล เนื่องจากเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเหนือเนื้อตัวร่างกายและเสรีภาพของลูกหนี้ หากลูกหนี้ขัดขืนไม่ชำระหนี้และสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้มีการชำระหนี้แทนกันได้ เจ้าหนี้ก็ชอบเพียงแต่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายจากลูกหนี้เท่านั้น หากเจ้าหนี้มีได้ฟ้องร้องบังคับตามบุคคลสิทธินั้นภายในกำหนดอายุความ สิทธิที่มีอยู่ก็เป็นอันระงับสิ้นไป⁹

2.1.2 สิทธิเรียกร้อง

สิทธิเรียกร้องก็เป็นสิทธิประการหนึ่งในลักษณะที่เป็นบุคคลสิทธิ หากพิจารณาถึงสิทธิเรียกร้องในมุมมองของเจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตน แต่หากพิจารณาถึงสิทธิเรียกร้องในมุมมองของลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องก็คือหนี้หรือหน้าที่ที่ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้นั่นเอง กล่าวโดยสรุปแล้ว สิทธิเรียกร้องหรือหนี้ก็คือสิ่งเดียวกันเพียงแต่เป็นการพิจารณาจากมุมมองที่แตกต่างกันของคู่กรณีแต่ละฝ่าย สิทธิเรียกร้องอาจเกิดขึ้นได้จากมูลแห่งสิทธิเรียกร้องหลายประการด้วยกัน และด้วยความที่สิทธิเรียกร้องจัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์ (Assets) ประเภทหนึ่งที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สิทธิเรียกร้องเช่นว่านี้จึงย่อมสามารถจำหน่ายโอนสืบสิทธิกันต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นทางนิติกรรมหรือทางนิติเหตุก็ตาม เพื่อเป็นการปูพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องให้

⁷ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช, อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2551), หน้า 134-137; วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555), หน้า 24.

⁸ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2558), หน้า 5-9.

⁹ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2559), หน้า 175.

ครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษา ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอถึงสิทธิเรียกร้องไปตามลำดับ ดังนี้ (1) ความหมายของสิทธิเรียกร้อง (2) มูลแห่งสิทธิเรียกร้อง (3) วัตถุประสงค์แห่งสิทธิเรียกร้อง (4) สิทธิทรัพย์ (5) การโอนสิทธิเรียกร้อง (6) การรับช่วงสิทธิ และ (7) การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

(1) ความหมายของสิทธิเรียกร้อง

สิทธิเรียกร้องเป็นความผูกพันตามกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลสองฝ่าย กล่าวคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ของตนชำระหนี้ ในขณะที่ลูกหนี้อย่อมมีหน้าที่หรือหนี้ที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ สิทธิเรียกร้องจึงเป็นความผูกพันเพียงชั่วคราวที่เกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ในอันที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้เท่านั้นในลักษณะของบุคคลสิทธิ หากได้มีผลผูกพันไปถึงบุคคลภายนอกแต่อย่างใด หากมีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สิทธิเรียกร้องเช่นว่านั้นก็สิ้นความผูกพันกันไป แต่หากลูกหนี้มิได้ปฏิบัติการชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็ย่อมอาศัยอำนาจแห่งหนี้ที่จะฟ้องร้องต่อศาลบังคับลูกหนี้ให้ปฏิบัติการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้¹⁰ เมื่อทราบถึงความหมายของสิทธิเรียกร้องในเบื้องต้นแล้ว ในลำดับต่อไปจะได้นำเสนอถึงมูลแห่งสิทธิเรียกร้องว่า สิทธิเรียกร้องอาจเกิดขึ้นจากมูลเหตุประการใดได้บ้าง

(2) มูลแห่งสิทธิเรียกร้อง

มูลแห่งสิทธิเรียกร้องหรือมูลแห่งหนี้ หมายถึงบ่อเกิดหรือที่มาแห่งหนี้ หนี้ อาจเกิดจากนิติกรรมอันเป็นการแสดงเจตนาของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยความใจสมัคร โดยมุ่งประสงค์ที่จะก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล ดังเช่น การโอนสิทธิเรียกร้อง การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นต้น หรือ หนี้อาจจะเกิดจากนิติเหตุอันเป็นเหตุในทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นให้บุคคลต้องมีความสัมพันธ์กัน ดังเช่น ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ เป็นต้น หรือ หนี้อาจจะเกิดจากบทบัญญัติพิเศษตามกฎหมายก็ได้ ดังเช่น หนี้ที่เกิดจากความสัมพันธ์ในทางครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 จำพวกหนี้ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา บิดามารดากับบุตร หรือหนี้ภาษีอากร เป็นต้น¹¹ หลังจากที่ได้ทราบถึงมูลแห่งสิทธิเรียกร้องแล้ว ในลำดับถัดไปก็จะได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเรียกร้องอันเป็นสิ่งที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมูลแห่งสิทธิเรียกร้องต่อไป

¹⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559), หน้า 8-10.

¹¹ คาราวร ธีระวัฒน์, กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2558), หน้า 19.

(3) วัตถุประสงค์สิทธิเรียกร้อง

วัตถุประสงค์สิทธิเรียกร้องหรือวัตถุประสงค์ (Object of obligation) คือ วิธีการชำระหนี้¹² โดยเป็นสิ่งที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามแต่มูลแห่งสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้น วัตถุประสงค์สิทธิเรียกร้องสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ การเรียกร้องให้ลูกหนี้กระทำการ การเรียกร้องให้ลูกหนี้งดเว้นกระทำการ หรือการเรียกร้องให้ลูกหนี้โอนทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194¹³ การแบ่งแยกวัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญในแง่ของการกำหนดวิธีการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในส่วนนี้ในลำดับถัดไป¹⁴ หลังจากที่ได้ทราบถึงข้อความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องแล้ว ในลำดับต่อไปจะนำมาสู่การพิจารณาประเด็นในเรื่องความเป็นสินทรัพย์ของสิทธิเรียกร้องอันจะส่งผลให้สิทธิเรียกร้องนั้นสามารถจำหน่ายจ่ายโอนกันดังเช่นทรัพย์สินได้

(4) สินทรัพย์

สิทธิเรียกร้องมีลักษณะทั่วไปประการหนึ่งที่เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงอาจมีราคาและโอนให้แก่กันได้ตามกฎหมาย¹⁵ ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 บัญญัติให้ผู้ประกอบการสามารถนำสิทธิเรียกร้องอันเป็นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้และสิทธิอื่น ๆ แต่ไม่หมายความรวมถึงสิทธิที่มีตราสาร มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ในทางธุรกิจได้¹⁶ นอกจากนี้ ในวงการการค้าพาณิชย์ทั้งในประเทศไทยและระหว่างประเทศยังได้มีการนำสิทธิเรียกร้องที่โอนให้แก่กันได้ไปใช้ประโยชน์ในทางธุรกิจ ในลักษณะของการทำธุรกรรมที่เรียกว่า แฟกเตอร์ริง (Factoring Agreement) ซึ่งเป็นการซื้อขายสิทธิเรียกร้องหรือโอนสิทธิเรียกร้องในบัญชีลูกหนี้ทางการค้าของเจ้าหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกในรูปของสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องโดยมีค่าตอบแทน เพื่อเป็นหลักประกันในการปล่อยสินเชื่อระยะสั้นสำหรับจัดหาเงินทุนหมุนเวียนภายใน

¹² จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 38.

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 บัญญัติว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้”.

¹⁴ โปรดดู 2.1.3 สิทธิตามคำพิพากษา (1) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา.

¹⁵ โสภณ รัตนาร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 24.

¹⁶ พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 8 บัญญัติว่า “หลักประกัน ได้แก่ทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ (2) สิทธิเรียกร้อง”.

ระยะเวลาไม่เกิน 180 วัน อันจะส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการประกอบธุรกิจและเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้สิทธิเรียกร้องอันเป็นสิทธิที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้จะมีมูลค่าในทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลจนราวกับว่าเป็นทรัพย์สินก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ทางด้านบุคคลและความสัมพันธ์ทางด้านทรัพย์สินตามกฎหมายไทยปรากฏให้เห็นในกฎหมายสองฉบับที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ ความสัมพันธ์ทางด้านบุคคลปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะหนี้ ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านทรัพย์สินปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะทรัพย์ เช่นเดียวกับระบบกฎหมายของเยอรมันที่แยกบทบัญญัติในเรื่องหนี้และทรัพย์สินออกจากกันแต่ก็ยังรวมเรียกสิทธิทางหนี้และสิทธิทางทรัพย์สินว่าเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน แต่ต่างจากระบบกฎหมายของอังกฤษและระบบกฎหมายของฝรั่งเศสที่ถือว่าสิทธิเรียกร้องเป็นทรัพย์สินประการหนึ่ง¹⁷

สำหรับในประเด็นปัญหาที่ว่า จะจัดประเภทของสิทธิเรียกร้องรวมเข้าไว้เป็นทรัพย์สินประการหนึ่งตามกฎหมายไทยด้วยได้หรือไม่ ตามความเห็นทางวิชาการของนักกฎหมายไทยยังคงเป็นประเด็นที่ได้เถียงกันอยู่ โดยนักกฎหมายฝ่ายแรก ได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์¹⁸ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช¹⁹ นายยล ธีรกุล และนายจิตติ ติงศภัทย์²⁰ ศาสตราจารย์ ดร. จิต เศรษฐบุตร²¹ นายอานนท์ มาเมาะ²² เห็นว่า สิทธิเรียกร้องเป็นทรัพย์สิน โดยหากพิจารณาจากนิยามของคำว่า ทรัพย์และทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137²³ และมาตรา 138²⁴ ตามลำดับแล้ว สิทธิเรียกร้องซึ่งไม่มี

¹⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 8.

¹⁸ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, เสกเซอร์ของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2502), หน้า 273.

¹⁹ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559), หน้า 243.

²⁰ บันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1/2502, 767/2518.

²¹ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2556), หน้า 19-20.

²² อานนท์ มาเมาะ, กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2557), หน้า 157.

²³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 บัญญัติว่า “ทรัพย์ หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง”.

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า รวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”.

รูปร่างแต่อาจมีราคาเมื่อโอนแลกเปลี่ยนกับประโยชน์อย่างอื่นและอาจถือเอาสิทธินั้นได้ จึงถือได้ว่าเป็นทรัพย์สิน

แนวความคิดเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรกได้รับการสนับสนุนจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับด้วยกันตั้งแต่อดีตซึ่งวินิจฉัยว่า สิทธิเรียกร้องเป็นทรัพย์สินซึ่งสามารถจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่กันได้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการเช่า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 536/2498, 1/2502, 1215/2509, 1778/2509, 888/2511, 767/2518, 1512/2519, 390/2523, 2253/2524, 875/2525, 4820/2529, 4001/2530, 195/2531, 4222/2536, 77/2538) สิทธิในการเป็นลูกวงแชร์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2524) สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1502/2522, 5466/2539) สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1903/2514, 326/2524) สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยในกฎหมายแรงงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1269/2524) สิทธิตามสลากกินแบ่งที่ถูกรางวัล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1120/2495, 353/2510) สิทธิเพื่อเก็บค่ารักษาความสะอาด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1255/2537) สิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1476/2518) สิทธิการทำเหมืองแร่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2855/2519) เป็นต้น

ในขณะที่นักกฎหมายฝ่ายที่สอง ได้แก่ ศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี²⁵ ศาสตราจารย์พิเศษ จรรย์ ภัคดีธนากุล²⁶ ศาสตราจารย์พิเศษ ไพโรจน์ วายุภาพ²⁷ เห็นว่า สิทธิเรียกร้องไม่ใช่ทรัพย์สิน (Property) แต่เป็นเพียงสิทธิส่วนหนึ่งของกองทรัพย์สินหรือในทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า สินทรัพย์ (Assets) เท่านั้น และย่อมเป็นกองมรดกตกทอดไปสู่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600²⁸ ทั้งนี้เนื่องมาจากสิทธิเรียกร้องไม่อาจถือเอาได้โดยลำพังตน แต่เป็นเพียงบุคคลสิทธิหรือความผูกพันตามสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่าย คือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ ในอันที่เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ต่างจากทรัพย์สินตามกฎหมายลักษณะทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นทรัพย์สินซึ่งสามารถอยู่เป็นทรัพย์สินได้โดยลำพังตนโดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับผูกติดกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแต่อย่างใด หลักการอันเป็น

²⁵ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2550), หน้า 7.

²⁶ จรรย์ ภัคดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 4.

²⁷ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 43.

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”.

พื้นฐานของกฎหมายลักษณะหนี้และกฎหมายลักษณะทรัพย์สินจึงแตกต่างกัน ทั้งเนื้อหาสาระและนิติวิธี แต่ด้วยความที่สิทธิเรียกร้องบางประเภทอาจมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล กฎหมายจึงอนุญาตให้เจ้าหนี้สามารถจำหน่ายจ่ายโอนสิทธิเรียกร้องนั้นได้ในฐานะที่สิทธิเรียกร้องเป็นสินทรัพย์ประการหนึ่งของเจ้าหนี้

แนวความคิดเห็นของนักกฎหมายทั้งสองฝ่ายในการพิจารณาว่า สิทธิเรียกร้องเป็นทรัพย์สินหรือไม่นั้น ผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่สองที่ว่า สิทธิเรียกร้องไม่อาจจะเป็นอย่างเดียวกันกับทรัพย์สินได้แต่เป็นเพียงสินทรัพย์เท่านั้น เนื่องจากระบบของกฎหมายลักษณะหนี้และกฎหมายลักษณะทรัพย์สินของไทยเป็นบทบัญญัติที่อยู่คนละส่วนกัน โดยแท้ หากจะเป็นส่วนเดียวกันแล้ว ผู้ร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายคงจะต้องรวมบทบัญญัติเรื่องเหล่านี้ไว้ด้วยกันแต่แรก ทั้งสิทธิเรียกร้องก็เป็นเพียงแต่บุคคลสิทธิที่ผู้ทรงสิทธิซึ่งเป็นเจ้าหนี้สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวยันกับลูกหนี้ของตนได้เท่านั้น หาใช่ทรัพย์สินที่จะใช้ยันกับบุคคลทั่วโลกได้แต่อย่างใด สิทธิเรียกร้องจึงเป็นเพียงสินทรัพย์ซึ่งรวมอยู่ในกองทรัพย์สินอันเป็นที่รวมแห่งบรรดานิติสัมพันธ์ทั้งหลายอันมีค่าเกี่ยวกับเงินทอง ซึ่งประกอบไปด้วยทรัพย์สิน สิทธิ และหนี้ของบุคคลคนเดียวกัน²⁹ แต่อย่างไรก็ดี สิทธิเรียกร้องก็เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล โดยเกี่ยวข้องกับประโยชน์ในทางทรัพย์สินทั้งต่อมนุษย์และต่อสังคม³⁰ กฎหมายจึงอนุญาตให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องได้นั่นเอง ซึ่งในการจะโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่กันโดยทางนิติกรรมก็จะต้องกระทำให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะหนี้ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในหมวดที่ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 ถึงมาตรา 313

ในส่วนของผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง เมื่อสิทธิเรียกร้องเป็นเพียงบุคคลสิทธิอันเป็นความผูกพันเฉพาะตัวระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เท่านั้น โดยหลักแล้วบุคคลอื่นนอกจากเจ้าหนี้จึงย่อมไม่อาจบังคับชำระหนี้ได้ ดังเช่น ในมูลสัญญา เฉพาะแต่เจ้าหนี้ผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้นที่จะมีสิทธิเรียกร้องตามสัญญาได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในเวลาต่อมาจึงปรากฏให้เห็นถึงข้อยกเว้นหลักการให้เจ้าหนี้เป็นผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้หลายประการด้วยกัน³¹ ดังเช่น สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก การโอนสิทธิเรียกร้อง การรับช่วงสิทธิ การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ กฎหมายมรดก เป็นต้น ข้อยกเว้นดังกล่าวล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นว่า สิทธิเรียกร้องย่อมสามารถทำการโอนและสืบสิทธิต่อไปได้ ไม่ว่าจะ

²⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537), หน้า 20-21.

³⁰ อานนท์ มาเฝ้า, กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป, หน้า 157.

³¹ โสภณ รัตนการ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 434-435.

การโอนสิทธิโดยทางนิติกรรมหรือการสืบสิทธิตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรอง ผลแห่งการนี้ ย่อมทำให้บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่เจ้าหนี้แต่เดิมสามารถเข้ามาบังคับชำระหนี้ได้ ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะ นำเสนอถึงการโอนสิทธิทางนิติกรรมด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องก่อน จากนั้นจะได้กล่าวถึงการสืบสิทธิ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการรับช่วงสิทธิและการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ต่อไป

(5) การโอนสิทธิเรียกร้อง

การโอนสิทธิเรียกร้อง (Assignment of Right of Claim) ตามกฎหมาย ลักษณะหนี้ เป็นการโอนความเป็นเจ้าหนี้ผ่านการแสดงเจตนาทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องให้ บุคคลภายนอกเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิม โดยบุคคลภายนอก ผู้รับโอนไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องนั้นแต่อย่างใด ซึ่งในการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังกล่าว เจ้าหนี้อาจโอนโดยมีค่าตอบแทน หรือโดยไม่มีค่าตอบแทน หรือโอนไปเพื่อเป็นประกันการ ชำระหนี้ก็ได้³² และอาจโอนสิทธิเรียกร้องติดต่อกันไปหลายทอด หรือจะโอนไปเพียงบางส่วนในกรณี ที่เป็นหนี้ที่แบ่งชำระได้ ก็ย่อมกระทำได้เช่นกัน³³

ในการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องนั้น คู่สัญญาจะกระทำการโอนกันก่อนที่ จะมีหนี้ตามสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นในอนาคต หรือจะโอนกันภายหลังจากที่ลูกหนี้ผิดนัดก็ได้ ผลแห่งการ โอนสิทธิเรียกร้องย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้โอนหรือเจ้าหนี้เดิมในอันที่จะได้รับชำระหนี้และนำเงินไป ใช้ในกิจธุระของตนได้ทันที ทางด้านผู้รับโอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ที่เข้ามาแทนที่เจ้าหนี้เดิมก็ย่อมได้ ประโยชน์ในแง่ของกำไรที่ได้รับจากการรับโอนสิทธิเรียกร้อง ในขณะที่เดียวกันก็ย่อมต้องรับความเสี่ยง

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 20799/2556 “สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องเงินฝากเป็นประกันทั้งสองสัญญา มีข้อตกลงโอน สิทธิเรียกร้องเงินตามบัญชีเงินฝากออมทรัพย์สองบัญชีให้แก่ผู้คัดค้านเป็นผู้รับโอนโดยเฉพาะเจาะจง และผู้คัดค้าน ได้บอกกล่าวการโอนไปยังบริษัท บ. และ ฟ. ซึ่งเป็นลูกหนี้ของจำเลยตามสัญญาจ้างแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องจึงมี ผลครบถ้วนสมบูรณ์ที่จะยกขึ้นต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 วรรคหนึ่ง แต่การโอนสิทธิเรียกร้องของผู้คัดค้านที่รับโอนสิทธิมาก็เพื่อเป็นประกันหนี้สินของจำเลยที่มีต่อผู้คัดค้าน เท่านั้น และในระหว่างที่เป็นประกันหนี้ของจำเลย หากจำเลยไม่ผิดสัญญาที่มีต่อผู้คัดค้าน ผู้คัดค้านก็ยังไม่อาจบังคับ สิทธิเรียกร้องที่รับโอนเงินดังกล่าว และเงินจำนวนดังกล่าวยังอยู่ในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของจำเลยทั้งสองบัญชี กรณีจึงเป็นเรื่องที่ผู้คัดค้านยังไม่ได้บังคับตามสิทธิเรียกร้อง แต่ได้ถูกโจทก์ซึ่งเป็นผู้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีต่อศาลจน ศาลมีคำพิพากษาแล้วทำการอายัดบังคับชำระหนี้ไปก่อนที่ผู้คัดค้านจะใช้สิทธิเรียกร้อง เมื่อผู้คัดค้านเป็นเพียงผู้มี สิทธิเรียกร้องโดยยังมีได้บังคับใช้สิทธิเรียกร้อง จึงไม่อาจใช้ยื่นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ทำการอายัดไปก่อนได้ ดังนี้ ผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิได้รับคืนเงินที่กรมบังคับคดีอายัดไปจากบัญชีทั้งสอง และมีหน้าที่ต้องโอนเงินที่เหลือในบัญชีทั้ง สองให้แก่กรมบังคับคดี”.

³³ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 418.

ในการที่สิทธิเรียกร้องที่ตนได้รับโอนมาอาจไม่ได้รับการชำระหนี้แต่อย่างใดก็ได้ ด้วยเหตุนี้ การโอนสิทธิเรียกร้องจึงเข้าลักษณะเป็นการเสี่ยงกำไรประการหนึ่งซึ่งแม้ผู้รับโอนจะได้กำไรจากการรับโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าว แต่ก็ต้องเสี่ยงภัยกับความล้มละลายของตัวลูกหนี้นั่นเอง³⁴

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิเรียกร้องทุกประเภทไม่ว่าจะเกิดจากมูลหนี้ใดและมีวัตถุประสงค์แห่งนี้เป็นประการใด ย่อมสามารถจำหน่ายโอนให้แก่กันได้โดยทางนิติกรรมตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แม้จะเป็นสิทธิเรียกร้องที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข³⁵ หรือยังไม่แน่นอนว่าจำนวนเงินอันจะต้องชำระหนี้เป็นเท่าใดก็ตาม³⁶ อย่างไรก็ตาม หากสิทธิเรียกร้องนั้นต้องด้วยข้อยกเว้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ห้ามมิให้มีการจำหน่ายโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่กัน ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องดังกล่าวย่อมไม่สามารถจำหน่ายโอนสิทธิเรียกร้องนั้นไปยังบุคคลอื่นได้ ในที่นี้ อาจสรุปข้อยกเว้นของการโอนสิทธิเรียกร้องออกได้เป็น 3 ประการด้วยกัน ดังนี้

(ก) สภาพแห่งสิทธิเรียกร้องไม่เปิดช่องให้จำหน่ายโอนให้แก่กันได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคหนึ่ง³⁷ โดยอาจเนื่องมาจากสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นสิทธิเฉพาะตัว (Personal rights) ของเจ้าหนี้ กล่าวคือ เป็นสิทธิตามสัญญาซึ่งคุณสมบัติเฉพาะตัวของเจ้าหนี้เป็นสาระสำคัญ³⁸ อันมีสภาพพิเศษที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนนั้นโดยเฉพาะเจาะจง หรืออาจเกิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าว ดังเช่น สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 สิทธิถอนคืนการให้เพราะเหตุเนรคุณ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 531 สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาหมั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1447 สิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือบิดามารดากับบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41³⁹ สิทธิเกี่ยวกับการเมือง

³⁴ พระยา เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555), หน้า 236-237.

³⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 429.

³⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 176.

³⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องนั้นท่านว่าจะพึงโอนกันได้ เว้นไว้แต่สภาพแห่งสิทธินั้นเองจะไม่เปิดช่องให้โอนกันได้”.

³⁸ โสภณ รัตนากร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 443.

³⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 432.

สิทธิตามกฎหมายมหาชน รวมถึงทรัพย์สินซึ่งเป็นอันระงับสิ้นไปเมื่อผู้ทรงสิทธิถึงแก่ความตาย อันได้แก่ สิทธิอาศัยและสิทธิเก็บกิน เป็นต้น⁴⁰

(ข) มีข้อตกลงห้ามโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ หากเป็นสิทธิเรียกร้องซึ่งมีหลายงวด คู่กรณีจะตกลงห้ามโอนสิทธิเรียกร้องแต่เพียงบางงวดก็ย่อมกระทำได้ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตหาได้ไม่ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคสอง⁴¹

(ค) สิทธิเรียกร้องที่ศาลสั่งยึดไม่ได้หรือสิทธิเรียกร้องซึ่งไม่อยู่ในอำนาจแห่งการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 304⁴² เหตุที่กฎหมายไม่อนุญาตให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องประเภทนี้ได้ ก็เนื่องมาจากสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเจ้าหนี้ กฎหมายจึงประสงค์จะให้สิทธิเรียกร้องเช่นนี้เป็นของเจ้าหนี้แต่เพียงผู้เดียว ไม่อาจจะนำไปโอนให้แก่บุคคลอื่นได้⁴³ ดังเช่น สิทธิในการถอนการวางทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 335 สิทธิของข้าราชการหรือลูกจ้างในเงินเดือน เงินบำเหน็จ หรือเงินบำนาญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 สิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 เป็นต้น⁴⁴

ด้วยเหตุที่ลักษณะทั่วไปของหนี้นั้น จะต้องปรากฏให้เห็นถึงตัวลูกหนี้ไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าบุคคลใดเป็นลูกหนี้ผู้ต้องผูกพันปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ตรงกันข้ามกับในส่วนของเจ้าหนี้ซึ่งอาจปรากฏหรือไม่ปรากฏให้เห็นโดยเฉพาะเจาะจงว่าบุคคลใดเป็นเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนก็ได้ ดังเช่น หนี้ที่กองสลากกินแบ่งรัฐบาลจะต้องชำระแก่ผู้ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือตัวแลกเงินหรือเช็คอันสั่งจ่ายแก่ผู้ถือ เป็นต้น⁴⁵ ดังนั้น ในการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องอันเป็นการทำนิติกรรมเกี่ยวกับฝ่ายตัวเจ้าหนี้ผู้ทำการโอนสิทธิเรียกร้องไปยังบุคคลภายนอกผู้รับโอน จึงเป็นเรื่องระหว่างผู้เป็นเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกผู้รับโอนเท่านั้น โดยไม่ได้

⁴⁰ โสภณ รัตนกร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 8.

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรคสอง บัญญัติว่า “ความที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ใช่บังคับ หากคู่กรณีได้แสดงเจตนาเป็นอย่างอื่น การแสดงเจตนาเช่นว่านี้ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต”.

⁴² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 304 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องเช่นใด ตามกฎหมายศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้น ท่านว่าจะโอนกันหาได้ไม่”.

⁴³ จิต เศรษฐบุต, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 181.

⁴⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 434.

⁴⁵ จิต เศรษฐบุต, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 177.

มีผลกระทบเกี่ยวข้องกับตัวลูกหนี้แต่อย่างใด ความผูกพันในอันจะต้องชำระหนี้ของลูกหนี้ยังคงมีอยู่ เช่นเดิม เพียงแต่เปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ผู้รับชำระหนี้เท่านั้น การโอนสิทธิเรียกร้องจึงไม่ต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ก่อนแต่ประการใด⁴⁶

อย่างไรก็ดี หากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอันจะพึงต้องชำระต่อเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง ผู้เป็นเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกผู้รับโอนจะต้องกระทำตามแบบที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306⁴⁷ กำหนดไว้ กล่าวคือ ต้องทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือ โดยแม้ในหนังสือโอนสิทธิเรียกร้องจะลงเพียงลายมือชื่อของผู้โอนฝ่ายเดียวก็เป็นอันสมบูรณ์ แต่ทั้งนี้จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผูกพันลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือหรือได้มีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้แล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 308⁴⁸ ซึ่งผู้โอนหรือผู้รับโอนจะเป็นผู้บอกกล่าวการโอนนั้นก็ได้⁴⁹ หากลูกหนี้ได้ยินยอมให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องโดยมิได้อิดเอื้อนแสดงข้อโต้แย้งประการใด ลูกหนี้ก็หาอาจยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้ไม่ แต่หากลูกหนี้มิได้ยินยอมเพียงแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ลูกหนี้ย่อมมีสิทธิยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนก่อนได้รับคำบอกกล่าวขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนได้ ถึงกระนั้นก็ตาม หากก่อนที่จะมีการบอกกล่าวการโอนสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้ได้ไปชำระหนี้

⁴⁶ เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, หน้า 234.

⁴⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันจะพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าไม่สมบูรณ์ อนึ่งการโอนหนี้ที่ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้แต่เมื่อได้บอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้จะยินยอมด้วยในการโอนนั้น คำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ท่านว่าต้องทำเป็นหนังสือ

ถ้าลูกหนี้ทำให้พอแก่ใจผู้โอนด้วยการใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นเสียแต่ก่อนได้รับบอกกล่าว หรือก่อนได้ตกลงให้โอนไซ้ ลูกหนี้นั้นก็พ้นอันหลุดพ้นจากหนี้”.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 308 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมดังกล่าวมาในมาตรา 306 โดยมีได้อิดเอื้อน ท่านว่าจะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อผู้โอนขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนนั้นหาได้ไม่ แต่ถ้าเพื่อจะระงับหนี้นั้น ลูกหนี้ได้ใช้เงินให้แก่ผู้โอนไปไซ้ ลูกหนี้จะเรียกคืนเงินนั้นก็ได้ หรือถ้าเพื่อการชั่งกล่าวมานั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อผู้โอน จะถือเสมือนหนึ่งว่าหนี้นั้นมีได้ก่อนขึ้นเลยก็ได้

ถ้าลูกหนี้เป็นแต่ได้รับคำบอกกล่าวการโอน ท่านว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนก่อนเวลาที่ได้รับคำบอกกล่าวนั้น ฉันทใด ก็ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้แก่ผู้รับโอนได้ฉันทนั้น ถ้าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องจากผู้โอนแต่สิทธินั้นยังไม่ถึงกำหนดในเวลาบอกกล่าวไซ้ ท่านว่าจะเอาสิทธิเรียกร้องนั้นมาหักกลบลบกันก็ได้ หากว่าสิทธินั้นจะได้ถึงกำหนดไม่ช้ากว่าเวลาถึงกำหนดแห่งสิทธิเรียกร้องอันได้โอนไปนั้น”.

⁴⁹ จรรย์ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 133-135.

ให้กับผู้โอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตัวลูกหนี้ก็ย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยหนี้ที่มีอยู่นั้นก็เป็นอันระงับสิ้นไป

ผลแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องย่อมทำให้บุคคลภายนอกผู้รับโอนได้เข้ามาสวมสิทธิอยู่ในฐานะเดียวกับเจ้าหนี้เดิมซึ่งสิ้นสิทธิในการได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ต่อไป โดยผู้รับโอนมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากลูกหนี้รวมทั้งประกันแห่งหนี้ด้วยได้ในนามของตนเอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 305⁵⁰ แม้ผู้รับโอนจะได้รับโอนสิทธิเรียกร้องนั้นมาจากสถาบันการเงินก็มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ตามอัตราเดิมที่สถาบันการเงินมีสิทธิ ถึงผู้รับโอนจะมีใช้สถาบันการเงินก็ตาม⁵¹ และหากมีการโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่ผู้รับโอนต่างรายกัน การโอนรายใดได้มีการบอกกล่าวหรือตกลงก่อนก็ย่อมมีสิทธิดีกว่าการโอนรายอื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 307⁵²

หากภายหลังจากที่ได้มีการโอนสิทธิเรียกร้องและถึงกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องแล้ว ลูกหนี้กลับไม่ชำระหนี้ให้กับผู้รับโอนสิทธิเรียกร้อง แม้ว่าบุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องโดยมีค่าตอบแทนจะซื้อสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาในราคาต่ำกว่าจำนวนหนี้ที่รับโอนก็ตาม แต่ได้นำสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาฟ้องบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้จนเต็มจำนวน ก็ไม่ถือว่า

⁵⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 305 บัญญัติว่า “เมื่อโอนสิทธิเรียกร้องไป สิทธิจำนองหรือจำนำที่มีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องนั้นก็สิ้นสิทธิอันเกิดขึ้นแต่การค้ำประกันที่ไว้เพื่อสิทธิเรียกร้องนั้นก็ ย่อมตกไปได้แก่ผู้รับโอนด้วย

อนึ่ง ผู้รับโอนจะใช้บูรณสิทธิใด ๆ ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้อง ในกรณีบังคับยึดทรัพย์หรือล้มละลายนั้นก็ได้”.

⁵¹ ทั้งนี้เป็นไปตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 613/2553 “บริษัทเงินทุน ธ. เป็นสถาบันการเงินจึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 (2) ไม่ตกอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 บริษัทเงินทุน ธ. จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เมื่อโจทก์รับโอนสิทธิเรียกร้องของบริษัทเงินทุน ธ. มาตามสัญญาขายทรัพย์สินขององค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ซึ่งรวมทั้งสิทธิเรียกร้องที่บริษัทดังกล่าวมีต่อบริษัท อ. และจำเลย แล้วโจทก์ก็ใช้สิทธิของบริษัทเงินทุน ธ. ฟ้องขอให้ศาลบังคับจำเลยชำระหนี้ตามสัญญาค้ำประกัน โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แม้โจทก์มิได้เป็นสถาบันการเงินก็ตาม”.

⁵² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 307 บัญญัติว่า “ถ้าพิพาทอ้างสิทธิในการโอนต่างราย โอนรายใดได้บอกกล่าวหรือตกลงกันก่อน โอนรายนั้นก็มีสิทธิดีกว่าโอนรายอื่น ๆ”.

เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแต่อย่างใด⁵³ แต่หากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องไปโดยหวังเพียงเพื่อประโยชน์ในการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลแล้ว⁵⁴ สัญญาดังกล่าวย่อมเข้าลักษณะเป็นการค้าความอันเป็นการยุยงส่งเสริมหรือแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกัน ย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150⁵⁵

อนึ่ง ในส่วนของการโอนสิทธิเรียกร้องอันเป็นสินทรัพย์โดยคุณภาพโดยมีค่าตอบแทนนั้น ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็รับรองให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้เช่นกัน เนื่องจากสิทธิเรียกร้องเช่นว่านี้มีได้เป็นสิทธิเฉพาะตัว ทั้งมิได้มีกฎหมายห้ามโอนแต่อย่างใด จึงไม่เข้าลักษณะของสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการค้าความหรือยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเป็นความกัน อันจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁵⁶ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3845/2556 การที่บริษัทเงินทุน ธ. ทำสัญญาซื้อขายหนี้จากธนาคาร ด. ตามสัญญาซื้อขายหนี้เงินกู้รวมทั้งหมดนี้เบิกเงินเกินบัญชี โดยมีข้อตกลงว่าธนาคาร ด. ตกลงโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาเงินและสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีทั้งหมดให้แก่บริษัทเงินทุน ธ. ถือว่าเป็นสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 สิทธิการเป็นเจ้าของหนี้ของธนาคาร ด. เป็นสิทธิที่อยู่ในสภาพเปิดช่องให้โอนกันได้ มิใช่สิทธิเฉพาะตัวหรือมีกฎหมายห้ามโอน การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ย่อมสามารถกระทำได้ตามมาตราดังกล่าว ทั้งการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 แม้บริษัทเงินทุน ธ. มิได้เป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ตาม

⁵³ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6334/2550, 7784/2554, 527/2558; ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 436.

⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1425/2492 “โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนการโอนที่ดิน โดยอ้างว่าจำเลยหลอกลวงเจ้าของที่ดินให้ลงชื่อในใบมอบฉันทะ แล้วจำเลยไปทำการโอนที่ดินเป็นของจำเลย เจ้าของที่ดินไม่สามารถฟ้องคดีเองได้จึงได้โอนสิทธิเรียกร้องให้โจทก์ ดังนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องโอนสิทธิเรียกร้อง แต่เป็นการโอนการฟ้องร้องเท่ากับเป็นการขายความ ย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงเป็นโมฆะ”.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”.

⁵⁶ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 130.

พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ก็หาได้หมายความว่าคู่สัญญาไม่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ด้วยคุณภาพตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ เพราะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ห้ามโอนสิทธิเรียกร้องที่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้หรือหนี้ด้วยคุณภาพว่าจะต้องเป็นไปแต่เฉพาะตามกฎหมายที่ตราไว้เพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้วยคุณภาพนอกเหนือจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใด⁵⁷

หลังจากที่ได้ทราบถึงการโอนสิทธิเรียกร้องอันเป็นกรณีที่ต้องมีการแสดงเจตนาทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาสวมสิทธิบังคับชำระหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิมแล้ว ในส่วนต่อไป จะได้กล่าวถึงการรับช่วงสิทธิอันเป็นกรณีที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้ได้

(6) การรับช่วงสิทธิ

การรับช่วงสิทธิ (Subrogation) เป็นข้อยกเว้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกผู้มีความผูกพันหรือมีส่วนได้เสียตามกฎหมายซึ่งได้ชำระหนี้โดยที่ตนไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้มาแต่เดิม สามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ในการบังคับเอาจากลูกหนี้ตามมูลแห่งสิทธิเรียกร้องได้ในนามของตนเอง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาหรือตกลงกันระหว่างผู้รับช่วงสิทธิกับเจ้าหนี้ก่อนแต่อย่างใด การรับช่วงสิทธิจึงเกิดขึ้นได้โดยผลแห่งกฎหมายเท่านั้น หากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติให้บุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้เข้ารับช่วงสิทธิได้ การรับช่วงสิทธิก็ย่อมไม่อาจมีขึ้นได้⁵⁸

กฎหมายว่าด้วยการรับช่วงสิทธิเกิดขึ้นโดยมีแนวความคิดในการที่จะสร้างแรงจูงใจและความเป็นธรรมให้บุคคลผู้มีความผูกพันหรือมีส่วนได้เสียในหนี้รายใดรายหนึ่งชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยเร็วที่สุด ด้วยความมั่นใจว่าตนจะได้รับการชำระหนี้กลับคืนจากลูกหนี้ภายใต้เงื่อนไขและหลักประกันเดียวกันกับที่เจ้าหนี้ได้รับ⁵⁹ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องฟ้องบังคับชำระหนี้ให้ยุ่งยากเป็นคดีความขึ้นมา⁶⁰ นอกจากนี้ การรับช่วงสิทธิยังเกิดขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าหนี้มีโอกาสได้รับชำระหนี้ซ้ำต่อเนื่องถึง 2 ครั้ง กล่าวคือ เมื่อได้รับชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ก็ควรจะต้องให้สิทธิในการได้รับ

⁵⁷ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1050/2546, 4961/2546 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁵⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 255.

⁵⁹ ศนันทกรณ โสคติพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557), หน้า 362.

⁶⁰ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 100.

ชำระหนี้ตกไปสู่บุคคลที่ชำระหนี้ให้แก่ตน⁶¹ ดังนั้น เจ้าหนี้จึงยอมสละสิทธิในการได้รับชำระหนี้ดังกล่าวอีกต่อไป แต่ในส่วนของลูกหนี้ก็ยังคงผูกพันในการที่จะต้องชำระหนี้ตามเดิม เนื่องจากการชำระหนี้ที่เกิดขึ้นเป็นการชำระหนี้โดยบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้ในมูลหนี้นั้นอย่างแท้จริง หนี้ดังกล่าวจึงยังมีได้ระงับไปแต่อย่างใด⁶²

อย่างไรก็ดี เงื่อนไขประการสำคัญที่จะทำให้เกิดการรับช่วงสิทธิได้ จะต้องเป็นกรณีที่เฉพาะแต่บุคคลผู้มีความผูกพันหรือมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในมูลหนี้ กล่าวคือ การไม่ชำระหนี้จะมีผลทางกฎหมายกระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือผลประโยชน์ของผู้นั้น⁶³ ได้เข้าชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เท่านั้น สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่มีอยู่เหนือลูกหนี้จึงจะตกมาเป็นสิทธิเรียกร้องของบุคคลที่ได้ชำระหนี้ โดยเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้โดยผลแห่งกฎหมาย ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องในมูลหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง⁶⁴

การรับช่วงสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยปรากฏให้เห็นอยู่เพียงไม่กี่มาตราเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติที่มีโอกาสได้นำมาใช้บ้าง จะมีก็แต่เพียงเฉพาะกรณีตามมาตรา 229 (3) และ มาตรา 880 ดังนั้น ในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงขอเลือกที่จะนำเสนอการรับช่วงสิทธิแต่เฉพาะตามมาตรา 229 (3) และ มาตรา 880 เท่านั้น

การรับช่วงสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229 (3)⁶⁵ เกิดขึ้นได้ในกรณีที่บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อผู้อื่นและมีส่วนได้เสียตามกฎหมายเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ ในส่วนของความผูกพันร่วมกับผู้อื่นในการเข้าชำระหนี้อาจเป็นลูกหนี้ร่วมหรือมีความผูกพันตามกฎหมายประการอื่นที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ส่วนความผูกพันเพื่อผู้อื่นปรากฏให้เห็นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการค้ำประกัน จำนอง เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นบุคคลที่มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อผู้อื่นในการเข้าชำระหนี้ นั้นแล้ว

⁶¹ เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, หน้า 100-101.

⁶² โสภณ รัตนกร, คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 254.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 259.

⁶⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้, หน้า 252-253.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229 (3) บัญญัติว่า “การรับช่วงสิทธิยอมมีขึ้นด้วยอำนาจกฎหมายและยอมสำเร็จเป็นประโยชน์แก่บุคคลดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(3) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่น หรือเพื่อผู้อื่นในอันจะต้องใช้หนี้ มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้ นั้น และเข้าใช้หนี้ นั้น”.

บุคคลภายนอกดังกล่าวยังจะต้องมีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายกำหนดด้วย โดยเมื่อเข้าชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้วก็ย่อมรับช่วงสิทธิจากเจ้าหนี้มาเรียกคืนจากลูกหนี้ได้ตามจำนวนที่ตนได้ใช้แทนไป⁶⁶

ส่วนกรณีการรับช่วงสิทธิของผู้รับประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880⁶⁷ จะใช้เฉพาะแต่กรณีสัญญาประกันวินาศภัยที่เกิดแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น โดยทรัพย์สินหรือสิทธินั้นอาจสูญหายหรือเสียหายอันเป็นผลมาจากการกระทำของบุคคลภายนอกผู้จะต้องรับผิดชอบ ในกรณีนี้ผู้รับประกันวินาศภัยซึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามสัญญาประกันภัยอาจเข้าใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันโยชน์เพื่อความเสียหายนั้นก่อน จากนั้นจึงเข้ารับช่วงสิทธิในการเรียกคืนจากบุคคลภายนอกผู้ต้องรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันโยชน์ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไปนั้น⁶⁸

ผลแห่งการรับช่วงสิทธิย่อมทำให้บุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้สามารถเข้ามาสวมสิทธิของเจ้าหนี้ไปบังคับเอาแก่ลูกหนี้ได้เพียงเท่าจำนวนที่ตนได้ชำระหนี้ไป ซึ่งลูกหนี้ไม่อาจที่จะปฏิเสธไม่ชำระหนี้ต่อผู้รับช่วงสิทธิได้⁶⁹ ทั้งยังชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเองไม่ว่าจะเป็นประกันด้วยบุคคลหรือประกันด้วยทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคหนึ่ง⁷⁰ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลอื่นก่อนแต่อย่างใด ส่วนทางด้านเจ้าหนี้เดิมก็ย่อมเป็นอันสิ้นสิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้นั้นต่อไป

⁶⁶ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 107-109.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 บัญญัติว่า “ถ้าความวินาศภัยนั้นได้เกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลภายนอกไซ้ ผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปเป็นจำนวนเพียงใด ผู้รับประกันภัยย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยและของผู้รับประกันโยชน์ซึ่งมีต่อบุคคลภายนอกเพียงนั้น

ถ้าผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปแต่เพียงบางส่วนไซ้ ท่านห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยนั้นใช้สิทธิของตนให้เสื่อมเสียสิทธิของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันโยชน์ ในการที่เขาจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลภายนอกเพื่อเศษแห่งจำนวนวินาศนั้น”.

⁶⁸ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 110-112.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-115.

⁷⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่โดยมูลหนี้ รวมทั้งประกันแห่งหนี้นั้นได้ในนามของตนเอง”.

หลังจากที่ได้ทราบถึงการรับช่วงสิทธิอันเป็นกรณีที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้ามาสวมสิทธิบังคับชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องแทนที่เจ้าหนี้เดิม ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันเป็นอีกกรณีหนึ่งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เปิดโอกาสให้เจ้าหนี้สามารถเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่มีอยู่บังคับชำระหนี้แทนตัวลูกหนี้ได้

(7) การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิเรียกร้องมีลักษณะเป็นเพียงบุคคลสิทธิที่เจ้าหนี้อยู่เหนือลูกหนี้ของตนเท่านั้น ดังนั้น เฉพาะแต่เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิในสิทธิเรียกร้องเท่านั้นที่จะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวยันต่อลูกหนี้ของตนได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ (Use of Debtor's Right of Claim) จึงเกิดขึ้นเพื่อยกเว้นหลักการที่จำกัดให้แต่เฉพาะเจ้าหนี้เป็นผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้เท่านั้น โดยเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ในสิทธิเรียกร้องนั้นโดยตรงแต่มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้อง สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิควบคุมกองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นลูกหนี้ของตนแทนตัวลูกหนี้ตนเองได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ก่อนแต่อย่างไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214⁷¹ วางหลักให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้อย่อมเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ของเจ้าหนี้ ดังนั้น เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ รวมตลอดถึงสิทธิเรียกร้องอันบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่ลูกหนี้เป็นหนี้เจ้าหนี้อยู่ ลูกหนี้ก็ย่อมสามารถจะจัดการทรัพย์สินของตนได้ด้วยตนเอง แต่หากลูกหนี้ขัดหนี้หรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องของตนตามที่ควรจะกระทำโดยสุจริตในอันที่จะเพิ่มพูนกองทรัพย์สินของตนให้เพียงพอต่อการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ด้วยความเกรงว่าหากตนได้เงินหรือทรัพย์สินมาก็จะตกไปสู่เจ้าหนี้อีกทอดหนึ่งโดยตนเองไม่ได้รับประโยชน์แต่อย่างใด⁷² ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวเจ้าหนี้ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดมาตรการในการคุ้มครองป้องกันกองทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วยการให้เจ้าหนี้เข้าไปใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้แทนตัว

⁷¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้เงินสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย”.

⁷² เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, หน้า 118-119.

ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของสิทธิเรียกร้องได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้มากขึ้น อันจะทำให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์จากการบังคับชำระหนี้ของตนได้เต็มตามสิทธิที่มีอยู่ต่อไป⁷³

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า แม้เจ้าหนี้อาจใช้วิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยการฟ้องลูกหนี้ของตนเป็นคดีจนศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดี จากนั้นก็ทำการบังคับคดีด้วยวิธีการอายัดสิทธิเรียกร้องซึ่งจะได้ผลสุดท้ายในทำนองเดียวกันกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ก็ตาม แต่ในบางกรณี การใช้วิธีการดังกล่าวก็ไม่อาจคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ได้อย่างทันท่วงที กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องลูกหนี้จนชนะคดีเสียก่อน⁷⁴ ดังเช่น ในกรณีที่หนี้สินของลูกหนี้กำลังจะขาดอายุความ หรือ ลูกหนี้ได้ปล่อยให้ผู้อื่นครอบครองทรัพย์สินของตนจนใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาแห่งการได้สิทธิตามกฎหมาย เป็นต้น⁷⁵

บทบัญญัติว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่มาตรา 233 ถึงมาตรา 236 โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233⁷⁶ วางหลักให้เจ้าหนี้สามารถเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ในนามของตนเองแทนลูกหนี้ ในกรณีที่ลูกหนี้ขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนจนเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ในมูลหนี้นั้น โดยการที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ได้ ในเบื้องต้นต้องปรากฏให้เห็นก่อนว่า มีหนี้อยู่ 2 ประการ โดยหนี้ประการแรกเป็นหนี้ที่ผูกพันกันระหว่างตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้ ส่วนหนี้ประการที่สองเป็นหนี้ที่ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกชำระหนี้ให้แก่ตน ในส่วนของหนี้ประการที่สองนี้จะต้องเป็นหนี้ที่สามารถบังคับกันได้ และถึงกำหนดชำระหนี้แล้วด้วย แต่จะต้องไม่เป็นสิทธิเรียกร้องที่เป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้⁷⁷

สิทธิเรียกร้องที่เป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้อันเป็นข้อยกเว้นมิให้เจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวแทนลูกหนี้ได้ จะต้องเป็นสิทธิซึ่งไม่สามารถโอนหรือมอบให้บุคคลอื่นมาใช้สิทธินั้นแทนได้ กล่าวคือ สิทธิเรียกร้องที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ดังเช่น สิทธิอันเนื่องมา

⁷³ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 139.

⁷⁴ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช, นิติกรรมและหนี้, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีพัฒนา, 2478), หน้า 498.

⁷⁵ เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353, หน้า 120.

⁷⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ขัดขืนไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้นั้นก็ไว้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้”.

⁷⁷ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 299.

แต่ฐานะแห่งบุคคลหรือฐานะแห่งครอบครัว เป็นต้น หรือแม้จะเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ก็ตาม แต่หากที่มาแห่งสิทธิดังกล่าวเป็นการเฉพาะตัวของลูกหนี้โดยแท้ ซึ่งลูกหนี้มีดุลพินิจแต่ผู้เดียวที่จะใช้สิทธินั้นหรือไม่ก็ได้⁷⁸ เจ้าหนี้ก็ย่อมไม่สามารถที่จะใช้สิทธิดังกล่าวแทนตัวลูกหนี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 175⁷⁹ สิทธิในการไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝาก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 497⁸⁰ หรือสิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271⁸¹

ในส่วนของวิธีการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้สามารถยื่นฟ้องบุคคลภายนอกต่อศาลได้ในนามของตนเองโดยไม่ต้องได้รับมอบอำนาจจากลูกหนี้ก่อน แต่อย่างไรก็ดี ผลแห่งคดีดังกล่าวอาจมีไปถึงตัวลูกหนี้ได้ ดังนั้น เพื่อให้ลูกหนี้มีโอกาสเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตน และเพื่อให้คำพิพากษามีผลผูกมัดลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิด้วย ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกันแก่คู่กรณีทุกฝ่าย ไม่เกิดคำพิพากษาที่แตกต่างหรือขัดแย้งกัน⁸² ผู้เป็นเจ้าหนี้จึงต้องขอหมายเรียกลูกหนี้ผู้นั้นเข้ามาในคดีด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234⁸³ โดยในการฟ้องคดี เจ้าหนี้อาจฟ้องเพียงลูกหนี้ของลูกหนี้เป็นจำเลย และเรียกให้ลูกหนี้ของตนเข้ามาในคดี

⁷⁸ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้, หน้า 101.

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2153/2555 “ผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมได้ต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 175 บุคคลอื่นนอกจากนี้แม้จะเป็นผู้มีส่วนได้เสียก็ไม่มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมได้ เว้นแต่ผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะกรรมถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกล้างโมฆียะกรรมทายาทของบุคคลดังกล่าวจึงมีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 175 วรรคท้าย เมื่อขณะโจทก์ฟ้องขอบอกล้างเป็นคดีนี้ ว. ผู้ทำนิติกรรมโดยถูกจำเลยใช้กลฉ้อฉลตามคำฟ้องของโจทก์ยังมีชีวิตอยู่ โจทก์จึงไม่มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมแทน ว. ได้”.

⁸⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 132/2523 “เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามตนเองแทนลูกหนี้โดยฟ้องคดีขอไถ่ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ขายฝากไว้เมื่อพ้นกำหนดเวลาไถ่แล้วไม่ได้ เพราะลูกหนี้ไม่มีสิทธิไถ่คืนแล้ว

การที่ก่อนครบกำหนดไถ่ทรัพย์สินคืน โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ได้มีหนังสือแจ้งขอสวมสิทธิไถ่ทรัพย์สินแทนผู้ขายฝาก ซึ่งเป็นลูกหนี้ นั้น ถือไม่ได้ว่าผู้มีสิทธิในการไถ่ทรัพย์สินได้ใช้สิทธิขอไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากคืน เพราะโจทก์เป็นเจ้าหนี้ที่ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้เท่านั้น ไม่ใช่บุคคลผู้มีสิทธิไถ่ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 497”.

⁸¹ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 141-143.

⁸² โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้, หน้า 295.

⁸³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ผู้นั้นจะต้องขอหมายเรียกลูกหนี้มาในคดีนั้นด้วย”.

หรืออาจฟ้องลูกหนี้ของตนและลูกหนี้ของลูกหนี้ของตนเข้ามาเป็นจำเลยร่วมกันก็ได้ เพื่อความสะดวกในการบังคับคดีไปในเวลาเดียวกัน

ส่วนผลแห่งการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ หากศาลมีคำพิพากษาให้เจ้าหนี้ชนะคดีแล้ว ย่อมทำให้กองทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์กลับมาสู่ตัวลูกหนี้ เนื่องจากการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ เป็นแต่เพียงการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ของตนเพื่อควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ให้มีอยู่ตามปกติเท่านั้น มิใช่การใช้สิทธิของตนเองหรือเพื่อชำระหนี้ให้กับตนเองโดยตรง เจ้าหนี้จึงต้องไปใช้สิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป⁸⁴ เว้นแต่ในกรณีที่เงินและหนี้ดังกล่าวถึงกำหนดชำระแล้ว เจ้าหนี้ผู้นั้นอาจได้รับชำระหนี้จากบุคคลภายนอกโดยตรงเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้ยังค้างชำระแก่ตน คดีนั้นก็จะเป็นอันเสร็จไป⁸⁵ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 235⁸⁶ นอกจากนี้ หากสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้มีประกันอยู่ด้วย เจ้าหนี้ก็ย่อมบังคับเอาหลักประกันแห่งนั้นได้เช่นเดียวกัน⁸⁷ และหากลูกหนี้ของลูกหนี้มีข้อต่อสู้ประการใดก็ย่อมยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งสิ้น เว้นแต่จะเป็นข้อต่อสู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่เจ้าหนี้ได้ยื่นฟ้องแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 236⁸⁸

จากที่ได้กล่าวถึงความหมายของสิทธิเรียกร้อง ทั้งข้อความคิดพื้นฐานของสิทธิเรียกร้อง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงหรือการโอนไปซึ่งสิทธิเรียกร้องทางนิติกรรมหรือตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้ คงจะพอให้เห็นถึงภาพรวมอันเป็นพื้นฐานของสิทธิเรียกร้องในอันที่ผู้เขียนจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม สิทธิเรียกร้องเช่นว่านี้ก็เพียงสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสารบัญญัติที่วางข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลเท่านั้น ในอันที่จะทำให้สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ได้รับการรับรอง คุ้มครอง และบังคับตามสิทธินั้น ผู้ทรง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸⁴ คาราวร ธีระวัฒน์, กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป, หน้า 116.

⁸⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้, หน้า 296.

⁸⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 235 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เรียกเงินเต็มจำนวนที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนก็ได้ ถ้าจำเลยยอมใช้เงินเพียงเท่าจำนวนที่ลูกหนี้เดิมค้างชำระแก่เจ้าหนี้นั้น คดีก็เป็นเสร็จกันไป แต่ถ้าลูกหนี้เดิมได้เข้าชื่อเป็นโจทก์ด้วย ลูกหนี้เดิมจะขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาต่อไปในส่วนจำนวนเงินที่ยังเหลือติดค้างอยู่ก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี ท่านมิให้เจ้าหนี้ได้รับมากไปกว่าจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนนั้นเลย”.

⁸⁷ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 145-146.

⁸⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 236 บัญญัติว่า “จำเลยมีข้อต่อสู้ลูกหนี้เดิมอยู่อย่างใด ๆ ท่านว่าจะยกขึ้นต่อสู้เจ้าหนี้ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ข้อต่อสู้ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อยื่นฟ้องแล้ว”.

สิทธิจำเป็นต้องนำข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องดังกล่าวขึ้นสู่การพิจารณาพิสูจน์สิทธินั้นผ่านกระบวนการทางศาล เพื่อให้เป็นสิทธิตามคำพิพากษาต่อไป

2.1.3 สิทธิตามคำพิพากษา

สิทธิเรียกร้องไม่ว่าจะเกิดจากนิติกรรม สัญญา นิติเหตุ หรือมูลแห่งสิทธิเรียกร้องประการอื่นก็ตาม หากบุคคลผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติกำหนดไว้ ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ หรือจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลผู้ทรงสิทธิเรียกร้องนั้นจำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55⁸⁹ เพื่อให้ศาลใช้อำนาจของรัฐรับรอง คຸ້ມครอง และบังคับตามสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ โดยภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษา วินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีหรือศาลได้พิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความได้ตกลงกันในศาลแล้ว สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติก็จะกลายเป็นสิทธิเรียกร้องที่มีคำพิพากษารับรองให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ในขณะเดียวกัน ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องจากที่มีสถานะเป็นเพียงเจ้าหนี้ธรรมดาตามที่มีกฎหมายสารบัญญัติรับรองก็ได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติต่อไป

สิทธิเรียกร้องที่มีคำพิพากษารับรองให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ จึงจัดได้ว่าเป็นสิทธิเรียกร้องประการหนึ่งที่ยกระดับความชัดเจน แน่นนอน มั่นคง ขึ้นมาจากสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสารบัญญัติ⁹⁰ ทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32⁹¹ ยังได้กำหนดอายุความสำหรับการใช้สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นตามคำพิพากษาของศาลหรือคำพิพากษตามยอมดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะอีกด้วย

เมื่อมีบุคคลผู้ทรงสิทธิตามคำพิพากษาแล้ว เป็นธรรมดาที่สิทธิก็ย่อมมาคู่กับหน้าที่ และหากมีการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามมาได้ ในที่นี้ ผู้เขียนจะแบ่งการ

⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”.

⁹⁰ จรัญ ภัคศิรินากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 131.

⁹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้มีกำหนดอายุความสิบปี ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องเดิมจะมีกำหนดอายุความเท่าใด”.

นำเสนอถึงสิทธิตามคำพิพากษาออกเป็น 2 มิติด้วยกันตามลำดับ คือ (1) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และ (2) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) สิทธิตามคำพิพากษาในมิติของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีอันส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ศาลจะออกคำสั่งบังคับและส่งไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาให้ปฏิบัติตามคำสั่ง หากล่วงพ้นระยะเวลาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องปฏิบัติตามคำสั่งแล้ว แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นยังคงเพิกเฉยมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิในการร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีอันเป็นขั้นตอนถัดไปที่จำต้องกระทำเพื่อที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ สิทธิในการบังคับคดีเช่นว่านี้ โดยหลักแล้วเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมใช้ได้แต่เฉพาะลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนเท่านั้น หากอาจใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกได้ไม่ ส่วนการบังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นไปด้วยวิธีการใด ย่อมต้องขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาลที่กำหนดให้ลูกหนี้กระทำการใดตามแต่วัตถุประสงค์แห่งหรือวัตถุประสงค์เรียกร้อง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องวัตถุประสงค์เรียกร้อง⁹² ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ การให้ลูกหนี้กระทำการ การให้ลูกหนี้งดเว้นกระทำการ หรือการให้ลูกหนี้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สิน การแบ่งแยกวัตถุประสงค์เรียกร้องเช่นว่านี้ มีความสัมพันธ์กับสิทธิตามคำพิพากษาของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในแง่ที่ว่า หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากะทำการหรืองดเว้นกระทำการ ได้แก่ คำพิพากษาให้ขับไล่ลูกหนี้หรือให้ลูกหนี้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากอสังหาริมทรัพย์ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี เพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เป็นผู้ดำเนินการไปตามขั้นตอนที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ทวิ ถึงมาตรา 296 สัตต

ส่วนคำพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำนิติกรรมหรือคำพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างอื่น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีแต่อย่างใด เพียงแต่หากเป็นคำพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำนิติกรรม เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องนำคำพิพากษาไปแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติการชำระหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นอันเสร็จสิ้นลง และในส่วนของคำพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างอื่น วิธีการบังคับคดีประการเดียวที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสสามารถกระทำได้ คือ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้อง

⁹² โปรดดู 2.1.2 สิทธิเรียกร้อง (3) วัตถุประสงค์เรียกร้อง.

ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297 ถึงมาตรา 301

หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สิน หากคำพิพากษากำหนดให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 ถึงมาตรา 323 โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลไต่สวนลูกหนี้ถึงทรัพย์สินที่ตนเชื่อว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษายังคงมีอยู่เพื่อการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277⁹³

ส่วนคำพิพากษาให้ลูกหนี้ส่งมอบตัวทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเช่นกัน เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการนำทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้มาส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถทำการส่งมอบได้ การบังคับคดีจะเปลี่ยนเป็นการให้ใช้เงินแทนการส่งมอบทรัพย์สิน และบังคับคดีด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้เช่นเดียวกับกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงิน แต่หากเป็นคำพิพากษาที่กำหนดให้ลูกหนี้โอนทรัพย์สินอันเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีแต่อย่างใด โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธินำคำพิพากษาที่ศาลได้พิพากษาให้โอนทรัพย์สินให้แก่ตน ไปยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการโอนทรัพย์สินแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ หากการโอนไม่สามารถกระทำได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุประการใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังคงมีสิทธิได้รับชำระหนี้เป็นเงินและใช้วิธีการบังคับคดีประการเดียวกันกับที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงินแทนการให้ลูกหนี้โอนทรัพย์สินนั้นให้แก่ตน⁹⁴

อนึ่ง แม้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้สิทธิตามคำพิพากษามากก็ตาม แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ประสงค์จะใช้สิทธิในการบังคับคดีที่ตนมีอยู่ ก็ย่อมเป็นสิทธิโดยชอบของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิบังคับคดีอยู่นั่นเองที่จะงดการบังคับคดีเอากับลูกหนี้ไว้เป็นการชั่วคราว

⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277 บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเชื่อว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินที่จะต้องถูกบังคับมากกว่าที่ตนทราบแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขอให้ศาลทำการไต่สวนและออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์มาในการไต่สวนเช่นนั้น ...”.

⁹⁴ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 39-42.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292⁹⁵ หรือถอนการบังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยสิ้นเชิง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295⁹⁶

อย่างไรก็ดี เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้มาซึ่งสิทธิตามคำพิพากษา สิทธิเช่นว่านี้ย่อมมาคู่กับหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และหากมีการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามมาได้ ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพอจะปรากฏให้เห็นถึงหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในมาตรา 284⁹⁷ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินไปกว่าที่จำเป็น มิฉะนั้นแล้ว หากเกิดความเสียหายใด ๆ ขึ้นต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นย่อมเป็นผู้จะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเป็นผลมาจากการยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังปรากฏให้เห็นถึงหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอีกประการหนึ่งในกรณีการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลที่ให้ชำระหนี้เป็นเงินด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินซึ่งตนอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธี

⁹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 (3) บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับไว้ในกรณีต่อไปนี้

(3) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าตนตกลงงดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวเวลาที่กำหนดไว้หรือภายในเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี”

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 (2) บัญญัติว่า “ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีในกรณีต่อไปนี้

(2) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นหนังสือว่าตนสละสิทธิในการบังคับคดีนั้น”

⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 บัญญัติว่า “เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ห้ามมิให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ห้ามมิให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น

ความรับผิดชอบต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบหรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้น ย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้”

พิจารณาความแพ่ง มาตรา 283⁹⁸ ซึ่งหากปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลังว่าทรัพย์สินนั้นมิใช่ของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา แต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากลับนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น ความรับผิดอันเกิดแต่การนี้ย่อมตกอยู่กับตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้นั้นเอง

(2) สิทธิตามคำพิพากษาในมิตินี้ตามคำพิพากษา

ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอเริ่มด้วยการกล่าวถึงหน้าที่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เสียก่อน เนื่องจากโดยหลักแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นบุคคลที่จำต้องถูกบังคับคดีหรือมีหน้าที่ จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลที่กำหนดไว้ในคำบังคับ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองได้ ไม่ว่าจะเป็น ความรับผิดในทางแพ่งซึ่งบังคับเอาทั้งกองทรัพย์สินของลูกหนี้ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงิน หรืออาจจะเป็นความรับผิดทางอาญาในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่ลูกหนี้หรือให้ ลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการประการอื่น หากลูกหนี้ตามคำพิพากษายังคงไม่ปฏิบัติตามคำ พิพากษานั้นอยู่หรือที่เรียกว่า “ดื้อแพ่ง” จนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่มีมาตรการอื่นใดที่จะบังคับเอา กับลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้แล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจถูกจับกุมและกักขังได้ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297⁹⁹

อย่างไรก็ดี แม้ศาลจะพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ต้องถูกบังคับคดีหรือมีหน้าที่ปฏิบัติชำระหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ยังมี บทบัญญัติในลักษณะที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเช่นกัน โดยหากลูกหนี้ตามคำ

⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283 บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องยึดหรืออายัดและขายทรัพย์สินของ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามความในมาตราก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึดหรืออายัดหรือขายบรรดา ทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 284 และ 288 ...”.

⁹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 296 ทวิ เจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษาชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการ ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอให้มีการบังคับได้ล่วงพ้นไปจนถึงเวลาที่การบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลง ขอให้ศาลมี คำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายบังคับคดี

ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้น เว้นแต่จะเป็นที่พอใจจากพยานหลักฐานซึ่งผู้ร้องนำมาสืบหรือที่ศาล เรียกมาสืบว่า

(1) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ถ้าได้กระทำการโดยสุจริต และ

(2) ไม่มีวิธีบังคับอื่นใดที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะใช้บังคับได้”.

พิพากษาได้ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นคดีเรื่องอื่นในมูลให้ชำระหนี้เงิน ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลงดการบังคับคดีไว้ก่อนได้ในกรณีที่หากตนเป็นฝ่ายชนะคดีแล้ว หนี้้นั้นจะสามารถหักกลบลบกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 293¹⁰⁰ หรือ หากคดีอยู่ในระหว่างการอุทธรณ์หรือฎีกา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาอาจยื่นคำขอทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 231¹⁰¹ ส่งผลให้ในระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุด ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นก็จะยังไม่ถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาจนกว่าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี จะมีคำพิพากษาในคดีนั้น¹⁰² แต่หากได้มีการดำเนินการบังคับคดีไปแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ยังคงคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้อายุบังคับคดีเอาเปรียบทรัพย์สินจนถึงกับสิ้นไร้ไม้ตอกไม่สามารถที่จะดำรงชีพอยู่ได้ โดยกำหนดให้ทรัพย์สินบางประการที่ยังมีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285¹⁰³ และมาตรา 286¹⁰⁴ นอกจากนี้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียหายเพราะการบังคับคดีที่

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 293 บัญญัติว่า “ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำขอทำเป็นคำร้องต่อศาลให้งดการบังคับคดีไว้ โดยเหตุที่ตนได้ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นคดีเรื่องอื่นในศาลเดียวกันนั้น ซึ่งศาลยังมีได้วินิจฉัยชี้ขาด และถ้าหากตนเป็นฝ่ายชนะ จะไม่ต้องมีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินของตนโดยวิธีอื่น เพราะสามารถจะหักกลบลบหนี้กันได้ ...”.

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 231 บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่คู่ความที่ยื่นอุทธรณ์อาจยื่นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษา โดยทำเป็นคำร้องชี้แจงเหตุผลอันสมควรแห่งการขอให้ศาลอุทธรณ์ทุเลาการบังคับไว้ ...”.

¹⁰² จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินตติ้ง (ประเทศไทย), 2556), หน้า 200.

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

- (1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอน หรือเครื่องใช้ในครัวเรือนหรือเครื่องใช้สอยส่วนตัว ...
- (2) เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพ ...
- (3) วัตถุ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
- (4) ทรัพย์สินอย่างใดที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตามกฎหมายย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ...”.

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

- (1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้และเงินรายได้เป็นคราว ๆ อันบุคคลภายนอกได้ยกให้เพื่อเลี้ยงชีพ ...

ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายในส่วนของการบังคับคดีตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจขอให้ศาลสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขการบังคับคดีที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296¹⁰⁵ ได้เช่นกัน

จากที่ได้พิจารณาถึงสิทธิตามคำพิพากษาทั้งในมิติของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและในมิติของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จะเห็นได้ถึงกลไกความคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ออกแบบมาโดยคำนึงให้เกิดความสมดุล เป็นธรรม และยุติธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งจะบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองมิให้มีการบังคับคดีตามสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจนกระทบกระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ถูกบังคับคดีเกินความจำเป็นและสมควร

อนึ่ง เมื่อสิทธิตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในแง่หนึ่ง เป็นสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งผ่านกระบวนการพิสูจน์ทางศาลถึงความมีอยู่แท้จริงแห่งสิทธินั้นมาแล้ว สิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาจึงย่อม

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการเจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น

(3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดเชย เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงานลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน (2) ที่นายจ้างจ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น ...

(4) เงินฉาบปกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่น ...”.

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คำบังคับ หมายบังคับคดี หรือคำสั่งศาลในชั้นบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าในเวลาใดก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลงหรือเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานต่อศาล หรือเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหายเพราะเหตุดังกล่าวยื่นคำร้องต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขคำบังคับ หมายบังคับคดี หรือคำสั่งดังกล่าวทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีคำสั่งอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควร

ภายใต้บังคับมาตรา ๓๐๙ ทวิ วรรคสอง ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าในเวลาใดก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลงหรือเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหายเพราะเหตุดังกล่าวยื่นคำร้องต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขกระบวนการบังคับคดีทั้งปวง หรือวิธีการบังคับใด ๆ โดยเฉพาะ หรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควร ...”.

สามารถจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่กันได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม สิทธิตามคำพิพากษาในส่วนของสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัตินั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองให้ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับโอนสิทธิดังกล่าวมาในการร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ ความไม่สอดคล้องกันในทางปฏิบัติของการโอนสิทธิตามคำพิพากษานี้จะเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษา โดยผู้เขียนจะได้กล่าวถึงอีกครั้งในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยในบทถัดไป¹⁰⁶

หลังจากที่ได้ทราบถึงความหมายของสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้แล้ว ในอันที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่มีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติ จำต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เพื่อให้เจ้าหนี้ได้มาซึ่งสิทธิตามคำพิพากษาและนำไปสู่กระบวนการบังคับคดีจนสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับการบังคับให้สัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรมต่อไป ในส่วนถัดไป ผู้เขียนจะเริ่มด้วยการเกริ่นนำเข้าสู่การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งผ่านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องก่อน เพื่อให้เห็นภาพถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านการบังคับคดีทางแพ่งตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากนั้นจะนำเข้าสู่หลักการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อไป

2.2 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง

แต่เดิมในสังคมโบราณกาล เมื่อมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลในทางแพ่ง การจะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่มีอยู่ เจ้าหนี้จะต้องหาทางบังคับให้เป็นไปตามสิทธิด้วยตนเอง โดยลักษณะการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ในช่วงแรกจะมุ่งเน้นไปที่การบังคับเอา กับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้เป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ในสมัยเดิมยังไม่มี การแบ่งแยกกฎหมายแพ่งออกจากกฎหมายอาญา ลักษณะการบังคับตามสิทธิจึงปะปนกันไปทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทั้งยังมองว่ามนุษย์เป็นเพียงทรัพย์สินจึงสามารถลงโทษกับเนื้อตัวร่างกายได้อย่างเต็มที่ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมวิวัฒนาการไป โดยมีระเบียบแบบแผนอันเป็นกฎหมายเข้ามาควบคุมสังคม จึงเกิดแนวความคิดในการแบ่งแยกกฎหมายแพ่งอันเป็นผลประโยชน์ของปัจเจกชนออกจากกฎหมายอาญาอันเป็นผลประโยชน์สาธารณะ และเห็นว่าการบังคับคดีทางแพ่งเอา กับเนื้อ

¹⁰⁶ โปรดดูบทที่ 3 หัวข้อ 3.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย.

ตัวร่างกายของลูกหนี้เป็นเรื่องที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ ลักษณะการบังคับคดีทางแพ่งจึงได้เปลี่ยนมาเป็นการบังคับคดีที่มุ่งเน้นเอาทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นสำคัญเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ในส่วนนี้ เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน โดยไล่เรียงไปตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงที่เกิดขึ้น (Chronological order) ดังนี้ (1) ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายโรมัน (2) ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายอังกฤษ และ (3) ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายไทย

2.2.1 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายโรมัน

ร่องรอยทางประวัติศาสตร์แต่อดีตกาลที่ยังคงหลงเหลืออยู่พอจะทำให้ทราบถึงจุดเริ่มต้นของการบังคับคดีทางแพ่ง ปรากฏให้เห็นในอาณาจักรอันเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญทางอารยธรรมของทวีปยุโรปที่ชื่อว่า อาณาจักรโรมัน (The Roman Empire)¹⁰⁷ แต่เดิมสภาพสังคมโรมันยังมีขนาดเล็ก หัวหน้าครอบครัว (*paterfamilias*) จะเป็นผู้มีอำนาจเหนือสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว การสร้างพันธะผูกพันทางหนี้จะอยู่บนพื้นฐานของความไว้นับถือซึ่งกันและกัน¹⁰⁸ ถึงกระนั้นก็ตาม เพื่อเป็นประกันการปฏิบัติการชำระหนี้ ลูกหนี้จะต้องนำตนเองเข้าเป็นประกันการชำระหนี้ (*nexum*)¹⁰⁹ ด้วยการเข้าไปอยู่ในอำนาจของหัวหน้าครอบครัวผู้เป็นเจ้าของหนี้ในลักษณะคล้ายโซ่ตรวนผูกพันทางกายภาพ¹¹⁰ ซึ่งแม้ลูกหนี้จะยังคงสถานะความเป็นบุคคลตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายโรมันอยู่ แต่ความเป็นจริงแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับทาสที่ต้องทนทุกข์ทรมานภายใต้อำนาจของเจ้าหนี้¹¹¹ เจ้าหนี้จะมีอำนาจเหนือตัวบุคคลที่เป็นลูกหนี้เสมือนเป็นทรัพย์สินของเจ้าหนี้ เมื่อใดก็ตามที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้ ลูกหนี้ก็จะหลุดพ้นจากอำนาจของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นเจ้าหนี้ แต่หากลูกหนี้ไม่

¹⁰⁷ อุกฤษ มงคลนาวิน, ประวัติศาสตร์กฎหมายสากล (ต่างประเทศ), พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2514), หน้า 5.

¹⁰⁸ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559), หน้า 150.

¹⁰⁹ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundation of the Civilian Tradition, (New York: Oxford University Press, 1995), p. 4.

¹¹⁰ ประชุม โฉมฉาย, กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น: จารีตโรมันและแองโกลแซกซอน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2557), หน้า 122.

¹¹¹ William Warwick Buckland, A Manual of Roman Private Law, 2 ed. (New York: Cambridge University Press, 2011), p. 259.

ปฏิบัติการชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถใช้กำลังบังคับชำระหนี้ได้ด้วยตนเองด้วยการบังคับเอาภกับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้¹¹²

ต่อมาในช่วงราว 450 ปีก่อนคริสตกาล ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทางกฎหมายขึ้นในอาณาจักรโรมัน โดยเป็นยุคที่มีการนำเอากฎหมายจารีตประเพณีของชาวโรมันมาจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยใช้ชื่อว่า กฎหมาย 12 โต๊ะ (The law of the Twelve Tables) เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ รับทราบ และปฏิบัติตาม¹¹³ กฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีก็ได้รับการจารึกไว้ในโต๊ะที่ 3 โดยการบังคับคดีที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว มีเพียงวิธีเดียว คือ การบังคับคดีเอาภกับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ (*manus iniectio*) ส่วนหน้าที่ในการบังคับคดียังคงเป็นของเจ้าหนี้เช่นเดิม เพียงแต่การบังคับคดีในยุคนี้ได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมให้อยู่ภายใต้ความควบคุมตรวจตราของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (*Magistrate*) เพื่อลดระดับความรุนแรงของการบังคับคดีเอาภกับเนื้อตัวร่างกายลงให้อยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายจำกัดไว้¹¹⁴

การบังคับคดีเอาภกับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ (*manus iniectio*) จะเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่ลูกหนี้ยอมรับที่จะใช้หนี้หรือศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ในกรณีดังกล่าวนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับวันผ่อนระยะเวลาการชำระหนี้ (*grace*) เป็นเวลา 30 วัน เพื่อหาทางปฏิบัติการชำระหนี้ โดยอาจจะขายทรัพย์สินของตนหรือหีบยืมมาจากผู้อื่นเพื่อชำระหนี้ หากครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้อีก ให้โจทก์พาตัวจำเลยมาอยู่ต่อหน้าเจ้าหน้าที่ของรัฐ (*Magistrate*) หากจำเลยยังไม่สามารถชำระหนี้ หรือหาผู้ใดมาชำระหรือโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมาย (*validity*) ของคำพิพากษาแทนที่จำเลย (*vindex*)¹¹⁵ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (*Magistrate*) จะให้อำนาจเจ้าหนี้สามารถพาลูกหนี้ไปขังไว้เป็นเวลา 60 วัน โดยลูกหนี้จะถูกมัดใส่กุญแจมือหรือล่ามด้วยโซ่ตรวนที่มีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 15 ปอนด์หรือมากกว่านั้นแล้วแต่เจ้าหนี้จะเห็นสมควร เพื่อรอให้ครอบครัวของลูกหนี้มาชำระหนี้ ในระหว่างที่ถูกขังไว้ ลูกหนี้จะหาอาหารกินเองก็ได้หากประสงค์ดัง

¹¹² ศันันท์กรณ โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 150.

¹¹³ Guy Carleton Lee, Historical Jurisprudence: An introduction to the Systematic Study of the Development of Law (New York The Macmillan Company, 1922), p. 195.

¹¹⁴ H.F. Jolowicz, Historical Introduction to the study of Roman Law, (Cambridge: Cambridge University Press, 1971), pp. 189-190.

¹¹⁵ Paul de Plessis, Borkowski's Textbook on Roman Law, 4 ed. (New York: Oxford University Press, 2010), p. 71.

ว่านั้น แต่หากไม่ประสงค์เช่นนั้น เจ้าหนี้จะต้องจัดหาอาหารให้ลูกหนี้ที่อยู่ในความควบคุมดังกล่าว จำนวน 1 ปอนด์ต่อวันหรือมากกว่านั้นตามแต่เจ้าหนี้จะเห็นสมควร¹¹⁶

ในระหว่างที่ลูกหนี้ถูกขังอยู่ เจ้าหนี้สามารถนำลูกหนี้ไปขายได้ในวันทำการตลาด ต่อเนื่อง 3 วัน (three consecutive market days) เพื่อเป็นการประกาศให้สาธารณชนทราบถึง จำนวนหนี้ที่ลูกหนี้ติดค้างอยู่ โดยจะเปิดโอกาสให้ครอบครัวหรือบุคคลทั่วไปมาช่วยชำระหนี้ให้แทน ลูกหนี้ หากยังไม่มีบุคคลใดมาชำระหนี้ให้ลูกหนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถนำลูกหนี้ไปขายข้ามพรมแดนแม่น้ำ ไทเบอร์เป็นทาสให้กับชาวต่างชาติ นับแต่บัดนั้นเอง ลูกหนี้จะหมดสถานะความเป็นบุคคลตามกฎหมายโรมันไป แต่หากไม่มีผู้ใดซื้อ เจ้าหนี้สามารถฆ่าลูกหนี้ทิ้งได้และเอาศพไป หากมีเจ้าหนี้หลายคนจะต้องแบ่งโดยตัดร่างของลูกหนี้เป็นชิ้นและแบ่งไปตามสัดส่วนของหนี้ หากคนหนึ่งรับไปมากกว่า หรือน้อยกว่าจำนวนดังกล่าวก็ไม่เป็นความผิดแต่อย่างใด¹¹⁷

นอกจากการบังคับคดีเอาทรัพย์ส่วนตัวร่างกายของลูกหนี้ (*manus injectio*) ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ในยุคนี้ยังปรากฏรูปแบบการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย (*pignoris capio*) ซึ่งการบังคับชำระหนี้ในกรณีเช่นว่านี้ เจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องนำคดีไปฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาก่อนแต่อย่างใด แต่เจ้าหนี้สามารถยึดเอาทรัพย์สินบังคับชำระหนี้ได้ทันที¹¹⁸ อย่างไรก็ตาม การบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ทันทีโดยไม่ต้องฟ้องศาลนั้น จำกัดให้สิทธิเฉพาะเจ้าหนี้ บุริมสิทธิที่มีสิทธิเรียกร้องอันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะหรือในทางศาสนาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือตามจารีตประเพณีเท่านั้น¹¹⁹

การบังคับเอาทรัพย์ส่วนตัวร่างกายของลูกหนี้ด้วยวิธีการอันรุนแรงเพื่อชำระหนี้ นำมาซึ่งปัญหาต่อสังคมโรมันเป็นอย่างมาก ในเวลาต่อมาราว 326 ปีก่อนคริสตกาล จึงได้มีการออกกฎหมายที่ชื่อว่า *Lex Poetelia Papiria* ห้ามมิให้มีการนำลูกหนี้ไปขายเป็นทาสให้กับชาวต่างชาติ หรือฆ่าลูกหนี้¹²⁰ ด้วยเหตุนี้ การที่ลูกหนี้นำตัวเองเข้าเป็นหลักประกันการชำระหนี้ (*nexum*) จึงไม่นิยมใช้อีกต่อไป เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อเจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้¹²¹ อย่างไรก็ตาม

¹¹⁶ R.W. Lee, *The Elements of Roman Law*, 4 ed. (London: Sweet & Maxwell Limited, 1986), pp. 427-428.

¹¹⁷ Peter Stein, *Roman Law in European history*, 1 ed. (Cambridge University Press, 1999), p. 6.

¹¹⁸ William Warwick Buckland, *A Manual of Roman Private Law*, p. 378.

¹¹⁹ R.W. Lee, *The Elements of Roman Law*, p. 430.

¹²⁰ H.F. Jolowicz, *Historical Introduction to the study of Roman Law*, pp. 192-193.

¹²¹ *Ibid.*, 292-293.

แม้เจ้าหนี้จะไม่สามารถนำลูกหนี้ไปขายหรือฆ่าลูกหนี้ได้อีกต่อไป แต่เจ้าหนี้ก็ยังสามารถกักขังลูกหนี้ไว้เป็นแรงงานของตนได้อยู่ตามค่าแห่งแรงงาน (the value of labour) จนกว่าจะครบจำนวนหนี้¹²²

ในเวลาต่อมา ระบบการบังคับคดีของโรมันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการบังคับคดี โดยนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (*Magistrate*) จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการกักขังลูกหนี้ได้แล้ว ยังอาจให้อำนาจในการบังคับคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้¹²³ ด้วยการยึดทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้มาประกาศขายแทนการชำระหนี้ (*bonorum venditio*) การบังคับคดีด้วยวิธีการเช่นนี้ สร้างความอับอายให้กับลูกหนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น ลูกหนี้จึงอาจเลือกที่จะยอมยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ของตนโดยสมัครใจ (*cessio bonorum*) เพื่อนำไปขายได้ แต่ลูกหนี้จะกระทำการดังกล่าวนี้ได้ก็ต่อเมื่อเป็นที่พอใจแก่ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรม (*praetor*) ว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินอยู่จริง แต่การที่ลูกหนี้ต้องล้มละลายก็เป็นเพราะเหตุแห่งความโชคร้าย หาใช่ความผิดของลูกหนี้แต่อย่างใดไม่¹²⁴

อย่างไรก็ดี เนื่องมาจากความบกพร่องของระบบการบังคับคดีด้วยการยึดทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้เพื่อชำระหนี้ (*bonorum venditio*) ต่อมาโรมันจึงได้พัฒนาวิธีการบังคับชำระหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ด้วยการขายทรัพย์สินของลูกหนี้แต่ละชิ้นจนกว่าจะครบจำนวนหนี้เพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ (*distractio bonorum*) โดยวิธีการนี้นิยมใช้กับลูกหนี้ที่เป็นสมาชิกสภาสูง จนทำให้ระบบการบังคับคดีด้วยการยึดทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้มาขายเพื่อชำระหนี้ (*bonorum venditio*) เป็นอันหมดไป¹²⁵ ในขณะเดียวกัน การบังคับคดีเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ด้วยการกักขังลูกหนี้โดยเจ้าหนี้ แม้จะยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ก็ปรากฏให้เห็นว่า ได้กลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยแล้ว โดยการบังคับคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้กลับเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากกว่า¹²⁶

2.2.2 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายอังกฤษ

ครั้นจักรวรรดิโรมันตะวันตก (The Western Roman Empire) ล่มสลายลงในปีคริสต์ศักราช 476 ประเทศอังกฤษซึ่งแต่เดิมปกครองโดยโรมันก็ได้ถูกชาวแองโกล-แซกซอน (Anglo-Saxon) ของเยอรมันรุกรานเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนของตน ระบบกฎหมายโรมันอันเป็นระบบ

¹²² William Warwick Buckland, *A Manual of Roman Private Law*, p. 377; Paul de Plessis, *Borkowski's Textbook on Roman Law*, p. 71.

¹²³ H.F. Jolowicz, *Historical Introduction to the study of Roman Law*, p. 225.

¹²⁴ Paul de Plessis, *Borkowski's Textbook on Roman Law*, pp. 77-78.

¹²⁵ A.M. Prichard, *Leage's Roman Private Law founded on the Institutes of Gaius and Justinian*, 3 ed. (New York: St. Martin's Press, 1967), pp. 470-471.

¹²⁶ Paul de Plessis, *Borkowski's Textbook on Roman Law*, p. 81.

กฎหมายที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเจริญอย่างยิ่งทางด้านอารยธรรมก็ได้ถูกทำลายลงพร้อมกันกับการล่มสลายของอาณาจักรโรมัน และถูกเข้าแทนที่โดยกฎหมายจารีตประเพณีของชนเผ่าเยอรมัน (Germanic Law)¹²⁷

ช่วงเริ่มต้นของระบบกฎหมายอังกฤษ ยังไม่ปรากฏให้เห็นร่องรอยเกี่ยวกับการบังคับคดีทางแพ่งมากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากยังมีได้มีแนวคิดในการแบ่งแยกความผิดทางแพ่งออกจากความผิดทางอาญา โดยถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นแต่เพียงเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหายหรือญาติของผู้เสียหายที่จะต้องจัดการแก้แค้นทดแทนกันเอาเอง อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ก็เริ่มปรากฏให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของระบบศาลในลักษณะที่เป็นการประชุมร่วมกันของสมาชิกในสังคม เพื่อวางระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งชี้ขาดข้อพิพาทตัดสินคดี โดยคดีที่จะขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลได้ จะต้องเป็นคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงยินยอมให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีเท่านั้น อันเป็นเพียงทางเลือกอีกทางหนึ่งของผู้เสียหายนอกจากวิธีการแก้แค้นทดแทนด้วยตนเอง¹²⁸

เมื่อเวลาผ่านไป การบังคับคดีทางแพ่งของระบบกฎหมายอังกฤษก็ได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบการบังคับคดีแต่เดิมซึ่งมีเพียงการให้ลูกหนี้ทำงานชดใช้หนี้ให้กับเจ้าหนี้ เมื่อการคำพาณิชย์เจริญเติบโตมากขึ้น เหล่าบรรดาพ่อค้าจึงประสงค์ที่จะให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความที่เหมาะสมกับความคล่องตัวทางด้านการค้าของตน ในลักษณะของวิธีพิจารณาความที่มีความรวดเร็วต่อการพิสูจน์ และมีระบบการบังคับคดีที่รุนแรง จึงมีการออกกฎหมาย the Statute of Acton Burnell (1283) ขึ้น โดยในส่วนของ การบังคับคดีทางแพ่งได้วางข้อกำหนดไว้ว่า หากเกิดการผิดนัดชำระหนี้ทางการค้าขึ้นและลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นเหลือเพียงพอที่จะชำระหนี้ ลูกหนี้จะต้องถูกกักขังโดยเจ้าหนี้ไม่มีหน้าที่ประการอื่นนอกจากจัดหาขนมปังและน้ำดื่มให้ลูกหนี้เท่านั้น¹²⁹

เนื่องจากจากกฎหมายที่มีอยู่เดิมยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอโดยปรากฏให้เห็นข้อบกพร่องอย่างเด่นชัดในหลายประการ ในเวลา 2 ปีถัดมา จึงมีการออกกฎหมาย the Statute of Merchants (1285) ตามกฎหมายฉบับนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในด้านการบังคับคดีด้วยการเริ่มต้นการบังคับคดีจากการกักขังลูกหนี้เป็นอันดับแรก แทนที่จะใช้มาตรการเช่นว่านี้เป็นมาตรการ

¹²⁷ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 1: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายยุคต่าง ๆ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 47-48.

¹²⁸ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2559), หน้า 20-22.

¹²⁹ Theodore F.T. Plucknett, A Concise History of the Common Law, 5 ed. (London: Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1956), p. 392.

สุดท้าย (a last resort) ในการบังคับคดีนี้ทางการค้า โดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ต้องขายทรัพย์สินของตนเพื่อนำมาชำระหนี้¹³⁰

ในเวลาต่อมาก็ได้มีการขยายการบังคับคดีด้วยการกักขังลูกหนี้ไปใช้กับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลทั่วไปด้วยนอกเหนือจากลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้า ด้วยเหตุนี้ หลักการจำคุกลูกหนี้สำหรับการไม่ชำระหนี้ (imprisonment for debt) จึงเกิดขึ้น โดยมีแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังซึ่งมองว่า ลูกหนี้เป็นพวกที่หลอกลวง หากินในสังคม และการไม่ชำระหนี้เป็นการบั่นทอนความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นในสังคม จึงไม่ควรได้รับความเห็นอกเห็นใจหรือความเมตตากรุณาใด ๆ ดังนั้น ในขณะที่ลูกหนี้ก่อหนี้ลูกหนี้จึงจำต้องวางหลักประกันการชำระหนี้ ไม่เพียงแต่ด้วยสินค้าของตนเท่านั้น แต่จะต้องนำตนเองเข้าเป็นประกันการชำระหนี้ด้วย และเมื่อมีการผิดนัดชำระหนี้จนกลายมาเป็นหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิที่จะนำตัวลูกหนี้ไปกักขังในเรือนจำได้¹³¹

กระบวนการบังคับคดีด้วยการจำคุกลูกหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับการไม่ชำระหนี้ในทางแพ่งยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องในประเทศอังกฤษ จนในที่สุดการบังคับคดีทางแพ่งโดยให้จำคุกลูกหนี้ก็ถูกยกเลิกโดย The Debtors Act 1869 อย่างไรก็ดี แม้จะมีการออกกฎหมายมาเพื่อยกเลิกการจำคุกลูกหนี้ในทางแพ่ง แต่แท้จริงแล้วก็ได้มีการล้มเลิกการจำคุกตามพระราชบัญญัตินี้แต่อย่างใด นักโทษยังคงถูกส่งเข้าไปอยู่ในเรือนจำสำหรับการไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ทางแพ่ง และกลับเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีลูกหนี้ทางแพ่งจำนวนมากถึงกว่า 7,500 คน ถูกส่งเข้าไปจำคุกในเรือนจำสำหรับการไม่ชำระหนี้ในทางแพ่ง ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ จำนวนคุกที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับนักโทษได้อย่างเพียงพออีกต่อไป การบังคับคดีด้วยวิธีการเช่นนี้ยังเป็นที่ยกย่องกันอย่างยิ่งต่อสาธารณชน ดังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมช่วงราวศตวรรษที่ 18 และ 19 ดังเช่น ในเรื่อง Pickwick Papers และ Little Dorrit ของ Charles Dickens เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเริ่มมีแนวคิดโต้เถียงหลักการจำคุกสำหรับการไม่ชำระหนี้แต่เดิมนั้นว่า แท้จริงแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ควรจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจบ้าง¹³²

ต่อมาในช่วงราวศตวรรษที่ 20 ได้มีความพยายามในการยกเลิกการจำคุกลูกหนี้สำหรับการไม่ชำระหนี้ให้สำเร็จตามเจตนารมณ์ของ The Debtors Act 1869 โดยทบทวนถึงความ

¹³⁰ Sir Frederick Pollock and Frederic William Maitland, *The History of English law before the time of Edward I Volume II*, 2 ed. reissued (Cambridge: Cambridge University Press, 1968), pp. 596-597.

¹³¹ Theodore F.T. Plucknett, *A Concise History of the Common Law*, pp. 389-390.

¹³² Sir Jack I.H. Jacob, *The Reform of Civil Procedure Law and other essays in civil procedure* (London: Sweet & Maxwell Limited, 1982), pp. 295-296.

เหมาะสมในการจำกัดการจำคุกลูกหนี้ให้เหลืออยู่เพียงบางกรณีเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามข้อเสนอแนะ (recommendations) ของคณะกรรมการเพื่อพิจารณาระบบการบังคับหนี้ตามคำพิพากษา ด้วยเหตุนี้ ระบบการจำคุกลูกหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับการไม่ชำระหนี้ในทางแพ่งจึงถูกยกเลิกอย่างแท้จริง เว้นไว้แต่เพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ การไม่ชำระหรือผิดนัดชำระหนี้ตามคำสั่งให้ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูของสามีแก่ภรรยาของตน และการไม่ชำระหนี้หรือผิดนัดชำระหนี้ของรัฐ (Crown debts)¹³³

2.2.3 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายไทย

แต่เดิมกฎหมายไทยยังไม่มี การแบ่งแยกสาขาของกฎหมายออกเป็นกฎหมายแพ่ง และกฎหมายอาญาดังเช่นในปัจจุบัน ทั้งข้อพิพาทพื้นฐานที่เกิดขึ้นก็เป็นข้อพิพาทที่มีความเชื่อมโยงกับกฎหมายทั้งสองลักษณะ การบังคับคดีจากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในทางแพ่งจึงมีลักษณะผสมปนเปกันไปกับโทษทางอาญา หากมีการไม่ปฏิบัติตามสิทธิเรียกร้องนั้น นอกจากลูกหนี้จะถูกบังคับเอา กับทรัพย์สินแล้ว ลูกหนี้ยังจะต้องถูกบังคับเอา กับเนื้อตัวร่างกายอีกด้วย ทำให้ต้องได้รับความทรมาน อับอาย เสียชื่อเสียง และต้องตกเป็นทาสไปตลอดชีวิตจากการที่ไม่สามารถปฏิบัติตามการชำระหนี้ได้

ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีทางแพ่งในระบบกฎหมายไทยพอจะปรากฏให้เห็นเด่นชัดเป็นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยกระจัดกระจายไปตามพระไอยการลักษณะต่าง ๆ ซึ่งในเวลาต่อมาได้ถูกชำระสะสางรวมเข้าไว้ในกฎหมายตราสามดวงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี¹³⁴ และใช้บังคับเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตามพระไอยการลักษณะตระลาการ บทที่ 54¹³⁵ ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ชำระสินไหมหรือพินัยแล้ว หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ลูกหนี้จะต้องถูกบังคับไปตาม

¹³³ Ibid., 288-289.

¹³⁴ กำธร กำประเสริฐ และ สุเมธ งานประดับ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 36-37.

¹³⁵ พระไอยการลักษณะตระลาการ บทที่ 54 “กะลาการพิพากษาถ้อยความแล้วไซ้ ให้เจ้ากรมทำตำหรับราให้โดยพระราชกฤษฎีกาท่าน ถ้าเจ้ากรมมิยอมทำตามไซ้ ท่านว่าเลมิตพระราชอาษาท่านแล ถ้าเจ้ากรมกฎหมายตำหรับราแล้ว แลให้นายความผิดหาตัวทรัพย์สินใด ๆ ก็ดี ท่านให้ผิดแต่ 3 วันที่หนึ่ง 5 วันที่หนึ่ง 7 วันที่หนึ่ง ถ้ามันมิผิดไซ้ให้ใส่ชื่อตากแดดไว้ที่แจ่งอย่าให้มีอันบงจงได้ 3 วัน ถ้ามิผิดเล่าให้เอาใส่ชื่อไว้ในที่ถานซึ่งถลาคนจรอย่าให้มีอันบงแต่พระอาทิตย์อุไทยต่ออัศฎกต 3 วันแล้ว ถ้ามิผิดไซ้ ให้ใส่ชื่อไว้ในน้ำที่แจ่งอย่าให้มีอันบง ให้นั่งน้ำเพียงนม ให้จมอยู่แต่พระอาทิตย์อุไทยต่ออัศฎกตถึง 3 วัน ถ้ามิผิดไซ้ ใจมันร้าย ให้ขุนกาลพิจารณาตุสิ่งทรัพย์สินเย่าเรือนลูกเมียข้างม้า ข้าคนมัน ดีข้าใช้สินไหมพินัยของหลวงท่านแล

มาตรการเขาไปหาพนักงานกว่าจะยอมชำระหนี้ ในลำดับแรก ตระลาการจะผ่อนเวลาให้กับลูกหนี้ก่อนเป็นเวลา 3 วัน 5 วัน 7 วัน รวมทั้งหมดเป็นเวลา 15 วัน เพื่อให้ลูกหนี้หาเงินที่จะมาชำระหนี้ หากระยะเวลาดังกล่าวผ่านไปโดยที่ลูกหนี้ยังมีได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อีก ลูกหนี้จะถูกจองจำโดยถูกจับใส่ชื่อตากแดดไว้เป็นเวลา 3 วัน ในที่เปิดเผยต่อหน้าประชาชน หากพ้นระยะเวลา 3 วันแล้ว ลูกหนี้ยังมีได้ชำระหนี้ก็ จะถูกนำไปแช่น้ำในระดับที่สูงเท่าหน้าอกเป็นเวลา 3 วันตั้งแต่เช้าจรดค่ำในสถานที่แจ้งเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลูกหนี้เปิดเผยถึงทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ให้หมดและนำมาชำระหนี้ หรือหาบุคคลใดมาประกันต่อเจ้าหนี้

หากใช้มาตรการทั้งปวงทุกประการดังที่กล่าวมาแล้ว การบังคับคดีก็ยังไม่เป็นผลแต่ประการใด ตระลาการจะเป็นผู้ที่เข้ามาตรวจสอบหากองทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดรวมทั้งบุคคลผู้อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของลูกหนี้เอง ไม่ว่าจะเป็นภรรยา บุตร และบุคคลอื่นที่อยู่ภายใต้อำนาจของลูกหนี้ โดยตระลาการจะเป็นผู้ประเมินราคาทรัพย์สินที่ใช้หนี้เพื่อส่งมอบให้แก่เจ้าหนี้¹³⁶ ในที่สุดแล้วหากลูกหนี้ไม่สามารถจะชำระหนี้จนหมดได้ ก็ทำได้แต่เพียงลงโทษทางอาญาต่อเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้เท่านั้น โดยลูกหนี้จะถูกประจานไว้กลางแดดเป็นเวลา 3 วัน ในน้ำเป็นเวลา 3 วัน จากนั้นจะถูกเขียนตี 3 หรือ 5 ทีต่อแสนเบี้ย แล้วจึงส่งกลับคืนไปยังนายเงินหรือมูลนาย แล้วแต่ว่าผู้ผู้นั้นจะมีสถานะเป็นทาสหรือเป็นไพร่ ดังปรากฏตามพระไอยการลักษณะตระลาการ บทที่ 48¹³⁷

ในทำนองเดียวกัน ตามพระไอยการลักษณกู้หนี้ บทที่ 50¹³⁸ ก็ปรากฏให้เห็นลักษณะการบังคับคดีที่มีการบังคับเอากับตัวบุคคลซึ่งเป็นลูกหนี้โดยตรงเช่นกัน โดยการบังคับชำระ

อนึ่งถ้ามันมัดไปแล้วแลมันพันมัดก็ตี มันมัดแลมันว่าขอบก็ตี แลมันประวิงไว้ให้เข้าใช้ ท่านว่าคนร้ายสำหาวให้เอาใส่ชื่อไว้ที่กลางมรคา ถ้ามีผู้ค้าใช้ เอาคางหมั้นแมน จึงให้เอาออกเพราะมิให้คนร้ายกันโทษท่านแล”.

¹³⁶ ร.แลงกาต์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 318-319.

¹³⁷ พระไอยการลักษณะตระลาการ บทที่ 48 “ผู้แพคตีแลหาสินไหมพินัยจะเสียมิได้ใช้ ท่านให้จำผจารไว่น่าสารกลางแดดอย่าให้มีอันบงจงได้สามวัน แล้วเอาจำไว้ในน้ำจ้งได้สามวัน แล้วจ้งเอาตีด้วยลวดหนักก็ตี ไม่หวยาก็ตี โดยโทษานุโทษนั้นแสนละ 3 ที 5 ที จ้งสิ้นเบี้ยสินไหมพินัยนั้น แล้วให้เอาคนร้ายเวนให้แก่เจ้าข้าเจ้าไพร่คืน”

¹³⁸ พระไอยการลักษณกู้หนี้ บทที่ 50 “ทวยราชฎรทั้งหลายมีทุกข์กัวงลมีอาสนกู้หนี้ท่าน เจ้าเงินให้เรียกหาออกมาผู้ผู้นั้นปน หนี้หลายต่อแห่งสินล้นพันตัวหาอันจะไขมิได้ พิจารณาเปนสัจว่ากู้หนี้ถือสินท่านจริง ให้มัด 3 วัน 5 วัน 7 วันปน 15 วัน ถึงมัดมิได้ ให้จำใส่ชื่อแช่น้ำ 3 วัน ตากแดด 3 วัน อย่าให้มีที่อันกำบัง ถ้ามิได้ ให้พระสุภาวะตีสืบสาวเอาลูกเต้าข้าคนข้างม้าวัวควายเย่าเรือนเรือกสวนไร่นาที่ดินให้แก่เจ้าสินโดยควรแก่สินท่าน ถ้ามิได้ ท่านให้ยื่นขายขาด ค่าตัวผู้ถือหนี้นั้นท่านเอาไปให้เอาแจกเจ้าหนี้ทั้งหลาย ผู้ใดให้เรียกก่อนได้สองส่วน กวานั้นได้คลส่วน เงินใครมากได้มาก เงินใครน้อยได้น้อย แลซึ่งเจ้าหนี้มิได้เอาสารกรมท่นออกมาให้กระลาการเรียกจะเอาเงินนั้น ท่านมิให้มีส่วน

หนี้เอากับหนี้สินที่มาจากสัญญากู้และเจ้าหนี้มีสารกรมธรรม์¹³⁹ หากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินหรือกองทรัพย์สินที่มีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ลูกหนี้จะถูกจองจำใส่ข้อคา จับแช่น้ำ 3 วัน ตากแดด 3 วัน ในที่เปิดเผย หากยังมีได้ชำระหนี้ อีก ตัวลูกหนี้เองที่จะถูกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระหนี้เท่าจำนวนหนี้สินที่ค้างชำระอยู่นั้น หากในระหว่างการบังคับคดี มีเจ้าหนี้อื่นปรากฏตัวและนำเอากรมธรรม์ไปแสดงต่อศาลาก่อนที่ลูกหนี้จะถูกขาย เงินที่ได้จากการขายนั้นจะต้องนำมาเฉลี่ยแบ่งให้เจ้าหนี้อื่นด้วยตามจำนวนหนี้สิน แต่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จะได้สิทธิพิเศษกล่าวคือ จะได้ส่วนแบ่งเป็นสองเท่าของบรรดาเจ้าหนี้อื่น หากเป็นเจ้าหนี้อื่นที่มีได้มีสารกรมธรรม์ก็จะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งใด ๆ

ผลของการขายลูกหนี้โดยคำสั่งศาลนี้ย่อมทำให้หนี้ระงับลงโดยสิ้นเชิง ลูกหนี้ออมตกเป็นสิทธิเด็ดขาดแก่ผู้ซื้อโดยปลอดจากภาระหนี้สินทั้งปวงโดยไม่มีผู้ใดกล่าวอ้างได้ว่าลูกหนี้เป็นคนของตนอีกต่อไป แม้จะยังมีเจ้าหนี้อื่นไม่ว่าจะได้รับชำระหนี้มาบ้างแล้วหรือไม่ก็ตาม ลักษณะเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ลูกหนี้ได้กลายเป็นทาสซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเพียงสิ่งของที่รวมอยู่ในกองทรัพย์สินของผู้ซื้อเท่านั้น ไม่มีสถานะเป็นบุคคลหรือมีค่าตัวแต่อย่างใด¹⁴⁰ จนถึงกับกล่าวได้ว่า สัญญากู้เป็นการก่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะที่ผู้กู้ถึงกับต้องยอมสละเสรีภาพในร่างกายของตนภายใต้อำนาจของผู้ให้กู้จนมีสถานะใกล้เคียงกับความเป็นทาสทีเดียว¹⁴¹

เมื่อระบบการค้าพาณิชย์เริ่มเจริญมากขึ้นตามสภาพการเมือง สังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดแนวความคิดตามหลักมนุษยธรรมอันเป็นสากลที่ว่า แท้จริงแล้วบุคคลที่มีได้ชำระหนี้ตามที่ให้สัญญาไว้ ก็มิได้มีเจตนาทุจริตทุกคนแต่ประการใด แต่อาจเป็นเพียงเพราะความโชคร้ายหรือถูกบุคคลอื่นทุจริตเอาเท่านั้น ดังเช่น พ่อค้าที่จำต้องออกผจญภัยต่าง ๆ และอาจเกิดความสูญเสียขึ้นโดยมิใช่เป็นเพราะความผิดของตนก็ได้¹⁴² แนวความคิดดังว่านี้ได้แผ่ขยายอิทธิพลไปสู่ประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศอังกฤษด้วย ดังที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นมาแล้วผ่านความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายอังกฤษ¹⁴³

แจกนั้นเลย ถ้าต้นแลดอกของเจ้าหนี้ทั้งปวงเหลืออยู่เล็กน้อยเท่าใด ซึ่งใช้มีครบภอนั้น ก็เป็นภัพแก่เจ้าหนี้ทั้งปวงนั้น”.

¹³⁹ เจ้าหนี้มีสารกรมธรรม์ คือ ผู้ให้กู้หรือนายเงินในการขายฝากทาส; ร.แลงกาด์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 319.

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 321.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 210.

¹⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 322.

¹⁴³ โปรดดู บทที่ 2 หัวข้อ 2.2.2 ความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องในระบบกฎหมายอังกฤษ.

ในส่วนของประเทศไทยก็เริ่มแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ เช่นกัน จากการศึกษาที่ประเทศไทยต้องยอมทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษในช่วงรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4¹⁴⁴ ส่งผลให้กฎหมายและการศาลของประเทศไทย ไม่สามารถใช้บังคับกับคนในประเทศอังกฤษได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ทำให้ประเทศไทยต้อง สูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extraterritorial rights) อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อพระราช อำนาจของพระมหากษัตริย์ที่มีมาแต่เดิมในเรื่องการพิจารณาตัดสินโทษ และในเวลาต่อมาประเทศ มหาอำนาจอื่น ๆ ก็เข้ามาทำสนธิสัญญาในลักษณะเช่นเดียวกันนี้กับประเทศไทยอีก¹⁴⁵

ครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประเทศไทยมีความเจริญมากขึ้นจากการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศ ข้อบกพร่องของกฎหมายไทยจึงปรากฏ ให้เห็นอย่างชัดเจนหลายประการ พระองค์ทรงตระหนักดีว่าวิธีการที่จะต่อต้านการคุกคามของ ประเทศมหาอำนาจ คือการปรับปรุงประเทศไทยให้สอดคล้องตามแบบอย่างของชาติตะวันตก จึงได้มีการเร่งปฏิรูปประเทศใน 3 ด้าน คือ ปฏิรูปการนิติบัญญัติ ปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน และ ปฏิรูปการศาลและการยุติธรรม¹⁴⁶

ในแง่ของการปฏิรูปการศาลและการยุติธรรม เนื่องด้วยกฎหมายตราสามดวงที่ใช้อยู่ เดิมยังล้าหลังอยู่มาก ไม่ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายตราสาม ดวง ดังเช่น การออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะกู้หนี้ ลงวันที่ 6 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) ยกเลิกพระไอยการลักษณะกู้หนี้ บทที่ 50 โดยกำหนดให้การบังคับคดีต้องบังคับเอา กับทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น เจ้าหนี้ไม่อาจบังคับเอากับเนื้อตัวร่างกายของลูกหนี้ด้วยวิธีการทรมาน ลูกหนี้ได้อีกต่อไป¹⁴⁷ จากนั้นจึงเริ่มการตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายอาญาขึ้นก่อน ช่วงเวลานี้เองที่กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาได้แบ่งแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ต่อจากนั้น จึงได้จัดให้มีการตรวจชำระกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยมีการออกร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติขึ้นใช้บังคับไปพลาง ก่อน จนกว่าจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สมบูรณ์ใช้บังคับแทน ในส่วนของกฎหมายวิธี พิพิจารณาความแพ่งก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 (พ.ศ.

¹⁴⁴ พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์, "การปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2478" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 27-34.

¹⁴⁵ ธงทอง จันทรางศุ, กฎหมายไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 76.

¹⁴⁶ ชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2558), หน้า 39.

¹⁴⁷ ร.แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 186.

2439) ยกเลิกวิธีการบังคับคดีด้วยการนำตัวบุคคลลงเป็นทาส และให้เจ้าหน้าที่กระทำได้เพียงการยึดทรัพย์สินของผู้ไม่ชำระหนี้เท่านั้น อันสะท้อนให้เห็นถึงการจัดระบบการบังคับคดีและการลงโทษที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมและหลักมนุษยธรรม¹⁴⁸

เนื่องจากพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มีข้อบกพร่องบางประการ เมื่อครั้งเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เสด็จกลับจากการศึกษาที่ประเทศอังกฤษ พระองค์ได้ทรงอ่านกฎหมายไทยจนหมดแล้วเห็นว่า ระบบกฎหมายของไทยเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (The Common Law System) ของประเทศอังกฤษ พระองค์จึงได้ทรงรวบรวมวิธีพิจารณาที่กระจัดกระจายอยู่ตั้งแต่ ร.ศ. 115 เข้าไว้เป็นหมวดหมู่และนำกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศอินเดียมาอาศัยเป็นหลักในการร่าง จนเป็นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451)¹⁴⁹

อย่างไรก็ดี ในเวลาต่อมาเมื่ออิทธิพลของกฎหมายอังกฤษได้ลดความสำคัญลง เกิดความต้องการที่จะเร่งรัดปรับปรุงกฎหมายไทยให้ทันสมัยอย่างรวดเร็ว ในเบื้องต้น แม้คณะกรรมการตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายประสงค์ที่จะนำเอาระบบกฎหมายอังกฤษมาใช้เป็นหลักในการร่างก็ตาม แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Codification) จะทำให้มีการแบ่งหมวดหมู่กฎหมายที่ชัดเจน มีระเบียบ เข้าใจได้ง่าย ใช้สะดวก เหมาะกับประเทศไทยซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนา¹⁵⁰ ทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า ระบบกฎหมายของไทยมีลักษณะใกล้เคียงกับระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป ในที่สุด ประเทศไทยจึงเลือกนำระบบประมวลกฎหมายมาใช้เป็นแบบอย่างในการชำระสะสางกฎหมาย¹⁵¹

ในส่วนของกรร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ได้อาศัยเค้าโครงเดิมจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 มาเป็นต้นแบบในการร่าง โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2454 ถึงปี พ.ศ. 2457 นายริวเอร์ นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ทำการกรร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และต่อมาในปี พ.ศ. 2457 นายชาร์ลส์ เลเวร์ก ได้รับ

¹⁴⁸ ชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, หน้า 72-73.

¹⁴⁹ ภาควิชานิติศึกษาทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557), หน้า 16.

¹⁵⁰ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยะมหาราช, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511), หน้า 15-16.

¹⁵¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2556), หน้า 120-121.

มอบหมายให้ยกร่างต่อจากนายริวีแอร์ จนกระทั่งมีการชำระสะสางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจนเสร็จสิ้นเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นผลให้ประเทศไทยสามารถยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและได้เอกราชทางการศาลกลับคืนมาได้สำเร็จ¹⁵²

จะเห็นได้ถึงวิวัฒนาการของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัย ครั้นเมื่อแนวความคิดของหลักความยุติธรรมและหลักมนุษยธรรมอันเป็นสากลได้เข้ามามีอิทธิพลและส่งต่อจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง การบังคับคดีทางแพ่งแต่เดิมที่มุ่งเน้นไปที่การบังคับเอาทรัพย์ของลูกหนี้ก็ได้เปลี่ยนมาเป็นการบังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้แทนโดยไม่มีการบังคับเอาทรัพย์ของลูกหนี้อีกต่อไป ในส่วนถัดไป ผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการเข้ามามีบทบาทสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งของรัฐในการจัดระเบียบสังคมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยพร้อมกันไปกับการประสานผลประโยชน์ตามสิทธิของปัจเจกชน รวมไปถึงทฤษฎีทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง

2.3 แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง

ความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกันซึ่งสิทธิและหน้าที่ของบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาในสังคมมนุษย์ ครั้นสังคมยังมีได้ปกครองด้วยระบบกฎหมาย หากมีบุคคลใดมากระทำละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น บุคคลผู้ได้รับความเสียหายย่อมมีสิทธิที่จะโต้ตอบผ่านการแก้แค้นทดแทน ผู้กระทำละเมิดให้ได้รับอันตรายต่อชีวิตหรือต่อเนื้อตัวร่างกายไม่เกินไปกว่าความเสียหายที่ตนได้รับ (lex talionis)¹⁵³ อย่างไรก็ตาม การแก้แค้นทดแทนด้วยตนเองเช่นนี้สร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นภายในสังคมเป็นอย่างมาก ในเวลาต่อมา รัฐจึงจำต้องเข้าแทรกแซงด้วยการกำหนดกฎหมายในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิซึ่งแทนที่การบังคับด้วยการแก้แค้นทดแทน ยิ่งกระบวนการในการบังคับตามสิทธิได้รับการออกแบบและพัฒนาให้เป็นกลไกที่ดีและมีประสิทธิภาพมากเพียงใด ย่อมจะเป็นหลักประกันอันมั่นคงและแน่นอนว่า สิทธิและผลประโยชน์ของปัจเจกชนจะได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายอย่างเป็นธรรมและทันท่วงที ในส่วนนี้ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งลักษณะและทิศทางของการออกแบบและพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจะแบ่งโครงการ

¹⁵² ชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, หน้า 112-115.

¹⁵³ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundation of the Civilian Tradition, p.

นำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้ (1) แนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และ (2) ทฤษฎีทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี

2.3.1 แนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสังคมและรัฐ ในฐานะที่เป็นกฎหมายซึ่งกำหนดกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในสังคมผ่านทางศาลซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ โดยบุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายสารบัญญัติย่อมมีสิทธิที่จะเสนอคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อให้ศาลพิสูจน์ถึงความมีอยู่แท้จริงแห่งสิทธินั้น ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษารับรองและคุ้มครองสิทธิแล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิผ่านการใช้อำนาจของรัฐซึ่งเข้ามามีบทบาทแทนที่การบังคับตามสิทธิด้วยตนเองดังที่มีมาแต่เดิมต่อไป¹⁵⁴ ในอันที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่ปัจเจกชนอย่างแท้จริง กระบวนการพิจารณาความแพ่งยังจำเป็นต้องเป็นกระบวนการที่ดีและมีประสิทธิภาพอีกด้วย เพื่อให้เห็นถึงแนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ (1) การกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และ (2) ระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ

(1) การกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และสงบสุข หากปราศจากซึ่งกฎหมายอันเป็นแบบแผนที่ใช้ในการควบคุมสังคม แต่การมีเพียงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลนั้น ยังไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้สิทธิของบุคคลนั้นได้รับการรับรอง คุ้มครอง และบังคับตามอย่างเป็นรูปธรรม กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงเป็นกฎหมายที่เข้ามาช่วยเสริม (Adjective law) การใช้กฎหมายสารบัญญัติ ทั้งยังเป็นกลไกในการป้องกันการบังคับตามสิทธิด้วยตนเอง ดังนี้ หากจะพิจารณาแบ่งแยกภารกิจ (Function) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาจแบ่งภารกิจของกฎหมายดังกล่าวออกได้เป็น 2 แง่มุม คือ (ก) เสริมการใช้กฎหมายสารบัญญัติ และ (ข) ป้องกันการบังคับตามสิทธิด้วยตนเอง

¹⁵⁴ วรรณชัย บุญบำรุง ธนภฤต วรธนัชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2556), หน้า 103-104.

(ก) เสริมการใช้กฎหมายสารบัญญัติ

กฎหมายทั้งหลายอาจแบ่งแยกตามเกณฑ์ทางเนื้อหาหรือลักษณะแห่งการใช้กฎหมายออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ กฎหมายสารบัญญัติ (Substantive law) เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบของบุคคลว่า บุคคลมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างไร การกระทำของบุคคลใด จะเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นอันจะส่งผลให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล¹⁵⁵ ส่วนกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural law) เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อมาเสริมการใช้กฎหมายสารบัญญัติด้วยการวางหลักเกณฑ์กระบวนการพิจารณาความของศาลให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในอันที่บุคคลจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้สิทธิตามกฎหมายสารบัญญัติของตนที่มีอยู่ได้รับการรับรอง (Acknowledgment) ค้ำครอง (Protection) และบังคับ (Enforcement) ให้เกิดผลตามสิทธินั้น¹⁵⁶

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ตามสิทธิและหน้าที่ทางแพ่งระหว่างคู่กรณี จึงจัดได้ว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ในขณะที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการที่บุคคลจำต้องปฏิบัติ เพื่อจะให้ได้รับการรับรอง ค้ำครอง และบังคับตามสิทธิทางแพ่งที่มีอยู่ จึงจัดได้ว่าเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในแง่ที่ว่า เมื่อมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายสารบัญญัติ บุคคลนั้นชอบที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล ภายหลังจากที่ศาลได้พิจารณาพิสูจนถึงสิทธิอันแท้จริงของผู้ฟ้องคดีแล้วก็มีคำพิพากษา หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิตามคำพิพากษา ทั้งนี้เป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ ดังนี้ กฎหมายวิธีสบัญญัติจึงเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับกฎหมายสารบัญญัติและได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายสารบัญญัติโดยแท้

ด้วยเหตุที่กฎหมายวิธีสบัญญัติหาใช่เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลโดยตรง แต่เป็นเพียงกฎหมายที่เข้ามาเสริมการใช้กฎหมายสารบัญญัติด้วยการกำหนดถึงวิธีการขั้นตอนในการปฏิบัติให้บุคคลทั้งหลายบรรลุผลตามสิทธิที่มีอยู่ ดังนั้น ในการปรับใช้กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติจึงจำต้องคำนึงไว้เสมอว่า จะต้องนำกฎหมายวิธีส

¹⁵⁵ หลวง จำรูญเนติศาสตร์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2553), หน้า 2.

¹⁵⁶ จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556), หน้า 4.

บัญญัติไปปรับใช้ให้สอดคล้องกันกับหลักเกณฑ์ตามกฎหมายสารบัญญัติ¹⁵⁷ หากมีกรณีที่ต้องตีความกฎหมายสารบัญญัติกับกฎหมายวิธีสบัญญัติไปพร้อมกัน แต่กฎหมายทั้งสองฉบับกลับขัดแย้งกันจะต้องตีความโดยอาศัยกฎหมายสารบัญญัติก่อนเป็นหลักสำคัญ¹⁵⁸ จากนั้นจึงจะตีความกฎหมายวิธีสบัญญัติออกมาให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและให้เกิดความสะดวกในทางปฏิบัติ¹⁵⁹ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้หลักกฎหมายวิธีสบัญญัติกลับไปเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายสารบัญญัติ อันจะกลับกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้สิทธิและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติบรรลุผล¹⁶⁰ ทั้งนี้เป็นไปตามภารกิจ (Function) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติในการคุ้มครองส่งเสริมให้การดำเนินคดีในเนื้อหาตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีโดยเสมอภาคกัน

(ข) ป้องกันการบังคับตามสิทธิด้วยตนเอง

กฎหมายทั้งหลายอาจแบ่งแยกตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี ออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ กฎหมายเอกชน (Private law) และกฎหมายมหาชน (Public law) กฎหมายเอกชนเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนในลักษณะที่เท่าเทียมกัน โดยมุ่งเน้นไปที่การรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกชนเป็นสำคัญ ดังนั้น คู่กรณีจึงอาจทำความตกลงเป็นอย่างอื่นให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ในกรณีที่บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่หากเกิดกรณีพิพาทขึ้น คู่กรณีจำต้องนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลในฐานะคนกลางเข้ามาวินิจฉัยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น

ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนในลักษณะที่รัฐมีอำนาจเหนือกว่าเอกชน ทั้งนี้มุ่งที่จะคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) เป็นสำคัญ คู่กรณีจึงไม่อาจทำความตกลงให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายได้ กฎหมายมหาชนจึงเป็นกฎหมายในลักษณะบังคับให้บุคคลทั่วไปต้อง

¹⁵⁷ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, (กรุงเทพฯ: บริษัท มีสมบัติ จำกัด 2550), หน้า 1-4.

¹⁵⁸ ธานินทร์ กรวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม, 2521), หน้า 53.

¹⁵⁹ อุดม เฟื่องฟุ้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 1-2.

¹⁶⁰ จรรย์ ภักดีธนากุล, "ผู้มีสิทธิบังคับคดี," รพี 2559 (สิงหาคม 2559): 50

ปฏิบัติตาม หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายมหาชน รัฐสามารถบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายได้โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแต่อย่างใด¹⁶¹

รากฐานความรับผิดชอบตามกฎหมายเอกชนแต่แรกเริ่มปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยละเมิด หากมีบุคคลใดมากระทำละเมิดต่อสิทธิในร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น บุคคลผู้ถูกระงับละเมิดย่อมมีสิทธิที่จะใช้กำลังบังคับแก้แค้นทดแทนผู้กระทำละเมิดนั้นได้ด้วยตนเอง¹⁶² การใช้กำลังบังคับแก้แค้นทดแทนตามสิทธิด้วยตนเอง (Self-help) จึงเป็นวิธีการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยถือปฏิบัติตามปกติที่เกิดขึ้นต่อผู้กระทำความผิดและไม่ถือว่าการแก้แค้นทดแทนดังกล่าวเป็นความผิดแต่อย่างใด¹⁶³

อย่างไรก็ดี การใช้กำลังบังคับแก้แค้นทดแทนให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ด้วยตนเองนั้นอาจไม่ใช่ความยุติธรรมที่แท้จริงก็ได้ เนื่องจากบุคคลที่เป็นฝ่ายชนะจากการใช้กำลังบังคับอาจไม่ใช่ฝ่ายที่ถูกต้องเสมอไป ทั้งยังไม่มีหลักประกันในการแพ้ชนะคดีกันโดยผ่านการพิสูจน์ถึงความถูกต้องแห่งสิทธิในทางกฎหมายก่อนแต่อย่างใด หากบุคคลใดมีกำลังบังคับเหนือกว่าบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็ย่อมจะได้มาซึ่งสิทธิที่ตนต้องการ¹⁶⁴ การใช้กำลังบังคับแก้แค้นทดแทนตามสิทธิด้วยตนเองจึงอาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม ความยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายสูง และยังสามารถนำมาซึ่งความวุ่นวายภายในสังคมอีกด้วย¹⁶⁵

เมื่อรัฐเริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเข้ามาจัดระเบียบและควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย จึงได้ทำการวางกรอบกฎเกณฑ์ทางกฎหมายสำหรับการบังคับใช้กฎหมายเอกชนด้วยการตรากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้น โดยกำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคล อันจะทำให้สิทธิและหน้าที่ของบุคคลได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรมผ่านการชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทโดยศาลซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ นับแต่บัดนั้นมา การใช้กำลังบังคับแก้แค้นทดแทนตามสิทธิด้วยตนเองกลับกลายเป็นสิ่งที่ต้องห้ามกระทำโดยเด็ดขาดตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “Decretum Divi Marci” โดยประชาชน

¹⁶¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 2: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 3-5.

¹⁶² Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundation of the Civilian Tradition, p. 2.

¹⁶³ ประชุม โฉมฉาย, หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555), หน้า 153.

¹⁶⁴ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2558), หน้า 44.

¹⁶⁵ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป, หน้า 3.

จำต้องใช้เครื่องมือหรือวิธีการเยียวยาไปตามที่รัฐกำหนดให้ผ่านทางศาลเท่านั้น¹⁶⁶ เว้นแต่จะเป็นไปตามข้อยกเว้นบางประการที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้¹⁶⁷

ด้วยเหตุที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจของรัฐจัดการปกครอง ด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์การบังคับตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งที่มีอยู่ตามกฎหมายเอกชนผ่านกระบวนการ ขั้นตอน และองค์ประกอบของรัฐ โดยให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาใช้สิทธิร้องขอให้รัฐบังคับคดีให้แก่ตน จึงมีนักกฎหมายฝ่ายหนึ่งจัดประเภทกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไว้ว่าเป็นกฎหมายมหาชน¹⁶⁸ อันเป็นไปตามแนวความเห็นส่วนใหญ่ของนักกฎหมายเยอรมัน ในขณะที่ทางด้านนักกฎหมายฝรั่งเศสกลับจัดแบ่งประเภทของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไว้เป็นกฎหมายเอกชน เนื่องจากเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็คือ นักกฎหมายเอกชน และการนำคดีแพ่งขึ้นสู่ศาลยุติธรรมก็จำต้องใช้กฎหมายเอกชนเป็นสำคัญ รัฐจึงเป็นแต่เพียงผู้กำกับนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนเท่านั้น¹⁶⁹ ประเด็นปัญหาที่ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะเป็นกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชนจึงยังไม่เป็นที่ยุติเสียทีเดียวนัก ซึ่งผู้เขียนจะได้นำมาวิเคราะห์อีกครั้งโดยมุ่งพิจารณาในแง่มุมของสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยการบังคับคดี อันเป็นประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาต่อไป

¹⁶⁶ วรรณชัย บุญบำรุง ธนภฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 264.

¹⁶⁷ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 451 บัญญัติว่า “บุคคลใช้กำลังเพื่อป้องกันสิทธิของตน ถ้าตามพฤติการณ์จะขอให้ศาลหรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือให้ทันท่วงที่ไม่ได้ และถ้ามิได้ทำในทันใด ภัยมีอยู่ด้วยการที่ตนจะได้สมดังสิทธินั้นจะต้องประวิงไปมากหรือถึงแก่สาบสูญได้ไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

การใช้กำลังดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ท่านว่าต้องจำกัดครั้งแต่เฉพาะที่จำเป็นเพื่อจะบำบัดปิดป้องภัยอันตรายเท่านั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดกระทำการดังกล่าวมาในวรรคต้น เพราะหลงสันนิษฐานพลาดไปว่ามีเหตุอันจำเป็นที่จะทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลอื่น แม้ทั้งการที่หลงพลาดไปนั้นจะมีขึ้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของตน”.

¹⁶⁸ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 605.

¹⁶⁹ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 2: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย, หน้า 26-28.

(2) ระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ

ในอันที่จะทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสามารถบรรลุภารกิจ (Function) ในการอำนวยประโยชน์แห่งความยุติธรรม ผ่านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนพร้อมกันไปกับการคุ้มครองความสงบสุขภายในสังคมอันเป็นประโยชน์สาธารณะ กลไกของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บรรลุถึงจุดหมายของกฎหมายดังกล่าวจึงจำต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาให้เป็นกระบวนการที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความคุ้มค่าทางกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

หัวใจสำคัญของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ทั้งรวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย (fast, fair and affordable)¹⁷⁰ โดยจำต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์เช่นว่านี้ไปพร้อมกันทั้งหมด หากกระบวนการยุติธรรมใดที่ทั้งรวดเร็วและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน แต่กลับต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการดำเนินคดี ทำให้ประชาชนผู้ไม่มีอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมได้ ก็ไม่อาจเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน หากกระบวนการยุติธรรมใดที่ทั้งให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่กลับเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ทำให้ประชาชนผู้มาร้องขอความเป็นธรรมไม่อาจได้รับการรับรอง คุ้มครอง และบังคับตามสิทธิที่มีอยู่ได้อย่างทันท่วงที¹⁷¹ คำพิพากษาที่ได้มาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลก็จะกลับกลายเป็นความยุติธรรมอันไร้ประโยชน์และหมดซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ไป จนกลายเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมในที่สุด อันเป็นไปตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือการปฏิเสธความยุติธรรมนั่นเอง (justice delayed is justice denied) จึงไม่อาจจัดได้ว่าเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพเช่นกัน¹⁷²

ผลกระทบที่ตามมาจากความไร้ซึ่งประสิทธิภาพของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกฎหมาย ทางด้านเศรษฐกิจ หรือทางด้านสังคม สำหรับทางด้านกฎหมาย เมื่อการเข้าถึงความยุติธรรมตามกฎหมายเป็นไปอย่างยากลำบากโดยไม่สามารถรับรอง คุ้มครอง และบังคับตามสิทธิของประชาชนได้

¹⁷⁰ วรรณชัย บุญบำรุง ธนกฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 104.

¹⁷¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ และ สมเกียรติ วรรณญาณันต์, แนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ ให้คุ้มค่า, (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555), หน้า 30.

¹⁷² วรรณชัย บุญบำรุง ธนกฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 76.

อย่างแท้จริงและทันทั่วทั้งที่ กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายจึงอาจไม่ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนอีกต่อไป ในขณะที่ทางด้านเศรษฐกิจ ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมและความไม่สอดคล้องกับระบบการค้าพาณิชย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ย่อมส่งผลให้การค้าและการลงทุนภายในประเทศลดลงอันจะเป็นผลสืบคลอนต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม ส่วนทางด้านสังคม ปัญหาทางสังคมเป็นจำนวนมากจะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความไร้ประสิทธิภาพของระบบกระบวนการยุติธรรมพิจารณาความแพ่ง ดังเช่น การติดสินบน การหาทางแก้แค้นทดแทนผ่านการระงับข้อพิพาทด้วยตนเอง เป็นต้น¹⁷³

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการจำเป็นและสมควรอย่างยิ่งที่ระบบวิธีพิจารณาความแพ่งจะต้องได้รับการสอดส่องและพัฒนาให้เป็นกระบวนการยุติธรรมทั้งทางแพ่งและทางพาณิชย์ที่รวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย สอดคล้องกันกับทั้งระบบกฎหมาย และทันต่อความเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย โดยไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติอันจะก่อภาระแก่คู่ความโดยไม่สมควรแก่เหตุ เพื่อให้เป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2.3.2 ทฤษฎีทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี

นับแต่เวลาที่รัฐได้ตรากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นกลไกในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของบุคคลแทนที่การใช้กำลังบังคับให้เป็นไปตามสิทธิผ่านการแก้แค้นทดแทนด้วยตนเอง เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง บุคคลนั้นจึงชอบที่จะนำคดีขึ้นศาลอันเป็นวิธีการเยียวยาให้เป็นไปตามสิทธิที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษายืนยันถึงสิทธิของบุคคลนั้น จากนั้นจึงจะสามารถดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามสิทธิผ่านทางศาลและเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไป ซึ่งเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้สิทธิตามคำพิพากษาที่มีอยู่บรรลุผลแก่ผู้ทรงสิทธิ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁷⁴

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีอันจะนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาต่อไป โดยเลือกที่จะนำเสนอหลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3 ประการด้วยกัน

¹⁷³ กิตติศักดิ์ ปรกติ และ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์, แนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ให้คุ้มค่า, หน้า 42.

¹⁷⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 54-57.

ตามลำดับ ได้แก่ (1) หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดี (2) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา และ (3) หลักความประสงค์ของคู่ความ

(1) หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดี

หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดีเป็นหลักการเบื้องหลังอันเป็นพื้นฐานของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางศาล ไม่จำกัดเฉพาะแต่ในคดีแพ่งอันเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับผลประโยชน์ของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักการที่ปรากฏให้เห็นในคดีพิพาททางปกครองอันเป็นคดีพิพาทที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับรัฐด้วย โดยบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับคดีได้ ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นเริ่มต้นแห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือในชั้นของการบังคับคดีก็ตาม จะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมได้เสียตามกฎหมายในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีส่วนร่วมได้เสียในทางทรัพย์สินหรือส่วนได้เสียจากการละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น¹⁷⁵ โดยมีส่วนร่วมได้เสียดังว่านี้จะต้องเกิดขึ้นแล้วและยังคงมีอยู่จนถึงขณะที่บุคคลนั้นจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล¹⁷⁶

ดังนั้น โจทก์ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย จำเลยผู้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ หรือผู้ร้องในกรณีที่ต้องใช้สิทธิทางศาล ย่อมเป็นผู้มีส่วนร่วมได้เสียในคดีตามที่มีกฎหมายสารบัญญัติรับรองไว้ ส่วนบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นคู่ความมาแต่ครั้งเริ่มต้นแห่งคดี แต่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ก็จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมได้เสียตามกฎหมายเช่นกัน กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ถูกระทบกระเทือนหรือถูกบังคับตามคำพิพากษานั้นโดยตรง หรือผลแห่งคดีตามกฎหมายจะมีผลบังคับไปถึงตนด้วย จึงจะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาลได้

“หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดี” ในชั้นของกระบวนการพิจารณาคดีในศาล สะท้อนให้เห็นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในหลายมาตราด้วยกัน

¹⁷⁵ พระ นิติกรณประสม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์, 2514), หน้า 50.

¹⁷⁶ วรณชัย บุญบำรุง ธนภฤต วรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 291-292.

ดังเช่น การร้องสอด¹⁷⁷ การยื่นคำคัดค้านเข้ามาในคดีไม่มีข้อพิพาท¹⁷⁸ การเข้าเป็นคู่ความแทนที่ผู้
มรณะ¹⁷⁹ เป็นต้น

ส่วนในชั้นของการบังคับคดี คู่ความที่พิพาทกันในคดีเดิมจนกระทั่งศาลได้มี
คำพิพากษาย่อมเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีโดยตรงอยู่แล้ว ถึงกระนั้นก็ตาม การบังคับคดีก็อาจจะ
กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์และส่วนได้เสียของบุคคลอื่นได้ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่งจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยถูกกระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือ
ประโยชน์ในคดี แม้จะไม่ได้เป็นคู่ความในคดีมาแต่แรกจนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษา สามารถเข้ามา

¹⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 บัญญัติว่า “บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็น
คู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(1) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คู่ครอง หรือบังคับตาม
สิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วย
การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

(2) ด้วยความสมัครใจเอง เพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่
ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
เสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ว่าแม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่าย
นั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการเสมือนหนึ่งว่ามิได้มีการเข้าแทนที่กันเลย

(3) ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดี (ก) ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่า
ตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่นนั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิโต้แย้ง หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้
คู่ความเช่นนั้นแพคดี หรือ (ข) โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอใน
กรณีที่ถูกกฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อ
ประโยชน์แห่งความยุติธรรม ...”.

¹⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 บัญญัติว่า “ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้ ...

(4) ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้
ถือว่า บุคคลเช่นนั้นมานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอันมีข้อ
พิพาท ...”.

¹⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่
ในศาลได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าทายาทของผู้มรณะหรือผู้จัดการ
ทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือบุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้ จะได้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ โดยมีคำขอ
เข้ามาเอง หรือโดยที่ศาลหมายเรียกให้เข้ามาเนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว คำขอเช่นว่านี้จะต้อง
ยื่นภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นมรณะ ...”.

ในระหว่างการบังคับคดีได้ ดังเช่น การร้องขอถอนส่วน¹⁸⁰ การร้องขจัดทรัพย์¹⁸¹ การขอรับชำระหนี้
จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่น¹⁸² การขอเฉลี่ยทรัพย์¹⁸³ เป็นต้น

หากพิจารณาถึงแนวความคิดเบื้องหลังของหลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดี จะ
เห็นได้ว่า การจำกัดให้แต่เฉพาะบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดีเท่านั้นที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม
ทางศาลได้ เป็นไปเพื่อมุ่งประสงค์ที่จะให้บุคคลดังกล่าวนี้จะต้องเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล
โดยสุจริต มิได้มีเจตนาหวังเพียงเพื่อแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกันหรือยุยงส่งเสริมให้
ผู้อื่นเป็นความกัน อันจะเป็นการขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งจัด
ได้ว่าเป็นหลักการสูงสุดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁸⁴ หากปราศจากซึ่งหลักการ
เช่นนี้แล้ว บุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ ในคดี อาจจะเข้ามาใช้กระบวนการยุติธรรม
ทางศาลไปในทางที่ผิด (abuse of procedure) อันยอมไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง ซึ่งมุ่งจะเป็นเครื่องมือของรัฐในการเยียวยาสิทธิของบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย
และในท้ายที่สุดก็จะนำมาซึ่งความวุ่นวายภายในสังคมเป็นแน่แท้

¹⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 288 และ
289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่
กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย”.

¹⁸¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 55 ถ้า
บุคคลใดกล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ก่อนที่
ได้เอาทรัพย์สินเช่นนี้ออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมาย
บังคับคดีให้ปล่อยทรัพย์สินเช่นนั้น ...”.

¹⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดชอบที่จะบังคับการชำระหนี้เอาจาก
ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ หรือชอบที่จะได้เงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน
เหล่านั้นได้โดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองที่อาจบังคับได้ก็ดี หรืออาศัยอำนาจแห่งบุริมสิทธิก็ดี บุคคลนั้นอาจยื่นคำ
ร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้เอาเงินที่ได้มานั้นชำระหนี้ต้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ตามบทบัญญัติแห่งประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ...”.

¹⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัด
ทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น
ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก แต่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเช่นนี้มีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่
ออกหมายบังคับให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ขายหรือ
จำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ...”.

¹⁸⁴ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 48-49.

นอกจากหลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดีจะกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในเชิงป้องกันมิให้บุคคลภายนอกผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกันแล้ว การกำหนดหลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดีขึ้นให้บุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีสามารถเข้ามาในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลได้ ยังเป็นไปเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยข้อพิพาทที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับสิทธิของบุคคลภายนอกที่เข้ามาในคดีเป็นคู่ความร่วมกับโจทก์หรือจำเลยเดิม เข้าเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม หรือเข้ามาแทนที่คู่ความเดิม จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยสะดวกไปในคราวเดียวกัน¹⁸⁵ โดยบุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องนำข้อพิพาทไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหากอันจะเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายต่อศาลเองและต่อคู่ความ และยังอาจไม่ทันต่อการรับรอง คຸ້ມครอง หรือบังคับตามสิทธิของบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างทันท่วงที ทั้งหากกำหนดให้บุคคลภายนอกจะต้องนำข้อพิพาทไปฟ้องเป็นคดีใหม่แล้ว คำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยชี้ขาดออกมานั้นก็อาจจะเกิดความขัดแย้งกันได้ อันจะนำมาซึ่งความไม่เชื่อถือต่อกระบวนการยุติธรรมทางศาลของประชาชน หลักการมีส่วนร่วมได้เสียในคดีจึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ ในแง่ของความรวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อยได้อย่างชัดเจน

ในส่วนของการร้องขอให้บังคับคดีภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะวางหลักให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียเดิมในชั้นพิจารณาคดีเท่านั้นที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้รับรองให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีส่วนได้เสียในคดีมาแต่ชั้นพิจารณาคดีเข้ามาในชั้นของการบังคับคดีได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกันหรือเป็นการค้าความแต่อย่างใด หากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้ให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดี ดังเช่น ตามบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541¹⁸⁶ ซึ่งบัญญัติให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาจากสถาบันการเงินสามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้

¹⁸⁵ สมชัย ฑีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559), หน้า 157.

¹⁸⁶ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 บัญญัติว่า “ในการโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้ามีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าวและอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถ้ามำค้ำพยานที่สืบมาแล้วและคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้น”.

นอกจากนี้ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกายังรับรองให้บุคคลภายนอกผู้ ประมุขซื้อสิทธิเรียกร้องอันเป็นส่วนหนึ่งของกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นบุคคลล้มละลายได้จากการ ขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 123¹⁸⁷ เข้ามาร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อไปได้เช่นกัน สำหรับ รายละเอียดในส่วนนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงอีกครั้งในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในบทถัดไป¹⁸⁸

(2) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

“หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา” หรือเรียกได้อีกประการหนึ่งว่า หลัก คำพิพากษาผูกพันคู่ความ (*Res Judicata*) ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 145¹⁸⁹ โดยภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษา (pronounce the judgment) แล้ว ไม่ว่าจะเป็คำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีหรือคำพิพากษาตามยอมที่คู่ความได้ ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล¹⁹⁰ คำพิพากษาของศาลย่อมมีผลผูกพัน (binding)

¹⁸⁷ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 123 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวม ได้มาเมื่อลูกหนี้ล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจขายตามวิธีที่สะดวกและเป็นผลดีที่สุด

การขายโดยวิธีอื่นนอกจากการขายทอดตลาดนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบของกรรมการเจ้าหนี้ ...”.

¹⁸⁸ โปรดดู บทที่ 3 หัวข้อ 3.1.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา.

¹⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณา ของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งนับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูก เปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ถ้าหากมี

ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความใน กระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 142 (1), 245 และ 274 และในข้อต่อไปนี้

(1) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่ง เรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือจะใช้ยันแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(2) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยันแก่ บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า”.

¹⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 บัญญัติว่า “ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอม ความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่ เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยกรายงานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ เหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น ...”.

คู่ความ รวมทั้งบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีในอันที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษานับแต่วันที่ศาลได้มีคำพิพากษานั้น ไม่ว่าจะเป็นโจทก์ จำเลย รวมถึงผู้สืบสิทธิของคู่ความด้วย แต่ไม่มีผลผูกพันไปกระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกและบังคับให้บุคคลภายนอกปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ ถึงแม้ว่าศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่า ให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความในคดีนั้นด้วยก็ตาม¹⁹¹ ทั้งนี้ เนื่องมาจากว่า บุคคลภายนอกไม่ได้มีโอกาสเข้ามาต่อสู้ในคดีอย่างเต็มที่ การที่จะให้คำพิพากษามีผลผูกพันไปถึงบุคคลภายนอกด้วย ก็ย่อมจะไม่เป็นธรรมแก่บุคคลนั้น¹⁹²

อย่างไรก็ดี คำพิพากษาของศาลอาจมีผลผูกพันไปถึงบุคคลภายนอกได้ แม้บุคคลภายนอกนั้นจะมีได้อยู่ในฐานะเป็นคู่ความหรือเกี่ยวข้องกับคดีเดิมแต่อย่างใด หากต้องด้วยข้อยกเว้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง ดังเช่นคำพิพากษาของศาลยอมผูกพันไปถึงบริวารของจำเลยในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์¹⁹³ หรือ คำพิพากษาของศาลยอมผูกพันไปถึงบุคคลผู้เข้าทำสัญญาค้ำประกันในศาล¹⁹⁴ เป็นต้น

ข้อผูกพันตามหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความ มีสาระสำคัญ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ข้อผูกพันในแง่ของข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีหรือเกี่ยวเนื่องแก่ประเด็นแห่งคดี ที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการพิจารณาซึ่งคู่ความได้ยอมรับกันในศาลหรือศาลได้วินิจฉัยชี้ขาดจนเป็นที่ยุติในคดีนั้น ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ข้อเท็จจริงนั้นจะผูกพันคู่ความรวมไปถึงผู้สืบสิทธิจากคู่ความตลอดไป โดยไม่อาจกล่าวอ้างหรือนำสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ และ ข้อผูกพันในแง่ของผลแห่งคำพิพากษา ซึ่งคู่ความที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามีความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามเนื้อความแห่งคำพิพากษา แม้ว่าคำพิพากษานั้นจะยังไม่เป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดก็ตาม ใน

¹⁹¹ นิติกรณประสม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 474.

¹⁹² มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2525), หน้า 791-792.

¹⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (1) บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสิน ตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่

(1) ในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้นซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้ ...”.

¹⁹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใด ๆ ได้เข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาลโดยทำหนังสือประกันหรือโดยวิธีอื่น ๆ เพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นย่อมใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันขึ้นใหม่”.

ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเองก็ผูกพันที่จะต้องบังคับไปตามเนื้อความแห่งคำพิพากษา โดยจะขอบังคับให้นอกเหนือไปจากที่ศาลกำหนดไว้ตามคำพิพากษาหาได้ไม่¹⁹⁵

ผลของหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความยอมทำให้คู่ความไม่อาจจะได้เถียงคำพิพากษาเป็นอย่างอื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นการโต้เถียงเพื่อไม่ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือไม่ต้องถูกบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือจะฟ้องขอให้เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงผลแห่งคำพิพากษาในคดีก่อนก็ยอมไม่อาจทำได้¹⁹⁶ กล่าวคือ จะให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ¹⁹⁷ หรือการฟ้องซ้ำ¹⁹⁸ ในประเด็นเรื่องเดียวกัน ที่มีคู่ความเดียวกัน และศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือได้เคยมีคำพิพากษามาแล้วหาได้ไม่ อันเป็นไปตามแนวความคิดเบื้องหลังของหลักการที่ว่า คำพิพากษาของศาลควรจะเป็นที่สุดและไม่อาจรื้อร้องฟ้องกันได้อีก โดยประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและเคารพในเหตุผลแห่งคำพิพากษาอันสอดคล้องกับเหตุผลแห่งความยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม รวมทั้งความเป็นระเบียบเรียบร้อยในกระบวนการยุติธรรมทางศาลเองด้วย¹⁹⁹

หลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความจึงหมายความว่าถึง ความผูกพันของคู่ความต่อคำพิพากษาในกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีในประเด็นแห่งคดีหรือประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี²⁰⁰ ซึ่งเป็นคนละส่วนกับกระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล อันเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง²⁰¹ ถึงกระนั้นก็ตาม หลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาก็มีผลสืบเนื่องไปถึงกระบวนการบังคับคดีในแง่ของการเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการบังคับคดีที่ว่า ตามหลักทั่วไปในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา โดย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁹⁵ ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1-2, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555), หน้า 309-313.

¹⁹⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป, หน้า 555.

¹⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144 บัญญัติว่า “เมื่อศาลใดมีคำพิพากษา หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือในประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วนั้น เว้นแต่ ...”.

¹⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 บัญญัติว่า “คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วห้ามมิให้ คู่ความเดียวกันรื้อร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ...”.

¹⁹⁹ สมบัติ พดุมพิงศภัก, “การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทยสู่มาตรฐานสากล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 116.

²⁰⁰ สมชัย ซีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 330.

²⁰¹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป, หน้า 550.

หลักแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องบังคับคดีเอาแก่ตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น²⁰² ภายในขอบเขตแห่งการบังคับคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาและเป็นที่ยุติกันในกระบวนการพิจารณาของศาลตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่อาจจะโต้แย้งในเรื่องผลแห่งการพิจารณาพิพากษาของศาลได้อีกต่อไป และผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้เป็นไปตามที่คำพิพากษาของศาลได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ก็เป็นไปเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นบุคคลผู้ต้องเสียประโยชน์จากคำพิพากษาหลีกเลี่ยงที่จะไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น

ด้วยเหตุที่ความผูกพันของคู่ความในผลแห่งกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้มีคำพิพากษาเป็นคุณละส่วนกับกระบวนการในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ก็มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน ดังนั้น เมื่อกระบวนการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เฉพาะคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น²⁰³ บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมไม่อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ไม่ว่าจะบุคคลภายนอกซึ่งได้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา หรือรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีการับรองให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาสวมสิทธิแทนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้ได้ ดังเช่น ตามบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 การจำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีที่แคบเกินไป จะเป็นประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ต่อไป

(3) หลักความประสงค์ของคู่ความ

โดยหลักแล้ว ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่ง ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์อันเป็นส่วนตัวระหว่างคู่ความเป็นสำคัญ หากได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกแต่อย่างใด ดังนั้น บุคคลที่จะเข้ามาเป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาทางแพ่งได้จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามที่มีกฎหมายสารบัญญัติรับรองไว้ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้

²⁰² จริฎ กักตือรนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 103.

²⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”.

ศาลอำนวยความสะดวกแห่งความยุติธรรมให้เป็นที่ไปตามความพึงพอใจของคู่ความ กระบวนพิจารณาทางแพ่งจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของปัจเจกชนโดยแท้ หากเป็นเรื่องที่จะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ บทบาทในการดำเนินกระบวนพิจารณาทางแพ่งในศาลจึงอยู่ที่การริเริ่มของคู่ความเป็นสำคัญตามความประสงค์ของคู่ความ โดยคู่ความมีอิสระในการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาสาระของคดีที่จะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ในระหว่างการดำเนินกระบวนพิจารณา คู่ความอาจเลือกที่จะยุติการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลด้วยการถอนคำฟ้อง หรือเลือกที่จะตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล หรือเลือกที่จะให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาก็ได้ โดยศาลในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะถูกจำกัดบทบาทให้รองลงมาจากคู่ความและถูกจำกัดอำนาจให้สามารถพิจารณาพิพากษาได้เพียงเท่าที่เป็นไปตามขอบเขตและเนื้อหาสาระที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาลเท่านั้น²⁰⁴

“หลักความประสงค์ของคู่ความ” (Principle of Party Disposition) สะท้อนให้เห็นเป็นการทั่วไปในบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายมาตราด้วยกัน ดังเช่น การให้คู่ความริเริ่มเสนอคดีโดยทำเป็นคำฟ้องหรือคำร้องขอ²⁰⁵ การตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความ²⁰⁶ การพิพากษาไม่เกินคำขอ²⁰⁷ สิทธิในการถอนฟ้องคดีความ²⁰⁸ เป็นต้น

²⁰⁴ วรรณชัย บุญบำรุง ธนภุต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 135-136.

²⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า “เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้”.

²⁰⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 บัญญัติว่า “ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น ...”.

²⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ ...”.

²⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 175 บัญญัติว่า “ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์อาจถอนคำฟ้องได้โดยยื่นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือต่อศาล

ภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว โจทก์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น เพื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรืออนุญาตภายในเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่

ในส่วนของการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาก็สะท้อนให้เห็นถึงหลักความประสงค์ของคู่ความเช่นกัน โดยศาลไม่มีอำนาจที่จะริเริ่มการบังคับคดีด้วยตนเอง แต่ต้องมีคำร้องขอของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ต่อศาล ให้ใช้อำนาจของรัฐบังคับคดีให้เป็นไปตามสิทธิแก่ตน²⁰⁹ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิเลือกที่จะใช้สิทธิในการบังคับคดี หรือจะสละซึ่งสิทธิในการบังคับคดี หรือไม่ประสงค์จะให้มีการบังคับคดีต่อไปเมื่อใดก็ได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้อื่น²¹⁰ การร้องขอให้บังคับคดีและการยุติการบังคับคดีจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาโดยสิ้นเชิงอันเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความนั่นเอง²¹¹

จากที่ได้กล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง ผู้เขียนเห็นว่า คงจะเป็นการเพียงพอที่จะทำให้เห็นถึงแนวทางในการออกแบบและพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยการบังคับคดีให้เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งยังเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เห็นถึงภาพรวมของการบังคับคดีก่อน จากนั้น จึงจะนำไปสู่หลักผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีอันเป็นประเด็นปัญหาที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาในบทต่อไป

2.4 หลักการพื้นฐานของการบังคับคดี

นับแต่เวลาที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว หากคำพิพากษานั้นก่อให้เกิดหนี้ตามคำพิพากษาและจะต้องดำเนินการบังคับคดี ศาลจะออกคำบังคับ (decree) ให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี หรือ “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” (Judgment debtor) ปฏิบัติตามคำพิพากษาให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษานั้นโดยถูกต้องครบถ้วน กระบวนการบังคับคดีต่อไปก็ไม่จำเป็นต้องมีขึ้น แต่หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็น

(1) ห้ามไม่ให้ศาลให้อำนาจ โดยมิได้ฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอดถ้าหากมี ก่อน

(2) ในกรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย ให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอ นั้น” .

²⁰⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 603.

²¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

²¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 635.

ฝ่ายชนะคดี หรือ “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” (Judgment creditor) นับแต่บัดนั้นกระบวนการบังคับคดีก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้ เพื่อให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบรรลุผลตามสิทธิที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา²¹² โดยไม่จำเป็นต้องรอให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุดเสียก่อนแต่อย่างใด²¹³ ทั้งนี้ ศาลจะกำหนดการบังคับคดีให้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้กระทำได้โดยทางศาลหรือทางเจ้าพนักงานบังคับคดี (executing officer)²¹⁴

กระบวนการบังคับคดีเพื่อให้สิทธิและหน้าที่ของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีบรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เริ่มด้วยการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในระยะเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อันเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่นำมาใช้กับการบังคับคดีในหนี้ตามคำพิพากษาทุกประเภทซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ไม่ว่าจะหนี้เงิน หนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือหนี้โอนทรัพย์สิน²¹⁵ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จึงจัดได้ว่าเป็นแม่บทแห่งกระบวนการบังคับคดีทั้งหลาย²¹⁶ ในส่วนนี้ เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการบังคับคดีในเบื้องต้น ผู้เขียนจะแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 4 หัวข้อไปตามลำดับ ได้แก่ (1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี (2) ผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี (3) ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี และ (4) ขอบเขตของการบังคับคดี

2.4.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่าบุคคลที่มีสิทธิจะร้องขอให้บังคับคดีได้จะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้น โดยบุคคลใดจะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก²¹⁷ ซึ่งอาจเป็นโจทก์เดิมหรือจำเลยเดิมในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้เป็นฝ่าย

²¹² เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560), หน้า 80.

²¹³ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 76.

²¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 ตอนท้าย บัญญัติว่า “...ให้ศาลกำหนดการบังคับคดีเพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้ทำได้โดยทางศาลหรือโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี”.

²¹⁵ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 162.

²¹⁶ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 75.

²¹⁷ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2546), หน้า 63-64.

ชนะคดี หรืออาจจะเป็นผู้ร้องหรือผู้คัดค้านที่เป็นฝ่ายชนะคดีในกรณี que เริ่มต้นคดีด้วยคดีไม่มีข้อพิพาท นอกจากนี้ยังอาจหมายถึงความถึง ผู้ร้องสอดที่เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแล้วศาลมีคำพิพากษาให้เป็นฝ่ายชนะคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57

ด้วยเหตุนี้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา ย่อมไม่อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอน สิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าตนจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จะบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดถึงบุคคลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้รับรองให้บุคคลที่ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาใช้สิทธิในการ ร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อและผู้รับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขาย ทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี เจ้า พนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตรี บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และมาตรา 289 เจ้าหนี้ภาษีอากรตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสาม ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดี ต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปด ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำ พินักษาตามกฎหมายมรดก ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541

ในเบื้องต้น ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงภาพรวมของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่ โดยสังเขปเพียงเท่านั้น แต่จะยกไปกล่าวถึงอีกครั้งในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย ในบทถัดไป²¹⁸ หลังจากที่ได้ทราบถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีโดยคร่าวแล้ว ในลำดับต่อไป ผู้เขียน จะได้นำเสนอถึงผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี

²¹⁸ โปรดดู บทที่ 3 หัวข้อ 3.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย.

2.4.2 ผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติถึงผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีไว้ว่า จะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ่งคดี กล่าวคือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น โดยอาจเป็นโจทก์ในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์เป็นฝ่ายแพ่งคดีและมีหนี้ตามคำพิพากษาให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแก่จำเลย จำเลยซึ่งศาลพิพากษาให้เป็นฝ่ายแพ่งคดี ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านเช่นเดียวกับโจทก์จำเลยในคดีไม่มีข้อพิพาท หรือผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีแต่ภายหลังศาลได้พิพากษาให้เป็นฝ่ายแพ่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57

โดยหลักแล้ว เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งและออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ในคำบังคับ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแต่อย่างใด ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นก็อาจถูกบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีอันได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายสารบัญญัติได้ ด้วยเหตุที่การบังคับคดีย่อมจะต้องกระทบกระเทือนถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี ดังนั้น การบังคับคดีจึงกระทำได้แต่เฉพาะต่อบุคคลผู้ที่เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น จะไปบังคับคดีเข้ากับบุคคลภายนอกที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยหาได้ไม่²¹⁹ เว้นแต่ในกรณีที่ยกข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง ที่คำพิพากษาอาจมีผลไปถึงบุคคลภายนอกซึ่งอาจกลายเป็นผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีได้²²⁰ ดังเช่น ในคดีฟ้องขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ออกจากอสังหาริมทรัพย์ นอกจากคำพิพากษาจะมีผลผูกพันคู่ความตามหลักทั่วไปแล้ว คำพิพากษายังอาจมีผลบังคับไปตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้ ดังนี้ บริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจถูกบังคับขับไล่ให้ออกจากอสังหาริมทรัพย์โดยผลแห่งคำพิพากษาดังได้เช่นกัน²²¹

หากในเวลาต่อมาภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้บุคคลใดเป็นฝ่ายแพ่งคดีหรือต้องตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นถึงแก่ความตาย ทายาทหรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จำต้องถูกบังคับคดีต่อไปด้วย หากว่าหน้าที่และความรับผิดชอบที่ปรากฏตามคำพิพากษานั้นมิใช่หน้าที่และความรับผิดชอบอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย

²¹⁹ จริฎ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 103.

²²⁰ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2523), หน้า 94-95.

²²¹ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1423/2527; สมชัย ทีฆาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2554), หน้า 167.

โดยแท้²²² โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องฟ้องทนายหรือกองมรดกขึ้นเป็นคดีใหม่ต่างหาก²²³ ทั้งนี้เนื่องจากว่ากองมรดกของผู้ตายย่อมได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ อันเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 แต่อย่างไรก็ดี ทายาทก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบไปกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดให้แก่ตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1601 ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2532/2523 ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้จำเลยรับเงินและโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมด้วยตึกแถวให้แก่โจทก์ จำเลยถึงแก่กรรมในระหว่างการบังคับคดี หน้าที่และความรับผิดชอบตกทอดแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599, 1600 ไม่ใช่เป็นเรื่องคดีค้างพิจารณาอันจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42, 44 ดังนั้น ศาลชั้นต้นจึงอาจออกคำสั่งบังคับแก่ผู้จัดการมรดกของจำเลยได้ โดยไม่ต้องออกหมายเรียกหรือมีคำสั่งให้ผู้จัดการมรดกของจำเลยเข้ามาเป็นคู่ความแทนจำเลยเสียก่อนแต่อย่างใด²²⁴

หลังจากที่ได้ทราบถึงหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีในส่วนของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ทั้งผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีและผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีแล้ว ลำดับต่อไปผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของการใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดี คือ ระยะเวลาที่ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีจะใช้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีได้

2.4.3 ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี

เมื่อบุคคลใดได้สิทธิตามกฎหมายในการจะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ก็มีใ้ว่าบุคคลนั้นจะสามารถใช้สิทธิของตนได้ตลอดไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา แต่บุคคลเช่นว่านี้จะต้องใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กล่าวคือ ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง (ten years from the date of pronouncement of the judgment or order) ทั้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายังจะต้องกระทำการตามหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ครบถ้วนภายในกรอบ

²²² พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 71.

²²³ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 96.

²²⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 505/2500, 455/2512, 334/2513, 16195/2556 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

ระยะเวลาดังกล่าวด้วย ดังเช่น ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้เป็นเงิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้ง 3 ขั้นตอน อันได้แก่ ขั้นตอนแรก ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี จากนั้นต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และขั้นตอนสุดท้ายคือ ต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาด้วย²²⁵ ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นไปเพื่อที่จะคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยจำกัดระยะเวลาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาและให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ (fresh start) ได้²²⁶

การร้องขอขึ้นส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 การขอเฉลี่ยทรัพย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 รวมถึงการขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายตามกฎหมายล้มละลาย ก็ถือเป็นการบังคับคดีประการหนึ่งเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงต้องร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง²²⁷ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6053/2550 ผู้ร้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการบังคับคดีตามกฎหมายให้ครบถ้วนภายในกำหนด 10 ปี การที่ผู้ร้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลยที่ 1 เป็นเพียงขั้นตอนการบังคับคดี ไม่ทำให้ระยะเวลาบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ขยายออกไป

ผู้ร้องได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินของจำเลยที่ 1 แต่เป็นการยึดเข้าจึงไม่มีผลเป็นการยึดตามกฎหมาย เมื่อผู้ร้องไม่ได้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนเกินกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลจังหวัดกำแพงเพชรมีคำพิพากษา ผู้ร้องย่อมสิ้นสิทธิที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่

²²⁵ สมชัย ฑีฆาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 185.

²²⁶ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 89.

²²⁷ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 89.

1 ผู้ร้องไม่มีสิทธิที่จะร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินจากทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ในคดีนี้ เพราะการ
ขอเฉลี่ยทรัพย์สินเป็นการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 อย่างหนึ่งเช่นกัน²²⁸

หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ดำเนินการร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนด
ระยะเวลาการร้องขอให้บังคับคดี หรือหากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการร้องขอให้บังคับคดี
ภายในกำหนดระยะเวลาการร้องขอให้บังคับคดีแล้ว แต่ประสงค์ที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของ
ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพิ่มเติม ก็ต้องร้องขอให้บังคับคดีเพิ่มเติมภายในกำหนดระยะเวลาการร้อง
ขอให้บังคับคดีเช่นกัน มิฉะนั้นแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ย่อมสิ้นสิทธิในการบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้
ตามคำพิพากษา²²⁹ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16776/2555 การที่จำเลยไม่ได้ร้องขอให้บังคับคดี
ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นจนล่วงพ้นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา จำเลย
ย่อมสิ้นสิทธิที่จะบังคับคดีแก่ ส. และทายาท เมื่อหน้าที่จำเลยอาศัยเป็นมูลเหตุยึดถือ
โฉนดที่ดินของโจทก์ไว้ไม่อาจบังคับคดีได้เสียแล้ว จำเลยจึงไม่มีสิทธิยึดถือโฉนดที่ดินไว้
เป็นประกันการชำระหนี้อีกต่อไป²³⁰

นอกจากนี้ เมื่อล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีอันส่งผลให้เจ้าหน้าที่
ตามคำพิพากษาสิ้นสิทธิในการบังคับคดีแล้ว แม้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้โอนสิทธิตามคำพิพากษา
ไปยังบุคคลภายนอกก็ตาม ผู้รับโอนก็ได้สิทธิตามคำพิพากษามาเพียงเท่าที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีอยู่
จึงไม่มีสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีเช่นกัน²³¹ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11039/2558 โจทก์ไม่ได้ดำเนินการบังคับคดีเอาแก่
จำเลยทั้งสองต่อไปภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษามาตรา 271 โจทก์ย่อมหมด
สิทธิที่จะบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองเพราะขาดอายุการบังคับคดีแล้ว ผู้ร้องซึ่งรับโอนสิทธิ
เรียกร้องมาจากผู้สวมสิทธิเดิมยื่นคำร้องขอเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเกิน

²²⁸ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3607/2529, 7442/2538, 803/2539, 816/2543, 8326/2553, 5088/2554,
4962/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²²⁹ สมชัย ฑีชาอุดมกร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำ
พิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 192.

²³⁰ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6382/2531, 2393/2536, 224/2538, 816/2543, 4906/2549, 6053/2550,
5992/2556, 5992/2556 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²³¹ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 119.

กำหนด 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ผู้ร้องซึ่งได้สิทธิมาเท่าที่โจทก์และผู้สวมสิทธิเดิมมีอยู่ไม่อาจเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดีเอาแก่จำเลยทั้งสองได้²³²

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีโดยดำเนินการครบถ้วนตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากการบังคับคดีสำหรับทรัพย์รายการนั้นยังไม่เสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี ก็เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังคงมีสิทธิบังคับคดีต่อไปได้²³³ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5709/2537 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้บังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายในกำหนด 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา และในการร้องขอให้บังคับคดีโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะต้องดำเนินการบังคับคดีตามขั้นตอนให้ครบถ้วนภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวคือ ต้องขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีก่อน ขั้นตอนต่อไปต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว จากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้ามีลูกหนี้หลายคนให้ระบุว่าต้องการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้คนใด

โจทก์ร้องขอให้ออกหมายบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองภายในกำหนดเวลา 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา แต่ได้นำยึดทรัพย์สินเฉพาะของจำเลยที่ 1 ออกขายทอดตลาดแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้ แม้โจทก์ยังมีได้บังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 แต่โจทก์ได้แถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลชั้นต้นขอให้ยึดที่ดินของจำเลยที่ 2 ซึ่งอยู่ภายในเวลา 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา แต่เนื่องจากที่ดินอยู่นอกเขตศาลชั้นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลชั้นต้นจึงได้มีหนังสือถึงศาลชั้นต้นขอให้ศาลจังหวัดสี่คิ้วซึ่งเป็นศาลที่ดินตั้งอยู่ช่วยบังคับคดีแทน การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลจังหวัดสี่คิ้วจะไปยึดที่ดินเมื่อใดนั้น เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลจังหวัดสี่คิ้วจะไปทำการยึดที่ดินของจำเลยที่ 2 เกินกำหนด 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนครบถ้วนแล้วภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ก็ถือได้ว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดี

²³² มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5117/2559 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²³³ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 87-88.

ตามคำพิพากษาภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว โจทก์จึงมีสิทธิบังคับคดีเอาแก่ที่ดินของจำเลยที่ 2 ได้²³⁴

หากเป็นคดีที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหลายคนด้วยกัน ก็จำเป็นต้องพิจารณาระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีในส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ละคนเป็นรายคนไป ทั้งยังต้องคำนึงว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการร้องขอให้บังคับคดีตามหน้าที่ของตนครบถ้วนแล้วหรือไม่ หากลูกหนี้คนใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการไปโดยครบถ้วน เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ย่อมดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ แต่หากลูกหนี้คนใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนโดยครบถ้วน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมสิ้นสิทธิในการบังคับคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี²³⁵ เนื่องจากการร้องขอให้บังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคณะหนึ่งย่อมไม่มีผลต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาคณะอื่น แม้หนี้ตามคำพิพากษานั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันก็ตาม²³⁶ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5476/2536 คำว่า ร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 หาได้มีความหมายแต่เพียงว่ายื่นคำขอต่อศาลเพื่อออกหมายบังคับคดีเท่านั้นไม่ แต่มีความหมายรวมไปถึงหน้าที่อื่น ๆ ที่ผู้ขอให้บังคับคดีพึงต้องกระทำเพื่อให้การบังคับคดีดำเนินไปได้อีกด้วย โจทก์ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2521 แล้วมิได้ดำเนินการใด ๆ ในทางบังคับคดีแก่จำเลยที่ 2 อีกเลย คงแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดแต่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 เท่านั้น โจทก์เพิ่งจะมาร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2533 และนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดเมื่อวันที่ 2

CHULALONGKORN UNIVERSITY

²³⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 696/2518, 698/2518, 1098/2518, 1949/2518, 1495/2524, 4816/2528, 1971/2530, 6382/2531, 4079/2541, 7262/2542, 4728/2543, 7209/2547, 2665/2548, 1654/2549, 8837/2551, 6485/2552, 7880/2553, 7696/2554, 5647/2555, 9360/2555, 1218/2556, 5546/2556, 5596/2556, 5831/2557, 5829/2557, 7985/2557, 2628/2558, 4986/2558, 5952/2558, 6308/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²³⁵ เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 100.

²³⁶ สมชัย ซีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, (กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด, 2559), หน้า 177.

เมษายน 2533 ซึ่งพ้น 10 ปีนับแต่วันมีคำพิพากษาแล้ว โจทก์จึงหมดสิทธิที่จะบังคับคดี
แก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 2²³⁷

หากเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาตามยอม โดยคำพิพากษานั้นกำหนดระยะเวลา
ชำระหนี้เป็นงวด ๆ ภายหลังจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ในกรณีนี้จะเริ่มนับกำหนด
ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีแต่วันที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจบังคับตามสิทธิเรียกร้องตามคำ
พิพากษาตามยอมได้ตามสิทธิเรียกร้องแต่ละรายการ ๆ ไป มิใช่ นับแต่วันที่มีคำพิพากษาตาม
ยอม²³⁸ โดยหากสิทธิเรียกร้องคราวใดพ้นกำหนดระยะเวลา 10 ปีแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็เป็น
อันสิ้นสิทธิในการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องนั้น²³⁹ แต่หากตามสัญญาประนีประนอมยอมความมี
ข้อกำหนดว่า หากลูกหนี้ผิดนัดในงวดใดงวดหนึ่งให้ถือว่าลูกหนี้ผิดนัดทั้งหมด กรณีนี้ กำหนด
ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องทั้งจำนวนย่อมเริ่มนับแต่วันที่ลูกหนี้ตามคำ
พิพากษาผิดนัดได้ทันที²⁴⁰ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10831/2553 คดีนี้ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาตามสัญญา
ประนีประนอมยอมความเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2537 ให้จำเลยทั้งสามชำระหนี้แก่
โจทก์โดยผ่อนชำระไม่น้อยกว่าเดือนละ 300,000 บาท ภายในวันที่ 5 ของทุกเดือน เริ่ม
ชำระงวดแรกในวันที่ 15 กันยายน 2537 และจะชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 12
เดือน นับแต่วันทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หากผิดนัดไม่ชำระหนี้งวดหนึ่งงวดใด
หรือไม่ชำระให้ครบถ้วนให้ถือว่าจำเลยทั้งสามผิดนัดทั้งหมด ยอมให้โจทก์บังคับคดีใน
ส่วนที่ค้างชำระได้ทันที แต่จำเลยทั้งสามไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยไม่เคยชำระหนี้
ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์เลย เป็นการผิดนัดไม่ชำระหนี้ตั้งแต่วงวดแรก
ดังนั้น ระยะเวลาการบังคับคดีของโจทก์ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา 271 จึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน 2537 ซึ่งเป็นวันที่โจทก์มีสิทธิ
บังคับคดีตามคำพิพากษา มิใช่วันที่ 27 กรกฎาคม 2537 ซึ่งเป็นวันที่ศาลชั้นต้นมีคำ

²³⁷ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3275/2528, 6382/2531, 942/2538, 1040/2541, 2126/2553, 5455/2556,
5709/2557 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²³⁸ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1279/2510, 2700/2524, 6337/2534, 7823/2542, 2628/2558; พืพัฒน จัก
ราษฎร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำ
พิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 72.

²³⁹ สมชัย ฑิตยาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำ
พิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 207.

²⁴⁰ สมชัย ฑิตยาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 191.

พิพากษาตามยอม เมื่อนับจากวันที่โจทก์หรือผู้ร้องอาจบังคับคดีได้จนถึงวันที่ผู้ร้องได้ดำเนินการบังคับคดียังไม่เกิน 10 ปี การดำเนินการบังคับคดีของผู้ร้องจึงชอบด้วยมาตรา 271²⁴¹

ในกรณีที่คำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาซึ่งตามกฎหมายไม่สามารถจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ การนับระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาเป็นต้นไป โดยถือเอาวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง²⁴² แต่หากเป็นกรณีที่คำพิพากษาของศาลอาจมีการอุทธรณ์หรือฎีกาหรือขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เดิมการนับกำหนดระยะเวลา 10 ปีนั้น แนวคำพิพากษาของศาลฎีกาวางหลักให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด²⁴³ อันเป็นการตีความให้สอดคล้องกับวันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 วรรคสอง²⁴⁴ กล่าวคือ หากเป็นคดีที่ยังสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาได้ คดีจะถึงที่สุดก็ต่อเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือฎีกาตามมาตรา 229²⁴⁵ หรือหากเป็นคดีที่สามารถขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ คดีจะถึงที่สุดก็ต่อเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 199 จัตวา²⁴⁶ จึงจะเริ่มนับระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี แต่ในปัจจุบัน แนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวได้ถูกกลับโดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่

²⁴¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1790/2532, 800/2537, 5391/2548, 5829/2548, 4129/2557, 2626/2558, 4851/2558, 5829/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁴² โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 258/2503; พิชฌิม์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 70.

²⁴³ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 800/2537, 938/2538, 8759/2538, 4741/2539, 1118/2540, 1699/2549, 4906/2549, 8837/2551, 3321/2552, 3325/2552, 3831/2552, 2326/2553, 3082/2553, 3193/2553, 2740/2555, 4016/2555, 8567/2557, 1221/2558.

²⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้น ถ้ามิได้อุทธรณ์ ฎีกา หรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้สิ้นสุดลง...”.

²⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 บัญญัติว่า “การอุทธรณ์นั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ...”.

²⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 199 จัตวา บัญญัติว่า “คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ ... ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นนี้เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น”.

10731/2558 โดยมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาได้ลงความเห็นให้การนับระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีให้นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นที่สุด กล่าวคือ วันอ่านคำพิพากษาของศาลสุดท้าย ไม่ใช่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด²⁴⁷ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10731/2558 เมื่อศาลมีคำพิพากษาและคำพิพากษา ก่อให้เกิดหนี้ตามคำพิพากษา ศาลจะต้องออกคำสั่งบังคับตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 คดีนี้ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาโดยขาดนัดให้จำเลยทั้งสองแพ้คดี ศาลชั้นต้นไม่อาจออกคำสั่งบังคับในวันมีคำพิพากษาได้ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องยื่นคำแถลงต่อศาลชั้นต้นเพื่อขอให้ออกคำสั่งบังคับโดยส่งคำสั่งไปยังภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเมื่อครบกำหนดเวลาตามคำสั่งบังคับแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี หากหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้เงิน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดี จากนั้นต้องดำเนินการให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ว่าศาลได้ออกหมายบังคับคดีและแถลงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการทั้งหมดให้แล้วเสร็จภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาโดยอาศัยและตามคำสั่งที่ออกตามคำพิพากษานั้นตามที่ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติระยะเวลาที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติในการร้องขอให้บังคับคดีไว้ โดยหาได้บัญญัติให้ต้องเริ่มนับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดไม่ ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง และมาตรา 231 วรรคหนึ่ง ที่ระบุให้คำพิพากษาผูกพันคู่ความนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาจนถึงวันที่คำพิพากษาถูกเปลี่ยนแปลง กลับ หรืองดเสีย ถ้าหากมี และแม้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิขอให้บังคับคดี เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดีและได้รับอนุญาตจากศาล ในกรณีนี้ระยะเวลาบังคับคดีภายใน 10 ปี ต้องเริ่มนับแต่วันมีคำพิพากษาของศาลชั้นที่สุดในคดีนั้น

คดีนี้ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาโดยจำเลยขาดนัดเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2543 ไม่มีความฝ่ายใดอุทธรณ์ วันสุดท้ายที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนในการขอให้บังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือวันที่ 3 เมษายน 2553 ปรากฏว่า ผู้เข้าสวมสิทธิเพื่อยื่นคำแถลงขอให้ศาลชั้นต้นออกคำสั่งบังคับแก่จำเลยทั้งสองเมื่อวันที่ 10

²⁴⁷ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 90-91.

กันยายน 2555 ล่วงพ้นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งไม่อาจร้องขอให้บังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองได้แล้ว จึงห้ามมิให้ศาลชั้นต้นต้องออกคำบังคับแก่จำเลยทั้งสองไม่ เพราะระยะเวลา 10 ปี ในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาจะต้องเริ่มนับแต่วันมีคำพิพากษาของศาลชั้นที่สุด มิใช่จะต้องเริ่มนับแต่คดีถึงที่สุด²⁴⁸

ในกรณีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างนองก็เช่นกัน แนวคำพิพากษาศาลฎีกาแต่เดิมวางหลักยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างนองที่มีได้ดำเนินการร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี ไม่สิ้นสิทธิที่จะบังคับคดีแต่อย่างใด แต่ยังคงมีสิทธิบังคับเอาแก่ทรัพย์ที่จ้างนองนั้นได้ตามวงเงินที่จ้างนอง แต่จะคิดดอกเบี้ยย้อนหลังเกินกว่า 5 ปีไม่ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/27 และ มาตรา 745 อย่างไรก็ดี ปัจจุบันแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวได้ถูกกลับโดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4613/2559 อันเป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างนองจะต้องดำเนินการบังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาเช่นกัน หากไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างนองก็ย่อมสิ้นสิทธิในการบังคับคดีอีกต่อไป คงมีแต่เพียงเฉพาะบุริมสิทธิเหนือทรัพย์เท่านั้น²⁴⁹ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4613/2559 ปัญหาต้องวินิจฉัยว่า โจทก์มีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์จ้างนองออกขายทอดตลาดแม้จะพ้นระยะเวลา 10 ปี นับแต่ศาลมีคำพิพากษาชั้นที่สุดแล้วหรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า สิทธิจ้างนองเป็นทรัพย์สิน จะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อมีกรณีต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 744 (1) – (6) ดังนี้ ผู้รับจ้างนองซึ่งทรงทรัพย์สินจ้างนองย่อมมีสิทธิบังคับจ้างนองแม้หนี้ที่ประกันหรือสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความ เพียงแต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจ้างนองเกินกว่า 5 ปีไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/27 และมาตรา 745 บัญญัติไว้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวเป็นกฎหมายสารบัญญัติซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่แก่คู่กรณีที่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน โดยหากเจ้าหน้าที่ประสงค์บังคับตามสิทธิก็ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาลเพราะเหตุถูกกลุ่กหนี้โต้แย้งสิทธิตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติคือ กฎหมายวิธีพิจารณาความบัญญัติไว้ และเมื่อคดีเข้าสู่ศาล กระบวนพิจารณาที่ต้องบังคับตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น เมื่อประมวล

²⁴⁸ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 942/2538, 7190/2538, 3126/2559 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁴⁹ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 119-120.

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 271 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งหมายถึงตั้งแต่มีคำพิพากษาของศาลชั้นที่สุด ในคดีนั้น สำหรับคดีนี้ ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2543 ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ การร้องขอให้บังคับคดีโดยการยึดทรัพย์จำนองจึงต้องกระทำในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งจะเป็นการบังคับคดีที่ต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่โจทก์เพิ่งเริ่มยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สินจำนองล่วงหน้า ระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ 23 มิถุนายน 2543 โจทก์จึงสิ้นสิทธิบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินจำนองของจำเลย อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สิทธิจำนองยังคงอยู่และโจทก์สามารถใช้ยื่นต่อลูกหนี้จำนองหรือต่อบุคคลภายนอกที่รับโอนทรัพย์สินจำนองต่อไปได้

อนึ่ง ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถือเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นขั้นตอนในการบังคับคดีเท่านั้น มิใช่อายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศาลจึงสามารถยื่นหรือขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ตามสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม²⁵⁰ แต่การขอขยายระยะเวลาดังกล่าวพึงกระทำได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษโดยศาลต้องมีคำสั่งก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลานั้น เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัย ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23²⁵¹ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3126/2559 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาโดยจำเลยขาดนัดเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2547 ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ วันครบกำหนด 10 ปีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนในการขอบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา คือวันที่ 28 มิถุนายน 2557

ผู้ร้องยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีหลังจากครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้ร้องจะยื่นคำร้องได้ต้องเป็นกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

²⁵⁰ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2278/2526, 3839/2535, 3077-3078/2550, 3321/2552, 3325/2552, 5091/2552, 872-873/2557, 3211-3212/2557, 6363/2557, 3834/2558.

²⁵¹ จรรย์ ภักดีชนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 84-86.

เหตุสุดวิสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 หมายถึง เหตุที่ทำให้ศาลไม่สามารถมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาหรือคู่ความไม่สามารถมีคำขอ เช่นนั้นขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลาที่กฎหมายให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็น พฤติการณ์นอกเหนือที่จะกระทำได้อ่อนสิ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

แม้ธนาคาร ธ. ทำสัญญาโอนขายสิทธิเรียกร้องคดีนี้ให้แก่ผู้ร้องก็ตาม แต่ผู้ร้อง รับโอนสิทธิเรียกร้องจากธนาคาร ธ. ซึ่งนับถึงวันครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีผู้ร้องมี เวลาที่จะบังคับคดีแก่จำเลยมากกว่า 6 เดือน แม้จำนวนคดีที่ผู้ร้องรับโอนมาจากธนาคาร ธ. มีจำนวนมากก็ตาม แต่เมื่อผู้ร้องดำเนินการตรวจสอบคดีนี้และพบว่าใกล้ครบ ระยะเวลาการบังคับคดีแล้ว ผู้ร้องต้องรีบดำเนินการบังคับคดีต่อจากโจทก์ซึ่งขอออก หมายบังคับคดีไว้แล้วทันที แต่ผู้ร้องไม่รีบดำเนินการ กลับปล่อยเวลาล่วงเลยมาจนใกล้ ครบกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วจึงยื่นคำร้องขอสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แทนโจทก์ เหตุที่ผู้ร้องอ้างล้วนเป็นความบกพร่องของผู้ร้องมาแต่แรกจึงมิใช่พฤติการณ์ นอกเหนือที่จะกระทำได้อ่อนสิ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ มิใช่เหตุสุดวิสัยที่ผู้ร้อง จะขอขยายระยะเวลาการบังคับคดีได้²⁵²

ในส่วนของบริษัทบริหารสินทรัพย์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้ยื่นคำร้องขออนุญาตเข้า สวมสิทธิแทนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 หากในระหว่างยื่นคำร้องขออนุญาตเข้าสวมสิทธิบังคับคดีแทนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ระยะเวลา ในการบังคับคดีใกล้จะสิ้นสุดลง ในกรณีนี้จะถือได้ว่า ผู้ร้องเป็นคู่ความและมีสิทธิยื่นคำร้องขอขยาย ระยะเวลาการบังคับคดีหรือไม่ มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยแตกต่างกันออกเป็น 2 แนว ทั้งที่ปรากฏ ข้อเท็จจริงว่า ผู้ร้องเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์เดียวกันและได้รับโอนสินทรัพย์มาจากบริษัทบริหาร สินทรัพย์ไทยเช่นกัน ตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541²⁵³ ดังปรากฏตามคำ พิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

แนวแรก คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6363/2557 แม้ผู้ร้องได้รับโอนสิทธิเรียกร้อง ในมูลหนี้ตามคำพิพากษาคดีนี้จากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ขณะยื่นคำร้องผู้ร้องยังมีได้ รับอนุญาตจากศาลให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้องไม่อยู่ในฐานะ คู่ความในคดีนี้ ย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดี²⁵⁴

²⁵² มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4869/2541, 5091/2552, 5613/2559 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁵³ สมชัย ชีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 167-168.

²⁵⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5290/2551 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

แนวที่สอง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3834/2558 แม้ขณะยื่นคำร้อง ศาลยังไม่มีความคำสั่งให้ผู้ร้องเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์ แต่ผู้ร้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาโดยผลของพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ให้สิทธิเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดี จึงเป็นบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนโจทก์ซึ่งเป็นคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11) มีสิทธิยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาการบังคับคดีและคำขอออกหมายบังคับคดีได้

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี วางหลักให้ถือว่า ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารซึ่งไม่ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์ แต่ไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องร้องขอให้บังคับคดีภายในกำหนดระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาแต่เดิม²⁵⁵ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6724/2554 กรณีที่โจทก์ในฐานะผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ร้องขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี เป็นการใช้สิทธิบังคับคดีของผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา อันเป็นขั้นตอนการบังคับคดีภายหลังจากโจทก์ฝ่ายชนะคดีได้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของจำเลยฝ่ายแพคดีภายในระยะเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว จึงมิใช่กรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีแก่ทรัพย์สินของจำเลยเพื่อบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษา และมีใช้การใช้สิทธิของโจทก์ในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของจำเลย จึงไม่อาจนำบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาการบังคับคดีที่ให้นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา 271 มาบังคับได้

เมื่อได้ทราบถึงระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายแล้ว ผู้เขียนจะได้นำเสนอส่วนสุดท้ายของหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีในเรื่องขอบเขตของการบังคับคดี แม้จะเป็นบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีและได้ร้องขอให้บังคับคดีต่อผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีภายในกำหนด

²⁵⁵ จรรย์ ถักศิรนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 95.

ระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีแล้วก็ตาม การบังคับคดีก็จำต้องอยู่ในขอบเขตของการบังคับคดี เช่นเดียวกัน

2.4.4 ขอบเขตของการบังคับคดี

ด้วยเหตุที่การบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จำต้องอาศัยและตามคำบังคับที่ออกโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ดังนี้ คำพิพากษาที่จะต้องมีการบังคับคดีจึงจำต้องมีการออกคำบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272²⁵⁶ ก่อนเสมอ โดยกำหนดวิธีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติ รวมทั้งระยะเวลาและเงื่อนไขต่าง ๆ ไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อเป็นการเตือนให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำบังคับให้ถูกต้องครบถ้วนภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้ปฏิบัติตามคำบังคับจนล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ภายในขอบเขตของการบังคับคดี โดยอาศัยคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นหลักแห่งคำบังคับ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งอยู่ภายในขอบเขตทั่วไปแห่งการบังคับคดีที่ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกด้วย²⁵⁷

ในส่วนี้ เพื่อให้เห็นถึงขอบเขตของการบังคับคดีของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 8 ส่วนด้วยกัน โดยจะนำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้ (1) การบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (2) การบังคับคดีจะต้องกระทำโดยสุจริต (3) การบังคับคดีกระทำได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้กระทำได้ (4) การบังคับคดีสามารถกระทำได้ทันทีที่ศาลมีคำพิพากษา (5) การบังคับคดีต้องเป็นไปตามเนื้อความที่กำหนดในคำพิพากษา (6) การบังคับคดีจะต้องกระทำต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น (7) ข้อตกลงภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา และ (8) ศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี

²⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 บัญญัติว่า “ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ก็ให้ศาลมีคำบังคับกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับในวันที่ยื่นคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้เจ้าพนักงานศาลส่งคำบังคับนั้นไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำบังคับนั้น และศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ”.

²⁵⁷ จรรย์ ถักศิรนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 241.

(1) การบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อการบังคับคดีเป็นสิทธิตามกฎหมายที่ให้แก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ดังนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะบังคับคดีเมื่อใดก็ได้ภายในระยะเวลาการร้องขอให้บังคับคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้ใกล้จะล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีแล้วก็ตาม หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะงดซึ่งการบังคับคดี จะถอนการบังคับคดี จะไม่ประสงค์ที่จะบังคับคดีต่อไป หรือจะเลือกที่จะใช้สิทธิบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ร่วมเพียงคนใดคนหนึ่งเท่านั้นตามแต่ที่ตนต้องการหรือบังคับแก่ลูกหนี้ร่วมพร้อมกันก็ได้ ล้วนแล้วแต่เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทั้งสิ้น โดยไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแต่อย่างใด²⁵⁸ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5502/2555 การบังคับคดีนั้นเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะบังคับเมื่อใดก็ได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะงดการบังคับคดี จะถอนการบังคับคดี หรือจะไม่บังคับคดีเสียก็ได้ เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้ไม่ประสงค์จะบังคับคดีแก่ผู้ร้อง โจทก์ย่อมจะถอนการบังคับคดีได้ ไม่มีเหตุที่ศาลจะต้องทำการไต่สวนและบังคับคดีแก่ผู้ร้องอีกต่อไป แม้ผู้ร้องจะคัดค้านว่าผู้ร้องไม่ใช่บริวารของจำเลยหรือหากโจทก์ไปฟ้องคดีใหม่จะทำให้ผู้ร้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาตั้งต้นสู้คดีใหม่ก็ตาม ก็หาเป็นเหตุที่จะห้ามมิให้โจทก์ถอนการบังคับคดีได้ไม่²⁵⁹

อนึ่ง แม้ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้เคยแถลงยึดทรัพย์และขอถอนการยึดทรัพย์ดังกล่าวแล้ว แต่หากในเวลาต่อมา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์ที่จะบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นต่อไป ก็ย่อมกระทำได้ตามสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นเอง²⁶⁰ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2665/2548 โจทก์ได้ปฏิบัติครบถ้วนตามขั้นตอนในการร้องขอให้บังคับคดีแล้ว แม้ในวันที่ 19 ธันวาคม 2536 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงขอถอนการยึดที่ดินพิพาทและขอถอนการบังคับคดีไปแล้ว แต่เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้เพิกถอนคำสั่งที่ให้ถอนการบังคับคดีแก่

²⁵⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 174.

²⁵⁹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4191/2528, 7328/2540, 5440/2543, 266/2545, 261/2546, 1763/2551, 1812/2559 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁶⁰ เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 102.

จำเลยโดยให้โจทก์มีอำนาจบังคับคดีต่อไป และระงับการแจ้งถอนการยึดไปยังเจ้าพนักงานที่ดินโดยอ้างว่าโจทก์ไม่ได้รับเงินที่จำเลยนำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่โจทก์ แม้เจ้าพนักงานบังคับคดียกคำแถลงของโจทก์ แต่โจทก์ได้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลชั้นต้น เมื่อคดีถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 2 ที่พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้โจทก์บังคับคดีต่อไปได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามคำแถลงของโจทก์ที่ได้ยื่นไว้เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537 ซึ่งยังไม่พ้น 10 ปี นับถัดจากวันครบกำหนดที่จำเลยจะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาตามยอมคือวันที่ 1 มิถุนายน 2530 โจทก์จึงมีสิทธิที่จะบังคับคดีแก่ที่ดินพิพาทได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

(2) การบังคับคดีจะต้องกระทำโดยสุจริต

เมื่อการบังคับคดีเป็นสิทธิประการหนึ่งของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่สามารถเลือกได้ว่าจะใช้สิทธิดังกล่าวหรือไม่ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเลือกที่จะใช้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะต้องกระทำการดังกล่าวโดยสุจริต หากอาจจะกระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิตามคำพิพากษาในการร้องขอให้บังคับคดีต่อศาลได้ไม่ในขณะเดียวกัน ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกก็จะกระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีไม่ได้เช่นเดียวกัน²⁶¹ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 137/2551 ผู้ร้องฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งและทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันเพื่อจะให้ผู้ร้องเข้ามาขอเฉลี่ยทรัพย์ เป็นการสมคบกับจำเลยเพื่อจะมีให้มีการนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์ของจำเลยไปชำระหนี้ให้โจทก์ เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ศาลยกคำร้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 420-421/2541 ศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยรื้อถอนรั้วกำแพงคอนกรีตที่พิพาทออกไปจากที่ดินของโจทก์ที่ 1 ถึงที่ 3 จำเลยรับคำบังคับแล้วได้รื้อถอนกำแพงคอนกรีตออกจากแนวที่จำเลยก่อสร้างรั้วลี้ที่ที่ดินของฝ่ายโจทก์ แต่ได้ใช้แผ่นเหล็กหนา 15 เซนติเมตร และ 50 เซนติเมตร สูง 1.50 เมตร ก่อกำแพงตามแนวเดิมอันทำให้เป็นไปตามสภาพเดิมอีก ถือเป็นการกระทำโดยวิธีการอันแยบคายของจำเลยที่อาศัยการใช้วัสดุก่อสร้างอย่างอื่น ให้ผิดไปจากที่ระบุไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกา

²⁶¹ จรรย์ ถักศิรนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 111.

ยอมเป็นที่เข้าใจและประจักษ์ชัดว่าจำเลยมีเจตนาแท้จริงที่จะหลีกเลี่ยงไม่ถือปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลฎีกา ทั้งนี้โดยมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่โจทก์ที่ 1 ถึงที่ 3 ต่อไปนั่นเอง โจทก์ที่ 1 ถึงที่ 3 ย่อมมีสิทธิที่จะขอให้บังคับจำเลยหรือถอนและขนย้ายวัสดุดังกล่าวออกไปจากที่ดินของโจทก์ที่ 1 ถึงที่ 3 ได้ ไม่เป็นการบังคับคดีเกินหรือนอกคำพิพากษา²⁶²

(3) การบังคับคดีกระทำได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้กระทำได้

โดยทั่วไปแล้ว การบังคับคดีไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในทุกคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษายอมปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นโดยถูกต้องครบถ้วน การบังคับคดีย่อมไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด หรือในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแสดงสถานะหรือสิทธิของบุคคล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมได้สิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปในเวลาเดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องมีการบังคับคดีแต่อย่างใด หรือหากเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้คำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในการทำนิติกรรม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมสามารถนำคำพิพากษานั้นไปยื่นแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ทันที จึงไม่จำเป็นต้องทำการบังคับคดีแต่อย่างใดเช่นกัน หากมีคำร้องขอให้บังคับคดีขึ้นมา ศาลก็ชอบที่จะยกคำร้องนั้นเสียได้²⁶³

แต่อย่างไรก็ดี หากเป็นคดีที่จะต้องมีการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา การบังคับคดีย่อมจะกระทำได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีเปิดช่องให้กระทำได้เท่านั้น โดยการบังคับคดีแบ่งออกได้เป็น 2 ช่องทางด้วยกัน คือ ทางศาลและทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 วรรคท้าย ในส่วนของการร้องขอให้บังคับคดีโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการบังคับคดี ดังเช่น การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือการขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากอสังหาริมทรัพย์หรือให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนการบังคับคดีโดยทางศาลนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่อย่างใด แต่มากร้องขอให้บังคับคดีต่อศาลได้โดยตรง ดังเช่น การให้จับกุมหรือกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นต้น ทั้งนี้หากสภาพแห่งการบังคับคดีไม่เปิดช่องให้กระทำได้โดยทางศาลหรือทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้

²⁶² มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2031/2497, 670/2503, 420/2507, 3706/2540, 5881/2541, 2185/2550, 505/2551, 4803/2553, 643/2556, 4470/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁶³ จรรย์ ภักดีธนากุล, ฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 73.

ตามคำพิพากษากี้อย่อมไม่อาจร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามนั้นได้ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4014/2530 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยระงับการมีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีโจทก์และให้ใช้ค่าทดแทน ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยระงับการมีความสัมพันธ์ในทางชู้สาวกับสามีโจทก์และให้ใช้ค่าทดแทนแก่โจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาเห็นว่า ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าทดแทน ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย แต่ที่โจทก์ขอให้ศาลบังคับจำเลยให้ระงับการมีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีโจทก์ด้วยนั้น โดยสภาพคำขอดังกล่าวไม่เปิดช่องให้ศาลบังคับคดีได้ พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกคำขอของโจทก์ที่ขอให้ระงับการมีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีโจทก์ นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์²⁶⁴

อนึ่ง ในกรณีที่ถูกหนีตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกมีพฤติการณ์ที่ไม่สุจริต กล่าวคือ มีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล โดยมุ่งหวังให้สภาพแห่งการบังคับคดีไม่เปิดช่องให้กระทำได้ กรณีตามข้อเท็จจริงที่จะกล่าวถึงตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้ ยังถือได้ว่าสภาพแห่งการบังคับคดียังคงเปิดช่องให้กระทำได้ เจ้าหนีตามคำพิพากษาจึงย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีเอากับลูกหนีตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกผู้ไม่สุจริตต่อไปได้²⁶⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2809-2810/2544 ศาลพิพากษาและออกคำสั่งบังคับให้จำเลยรื้อถอนกำแพงคอนกรีตซึ่งรุกล้ำที่ดินของโจทก์ จำเลยปฏิบัติตามคำสั่งบังคับโดยรื้อถอนกำแพง แต่กลับก่อสร้างชั้นวางของทำด้วยแผ่นเหล็กขึ้นใหม่ตามแนวกำแพงเดิม เป็นการกระทำโดยมีเจตนาหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยมุ่งหวังจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่โจทก์ ศาลฎีกาจึงบังคับให้จำเลยรื้อถอนและขนย้ายชั้นวางของดังกล่าวออกไปจากที่ดินพิพาทได้ด้วย ก่อนศาลฎีกาพิพากษาเช่นนั้น จำเลยได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและตึกของจำเลยให้แก่น้องชาย แต่ยังคงใช้ตึกและที่ดินเป็นสำนักงานบริษัทที่จำเลยและน้องชายเป็นกรรมการมีอำนาจทำการแทนอยู่ ทั้งจำเลยยังคงพักอาศัยอยู่ในตึกดังกล่าวและเป็นผู้จัดการดูแลครอบครองตึกนั้น ดังนี้ สภาพแห่งการบังคับคดียังคงเปิดช่องให้กระทำได้ ทั้งจำเลยและน้องชาย (ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่มีพฤติการณ์รู้เห็นเป็นใจในการกระทำอันไม่สุจริตของจำเลยร่วมอยู่ด้วย) ยังต้องปฏิบัติ

²⁶⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3829/2546, 9757/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁶⁵ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 73-74.

ตามคำบังคับของศาลที่ให้จำเลยรื้อถอนชั้นวางของที่จำเลยก่อสร้างรุกล้ำที่ดินโจทก์ โดยโจทก์ไม่ต้องขอให้ศาลออกคำบังคับใหม่

(4) การบังคับคดีสามารถกระทำได้ทันทีที่ศาลมีคำพิพากษา

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแสดงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลแล้วว่า คู่ความหรือบุคคลใดเป็นฝ่ายชนะคดีอันจะได้มาซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดี และคู่ความหรือบุคคลใดเป็นฝ่ายแพ้คดีอันจะมีหน้าที่ต้องถูกบังคับคดี หากคำพิพากษาของศาลยังไม่ถึงที่สุด โดยอยู่ในระยะเวลาที่คู่ความสามารถยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษายื่นอุทธรณ์หรือฎีกา แม้ศาลจะมีคำสั่งให้รับอุทธรณ์หรือฎีกานั้นแล้วหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลได้แต่อย่างใด ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 231²⁶⁶ ด้วยเหตุนี้ หากคู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายแพ้คดีประสงค์จะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาลด้วยความคาดหวังว่าคำพิพากษานั้นอาจถูกกลับให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดี ก็อาจยื่นคำขอทุเลาการบังคับคดีไปพร้อมกับยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เพื่อที่ตนจะได้ไม่ต้องถูกบังคับคดีตามคำพิพากษานั้น ก่อนที่คำพิพากษาดังกล่าวจะเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด²⁶⁷

(5) การบังคับคดีต้องเป็นไปตามเนื้อความที่กำหนดในคำพิพากษา

เมื่อการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะต้องอาศัยและตามคำบังคับซึ่งออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น การบังคับคดีจึงต้องกระทำให้ถูกต้องตรงตามเนื้อความที่กำหนดในคำพิพากษา เพื่อเป็นการยืนยันถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล²⁶⁸ โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่อาจจะบังคับคดีให้นอกเหนือหรือเกินไปกว่าที่กำหนดตามคำพิพากษาของศาลได้²⁶⁹ หากการบังคับคดีไม่เป็นไปตามเนื้อความที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาของศาล ศาลก็ย่อมมีอำนาจในการเพิกถอนการบังคับคดีเช่นนั้นได้²⁷⁰ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

²⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 231 บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่คู่ความที่ยื่นอุทธรณ์อาจยื่นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษา โดยทำเป็นคำร้องชี้แจงเหตุผลอันสมควรแห่งการขอให้ศาลอุทธรณ์ทุเลาการบังคับไว้ ...”.

²⁶⁷ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 76-77.

²⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

²⁶⁹ สมชัย ซีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 194.

²⁷⁰ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 80.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7857/2556 คำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญาประนีประนอมยอมความในเรื่องเกี่ยวกับการถมและการปรับบ่อน้ำมันและบ่อแก๊สมีข้อความระบุว่า “ข้อ 1 ... จำเลยจะจัดการถมและปรับบ่อน้ำมันและบ่อแก๊สให้คงสภาพเดิมให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2543 ...” และในส่วนค่าเสียหาย จำเลยยังคงอยู่ในที่ดินพิพาทที่ระบุค่าเสียหายถึงเดือนธันวาคม 2543 เท่านั้น แม้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความข้อ 2 ระบุว่า หากจำเลยผิดนัดงวดใดงวดหนึ่ง จำเลยยอมให้โจทก์บังคับคดีได้ทันที แต่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความมิได้มีข้อความระบุว่า หากจำเลยไม่ดำเนินการและปรับบ่อน้ำมันและบ่อแก๊สแล้วให้โจทก์ดำเนินการแทนและเรียกค่าใช้จ่ายจากจำเลยจำนวนเท่าใดที่แน่นอน ทั้งหากจำเลยยังคงอยู่ในที่ดินพิพาทหลังเดือนธันวาคม 2543 จำเลยจะต้องชำระค่าเสียหายให้โจทก์จำนวนเท่าใดแน่นอน การที่โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์เพื่อชำระหนี้ที่ยังมีจำนวนไม่แน่นอน เป็นการบังคับคดีนอกเหนือไปจากคำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่เมื่อยังมีหนี้ค่าทนายความตามสัญญาประนีประนอมยอมความข้อ 3 ที่จำเลยนำสืบไม่ได้ว่าชำระแกโจทก์แล้ว ถือว่าจำเลยยังปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามยอมไม่ครบถ้วน ไม่มีเหตุที่จะขอถอนการบังคับคดี²⁷¹

นอกจากนี้ หากคำพิพากษาได้กำหนดลำดับในการบังคับชำระหนี้ไว้ การบังคับคดีก็ต้องกระทำไปตามลำดับที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเลือกบังคับคดีตามความประสงค์ของตนโดยไม่เป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาหาได้ไม่ ในขณะเดียวกัน ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเองก็จะเลือกปฏิบัติชำระหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่เป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาไม่ได้เช่นกัน²⁷² กล่าวคือ ไม่อาจจะเลือกปฏิบัติชำระหนี้ในลำดับหลังก่อนในเมื่อยังสามารถปฏิบัติชำระหนี้ในลำดับแรกได้²⁷³ กรณีดังกล่าวจะนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198²⁷⁴ ซึ่งบัญญัติให้ลูกหนี้เป็นผู้เลือกการปฏิบัติตาม

²⁷¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 776/2486, 537/2500, 930/2500, 883/2508, 323/2512, 1187/2512, 697/2519, 2127/2527, 2572/2527, 3034/2531, 3229/2540, 7007/2541, 5440/2543, 207/2546, 21/2548, 3496/2549, 2566/2549, 1580/2551, 5478/2553, 10099/2554, 5645/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁷² จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 80-81.

²⁷³ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 78-79.

²⁷⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 บัญญัติว่า “ถ้าการอันมีกำหนดพึงกระทำเพื่อชำระหนี้นั้นมีหลายอย่าง แต่จะต้องกระทำการเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่างเดียว สิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใดนั้นตกอยู่กับฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น”.

ชำระหนี้ในกรณีนี้ที่จะต้องชำระมีหลายอย่างมาใช้บังคับแก่การชำระหนี้ตามคำพิพากษาหาได้ไม่²⁷⁵
ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8281/2544 ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
โจทก์มีสิทธิบังคับจำเลยสามประการ ประการแรกคือบังคับให้โอนสิทธิในที่ดินพิพาทโดย
โจทก์ต้องชำระเงินตอบแทนแก่จำเลย ประการที่สองคือบังคับให้ใช้ค่าเสียหายในกรณีที่
จำเลยไม่สามารถโอนสิทธิในที่ดินพิพาทได้ และประการที่สามคือให้จำเลยรื้อถอนสิ่งกีด
ขวางต่าง ๆ ออกจากที่ดินพิพาท สำหรับสิทธิของโจทก์ในประการแรกและประการที่
สอง การบังคับคดีต้องเป็นไปตามลำดับเพราะมิใช่กรณีที่อาจเลือกการชำระหนี้ได้ เมื่อ
ที่ดินพิพาทได้ออกโฉนดที่ดินมีชื่อจำเลยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ จึงเป็นกรณีที่โจทก์สามารถ
ใช้สิทธิบังคับในประการแรกคือให้โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทแก่โจทก์ได้ โจทก์ย่อมไม่อาจ
ใช้สิทธิบังคับในประการที่สองให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ได้ การที่ศาลชั้นต้นออก
หมายบังคับคดีตามคำขอของโจทก์เพื่อยึดทรัพย์สินของจำเลยมาชำระค่าเสียหายจึงเป็น
การไม่ชอบ²⁷⁶

อย่างไรก็ดี หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับยินยอมที่จะรับชำระหนี้ใน
ลำดับหลังจนเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นก็ไม่มีสิทธิที่จะขอกลับมาบังคับคดีตามลำดับ
แรกได้อีกต่อไป ทั้งยังต้องมีหน้าที่ผูกพันในการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องกระทำเพื่อให้สม
ประโยชน์แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีด้วย²⁷⁷ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา
ต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6267/2551 การบังคับคดีต้องเป็นไปตามลำดับ
ขั้นตอนที่ระบุในคำพิพากษา เมื่อคำพิพากษาของศาลชั้นต้นระบุให้โจทก์ส่งมอบรถยนต์
คันพิพาทคืนให้แก่จำเลย หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทน โจทก์ก็ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ไป
ตามลำดับที่ระบุไว้ เมื่อในระหว่างการบังคับคดีในคดีเดิม จำเลยได้ขอรับเงินที่โจทก์
นำมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ให้แก่จำเลยแล้ว เท่ากับยอมรับถึงการบังคับคดีในขั้นตอนที่
ต่างจากการส่งมอบรถยนต์คืนและถือว่าโจทก์ชำระหนี้ตามคำพิพากษาครบถ้วนแล้ว

²⁷⁵ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 170.

²⁷⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1015/2493, 1356/2494, 822/2501, 161/2507, 508/2507, 1087/2512, 578/2517, 2442/2520, 1226/2520, 16/2523, 484/2525, 600/2527, 4311/2536, 2701/2537, 378/2538, 1087/2542, 788/2543, 8281/2544, 8454/2544, 3829/2546, 1720/2548, 9056/2550, 11006/2555, 10783/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁷⁷ สมชาย จุลนิติ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 100-101.

และแม้สัญญาเช่าซื้อจะเลิกกันไปแล้ว แต่การที่จำเลยยอมรับชำระราคารถยนต์ก็ถือได้ โดยปริยายว่าจำเลยตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ให้แก่โจทก์โดยผลของการชำระหนี้ แม้ว่ารถยนต์สามารถโอนกรรมสิทธิ์ได้ด้วยการส่งมอบ แต่รถยนต์เป็นพาหนะที่มีกฎหมายควบคุม การนำไปใช้ต้องจดทะเบียนและเสียภาษีให้ถูกต้องก่อนตาม พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 6 โจทก์จึงฟ้องให้จำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์คันพิพาทให้โจทก์ได้²⁷⁸

ในส่วนของการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินที่จำนองโดยตกลงยกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 733 อันเป็นผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองสามารถบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ หากคำพิพากษาในลำดับแรกกำหนดให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองก่อน หากได้เงินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ให้ยึดเอาทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาดได้เพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาจนครบถ้วน กรณีนี้มีประเด็นปัญหาจำต้องวินิจฉัยว่า หากยังขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองไม่ได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะมีสิทธิยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ก่อนได้หรือไม่ ในส่วนของประเด็นตามปัญหานี้ยังมีความเห็นไม่เป็นที่ยุติกัน โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยแตกต่างกันไปในสองแนวทาง²⁷⁹ ดังต่อไปนี้

แนวแรก หากยังขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองไม่ได้ เมื่อไม่มีพฤติการณ์พิเศษอื่นใดที่จะอ้างความเป็นธรรม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองไม่สามารถยึดทรัพย์สินอื่นเพิ่มเติมไว้ก่อนได้ เนื่องจากกรณีจะไม่เป็นการบังคับไปตามลำดับชั้นตอนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา²⁸⁰ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7696/2554 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า หากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ยึดทรัพย์สินจำนองออกขายทอดตลาด หากได้เงินไม่พอชำระหนี้ ให้ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยออกขายทอดตลาดนำเงินชำระหนี้แก่โจทก์จนครบ ดังนั้น การบังคับคดีจึงต้องเป็นไปตามลำดับของคำพิพากษา เมื่อยังขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองไม่ได้ การบังคับคดีตามลำดับแรกจึงยังไม่เสร็จสิ้น โจทก์จะขอบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่นของ

²⁷⁸ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 508/2507, 4122/2540, 5888/2551, 10783/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁷⁹ สมชาย จุฬินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 111-112.

²⁸⁰ สมชัย ธีชาอุดมกร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 201; สมชาย จุฬินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 112.

จำเลยในลำดับต่อไปยังไม่ได้ โดยโจทก์จะดำเนินการได้ต่อเมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สิน
จำนองแล้วได้เงินไม่พอชำระหนี้เท่านั้น²⁸¹

แนวที่สอง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองมีสิทธิยึด
ทรัพย์สินอื่นของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ก่อนได้ หากปรากฏแน่ชัดว่าราคาทรัพย์สินซึ่ง
จำนองมีไม่เพียงพอกับการชำระหนี้ แต่ยังไม่ให้นำออกขายทอดตลาดจนกว่าจะขายทอดตลาด
ทรัพย์สินซึ่งจำนองได้ โดยไม่ถือเป็นการบังคับคดีที่ไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคำ
พิพากษา²⁸² ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 876/2557 แม้การบังคับคดีตามคำพิพากษาจะต้อง
บังคับเอาแก่ทรัพย์สินจำนองก่อน หากไม่ครบจำนวนหนี้จึงจะบังคับแก่ทรัพย์สินอื่น แต่
ในวันที่โจทก์ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินอื่นของกองมรดกของ จ. ได้แก่
ที่ดินสิ่งปลูกสร้างพิพาท สืบเนื่องจากระยะเวลาของการบังคับคดีใกล้สิ้นสุดลงแล้ว หาก
โจทก์ไม่ร้องขอให้ยึดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทันที แต่ต้องรอให้มีการขายทรัพย์สินจำนอง
เสร็จก่อนถึงจะกลับมายึดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพิพาทได้ก็จะเกิน 10 ปี นับแต่วันมีคำ
พิพากษา เป็นเหตุให้โจทก์อาจเสียสิทธิในการบังคับคดี ทั้ง ๆ ที่การขายทรัพย์สินจำนอง
ยังไม่เสร็จไม่ใช่เกิดจากความผิดของโจทก์ ทั้งสภาพราคาทรัพย์สินจำนองเป็นที่เห็นได้ชัด
ว่าไม่พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา การยึดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไว้แต่ยังไม่นำออกขาย
จนกว่าจะมีการขายทอดตลาดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำนองเสร็จสิ้นและได้เงินไม่พอ
ชำระหนี้จึงค่อยนำที่ดินและสิ่งปลูกสร้างพิพาทออกขาย ก็ไม่ขัดต่อขั้นตอนการบังคับคดี
ตามคำพิพากษาและก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย คำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี
และศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้โจทก์นำยึดทรัพย์สินจึงไม่ชอบ²⁸³

(6) การบังคับคดีจะต้องกระทำต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น

เนื่องด้วยการบังคับคดีเป็นกระบวนการที่ย่อมจะต้องกระทบถึงหน้าที่และ
ความรับผิดชอบของบุคคลผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีอย่างแน่แท้ ดังนั้น โดยหลักแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

²⁸¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3635/2541, 1873/2550, 5091/2552, 14923/2556, 7048/2558, 9217/2558,
1067/2559 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁸² สมชัย ฑีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 200-202.

²⁸³ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1415/2546, 1218/2553, 10957/2555, 16179/2555, 9989/2556, 14923/2556,
875/2557, 4733/2557, 4734/2557, 7495/2557, 7857/2557, 8568/2557, 14279/2557, 16739/2557,
4300/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

ยอมจะบังคับคดีได้แต่เฉพาะต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนเท่านั้น แม้ตามคำพิพากษาเองจะได้กล่าวไว้ให้มีผลบังคับไปถึงบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดีก็ตาม คำพิพากษาก็ย่อมไม่มีผลผูกพันไปบังคับถึงบุคคลภายนอกแต่อย่างใด²⁸⁴ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ถูกผูกพันตามคำพิพากษาจึงจะต้องเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ไม่อาจจะเปลี่ยนเป็นบุคคลอื่นไปได้ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3447/2558 บุคคลที่จะถูกบังคับคดีต้องเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เมื่อมารดาของจำเลยไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และคดีนี้ไม่เข้ากรณีที่ผลของคำพิพากษาผูกพันบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ผู้ร้องจึงไม่อาจบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของมารดาจำเลยได้²⁸⁵

อย่างไรก็ดี คำพิพากษาก็อาจมีผลไปถึงบุคคลภายนอก ส่งผลให้บุคคลภายนอกกลายเป็นผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีได้เช่นกัน²⁸⁶ หากต้องด้วยข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง ดังเช่น ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (1)²⁸⁷ ในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์ให้ถือว่าเป็นคดีประเภทเดียวกันกับการฟ้องขอให้ขับไล่ ดังนี้ หากศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี ศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยด้วยก็ได้โดยไม่ถือว่าเป็นการพิพากษาเกินคำขอแต่อย่างใด คำสั่งขับไล่จำเลยนี้ย่อมใช้บังคับได้ตลอดถึงบริวารทั้งหลายของจำเลยซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้ บริวารของจำเลยจึงจำต้องถูกบังคับขับไล่ตามผลแห่งคำพิพากษาดังเช่นกัน หรือตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274²⁸⁸ ซึ่งบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เข้าเป็นคู่ความในคดีแต่อย่าง

²⁸⁴ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 103.

²⁸⁵ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2572/2527, 5630/2534, 9190/2551, 16776/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁸⁶ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 94-95.

²⁸⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (1) บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสิน ตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่

(1) ในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นว่านี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้นซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้”.

²⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใด ๆ ได้เข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาลโดยทำเป็นหนังสือประกันหรือโดยวิธีอื่น ๆ เพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งคำ

ใด แต่ได้เข้ามาทำสัญญาเป็นผู้ค้าประกันในศาล กรณีเช่นว่านี้ก็เข้าข้อยกเว้นที่คำพิพากษาของศาล ย่อมมีผลผูกพันไปถึงผู้ค้าประกันในศาลให้ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ ค้าประกันเป็นคดีขึ้นใหม่ เป็นต้น

(7) ข้อตกลงภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้วและคดีอยู่ในระหว่างการบังคับคดี หากเจ้าหน้าที่ ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์จะทำความตกลงระงับสิทธิในการบังคับคดีโดย เปลี่ยนแปลงหนี้ตามคำพิพากษาที่ศาลได้พิพากษาแล้ว หากข้อตกลงที่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงการ บังคับคดีไม่ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา เป็นการตกลงต่อหน้าศาลไม่ว่าจะกระทำโดยชัดแจ้งหรือกระทำโดยปริยายก็ตาม²⁸⁹ และศาลได้รับรู้ถึงข้อตกลงดังกล่าวให้ปรากฏในรายงานกระบวนการ พิจารณา ข้อตกลงนั้นก็ย่อมมีผลผูกพัน ศาลย่อมบังคับตามข้อตกลงนั้นให้ได้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา จึงไม่อาจที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาเดิมได้อีก²⁹⁰ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2576/2531 คดีนี้ถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษาให้ จำเลยทั้งสี่แบ่งทรัพย์สินมรดกให้โจทก์จำนวน 9 ส่วนใน 21 ส่วน ในระหว่างบังคับคดี โจทก์จำเลยทั้งสี่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยศาลชั้นต้นรับรู้เป็นผู้ทำให้ มีข้อตกลงกันไม่ให้บังคับคดีตามคำพิพากษาคดีนี้และให้ยุติคดีทุกคดีที่พิพากษา แล้วและยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลและตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินกันใหม่ เมื่อ โจทก์จำเลยทั้งสี่ได้ลงชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวต่อหน้าศาลแล้ว จึง เป็นสัญญาที่ใช้บังคับได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 โดยมีผลทำ ให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ แสดงไว้ในสัญญานั้นว่าเป็นของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 852 การบังคับคดีนี้และมูลหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาจึงเป็นอันระงับสิ้นไป โจทก์จำเลยทั้ง สี่จึงต้องปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว เมื่อจำเลยผิดสัญญา ดังกล่าว โจทก์หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของโจทก์ชอบที่จะไปว่ากล่าวเอาแก่จำเลย

พิพากษาหรือคำสั่งนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นย่อมใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้าประกัน ขึ้นใหม่”.

²⁸⁹ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 82.

²⁹⁰ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 112.

ตามสิทธิที่เกิดขึ้นตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จะกลับมาขอให้ศาลออก
หมายบังคับคดีตามคำพิพากษาซึ่งมูลหนี้ระงับไปแล้วหาได้ไม่²⁹¹

แต่หากเป็นการตกลงกันภายนอกศาลให้มีการบังคับคดีแตกต่างไปจากที่
กำหนดไว้ตามคำพิพากษาซึ่งศาลไม่รับรู้รับทราบข้อตกลงดังกล่าว หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีศรั
ดใจยินยอมด้วย ข้อตกลงนั้นย่อมมีผลผูกพันให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพากษา
ต่อไปได้²⁹² แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีได้ยอมรับ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยกเหตุอื่นหรือเหตุที่
ตกลงกันนอกศาลนั้นขึ้นอ้างเพื่อมิให้ถูกบังคับคดีหาได้ไม่ ข้อตกลงใหม่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษากล่าว
อ้างนั้น ศาลจะไม่รับฟังและมีคำสั่งให้ยกคำร้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนคำร้องของลูกหนี้ตามคำ
พิพากษาก่อนแต่อย่างใด เพราะแม้จะได้ความจริงตามนั้นก็ไม่เป็นเหตุที่จะลบล้างหรืองดการบังคับคดี
ได้²⁹³ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงยังคงสามารถบังคับคดีไปให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ ส่วนข้อเท็จจริง
ที่แท้จริงนั้นจะเป็นอย่างไรและลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียหายเพียงใดหรือไม่ ก็จำเป็นต้องไปว่ากล่าว
กันเป็นคดีใหม่ต่างหาก²⁹⁴ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7907/2551 ข้อตกลงในการชำระหนี้ที่คู่ความทำขึ้น
ใหม่แตกต่างจากข้อตกลงในการชำระหนี้ที่คู่ความกำหนดไว้ในสัญญาประนีประนอม
ยอมความที่ศาลพิพากษาตามยอมไปแล้วนั้น เมื่อมิได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลไม่รับรู้
ข้อตกลงดังกล่าว ดังนั้น หากปรากฏว่าจำเลยทั้งสองยังไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามที่
ตกลงกันไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ ถือว่าจำเลยทั้งสองผิดนัด ศาลย่อมออก
หมายบังคับคดีตามที่โจทก์ร้องขอได้²⁹⁵

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁹¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 626/2491, 4356/2532, 4672/2536, 2671/2550, 69/2553, 11462/2555 วินิจฉัย
ไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁹² โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 19/2504, 2424/2516; พิชฌิม จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 85.

²⁹³ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา
และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 109.

²⁹⁴ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 83.

²⁹⁵ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 136/2478, 91/2501, 80/2502, 417/2504, 1271/2510, 536/2512, 1957/2519,
2366/2519, 3808/2526, 1209-1210/2529, 510/2533, 2018/2533, 12384/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนอง
เดียวกัน.

(8) ศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 วรรคหนึ่ง²⁹⁶ วางหลักให้ศาลที่มีอำนาจในการออกหมายบังคับคดี รวมทั้งวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีอันเกี่ยวกับการบังคับคดี คือ ศาลชั้นต้นที่ได้พิจารณาพิพากษาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้น แม้ว่าคดีนั้นจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ตาม²⁹⁷ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เว้นแต่ในกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี²⁹⁸ อันเป็นกรณีที่ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์มาจากเจ้าพนักงานบังคับคดีประสงค์จะยื่นคำขอต่อศาลให้ออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวชอบที่จะยื่นคำขอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล

จากที่ได้กล่าวถึงความหมายของสิทธิเรียกร้องและความเป็นมาของการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง และหลักการพื้นฐานของการบังคับคดี ผู้เขียนเห็นว่า คงจะเป็นการเพียงพอสำหรับการปูพื้นฐานให้เห็นถึงภาพรวมทั้งหมดของการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อันเป็นกลไกในการรับรอง คุ้มครอง และบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายสารบัญญัติ จึงขอจบการนำเสนอในบทที่ 2 ไว้เพียงเท่านี้ และจะนำเข้าสู่ประเด็นปัญหาหลักที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีในบทต่อไป

²⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือหมายจับลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือมีอำนาจทำคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งได้เสนอต่อศาลตามบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้คือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นต้น...”

²⁹⁷ เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 407.

²⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ หากทรัพย์สินที่โอนนั้นมีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารอยู่อาศัย และลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ผู้ซื้อชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลให้ออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น...”

บทที่ 3

ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี ศาลจะออกคำบังคับให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี กล่าวคือ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ปฏิบัติตามคำพิพากษานั้น ภายในระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ในคำบังคับ หากครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษากลับยังไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลทั้งหมดหรือบางส่วนแต่อย่างใด นับแต่เวลานั้นเอง การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาในกรณีที่จำต้องมีการบังคับคดีย่อมจะเริ่มต้นขึ้น โดยขั้นตอนแรก que การบังคับคดีจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการร้องขอให้บังคับคดีเสียก่อน ทั้งนี้บุคคลใดจะเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี จะต้องพิจารณาไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งวางหลักจำกัดให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงย่อมไม่อาจที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี กลไกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเองก็วางหลักรับรองให้บุคคลภายนอกซึ่งแม้จะไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ทั้งแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็รับรองให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่บุคคลภายนอกที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายวางหลักให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ยังมีบุคคลภายนอกที่สมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองให้เข้ามาใช้สิทธิดังกล่าว การปฏิเสธซึ่งสิทธิของบุคคลเช่นว่านี้ไม่ให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ จะเป็นประเด็นปัญหาที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษา โดยผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยละเอียดอีกครั้งในบทต่อไป

ในบทนี้ ผู้เขียนจะมุ่งอธิบายถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย ทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา จากนั้นจะได้นำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ซึ่งภายหลังจากที่ผู้เขียนได้ทำการสืบค้นข้อมูลแล้วพบว่า ตามกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถโอนสิทธิตามคำพิพากษาไปยังบุคคลภายนอกได้ โดยบุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวมา สามารถเข้าสวมสิทธิบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเลือกที่จะนำเสนอถึงรูปแบบการโอนสิทธิตามคำพิพากษาตาม

กฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการเทียบเคียงและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการขยายขอบเขตผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย โดยจะแบ่งการนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ (1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย และ (2) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

3.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ่งคดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” จากบทบัญญัติมาตรานี้ จะเห็นได้ถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีที่กฎหมายจำกัดไว้แต่เฉพาะว่า จะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” เท่านั้น

อย่างไรก็ดี ตามบทบัญญัติอื่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา ก็ได้วางหลักให้บุคคลภายนอกที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะได้แบ่งการนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันตามลำดับ ดังนี้ (1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และ (2) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา

3.1.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

โดยหลักแล้ว สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลย่อมเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ถึงกระนั้นก็ตาม ตามบทบัญญัติอื่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็วางหลักให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ด้วยเช่นกัน โดยผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจำนวนทั้งสิ้น 6 บุคคลด้วยกัน โดยจะนำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้ (1) คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ตามมาตรา 271 (2) ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี (3) เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี (4) บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำ

พิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 (5) เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม และ (6) ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด

(1) คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา)

ตามมาตรา 271

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความหรือบุคคลใดเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว สิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลย่อมเป็นของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ไม่ว่าหนี้ตามคำพิพากษานั้นจะเป็นหนี้ประเภทใดก็ตาม บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีจึงไม่อาจที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และถึงแม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้โอนตัวทรัพย์สินไปให้บุคคลอื่นแล้วก็ตาม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังคงสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ตามเดิม ดังเช่น สิทธิในการบังคับคดีขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารให้ออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แม้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นจะได้โอนอสังหาริมทรัพย์พิพาทไปให้ผู้อื่นแล้วในระหว่างการบังคับคดีก็ตาม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังคงมีสิทธิในการบังคับคดีขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารให้ออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ได้¹ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2323/2519 แม้โจทก์จะโอนขายกรรมสิทธิ์ห้องพิพาทไปในระหว่างการบังคับคดีตามคำพิพากษา โจทก์ก็คงยังมีอำนาจบังคับคดีให้จำเลยและบริวารออกไปจากห้องพิพาทตามคำพิพากษาให้ขับไล่ได้

อย่างไรก็ดี หากผลแห่งคำพิพากษาก่อให้เกิดหนี้ต่างตอบแทนระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้ตามคำพิพากษา กรณีเช่นนี้จะถือว่าคู่ความแต่ละฝ่ายต่างก็เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งกันและกัน หากคู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษา คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งย่อมสามารถใช้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า คู่ความฝ่ายที่จะร้องขอให้บังคับคดีจะต้องอยู่ในสถานะที่พร้อมจะชำระหนี้ต่าง

¹ สมชัย ฑีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 165.

ตอบแทนในส่วนของตนได้ด้วยเช่นกัน อันเป็นหลักทั่วไปที่พัฒนามาจากหลักการในเรื่องนี้ต่างตอบแทนตามกฎหมายสารบัญญัติ² ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16121/2556 คดีนี้ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาถึงที่สุด โดยให้โจทก์จำเลยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติการชำระหนี้ต่างตอบแทนกัน โจทก์จำเลยต่างฝ่ายต่างจึงต้องบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา หากบังคับให้เป็นไปตามสัญญาจะซื้อจะขายอีกต่อไปไม่ การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดดังกล่าวนี้ เมื่อโจทก์จะรับโอนที่ดินพิพาทโดยถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลย โจทก์มีหน้าที่ต้องนำเงินค่าที่ดินมาวางศาลภายในกำหนดเพื่อชำระให้แก่จำเลยเสียก่อน ส่วนคำบังคับที่ให้โจทก์ชำระค่าที่ดินให้จำเลยภายใน 30 วันนั้น เป็นเพียงกำหนดเวลาที่ให้โจทก์เป็นผู้ชำระหนี้เองเท่านั้น ซึ่งหากโจทก์ไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดตามคำบังคับ จำเลยย่อมร้องขอให้ใช้วิธีการบังคับคดียึดทรัพย์ของโจทก์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 การที่โจทก์ยังไม่ชำระหนี้จนพ้นกำหนดเวลาตามคำบังคับ จึงหาตัดสิทธิโจทก์ที่จะยอมชำระหนี้ด้วยความสมัครใจในระหว่างถูกบังคับคดีไม่ โจทก์จึงชอบที่จะวางเงินค่าที่ดินชำระหนี้แก่จำเลยแม้จะเกินกำหนดระยะเวลาตามคำบังคับได้ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่จำเลยที่ทำให้จำเลยไม่จำต้องบังคับคดีแก่โจทก์ต่อไปเท่านั้น และหาเป็นการตัดสิทธิโจทก์ที่จะร้องขอให้บังคับจำเลยโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์เป็นการตอบแทนด้วยไม่ จำเลยจึงไม่อาจร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีห้ามโจทก์ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลยในการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินตามคำร้อง³

อนึ่ง ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ แม้จะเป็นการนำหลักกฎหมายในเรื่องนี้ต่างตอบแทนตามกฎหมายสารบัญญัติมาปรับใช้กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นกฎหมายวิธีบัญญัติเพื่อให้สิทธิแก่จำเลยในการร้องขอให้บังคับคดีต่อโจทก์ซึ่งไม่สอดคล้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งวางหลักให้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้นก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงภารกิจ (Function) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังที่ได้กล่าวถึงในบทที่แล้ว⁴ กฎหมายวิธี

² จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 113.

³ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6929/2542, 2649/2543, 5440/2543, 781/2544, 5310/2544, 4802/2549 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁴ โปรดตุ บทที่ 2 หัวข้อ 2.3.1 แนวความคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (1) ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

พิจารณาความแฟ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อเสริมการใช้กฎหมายแฟ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ การที่ศาลฎีกาได้ปรับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีสบัญญัติให้สอดคล้องกับกฎหมายสารบัญญัติย่อมเป็นไปได้โดยถูกต้องตามภารกิจอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายแล้ว ทั้งหากพิจารณาจากเหตุผลในแง่ของความเป็นธรรมต่อคู่ความ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจใช้สิทธิโดยไม่สุจริตมาตั้งแต่กระบวนการฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาลไปจนถึงเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาก็ได้ ซึ่งย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจำต้องเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดี เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับไม่นำพาที่จะดำเนินการบังคับคดีต่อไปให้เป็นไปตามที่ตนได้รับสิทธิตามคำพิพากษา ล้วนสอดแสดงให้เห็นถึงเจตนาอันไม่สุจริตของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จะกลับกลายเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริต ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่งและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จึงน่าจะเป็นการสมควรแล้วที่จะให้จำเลยผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีได้ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว

ถึงกระนั้นก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกาบางส่วนก็ยิ่งปรากฏให้เห็นถึงการใช้และตีความบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง มาตรา 271 โดยไม่คำนึงให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ส่งผลให้ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ โดยผู้เขียนจะได้กล่าวถึงบุคคลผู้ไม่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาอีกครั้งในส่วนต่อไป⁵

หลังจากที่ได้ทราบถึงหลักการพื้นฐานของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีซึ่งจะต้องเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่ง มาตรา 271 ในลำดับถัดไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่งตามบทบัญญัติมาตราอื่น ซึ่งแม้บุคคลดังกล่าวจะไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแฟ่งก็รับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน

⁵ โปรดดู หัวข้อ 3.1.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา.

(2) ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของ เจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี

ในอันที่จะบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งให้ชำระหนี้เป็นเงินนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการบังคับคดีผ่านทางเจ้าพนักงานบังคับคดีด้วยวิธีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำออกขายทอดตลาด และนำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยหากทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้เพื่อขายทอดตลาดนั้นเป็นอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารได้อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิม⁶ วางหลักให้ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องไปดำเนินการฟ้องคดีขับไล่ผู้ที่อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์ที่ตนได้ซื้อมาเป็นคดีขึ้นใหม่⁷ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าวมิใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ผลแห่งการนี้ทำให้ไม่มีผู้เข้าประมูลซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี เนื่องจากผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาอันกว่าที่จะไปฟ้องร้องคดีขับไล่และได้มาซึ่งสิทธิในการเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ตนซื้อ มา หรือหากมีผู้เข้าประมูลซื้ออสังหาริมทรัพย์ดังกล่าว ราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดก็จะต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากผู้ซื้อต้องคิดคำนวณหักราคาค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปจากการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิของตน⁸

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี⁹ จึงเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2548 วางหลักเพิ่มเติมให้บุคคลภายนอกผู้ไม่มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีสามารถ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2093/2517 “ผู้ร้องเป็นผู้รับซื้อที่ดินของจำเลยได้จากการขายทอดตลาด เป็นบุคคลภายนอกคดีไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิขอให้ศาลบังคับจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษาขนย้ายเครื่องจักรออกจากที่ดินซึ่งผู้ร้องซื้อไว้ ผู้ร้องชอบที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิขอบังคับในคดีนี้ไม่ได้”.

⁷ เอื้อน ขุนแก้ว, *วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง*, หน้า 356.

⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, *คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี*, หน้า 483-484.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ หากทรัพย์สินที่โอนนั้นมีลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารอยู่อาศัยและลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ยอมออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ผู้ซื้อชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้ง อยู่ในเขตศาลให้ออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ... ให้ถือว่าผู้ซื้อเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษิตามบทบัญญัติดังกล่าว”.

เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้¹⁰ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีให้ได้รับสิทธิและสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินโดยไม่ถูกผูกพันตามคำพิพากษาขัดขวางหรือถูกโต้แย้งการใช้สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยมิชอบ¹¹

ด้วยเหตุนี้ ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิในการยื่นคำขอต่อศาลให้ขับไล่จำเลยหรือบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ได้ อันมีผลเท่ากับให้ผู้ซื้อทรัพย์สินสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อความสะดวกแก่การบังคับคดีในทางปฏิบัติ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่ต่างหาก¹² ดังนั้น ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี จึงจัดได้ว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นกัน ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5502/2555 การที่ผู้ซื้อที่ดินและอาคารจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ขอให้ศาลชั้นต้นออกคำสั่งขับไล่จำเลยทั้งสามซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารซึ่งยังครอบครองและอาศัยอยู่ในที่ดินและอาคารดังกล่าวออกไปจากที่ดินและอาคารนั้น ถือว่าเป็นการบังคับคดีต่อเนื่องจากที่โจทก์ได้บังคับคดีไว้ก่อนแล้ว ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี บัญญัติให้ถือว่า ผู้ซื้อทรัพย์สินเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่อยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา อันมีผลเท่ากับให้ผู้ซื้อทรัพย์สินสวมสิทธิของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีแก่จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาภายในกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาและผู้ซื้อทรัพย์สินดำเนินการบังคับคดีต่อเนื่องจากโจทก์ดังกล่าว จึงไม่ต้องยื่นคำขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติไว้อีก ผู้ซื้อทรัพย์สินมีสิทธิยื่นคำขอต่อศาลให้ออกคำสั่งขับไล่จำเลยที่ 3 และบริวารออกไปจากอสังหาริมทรัพย์พิพาทโดยไม่ต้องฟ้องเป็น

¹⁰ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 134.

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9858/2557.

¹² จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 107-108.

คดีใหม่ อันเป็นการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตรี
จึงไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

(3) เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี

ในระหว่างการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขอให้ศาลถอนการบังคับคดีโดยเหตุที่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือศาลมีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดีนั่นเอง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินจึงเป็นผู้ที่จำต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีที่มีการถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวตามอัตราที่กำหนดไว้ในตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งนี้หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมยังไม่ชำระค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด การจะขอให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินซึ่งต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมดังกล่าวมาชำระค่าธรรมเนียมก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจะถอนการบังคับคดีให้ ก็จะเป็นที่เสียหายอย่างมากแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้¹³

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตรี¹⁴ จึงเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2527 วางหลักให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีในการขอยกเจ้าพนักงานบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของผู้ขอให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นเพื่อชำระค่าธรรมเนียมได้ โดยให้ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของค่าธรรมเนียมที่เกิดจากการถอนการบังคับคดีนั้น และให้ดำเนินการบังคับคดีได้เองโดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง ส่วนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินก็จะกลายเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของค่าธรรมเนียมนี้แทน¹⁵ การเข้ามา

¹³ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 406-407.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตรี บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินซึ่งมีใช้ตัวเงินหรือในกรณียึดหรืออายัดเงิน หรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่ายเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีนั่นเอง หรือถอนโดยคำสั่งศาล และผู้ขอให้ยึดหรืออายัดไม่ชำระค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอยกเจ้าพนักงานบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อชำระค่าธรรมเนียม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของค่าธรรมเนียมนั้น และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบังคับคดีได้เองโดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวงเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีนั้น”.

¹⁵ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3441/2534, 768/2539, 21019/2556; สุพิศ ปราณีตพลกรัง, การบังคับคดีแพ่งว่าด้วยหลักและปัญหาในทางปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: อินเทอร์เน็ต, 2545), หน้า 202-203.

ใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณีที่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตี จึงเป็นอีกกรณีหนึ่งที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งวางหลักให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งแม้จะไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ตาม ก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ในทำนองเดียวกัน

(4) บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289

ในส่วนของ การบังคับคดีของบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จะใช้เฉพาะกรณีที่มีการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (execution against property) ในหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นหนี้เงิน ด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกมาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และการบังคับคดีดังกล่าวกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกเท่านั้น¹⁶ ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ได้มีการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดังเช่น การใช้สิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สิน การแบ่งทรัพย์สินระหว่างเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม เป็นต้น จะไม่นำบทบัญญัติตามมาตรา 287 และมาตรา 289 มาใช้บังคับแก่กรณีดังกล่าว ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3049/2551 จำเลยชายฝากที่ดินและบ้านพิพาทต่อโจทก์ กรรมสิทธิ์จึงตกไปยังโจทก์ ไม่ใช่ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา การที่โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่จำเลยเนื่องจากจำเลยไม่ไถ่ที่ดินและบ้านพิพาทภายในเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาให้ขับไล่จำเลยแล้ว โจทก์ขอให้บังคับคดีและเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดการให้โจทก์เข้าครอบครองที่ดินและบ้านพิพาท เป็นการใช้อิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของโจทก์จากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดไว้ มิใช่เป็นการบังคับคดีหรือบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของจำเลยผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา จึงไม่เข้าเกณฑ์ที่ผู้ร้องจะขอถอนส่วนที่ดินพิพาทในคดีนี้ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287¹⁷

¹⁶ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชำระหนี้และการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 230.

¹⁷ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1767/2527, 4832/2536, 5470/2536, 1445/2539, 1461/2540, 8171/2549, 1975/2551, 6653-6654/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน; สมชัย ชีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 268.

บทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องการบังคับคดีของบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ปรากฏให้เห็นทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ในกรณีของการร้องขอขึ้นส่วน และมาตรา 289 ในกรณีของการร้องขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิหรือหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่น โดยในการบังคับคดีตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีข้อจำกัดว่าบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของหนี้จะต้องฟ้องร้องบังคับคดีเพื่อเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนแต่อย่างใด บุคคลภายนอกผู้ที่มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวซึ่งแม้จะไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิบังคับคดีได้¹⁸ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1767/2527 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287, 289 ในกรณีที่มีการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา บุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ แม้มิใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้น หรือขอให้เอาเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาชำระหนี้ของตนก่อนเจ้าหนี้อื่นได้¹⁹

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้ก็มีข้อแตกต่างกันบางประการ เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจและให้เห็นภาพถึงความเชื่อมโยงของบทบัญญัติดังกล่าว ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงสิทธิของบุคคลภายนอกกับการบังคับคดีในกรณีของการร้องขอขึ้นส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ก่อน จากนั้นจะได้อธิบายถึงสิทธิของบุคคลภายนอกกับการบังคับคดีในกรณีของการร้องขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิหรือหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 เป็นลำดับถัดไป

(ก) ผู้มีสิทธิร้องขอขึ้นส่วน ตามมาตรา 287

การร้องขอขึ้นส่วน (protection of preferential rights or other rights) เป็นกรณีที่มีการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ที่มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287²⁰ จึงเข้ามาคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าว โดย

¹⁸ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 358.

¹⁹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2086/2497, 1759/2530, 3575/2534, 5753/2537, 4740/2538, 1597/2542, 1975/2551, 3127-3128/2554 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 288 และ 289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่

เปิดโอกาสให้เข้ามาร้องขอกันส่วนตามสิทธิที่ตนมีอยู่อันเป็นการร้องขอให้บังคับคดีประการหนึ่งได้²¹ ทั้งนี้ สิทธิของบุคคลภายนอกที่จะมาร้องขอกันส่วนได้สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ผู้ทรงบุริมสิทธิพิเศษเหนือทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี และผู้ทรงสิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่มีเหนือทรัพย์สินที่อาจบังคับคดีได้ แต่ไม่รวมถึงบุคคลภายนอกที่มีเพียงบุริมสิทธิสามัญหรือบุคคลสิทธิเท่านั้น²² ในที่นี้ ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอถึงบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามมาตรา 287 ออกเป็น 2 กรณีด้วยกันตามลำดับ คือ (1) บุริมสิทธิ และ (2) สิทธิอื่น ๆ

(ก.1) บุริมสิทธิ

บุริมสิทธิ (preferential right) เป็นสิทธิเรียกร้องซึ่งโดยสภาพหรือโดยลักษณะแห่งนั้นนั่นเองให้สิทธิแก่เจ้าหนี้บางจำพวกในอันที่จะได้รับชำระหนี้ของตนโดยสิ้นเชิงก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ที่มีเพียงสิทธิธรรมดา²³ บทบัญญัติเรื่องบุริมสิทธิปรากฏให้เห็นในเรื่องผลแห่งหนี้ในลักษณะ 1 ของบทเบ็ดเสร็จทั่วไปในบรรพ 2 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่มาตรา 251 ถึงมาตรา 289²⁴ โดยสามารถแบ่งหนี้บุริมสิทธิออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ บุริมสิทธิสามัญเหนือทรัพย์สินทั้งหมด²⁵ ตามมาตรา 253 ถึงมาตรา 258 บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้²⁶ ตามมาตรา 259 ถึงมาตรา 272 และบุริมสิทธิพิเศษเหนือ

กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับคดีเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย”.

²¹ มีข้อสังเกตว่า การบังคับคดีโดยการร้องขอกันส่วนอาจมิได้กระทำโดยการขายทอดตลาดทรัพย์สิน หากในชั้นบังคับคดีได้มีการวางเงินแทนทรัพย์สินที่ยึด บุคคลภายนอกก็อาจร้องขอกันส่วนเงินที่วางแทนทรัพย์สินได้เช่นกัน ต่างจากการขอเฉลี่ยทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ซึ่งจะต้องมีการบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สิน; โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1324/2503, 5390/2539, 6328/2538; สมชัย วิชาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 230.

²² จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 118.

²³ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 227.

²⁴ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 268.

²⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญย่อมมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ ได้แก่ มูลหนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์อันร่วมกัน มูลหนี้ค่าปลงศพ มูลหนี้ค่าภาษีอากร และเงินที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเพื่อการทำงานที่ได้ทำให้แก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นนายจ้าง และมูลหนี้ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวัน”.

²⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 259 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์ย่อมมีบุริมสิทธิเหนือสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ ได้แก่ มูลหนี้ค่าเช่าสังหาริมทรัพย์ มูลหนี้พักอาศัยในโรงแรม

อสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้²⁷ ตามมาตรา 273 ถึงมาตรา 276 ทั้งนี้ หากมีเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิหลายราย เจ้าหนี้รายใดจะได้รับชำระหนี้ก่อนหรือหลังก็จะต้องคำนึงให้เป็นไปตามลำดับแห่งบุริมสิทธิ²⁸

อนึ่ง ในอันที่เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิจะอ้างความคุ้มครองตามบุริมสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ได้ ก็จำเป็นต้องพิจารณาให้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของบุริมสิทธิตามที่เกี่ยวเนื่องในมาตรานั้น ๆ²⁹ ทั้งยังจะต้องเป็นบุริมสิทธิที่มีเหนือทรัพย์สินที่มีการบังคับคดีด้วย³⁰ หากไม่เป็นไปโดยครบถ้วนตามเงื่อนไขแห่งการได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิ เจ้าหนี้ผู้นั้นก็เมื่ออาจที่จะอ้างความคุ้มครองในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นได้³¹ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 757/2505 มูลหนี้ที่เกิดจากการซื้อขายไม้แปรรูปต่าง ๆ อันเป็นสังหาริมทรัพย์ซึ่งผู้ขายมีบุริมสิทธิที่จะเอาราคาซื้อขายเหนือไม้แปรรูปนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นนั้น หากปรากฏว่าไม้แปรรูปนี้ได้ถูกนำไปปลูกสร้างเป็นโรงเรือนกลายเป็นสภาพจากสังหาริมทรัพย์เป็นอสังหาริมทรัพย์ คือ โรงเรือนไปเสียแล้ว ผู้ขายก็ไม่มีสิทธิที่จะอ้างบุริมสิทธิเหนือโรงเรือนซึ่งปลูกด้วยไม้แปรรูปนั้นแต่อย่างใด³²

(ก.2) สิทธิอื่น ๆ

นอกจากบุริมสิทธิแล้ว สิทธิอีกประการหนึ่งซึ่งบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่ถูกกระทบกระทั่งถึง คือ สิทธิอื่น ๆ โดยสิทธิอื่น ๆ นั้นจะต้องเป็นสิทธิที่บุคคลภายนอกมีอยู่เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มูลหนี้รับขนคนโดยสารหรือของมูลหนี้รักษาสังหาริมทรัพย์ มูลหนี้ซื้อขายสังหาริมทรัพย์ มูลหนี้ค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์หรือปุ๋ย มูลหนี้ค่าแรงงานกสิกรรมหรืออุตสาหกรรม”.

²⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 273 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์ย่อมมีบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์เฉพาะอย่างของลูกหนี้ ได้แก่ มูลหนี้ค่ารักษาสังหาริมทรัพย์ มูลหนี้จ้างทำของเป็นการงานทำขึ้นบนอสังหาริมทรัพย์ มูลหนี้ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์”.

²⁸ เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: หจก. มิตรภาพการพิมพ์ 1995, 2554), หน้า 120.

²⁹ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 268.

³⁰ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชำระหนี้และการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 233.

³¹ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 271.

³² โปรดดูตัวอย่างเพิ่มเติมตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5832/2531, 7050/2549.

และจะต้องเป็นสิทธิที่เทียบเคียงได้ทำนองเดียวกับบุริมสิทธิอันเป็นสิทธิประเภทแรกของมาตรา 287³³ ในที่นี้ ผู้เขียนจะได้แบ่งการนำเสนอถึงสิทธิอื่น ๆ ออกเป็น 5 ประเภทด้วยกัน โดยจะนำเสนอไปตามลำดับดังนี้ (1) สิทธิในฐานะเจ้าของรวม (2) สิทธิในฐานะสามีภริยา (3) สิทธิของผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน (4) เจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้จำนำ และเจ้าหนี้สิทธิยึดหน่วง และ (5) สิทธิของบุคคลภายนอกตามกฎหมายพิเศษ

(ก.2.1) สิทธิในฐานะเจ้าของรวม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ลักษณะทรัพย์สิน ปรากฏให้เห็นบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมตั้งแต่มาตรา 1356 ถึงมาตรา 1366 ซึ่งโดยหลักการพื้นฐานแล้ว เจ้าของรวมทุกคนย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินครบไปถึงตัวทรัพย์ทุกส่วนไป ดังนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงย่อมสามารถบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยได้ ไม่ว่าจะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะมีมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม

อย่างไรก็ดี บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมก็ยังคงได้รับความคุ้มครองสิทธิแห่งความเป็นเจ้าของรวมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 โดยสามารถร้องขอกันส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์อันเป็นกรรมสิทธิ์รวมในส่วนของตนได้³⁴ เว้นแต่ในกรณีที่มีการบังคับคดีเอาที่ดินของเจ้าของรวมที่ได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วนแล้วแต่ก่อนมีการบังคับคดี บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวมมีสิทธิที่จะร้องขอกันส่วนที่ดินส่วนของตนที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองได้ด้วย โดยไม่ต้องรอให้ขายที่ดินนั้นไปทั้งแปลงแล้วขอกันส่วนเพียงเงินที่จะได้รับเท่านั้น³⁵ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1353/2554 ผู้ร้องและจำเลยที่ 2 ได้ตกลงแบ่งแยกการครอบครองที่ดินพิพาทก่อนมีการบังคับคดี ข้อตกลงยอมผูกพันจำเลยที่ 2 และผู้ร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1364 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้สามัญมีสิทธิ

³³ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 751/2516, 3323/2528, 3965/2534, 3766/2545, 7447/2550; สมชัย ชีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 231.

³⁴ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 981/2499, 3832/2530, 717/2540, 7062/2544, 6570/2550, 6741/2550, 4805-4806/2552, 5088/2556, 242/2557; สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 275.

³⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 123.

บังคับคดีได้เท่าที่จำเลยที่ 2 มีสิทธิในที่ดินพิพาท ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอให้กันที่ดินพิพาทที่ผู้ร้องครอบครองก่อนนำที่ดินทั้งแปลงออกขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287³⁶

(ก.2.2) สิทธิในฐานะสามีภรรยา

ในการกล่าวถึงทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาในส่วนนี้จะหมายความถึงแต่เฉพาะทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาที่ได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 เท่านั้น แต่หากมิใช่สามีภรรยาที่ได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องนำหลักในเรื่องสิทธิในฐานะเจ้าของรวมมาปรับใช้ ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา³⁷

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว ได้แบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ สิ้นส่วนตัวและสินสมรส³⁸ สิ้นส่วนตัวเป็นทรัพย์สินของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนสินสมรสเป็นทรัพย์สินร่วมกันของทั้งสามีภรรยา โดยในการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น กรณีจะต้องพิจารณาถึงสิทธิในฐานะสามีภรรยาอันเป็นสิทธิอื่น ๆ ที่การบังคับคดีจะไม่กระทบกระทั่งถึงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ก็ต่อเมื่อสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ถูกฟ้องและตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา สามีหรือภรรยาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้ถูกฟ้องจึงมายื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 เพื่อขอถอนสินสมรสในส่วนของตนได้ แต่หากทั้งสามีภรรยาได้ถูกฟ้องเข้ามาในคดีและตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาร่วมกัน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นสินส่วนตัวหรือสินสมรส ดังนี้ จึงไม่จำเป็นต้องนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 มาพิจารณาแต่อย่างใด

ในส่วนของสินส่วนตัวของสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้ถูกฟ้องและตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมไม่อาจไปนำยึดสินส่วนตัวของบุคคลนั้นได้อย่างแน่แท้ เนื่องจากบุคคลดังกล่าวไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดี ในส่วนของสินสมรส สามีหรือภรรยาฝ่ายที่

³⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1026/2504, 2437/2528, 2883/2528, 3139/2537, 692/2545, 2451/2548, 2124/2551, 3862/2552, 1353/2554 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

³⁷ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 284.

³⁸ โปรดดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1571 และ มาตรา 1574.

ไม่ได้ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะเข้ามาร้องขอในส่วนสินสมรสในส่วนของตนได้หรือไม่ นั้น ก็ จำต้องพิจารณาว่า หนี้ที่สามีหรือภริยาที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปก่อนนั้นนั้น เข้าลักษณะเป็น หนี้ร่วมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490³⁹ ซึ่งสามารถชำระหนี้นั้น ได้จากทั้งสินส่วนตัวและสินสมรสของทั้งสองฝ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1489 หรือไม่ หากหนี้ดังกล่าวที่ก่อนนั้นเป็นหนี้ร่วมตามกฎหมายครอบครัว ทั้งสามีและภริยาก็ จำต้องรับผิดชอบในหนี้ร่วมที่เกิดขึ้นนั้น โดยให้ชำระเอาจากสินสมรสทั้งหมดได้⁴⁰ แม้ไม่ได้ฟ้องคู่สมรสอีก ฝ่ายหนึ่งเข้ามาในคดีด้วยก็ตาม ดังนี้ คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะมาร้องขอในส่วนสินสมรสในส่วนของตน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 หาได้ไม่⁴¹ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำ พิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5274/2556 จำเลยเบิกเงินเกินบัญชีจากโจทก์ เพื่อนำเงิน ไปชำระค่าซื้อที่ดินซึ่งเป็นสินสมรส หนี้ระหว่างโจทก์กับจำเลยตามสัญญาเบิกเงินเกิน บัญชีซึ่งเป็นหนี้ที่จำเลยก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรส และเป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส จึงเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 (2) จำเลยและผู้ร้องจึงเป็นลูกหนี้ร่วมกันที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบชำระหนี้ให้โจทก์ แม้ผู้ร้องจะมีได้ลงลายมือชื่อให้ความยินยอมในการทำนิติกรรมการเบิกเงินเกินบัญชีและ การจดจำนองที่ดินสินสมรส ก็ไม่มีผลให้ผู้ร้องพ้นความผูกพันจากการเป็นลูกหนี้ร่วมกับ จำเลย โจทก์มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินซึ่งเป็นสินสมรสได้ทั้งหมดตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1489 ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิขอในส่วนเงินที่ได้จากการขาย หอจดกลางที่ดินซึ่งเป็นสินสมรส⁴²

³⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 บัญญัติว่า “หนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้น ให้รวมถึงหนี้ที่ สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้

(1) หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการ รักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธยาศัย

(2) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

(3) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

(4) หนี้ที่สามีภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน”.

⁴⁰ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 240.

⁴¹ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 295-299.

⁴² มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1652/2522, 2725/2528, 3745/2530, 3141/2532, 2478/2533, 523/2534, 5531/2534, 1852/2535, 6452/2539, 445/2540, 2955/2548, 6306/2551, 8192/2555, 16127/2557, 4962/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่หนี้ที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก่อขึ้นนั้นมีใช้หนี้ร่วมตามกฎหมายครอบครัวแต่อย่างใด คู่สมรสฝ่ายนั้นก็จำต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ในหนี้ที่ก่อไว้ โดยให้ชำระหนี้จากสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน หากยังไม่พอชำระหนี้ จึงจะให้ชำระเอา จากสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1488 ดังนี้ คู่สมรส อีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้เป็นฝ่ายที่ก่อหนี้จึงมีสิทธิในการเข้าม้าร้องขอคืนส่วนเงินจากสินสมรสซึ่งสามีภริยา เป็นเจ้าของรวมในส่วนของตนได้ จากส่วนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำ พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287⁴³ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำ พิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 679/2532 การร่วมกันกระทำละเมิดเป็นหนี้ร่วม ธรรมดา โจทก์มิได้ฟ้องผู้ร้องเป็นจำเลยด้วย ย่อมจะบังคับคดีให้กระทบกระทั่งถึงสิทธิ ของผู้ร้องที่มีอยู่เหนือสินสมรสมิได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ทั้งการทำละเมิดของจำเลยก็เป็นการเฉพาะตัวของผู้กระทำโดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับ กิจการอันจำเป็นในครอบครัว หรือเกี่ยวข้องกับสินสมรส หรือเกิดจากการงานที่ผู้ร้องกับ จำเลยทำด้วยกันในฐานะที่เป็นสามีภริยากัน จึงไม่เป็นหนี้ร่วมตามนัยมาตรา 1490 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ร้องไม่ต้องผูกพันในมูลหนี้ดังกล่าวและมีสิทธิร้อง ขอคืนส่วนของตนได้⁴⁴

(ก.2.3) สิทธิของผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จัด ทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300⁴⁵ ให้สิทธิแก่บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จัดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนจากการได้รับโอนมา ซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์แต่ยังไม่ได้จัดทะเบียนสิทธิของตน ในกรณีที่ได้รับความคุ้มครองตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 โดยบุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จัดทะเบียนสิทธิ

⁴³ ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์, คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อภิโชติ, 2559), หน้า 469.

⁴⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 541/2509, 1427/2514, 2515/2531, 1605-1606/2537, 5390/2539, 5848/2550, 7890/2555, 17261/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁴⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 บัญญัติว่า “ถ้าได้จัดทะเบียนการโอนอสังหาริมทรัพย์หรือ ทรัพย์สินสิทธิอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เป็นทางเสียเปรียบแก่บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จัดทะเบียนสิทธิของตนได้ อยู่ก่อนไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นอาจเรียกให้เพิกถอนการจดทะเบียนนั้นได้ แต่การโอนอันมีค่าตอบแทนซึ่งผู้รับโอน กระทำการโดยสุจริตนั้น ไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ท่านว่าจะเรียกให้เพิกถอนจดทะเบียนไม่ได้”.

ของตนได้อยู่ก่อนนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ได้ดำเนินการฟ้องร้องบังคับคดีตามสิทธิของตนต่อศาล จนกระทั่งได้รับการคุ้มครองสิทธิตามคำพิพากษาแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นคำพิพากษาตามยอมหรือคำพิพากษาที่ศาลได้อินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีก็ตาม⁴⁶ แม้จะยังไม่เป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาล⁴⁷ หรือแม้สิทธิของบุคคลภายนอกจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการยึดทรัพย์ก็ตาม⁴⁸ เมื่อได้สิทธิมาโดยคำพิพากษาของศาลแล้ว ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นบุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน ดังนี้ บุคคลดังกล่าวจึงมีสิทธิยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ขอให้เพิกถอนการยึดทรัพย์ที่มีผลเป็นการกระทบสิทธิของผู้ร้องได้⁴⁹ และแม้จะยังไม่ชำระเงินที่เหลือให้ครบตามสิทธิตามคำพิพากษาที่ได้มาก็ตาม ก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้ร้องหมดไป⁵⁰ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5716/2551 จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โอนที่ดินพิพาทให้ผู้ร้องตามสัญญาจะซื้อจะขาย และศาลชั้นต้นพิพากษาตามยอมจนคดีถึงที่สุดแล้ว ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะที่จะบังคับให้จดทะเบียนสิทธิของตนตามคำพิพากษาได้อยู่ก่อนแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีสิทธิขอให้บังคับคดียึดทรัพย์พิพาทเพื่อนำออกขายทอดตลาดชำระหนี้ อันเป็นการกระทบถึงสิทธิของผู้ร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 การที่ผู้ร้องยังไม่ชำระเงินตามข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความให้จำเลย มีผลเพียงทำให้ผู้ร้องยังไม่อาจเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ตอบแทนเท่านั้น ไม่มีผลให้สิทธิของผู้ร้องที่จะเรียกให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาหมดไป⁵¹

นอกจากนี้ บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนยังหมายความรวมถึงบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิตามสัญญาจะซื้อที่ดิน ซึ่ง

⁴⁶ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 303-304.

⁴⁷ เจริญชัย อัครพิริยอนันต์, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3-4, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านนาสาวิท, 2555), หน้า 366.

⁴⁸ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 246.

⁴⁹ สมชัย ฑีฆาอุตมาร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 336.

⁵⁰ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 120.

⁵¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 737/2511, 738/2511, 739/2511, 181/2512, 680/2512, 993/2514, 2691/2517, 1066/2520, 3417/2524, 407/2532, 4137/2533, 2975/2538, 7205/2543, 3690/2546, 2056/2548, 1876/2550, 8870/2550, 797/2552, 7880/2553, 8712/2555, 11549/2556, 18606/2556 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

แม้จะยังมีได้นำคดีไปฟ้องต่อศาลเพื่อรับรองสิทธิของตนให้เป็นสิทธิตามคำพิพากษาก็ตาม แต่ได้กระทำการทุกอย่างให้เสร็จสิ้น ทั้งได้ชำระราคาโดยครบถ้วนและได้เข้าครอบครองที่ดินพิพาททำประโยชน์แล้ว คงเหลือแต่เพียงการจดทะเบียนโอนสิทธิเท่านั้น บุคคลดังกล่าวก็ได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนในอันที่การบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287⁵² ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6557/2555 บุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 มิได้หมายถึงเฉพาะผู้ที่ได้สิทธิตามคำพิพากษาที่จะรับโอนที่ดินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงผู้ที่ทำสัญญาจะซื้อที่ดินโดยได้ชำระราคาครบถ้วนและเข้าครอบครองทำประโยชน์กับดำเนินการขอจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้ว บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 ด้วยเช่นกัน เมื่อปรากฏว่าผู้ร้องยื่นคำร้องโดยอ้างสิทธิเหนือที่ดินพิพาทกันไว้ และผู้ร้องนำสืบพร้อมทั้งส่งสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินและใบเสร็จรับเงินเป็นพยานรับฟังได้ว่าการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทโดยชำระราคากันครบถ้วนแล้วตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม 2550 ทั้งผู้ร้องได้เข้าครอบครองที่ดินพิพาทตลอดมาและผู้ร้องดำเนินการขอจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทให้แก่ผู้ร้อง แต่ไม่อาจดำเนินการได้เพราะที่ดินพิพาทถูกยึดไว้ในคดีนี้ ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 และได้รับการคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ดังนั้น ไม่ว่าการดำเนินการสอบสวนพิจารณาคดีที่ผู้ร้องฟ้องจำเลยที่ 2 จะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ก็ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องย่อมมีสิทธิขอให้ถอนการยึดที่ดินพิพาทได้⁵³

อย่างไรก็ดี สิทธิของบุคคลภายนอกผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนที่จะได้รับความคุ้มครอง จะต้องเป็นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่หากเป็นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ภายหลังเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ดังเช่น ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจำนองอันเป็นสิทธิที่ได้จดทะเบียนแล้ว ผู้ร้องเป็นเพียงบุคคลผู้

⁵² สมชัย ชีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 235.

⁵³ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1083/2494, 1619/2494, 2975/2538, 5557/2545, 2056/2548, 8698/2549, 198/2552, 116/2553, 3607/2556, 1524/2557, 4979/2557, 7198/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน มิได้เป็นสิทธิอันได้จดทะเบียน ทั้งมิได้กล่าวอ้างว่าสิทธิของผู้เป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองได้รับจ้างทรมณ์สินไว้โดยไม่สุจริต หรือไม่มีค่าตอบแทน เช่นนี้ ผู้ร้องจึงไม่อาจอ้างสิทธิของตนไปปลงล้างสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองซึ่งนำยึดได้⁵⁴ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1334/2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่สามัญจะบังคับคดีให้กระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหน้าที่ผู้มีบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้นไม่ได้เท่านั้น แต่โจทก์เป็นเจ้าหน้าที่จ้างเอง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หลักประกันพิเศษ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 บุริมสิทธิที่จะใช้ได้ก่อนสิทธิจ้างเองจะต้องเป็นบุริมสิทธิที่ได้จดทะเบียนแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 285 มาตรา 286 และมาตรา 287 เท่านั้น เมื่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1300 ผู้ร้องเป็นเพียงผู้อยู่ในฐานะอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อน ซึ่งเป็นสิทธิอื่น ๆ ตามมาตรา 287 ดังกล่าว และเป็นสิทธิที่ยังมิได้จดทะเบียน จึงไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ก่อนโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับจ้างเอง การบังคับคดีของโจทก์จึงไม่กระทบถึงสิทธิของผู้ร้อง จึงไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนการบังคับคดีของโจทก์⁵⁵

(ก.2.4) เจ้าหน้าที่จ้างเอง เจ้าหน้าที่จ่านำ และเจ้าหน้าที่สิทธิยัดห่วง

ในกรณีของเจ้าหน้าที่จ้างเอง โดยหลักแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นทรัพย์สินสิทธิประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702⁵⁶ ซึ่งแม้จะได้มีการโอนทรัพย์สินซึ่งจ้างเองไปยังบุคคลภายนอกแล้ว การจ้างเองก็ไม่ระงับสิ้นไปแต่อย่างใด⁵⁷ หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการบังคับคดีด้วยการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จ้างเองอยู่กับผู้รับจ้างเอง แม้หนี้จ้างเองของเจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองจะยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือหนี้จ้างเองดังกล่าวถึงกำหนดชำระแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ผู้รับจ้างเองมิได้ยื่นคำ

⁵⁴ สมชัย ฑิตมาตุมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 243.

⁵⁵ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6752/2547, 5393/2550, 2222/2555, 1211/2556 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁵⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 บัญญัติว่า “ผู้รับจ้างชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จ้างเองก่อนเจ้าหน้าที่สามัญ มีพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่”.

⁵⁷ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 244.

ขอรับชำระหนี้จำนวนก่อนเจ้าหนี้อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 และในเวลาต่อมา เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทรัพย์สินจำนวนดังกล่าวไป⁵⁸ การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ผู้รับจำนวนและไม่มีผลทำให้สิทธิของเจ้าหนี้ดังกล่าวหมดไป⁵⁹ ผู้รับจำนวนยังคงได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนโดยได้รับการกันส่วนเงินไว้ตามจำนวนหนี้ที่จำนวนและมาขอรับภายหลังจากที่หนี้ดังกล่าวกำหนดชำระแล้วได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287⁶⁰ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3655/2538 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 วรรคหนึ่ง ให้สิทธิแก่ผู้รับจำนวนที่จะเลือกให้นำทรัพย์สินจำนวนออกขายโดยปลอดจำนวนแล้วนำเงินที่ได้จากการขายมาชำระหนี้ตนก่อนเจ้าหนี้อื่นก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้รับจำนวนไม่ประสงค์จะใช้สิทธิบังคับจำนวน ก็อาจให้ขายทรัพย์สินนั้นโดยติดจำนวนก็ได้ เพราะการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิจำนวนซึ่งผู้รับจำนวนอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และในกรณีจำนวนอสังหาริมทรัพย์ วรรคสองของมาตรา 289 ได้บัญญัติให้ผู้รับจำนวนยื่นคำร้องเสียก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด ทั้งนี้เพื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้ดำเนินการไปได้โดยถูกต้องตามเจตนาของผู้รับจำนวน การที่ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้รับจำนวนไม่ได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลก่อนเอาทรัพย์สินจำนวนออกขายทอดตลาด จึงหาเป็นเหตุให้ผู้ร้องหมดสิทธิในฐานะผู้รับจำนวนไปไม่ เมื่อเอาทรัพย์สินจำนวนออกขายทอดตลาดโดยปลอดจำนวนแล้ว ก็จะต้องชำระหนี้จำนวนให้แก่ผู้ร้องในฐานะผู้รับจำนวนก่อนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 732⁶¹

ส่วนในกรณีของเจ้าหนี้จำนวนนั้น ในอันที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 จะต้องปรากฏข้อเท็จจริง

⁵⁸ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 249.

⁵⁹ สมชัย วิชาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 269.

⁶⁰ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1597/2542, 14202/2555, 378/2559; สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 356-357; สมชัย วิชาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 269.

⁶¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1779-1780/2509, 2105/2524, 3916/2525, 1759/2530, 2889/2532, 3575/2534, 2965/2537, 5390/2539, 1551/2543, 2698/2546 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

ให้เห็นว่า ได้มีการจำนำโดยชอบตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะจำนำ⁶² และการจำนำนั้นยังมีได้ระงับสิ้นไป⁶³ แม้ทรัพย์สินซึ่งจำนำนั้นจะยังเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถนำยึดทรัพย์สินจำนำออกขายทอดตลาดได้ก็ตาม เจ้าหนี้จำนำก็ยังคงได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนในอันที่การบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่กระทบกระทั่งถึง โดยสามารถเข้ามาร้องขอขึ้นส่วนตามสิทธิของตนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287⁶⁴

ในทำนองเดียวกัน กรณีของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วง ในอันที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ก็จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงให้เห็นว่า เจ้าหนี้ผู้นั้นเป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 241⁶⁵ เช่นกัน และหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ดำเนินการบังคับคดีโดยยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงแล้ว เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงก็ได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนโดยสามารถร้องขอขึ้นส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ได้⁶⁶

(ก.2.5) สิทธิของบุคคลภายนอกตามกฎหมายพิเศษ

กฎหมายพิเศษที่ให้สิทธิแก่บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิของตน พอจะปรากฏให้เห็นอยู่ในกฎหมาย 5 ฉบับด้วยกัน ได้แก่ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

⁶² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 747 บัญญัติว่า “อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้”.

⁶³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 769 บัญญัติว่า “อันจำนำย่อมระงับสิ้นไป

(1) เมื่อหนี้ซึ่งจำนำเป็นประกันอยู่นั้นระงับสิ้นไปเพราะเหตุประการอื่นมิใช่เพราะอายุความ หรือ

(2) เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนไปสู่ครอบครองของผู้จำนำ”.

⁶⁴ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1451/2503, 961/2505, 2517/2534, 4278/2534, 2448/2551; เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 249.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 241 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวด้วยทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวมานี้ท่านมิให้ใช้บังคับเมื่อหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนด ...”.

⁶⁶ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 424/2509, 6230/2556; สมชัย ฑีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 236.

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2534 ประมวล
 รัชฎากร กฎหมายแรงงาน และ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539⁶⁷ โดยใน
 ส่วนนี้ ผู้เขียนจะขอเลือกนำเสนอถึงบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิอื่น ๆ เนื้อหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำ
 พิพากษาตามกฎหมายพิเศษ เพียงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำ
 พิพากษาตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และตามประมวลรัชฎากรเท่านั้น เพื่อให้เห็นถึง
 ภาพรวมของสิทธิของบุคคลภายนอกตามกฎหมายพิเศษที่การบังคับคดีย่อมไม่กระทบกระทั่งถึง โดย
 จะได้นำเสนอถึงสิทธิของบุคคลภายนอกตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ก่อน ส่วนสิทธิของ
 บุคคลภายนอกตามประมวลรัชฎากร ผู้เขียนจะขอยกไปรวมอธิบายในหัวข้อเจ้าหนี้ภาษีอากรต่อไป⁶⁸

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เป็น
 กฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ในแง่ที่
 เงินค่าหุ้นที่สมาชิกสหกรณ์ต้องชำระจะตกเป็นของสหกรณ์ทันที ทั้งนี้ สมาชิกจะได้รับคืนเงินค่าหุ้น
 ของตนก็ต่อเมื่อได้พ้นจากการเป็นสมาชิกภาพของสหกรณ์นั้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ หากเจ้าหนี้ตามคำ
 พิพากษาประสงค์ที่จะอายัดเงินค่าหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์จะ
 ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้เหนือเงินค่าหุ้นของสมาชิกตามมาตรา 42 วรรคสอง แห่ง
 พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542⁶⁹ โดยจะส่งเงินค่าหุ้นไปให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีก็แต่เฉพาะ
 เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสมาชิกดังกล่าวได้ออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์และได้ทำการหัก
 กลบหนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีต่อสหกรณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วเท่านั้น⁷⁰ ดังปรากฏตามตัวอย่าง
 คำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

*คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14281/2557 แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือขอ
 อายัดเงินของจำเลยต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ในขณะที่จำเลยยังไม่ถึงแก่ความตาย สมาชิก
 ภาพของจำเลยจึงยังไม่สิ้นสุด ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจกระทำได้ก็ตาม แต่ขณะ
 อายัดเงิน จำเลยยังไม่มียุติได้รับเงินต่าง ๆ จากสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ สหกรณ์ออมทรัพย์*

⁶⁷ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 337.

⁶⁸ โปรดดู 3.1.1 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (5) เจ้าหนี้ภาษีอากร ตาม
 มาตรา 290 วรรคสาม.

⁶⁹ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 มาตรา 42 วรรคสอง บัญญัติว่า “ใน
 ระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดเงินค่าหุ้นของ
 สมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบ
 หนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น”

⁷⁰ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 341-342.

ๆ จึงไม่ต้องส่งเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ครั้นเมื่อจำเลยถึงแก่ความตายทำให้เกิดสิทธิที่จำเลยจะได้รับเงินต่าง ๆ จากสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ แต่ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 วรรคสอง บัญญัติให้อำนาจสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ใช้สิทธินำเงินค่าหุ้นของจำเลยที่มีอยู่ต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ มาหักกลบลบหนี้ที่จำเลยต้องชำระแก่สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ได้ เมื่อหักกลบลบหนี้แล้วไม่มีเงินค่าหุ้นของจำเลยเหลืออยู่สหกรณ์ออมทรัพย์ฯ จึงไม่ต้องส่งเงินให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่อายุัดไว้

(ข) ผู้มีสิทธิร้องขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 289

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289⁷¹ เป็นบทบัญญัติที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 โดยตรง ในแง่ที่ว่าบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิหรือเจ้าหนี้ผู้รับจำนองในหนี้จำนองที่อาจบังคับได้ที่มีสิทธิเหนือกว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นำยึด มีโอกาสเข้ามาในชั้นบังคับคดีเพื่อขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้สามัญ (application for performance or preferential right) ไปในคราวเดียวกัน โดยยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อศาลเพื่อให้ได้รับชำระหนี้บุริมสิทธิหรือหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำยึดไว้เพื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น⁷² แต่แม้เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิหรือเจ้าหนี้ผู้รับจำนองในหนี้จำนองที่อาจบังคับได้จะมีได้ยื่นคำร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ก็ตาม ก็ไม่เป็นเหตุให้กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แต่อย่างใด⁷³

ในส่วน of เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิ นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 มิได้ระบุว่าจะต้องเป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิประเภทใดบ้าง ดังนั้น

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดชอบที่จะบังคับการชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้หรือชอบที่จะได้เงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้โดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองที่อาจบังคับได้ก็ดี หรืออาศัยอำนาจแห่งบุริมสิทธิก็ดี บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้เอาเงินที่ได้มานั้นชำระหนี้ตนก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ...”

ในกรณีจำนองอสังหาริมทรัพย์หรือบุริมสิทธิเหนืออสังหาริมทรัพย์อันได้ไปจดทะเบียนไว้แล้ว ให้ยื่นคำร้องขอก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด ...”

⁷² สมชัย ชีฆาตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 266-267.

⁷³ ประเสริฐ เสียงสุทิวังค์, คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 510.

เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิทุกประเภทจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิก่อนเจ้าหนี้อื่นได้ หากเข้าเงื่อนไขที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่ในกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 วรรคสอง ซึ่งจำกัดไว้ว่าจะต้องเป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือสิ่งหาทรัพย์สินอันได้จดทะเบียนไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 285 ถึงมาตรา 288⁷⁴

ส่วนในกรณีของเจ้าหนี้ผู้รับจำนองนั้น เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะใช้สิทธิร้องขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ได้ก็ต่อเมื่อหนี้จำนองนั้นเป็นหนี้ที่อาจบังคับได้ กล่าวคือ หนี้จำนองนั้นจะต้องถึงกำหนดชำระแล้ว⁷⁵ โดยให้เจ้าหนี้ผู้รับจำนองยื่นคำร้องขอก่อนเอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด เว้นแต่ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งจำนองสูญหายหรือบุบสลายทำให้ไม่เพียงพอแก่หลักประกันตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 723 เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองเสียในทันทีก็ได้ แม้จะยังไม่เป็นหนี้จำนองที่อาจบังคับได้ก็ตาม⁷⁶ ทั้งนี้ ในการร้องขอรับชำระหนี้จำนองที่อาจบังคับได้ก่อนเจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ผู้รับจำนองก็ไม่จำเป็นต้องมีจดหมายบอกกล่าวบังคับจำนองหรือฟ้องบังคับหนี้จำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 728 ก่อนยื่นคำร้องขอแต่อย่างใด⁷⁷ เนื่องจากการร้องขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นมิใช่เป็นกรณีที่เป็นกรณีสั่งฟ้องบังคับจำนองโดยตรงเพื่อยึดทรัพย์สินจำนอง⁷⁸ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3127-3128/2554 บุคคลที่จะขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 วรรคหนึ่ง หมายถึง เจ้าหนี้จำนองที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้จำนองซึ่งอาจถูกบังคับจำนองได้แล้ว หากจำต้องมีการบอกกล่าวบังคับจำนอง ฟ้องบังคับจำนอง หรือมีคำพิพากษาให้บังคับจำนองแล้วไม่ การขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีที่กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้เจ้าหนี้จำนองและเจ้าหนี้บุริมสิทธิเข้ามาขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีที่มีการบังคับคดีนั้น เพื่อให้เจ้าหนี้เหล่านั้นได้รับชำระหนี้ตามสิทธิของตนที่ชอบจะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เจ้า

⁷⁴ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7050/2549, 2448/2551; เรื่องเดียวกัน, หน้า 500.

⁷⁵ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 280.

⁷⁶ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 244.

⁷⁷ สมชัย ชีฆาตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 268.

⁷⁸ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 147.

พนักงานบังคับคดีมานานก่อนหลังกันตามลำดับแห่งสิทธิจำนองและบุริมสิทธิที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน ซึ่งจะต้องมีการได้สวนพิสูจน์สิทธิจำนองรวมทั้งบุริมสิทธิว่าเป็นสิทธิที่ชอบจะขอเข้ามารับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นหรือไม่เพียงใดจนเป็นที่ยุติเช่นเดียวกับการพิสูจน์สิทธิจำนองหรือบุริมสิทธิในการฟ้องเริ่มต้นคดีนั่นเอง⁷⁹

อนึ่ง แม้คำร้องของผู้ร้องจะอ้างว่าร้องขอในส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แต่ตามเนื้อความของคำร้องแล้วเข้าลักษณะการร้องขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 เนื่องจากเป็นหนี้จำนองที่อาจบังคับได้แล้ว คำร้องของผู้ร้องก็มีได้เสียไปแต่อย่างใด หากผู้ร้องได้บรรยายถึงที่มาแห่งสิทธิของผู้ร้องครบถ้วนแล้ว ศาลรับคำร้องไว้พิจารณาและส่งไปตามรูปคดีได้⁸⁰ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 110/2553 ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้กันเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองโดยปลอดจำนองมาชำระหนี้แก่ผู้ร้องตามจำนวนภาระหนี้จำนองที่จำเลยมีต่อผู้ร้อง เป็นการขอรับชำระหนี้จำนองจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินจำนองโดยอาศัยอำนาจแห่งการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702 วรรคสอง ซึ่งผู้ร้องมีบุริมสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 แม้ผู้ร้องจะอ้างว่าเป็นการร้องขอในส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แต่เมื่อคำร้องของผู้ร้องต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 289 ก็ไม่ทำให้คำร้องของผู้ร้องเสียไป ศาลมีอำนาจรับคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณาได้⁸¹

นอกจากนี้ แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 จะบัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิหรือเจ้าหนี้ผู้รับจำนองในหนี้จำนองที่อาจบังคับได้ในการขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิหรือหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้อื่นเท่านั้น แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้ขยายความรวมไปถึงเจ้าหนี้ผู้รับจำนำด้วย⁸² เนื่องจากตามบทบัญญัติในเรื่องบุริมสิทธิตามประมวล

⁷⁹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1975/2551, 3802/2551, 9075/2551 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁸⁰ สมชัย ชีฆาอุตมาร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 269.

⁸¹ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2117/2548 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁸² โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1451/2503, 1914/2526; สมชาย จุลนิต, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 362.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 282⁸³ ก็ให้ผู้รับจ่านำมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินเช่นเดียวกันกับผู้รับจ่านอง⁸⁴ แม้เจ้าของทรัพย์สินจ่านำจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นไปให้แก่ผู้ใด ก็ไม่มีผลเป็นการลบล้างสิทธิของผู้รับจ่านำ⁸⁵ ด้วยเหตุนี้ เจ้าหนี้จ่านำจึงมีสิทธิร้องขอรับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จ่านำก่อนเจ้าหนี้สามัญเช่นกัน

อย่างไรก็ดี หากเป็นการจ่านำสมุดเงินฝากเพื่อให้เจ้าหนี้อึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ กรณีนี้หาใช่เป็นการจ่านำสิทธิซึ่งมีตราสารอันเข้าลักษณะจ่านำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใด ผู้รับจ่านำสมุดเงินฝากจึงมิใช่เจ้าหนี้ผู้รับจ่านำ ด้วยเหตุนี้ ผู้รับจ่านำสมุดเงินฝากจึงไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นบุคคลผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289⁸⁶ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9722-9731/2539 เงินที่จำเลยฝากตกเป็นของธนาคารผู้ร้องซึ่งเป็นผู้รับฝากแล้ว ผู้ร้องคงมีหน้าที่แต่คืนเงินให้ครบจำนวนเท่านั้น การที่จำเลยตกลงมอบเงินฝากพร้อมสมุดบัญชีฝากประจำไว้แก่ผู้ร้องโดยใช้ข้อความว่าเป็นการจ่านำ ก็เพียงเพื่อประกันหนี้ที่จำเลยจะพึงมีต่อผู้ร้อง แม้จะตกลงยินยอมให้ผู้ร้องนำเงินจากบัญชีดังกล่าวมาชำระหนี้โดยไม่ต้องบอกกล่าว ก็หาทำให้ตัวเงินตามจำนวนในบัญชีเงินฝากยังเป็นของจำเลยอันผู้ร้องจะยึดไว้เป็นประกันการชำระหนี้ไม่ และโดยสภาพแล้วสิทธิการถอนเงินจากบัญชีเงินฝากย่อมไม่อาจส่งมอบแก่กันได้โดยสิทธิซึ่งมีตราสารความตกลงดังกล่าวจึงไม่เป็นการจ่านำเงินฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 747 และการที่จำเลยมอบใบรับฝากประจำให้ผู้ร้องยึดถือไว้เป็นประกันหนี้ของจำเลย ก็มีใช่เป็นการจ่านำสิทธิซึ่งมีตราสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 750 ผู้ร้องจึงไม่ใช่เจ้าหนี้บุริมสิทธิจากการจ่านำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289⁸⁷

⁸³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 282 บัญญัติว่า “เมื่อมีบุริมสิทธิแย้งกับสิทธิจ่านำสังหาริมทรัพย์ ท่านว่าผู้รับจ่านำย่อมมีสิทธิเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ทรงบุริมสิทธิในลำดับที่หนึ่งดังที่เรียงไว้ในมาตรา 278 นั้น”.

⁸⁴ ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์, คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 503.

⁸⁵ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 246.

⁸⁶ สมชาย จุลินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 324-330.

⁸⁷ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2611/2522, 3323/2528, 4099/2532, 5477/2534, 5478/2534, 4101/2539, 694/2544, 7675/2557 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

จากที่ได้กล่าวถึงบุคคลผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 และมาตรา 289 แล้วนั้น จะเห็นได้ว่า บุคคลเหล่านี้แม้ว่าตนจะไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ก็ตาม แต่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ให้สิทธิแก่บุคคลดังกล่าวเข้ามาบังคับคดีได้เช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ในลำดับต่อไป ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงเจ้าหนี้ภาษีอากร ซึ่งเป็นบุคคลผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลรัษฎากรอันเป็นกฎหมายพิเศษและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสาม โดยเป็นบุคคลอีกบุคคลหนึ่งซึ่งไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้เข้ามาใช้สิทธิบังคับคดีได้

(5) เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม

เจ้าหนี้ภาษีอากรเป็นเจ้าหนี้ประเภทหนึ่งที่มีกฎหมายพิเศษตามประมวลรัษฎากร มาตรา 12 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร ได้แก่ กรมสรรพากร ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ สามารถบังคับคดีได้เองด้วยการยึดหรืออายัดทรัพย์สินและขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระค่าภาษีอากรค้างตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ตนเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ เจ้าหนี้ภาษีอากรจึงมีสถานะเสมือนเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีสิทธิอย่างอื่นอันอาจบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนที่จะถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับคดีได้⁸⁸ และย่อมได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนในอันที่การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่กระทบกระทั่งถึงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 แต่เนื่องจากเจ้าหนี้ภาษีอากรมิใช่เจ้าหนี้ที่มีสิทธิพิเศษเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันจะมีสิทธิถึงขั้นได้รับการกันส่วนจากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด⁸⁹ ดังนี้ เจ้าหนี้ภาษีอากรจึงมีเพียงสิทธิในการขอเฉลี่ยทรัพย์สินเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสาม⁹⁰

⁸⁸ จรัญ ภัคดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 125.

⁸⁹ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 345.

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสาม บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรในอันที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระค่าภาษีอากรค้างให้มีสิทธิขอเฉลี่ยในทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานดังกล่าวได้ยึดหรืออายัดไว้ก่อนแล้วเช่นเดียวกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามความในวรรคหนึ่ง แต่ถ้าเจ้าพนักงานมิได้ยึดหรืออายัดไว้ก่อน ให้ขอเฉลี่ยได้ภายในบังคับของบทบัญญัติวรรคสอง”.

ทั้งนี้ หากเจ้าหนี้ภาษีอากรได้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ก่อนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะนำยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เจ้าหนี้ภาษีอากรย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ได้โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเจ้าหนี้ภาษีอากรจะสามารถบังคับชำระหนี้เอาแก่ทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ได้โดยสิ้นเชิงหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคหนึ่ง แต่หากเจ้าหนี้ภาษีอากรมิได้นำยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ก่อน เจ้าหนี้ภาษีอากรจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ได้ก็ต่อเมื่อตนไม่สามารถบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ได้โดยสิ้นเชิงเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคสอง⁹¹ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1879/2518 บทบัญญัติมาตรา 12 ประมวลรัษฎากร เป็นกฎหมายพิเศษให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะเรียกเก็บภาษีอากรค้างได้โดยสังเขปและสังคายทอดตลาดทรัพย์สินได้เอง โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล จึงถือได้ว่าเป็นสิทธิอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่กระทบกระทั่งถึงตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 287 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้ถึงขนาดนี้แล้ว แม้ผู้ร้อง (เจ้าพนักงานซึ่งเป็นเจ้าหนี้ค่าภาษีอากรค้าง) จะมีได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็มีสิทธิที่จะขอเข้าเฉลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ได้⁹²

นอกจากนี้ หากเป็นหนี้ภาษีอากรที่ค้างชำระในปีปัจจุบัน กล่าวคือ ปีที่เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้⁹³ และที่ค้างชำระย้อนขึ้นไปก่อนหน้านั้นอีกหนึ่งปี ซึ่งจัดได้ว่าเป็นหนี้บุริมสิทธิในหมวดหนี้บุริมสิทธิสามัญ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 256⁹⁴ รัฐบาลผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญย่อมมีสิทธิในการได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 แต่ทั้งนี้ ก็ยังไม่อาจที่จะขอรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้ผู้รับจำนองได้ เนื่องจากเจ้าหนี้ผู้รับจำนองเป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิพิเศษเหนือทรัพย์ที่ถูกยึด

⁹¹ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 303.

⁹² มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1094/2510, 1118/2511, 1796/2512, 482/2519, 2584/2525, 1120/2526, 85/2529, 803/2539 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁹³ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 150/2504, 692/2506, 882/2511, 924/2522.

⁹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 256 บัญญัติว่า “บุริมสิทธิในมูลค่าภาษีอากรนั้น ใช้สำหรับเอาบรรดาค่าภาษีอากรในที่ดิน ทรัพย์สิน หรือค่าภาษีอากรอย่างอื่นที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ในปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่ง”.

จึงยอมมีสิทธิเหนือกว่าเจ้าหนี้ภาษีอากรซึ่งเป็นเพียงเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญ⁹⁵ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1450/2531 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จำนองมีสิทธิได้รับชำระหนี้จำนองจากเงินที่ขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่จำนองโจทก์ไว้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ส่วนหนี้ของโจทก์นอกจากหนี้จำนองเป็นหนี้สามัญที่เจ้าหนี้อื่น ๆ มีสิทธิขอเฉลี่ยจากเงินที่เหลือ แต่กรมสรรพากรเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิสามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 (3) ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้คนอื่น ๆ จากเงินที่เหลือจากการชำระหนี้จำนองให้แก่โจทก์แล้วและจากเงินที่ขายทอดตลาดทรัพย์สินอื่นของจำเลย⁹⁶

หลังจากที่ได้กล่าวถึงเจ้าหนี้ภาษีอากรซึ่งเป็นบุคคลที่แม้จะไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่มีบทบาทนิติแห่งกฎหมายทั้งตามกฎหมายพิเศษและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรับรองให้เข้ามาใช้สิทธิบังคับคดีได้ ในลำดับต่อไป จะได้กล่าวถึงบุคคลในกรณีสุดท้ายที่แม้ว่าตนจะไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีมาแต่ต้นก็ตาม แต่บทบาทนิติแห่งกฎหมายก็รับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีต่อไปได้เช่นกัน

(6) ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปด⁹⁷ เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคคนเดียวกันในคดีที่มีการบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมตลอดทั้งบุคคลภายนอกผู้ทรงสิทธิตามที่มาตรา 287 และมาตรา 289 บัญญัติไว้ จะได้รับการชำระหนี้หรือการคุ้มครองสิทธิของตนล่าช้า⁹⁸ จึงวางหลักให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นที่ไม่อาจร้องขอให้บังคับคดีในคดีของตนได้ เนื่องจากเป็นการยึดหรืออายัดซ้ำแต่ได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สิน (application for an apportionment) ไว้แล้ว หรือบุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 287 หรือมาตรา 289 มีสิทธิเข้ามาสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหนี้

⁹⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 145-146.

⁹⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1480/2509 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปด บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ผู้ขอเฉลี่ยหรือผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 287 หรือมาตรา 289 มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป”.

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2118/2558.

ตามคำพิพากษาผู้ยึดต่อไปได้ในสำนวนคดีเดิมที่ได้มีการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ก่อน โดยไม่ต้องย้อนกลับไปดำเนินการบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินใหม่⁹⁹ หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ยึดได้สละสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ยึดได้สละสิทธิในการบังคับคดี¹⁰⁰ จะต้องเป็นการสละสิทธิในการบังคับคดีด้วยการขอถอนการยึดทรัพย์สินหรือขอถอนการบังคับคดี¹⁰¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 (2) ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไปจึงจะสามารถเข้ามาสวมสิทธิการบังคับคดีได้ แต่หากเป็นกรณีที่ไม่มีเหตุที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีต่อไป¹⁰² ดังเช่น กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางเงินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อชำระหนี้จนครบถ้วน กรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาขอให้ถอนการบังคับคดีเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้จนครบถ้วน หรือกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้หาหลักประกันจนเป็นที่พอใจต่อศาลจนทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องถอนการยึด ซึ่งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเดิมไม่มีสิทธิที่จะบังคับคดีต่อไปแล้ว จะไม่เข้ากรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ยึดได้สละสิทธิในการบังคับคดี¹⁰³ การดำเนินการบังคับคดีต่อไปก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10753/2557 จำเลยยื่นคำร้องขอถอนการบังคับคดี โดยอ้างว่าชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีครบถ้วนแล้ว โจทก์ยื่นคำร้องรับว่าได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้วและไม่คัดค้านการขอถอนการบังคับคดีซึ่งเท่ากับโจทก์ประสงค์จะให้ถอนการบังคับคดี ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดีแถลงต่อศาลว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งถอนการบังคับคดีแล้ว แต่ที่ไม่ถอนการยึดที่ดินพิพาทเนื่องจากศาลอนุญาตให้ผู้ร้องได้รับชำระหนี้บุริมสิทธิตาม

⁹⁹ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 368.

¹⁰⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2555 “คำแถลงของนายความโจทก์ที่ขอสละสิทธิการบังคับคดีโดยขอให้ผู้ร้องขอรับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา 289 หรือมาตรา 287 เข้าสวมสิทธิดำเนินการบังคับคดีและขายทอดตลาดทรัพย์สินแทนต่อไป เป็นการแถลงต่อศาลในวันนัดไต่สวนคำร้องขอรับชำระหนี้บุริมสิทธิของผู้ร้อง ซึ่งนายความของโจทก์ย่อมมีอำนาจดำเนินการกระบวนการพิจารณาแทนโจทก์ได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของโจทก์ ทั้งมิใช่เป็นกรณีแถลงไปโดยผิดพลาดหรือไม่สมควรใจ จึงมีผลผูกพันโจทก์ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ผู้ร้องเข้าสวมสิทธิดำเนินการบังคับคดีและขายทอดตลาดทรัพย์สินแทนโจทก์ จึงชอบแล้ว”.

¹⁰¹ เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 317.

¹⁰² สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 411-412.

¹⁰³ เจริญชัย อัครพิริยอนันต์, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3-4, หน้า 432.

มาตรา 289 แสดงว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับชำระค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีครบถ้วนแล้ว จึงไม่มีเหตุบังคับคดีจำเลยอีกต่อไป ไม่ใช่กรณีที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดสิทธิในการบังคับคดีหรือเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดที่จะเป็นเหตุให้ผู้ร้องมีสิทธิขอให้บังคับคดีต่อไปตามมาตรา 290 วรรคแปด¹⁰⁴

ส่วนในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขอให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดวางเงินค่าใช้จ่ายเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดกลับเพิกเฉยมิได้วางเงินตามคำสั่งแต่อย่างใด โดยไม่ปรากฏว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นได้ยื่นคำร้องโต้แย้งคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าการวางเงินนั้นไม่จำเป็นหรือมากเกินไปภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากเจ้าพนักงานบังคับคดี¹⁰⁵ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขอให้ศาลสั่งถอนการบังคับคดีนั้นเสียตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ทวิ ผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไปจึงมีสิทธิขอเข้ามาสืบต่อการดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ด้วยการยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยไม่จำเป็นต้องยื่นคำขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตอีกแต่อย่างใด¹⁰⁶ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4096/2539 คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ถอนการบังคับคดี เพราะเหตุที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดมีผลโดยตรงเฉพาะโจทก์เท่านั้น ไม่กระทบถึงสิทธิของผู้ร้องทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้ยื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์โดยชอบที่จะดำเนินการบังคับคดีต่อไป เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหมายนัดถึงผู้ร้องทั้งสองแจ้งว่า ถ้าหากประสงค์จะสวมสิทธิบังคับคดีแทนโจทก์ให้แถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 7 วัน ผู้ร้องทั้งสองได้แถลงแจ้งความประสงค์ในวันดังกล่าวแม้จะกระทำในเวลาภายหลังที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการบังคับคดี ก็ย่อมมีผลให้ผู้ร้องทั้งสอง

¹⁰⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3469/2534, 1283/2535, 7648/2538, 8970/2553, 10753/2557, 16856/2557, 2118/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

¹⁰⁵ เจริญชัย อัครพิริยอนันต์, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3-4, หน้า 432.

¹⁰⁶ เอื้อน ชุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 317.

สามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปด โดยไม่จำเป็นต้องให้ศาลมีคำสั่งอนุญาต¹⁰⁷

คำสั่งของศาลที่อนุญาตให้ผู้มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปเข้าสวมสิทธิบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปดนี้ให้เป็นที่สุด¹⁰⁸ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีเดิมจึงไม่อาจที่จะอุทธรณ์โต้แย้งต่อไปได้ แต่หากเป็นคำสั่งไม่อนุญาตให้เข้าสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึด คำสั่งนั้นยังไม่เป็นที่สุดแต่อย่างใด ผู้มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปจึงย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคเก้า¹⁰⁹

อนึ่ง ในกรณีที่ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์ไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 ผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ก็ยังมีทางแก้โดยการยื่นคำขอต่อศาลอีกครั้งตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291¹¹⁰ ให้ตนมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากเงินที่เหลือภายหลังจากที่ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291 (1) และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึดหรือเจ้าหนี้ผู้ยึดสละสิทธิในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 หากไม่ปรากฏว่ามีผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคแปด เข้ามาสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ยึด¹¹¹ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้ยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291 นี้ ย่อมมีสิทธิขอต่อศาลให้ถือว่า ผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ผู้ยึดต่อไปตั้งแต่วันที่ได้อื่นคำร้อง และสามารถเข้าสวมสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰⁷ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2555 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

¹⁰⁸ โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 606/2557.

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคเก้า บัญญัติว่า “คำสั่งอนุญาตของศาลตามวรรคแปดให้เป็นที่สุด”.

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291 บัญญัติว่า “เมื่อศาลได้ยกคำร้องขอเฉลี่ยเสียโดยเหตุที่ยื่นไม่ทันกำหนด ผู้ขออาจยื่นคำร้องต่อศาลได้อีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะได้มีการส่งคำบอกกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 319 เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ให้ผู้ยื่นคำขอมีสิทธิได้รับชำระจากเงินที่เหลือภายหลังที่ได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ผู้ยึดแล้ว

(2) ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ถอนการยึด หรือเจ้าหนี้ผู้ยึดสละสิทธิในการบังคับคดี ให้ถือว่าผู้ขอเป็นเจ้าหนี้ผู้ยึดต่อไปตั้งแต่วันที่ได้อื่นคำร้องและให้ดำเนินการบังคับคดีไปตามนั้น

คำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด”.

¹¹¹ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี, หน้า 370-371.

โดยไม่ถือว่าเป็นการยึดทรัพย์ที่ขาดสายและผลของการยึดก็ยังคงดำเนินอยู่¹¹² ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291 (2) คำสั่งอนุญาตของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 291 ในทุกกรณีย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา 291 วรรคสอง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งโดยหลักแล้วจะต้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น แต่บทบัญญัติอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็รับรองให้สิทธิแก่ผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตี เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตี บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม และผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด ซึ่งแม้จะไม่ใช่บุคคลที่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม เข้ามาใช้สิทธิในการบังคับคดีได้ ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็รับรองให้บุคคลดังกล่าวเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน

3.1.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา

แม้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้รับรองให้บุคคลซึ่งไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งสมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดี ทั้งนี้ ผู้เขียนจะได้แบ่งการนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันตามลำดับ คือ (1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา และ (2) ผู้ไม่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา

¹¹² เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 188-189.

(1) ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา

ตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของการจำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีลง ด้วยการวางหลักให้บุคคลภายนอกที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้ทั้งตามกฎหมายมรดก ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 และตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 สามารถเข้ามาสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ โดยในอันที่จะเข้าสวมสิทธิบังคับคดีนั้น บุคคลภายนอกที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้อาจกระทำโดยการยื่นคำร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) ตอนท้าย หรืออาจกระทำโดยการยื่นคำร้องขอสวมสิทธิต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ได้¹¹³ ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะแบ่งการนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาไปตามลำดับ ดังนี้ (ก) ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามกฎหมายมรดก (ข) ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย และ (ค) ผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541

(ก) ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามกฎหมายมรดก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย มรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาท ทั้งนี้กองมรดกของผู้ตายย่อมประกอบไปด้วยทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600

ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความหรือบุคคลใดเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว ระหว่างการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้นได้ถึงแก่ความตายลงก่อนที่การบังคับคดีจะเสร็จสิ้น ในกรณีที่สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ถึงแก่ความตายลงมิใช่สิทธิเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ แต่เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน หากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาไม่รับรองให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาไปสู่ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาจึงผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

¹¹³ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 99.

ด้วยการรับรองซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายมรดก โดยให้เหตุผลว่า สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาซึ่งมิใช่สิทธิเฉพาะตัว เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จึงย่อมเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกที่จะตกทอดไปสู่ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้¹¹⁴ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ทรงสิทธิถึงแก่ความตาย ทายาทหรือผู้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600¹¹⁵ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2546 สิทธิในการบังคับคดีของจำเลยผู้ตายให้
เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษตามยอม เป็นสิทธิใน
ทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว จึงตกทอดไปยังทายาทเมื่อผู้ทรงสิทธิถึงแก่ความตายตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600 ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรโดยชอบ
ด้วยกฎหมายเป็นทายาทโดยธรรมของจำเลย มีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกของจำเลย อีกทั้งผู้
ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของจำเลยด้วย ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลย
และดำเนินการบังคับคดีแก่โจทก์ได้ มิใช่เป็นการเข้าแทนที่คู่ความที่มรณะในระหว่างที่
คดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ดังนั้น
แม้ผู้ร้องจะยื่นคำร้องขอเข้ารับมรดกความแทนจำเลยภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาตาม
ยอมและคดีถึงที่สุดแล้วก็มีสิทธิที่จะยื่นได้¹¹⁶

(ข) ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 123 วางหลัก
ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการที่จะนำทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นบุคคลล้มละลายออก
ขายทอดตลาดหรือนำออกประมูลขายโดยความเห็นชอบของเจ้าหนี้ โดยสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระ
หนี้ตามคำพิพากษาก็จัดได้ว่าเป็นสินทรัพย์ประการหนึ่งของลูกหนี้เช่นกัน ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

¹¹⁴ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 96.

¹¹⁵ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 107.

¹¹⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 243/2503, 347/2503, 1390/2506, 2761/2530, 3034/2531, 368/2532, 604/2549 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

สามารถนำออกขายทอดตลาดและนำเงินที่ได้มาชำระหนี้เพื่อประโยชน์แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย

เมื่อบุคคลภายนอกได้เข้าซื้อสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาของบุคคลล้มละลายในการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้ว หากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาไม่รับรองให้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลายเข้าสวมสิทธิบังคับคดีของลูกหนี้ในคดีล้มละลายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ก็จะส่งผลให้ไม่มีผู้ใดซื้อสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาดังกล่าว ผลแห่งการนี้ก็กลับจะทำให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับความเสียหายจากการที่ตนจะได้รับชำระหนี้จากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้้น้อยลง¹¹⁷

ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในคดีล้มละลายจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะไม่ใช่ว่าจะมีความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ก็ตาม แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักการดังกล่าว ด้วยการวางหลักให้บุคคลภายนอกผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายล้มละลายวางหลักไว้ มีสิทธิเข้ามาเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีและสวมสิทธิบังคับคดีอันเป็นสิทธิในทรัพย์สินอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปได้ โดยการร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ต่อไปให้เสร็จสิ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)¹¹⁸ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 711/2548 ผู้ร้องเป็นผู้เข้าประมูลซื้อทรัพย์สินในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยสิทธิเรียกร้องที่ผู้ร้องเป็นผู้ประมูลซื้อได้รวมถึงสิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อกองทรัพย์สินของจำเลยทั้งสองในคดีนี้ด้วย และไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใตว่าผู้ร้องไม่สุจริตหรือการขายดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใด สิทธิของผู้ร้องผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายสิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายจึงควรได้รับความรับรอง คุ้มครอง และบังคับตามสิทธิดังกล่าวตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ

¹¹⁷ ญัฐพงศ์ ฐาปนานเนติพงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2551), หน้า 117.

¹¹⁸ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 94.

มาตรา 123 ทั้งขณะผู้ร้องยื่นคำร้องสอด จำเลยทั้งสองถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เต็ดขาด และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีหมายเรียกจำเลยทั้งสองไปให้การเกี่ยวกับ กิจการและทรัพย์สิน อันถือได้ว่าเป็นการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดี ล้มละลายแล้ว เมื่อสิทธิของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของ จำเลยในคดีนี้ตกเป็นของผู้ร้องจากการขายทอดตลาดดังกล่าวแล้ว ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีสิทธิ เรียกร้องเกี่ยวข้องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีล้มละลาย มีสิทธิร้อง สอดขอเข้าเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดี เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและบังคับตามสิทธิของ ตนที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1) ประกอบ พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 153 (เดิม) โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดมาโต้แย้งสิทธิของผู้ ร้องก่อนแต่อย่างใด¹¹⁹

(ค) ผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ.

2541

พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นหนึ่งใน พระราชกำหนดที่ตราขึ้นเป็นพิเศษโดยรัฐ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ เกิดขึ้นอย่างร้ายแรงในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยให้สถาบันการเงินแยกสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ออกมาขายหรือโอนให้แก่บุคคลอื่นเพื่อบริหารสินทรัพย์นั้นต่อไปได้ ดังนี้ เมื่อมีการโอนสินทรัพย์ ด้อยคุณภาพให้แก่กันแล้ว เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงได้มีการตรา บทบัญญัติมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวขึ้น โดยวางหลักให้การโอนสินทรัพย์จากสถาบัน การเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้ามีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัท

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹¹⁹ คดีนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้มีคำสั่งประกาศโดยอาศัย อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ ให้โจทก์ในคดีนี้ ระงับการดำเนินกิจการและดำเนินการชำระบัญชีตามพระราชกำหนดปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 ผู้ร้อง ประมูลซื้อสินทรัพย์สิทธิเรียกร้องได้จากการขายทอดตลาด จึงขอเข้าเป็นคู่ความแทนที่โจทก์ในคดีนี้และมีสิทธิและ หน้าที่ตามกฎหมายในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1); สมชัย ฑิตมาอุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำ พิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 154-155; มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 878/2549, 1341/2549, 1652/2549, 1653/2549, 1654/2549, 3009/2549, 3010/2549, 3316/2549, 3353/2549, 3564/2549, 4400/2549, 4906/2549, 2892/2550, 5340/2550, 6676/2550 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

บริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าวได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น¹²⁰

ด้วยเหตุนี้ ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งแม้จะไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ก็ตาม ก็สามารถเข้ามาสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยผลของพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 และมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้¹²¹ การเข้าสวมสิทธิโดยผลของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามพระราชกำหนดดังกล่าวที่ตราขึ้นไว้เป็นพิเศษ นอกเหนือจากบททั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 จึงกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย มิได้เป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 แต่อย่างใด ทั้งนี้ได้เป็นการซื้อขายความอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย¹²² ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7342/2552 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 บัญญัติว่า "ในการโอนสินทรัพย์ไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้ามีการฟ้องร้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ดังกล่าวเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทน... และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องแล้ว ก็ให้สวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น" ดังนั้น เมื่อผู้ร้องที่ 1 ได้รับโอนสินทรัพย์มาจากโจทก์แล้ว ผู้ร้องที่ 1 ย่อมเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยผลของกฎหมาย แม้ผู้ร้องที่ 1 จะไม่ได้ยื่นคำร้องขอเข้าสวมสิทธิต่อศาลชั้นต้น แต่ก็ได้ยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว¹²³

นอกจากนี้ ในการโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 แม้ผู้รับโอนจะไม่ได้ทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องเป็นหนังสือและบอกกล่าวการโอนหรือให้ลูกหนี้ยินยอมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ก็ตาม การโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวก็ยังคงชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากบทบัญญัติตามพระราชกำหนดบริษัท

¹²⁰ สติชัย ลิ้มพงศ์พันธุ์, บรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย, (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547), หน้า 11-13.

¹²¹ สมชัย ชีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 167.

¹²² ญัฐพงศ์ ฐานาเนติพงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 115.

¹²³ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2067/2549, 6862/2553, 1799/2554, 3363/2558 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

บริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จัดได้ว่าเป็นบทยกเว้นหลักการและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเอง ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4961/2546 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ที่ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 218 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นบทยกเว้นหลักการและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับในกรณีปกติธรรมดาทั่วไป การโอนสินทรัพย์ด้วยคุณภาพในรายชื่อของจำเลยที่ถูกโจทก์ฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาลอันเป็นการปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าว จึงไม่ตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 และการโอนสิทธิเรียกร้องในรายชื่อของจำเลย ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้รับโอนก็ได้มอบอำนาจให้โจทก์ซึ่งเป็นผู้รับชำระหนี้เดิมเป็นผู้รับมอบอำนาจดำเนินคดีแทน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการมอบหมายให้โจทก์เป็นตัวแทนเรียกเก็บและรับชำระหนี้ที่เกิดขึ้นตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดนั้น การโอนสิทธิเรียกร้องระหว่างโจทก์กับผู้ร้องจึงเป็นอันชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามมาตรา 306 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกเช่นกัน ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์ได้ตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7¹²⁴

จากที่ได้กล่าวถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา จะเห็นได้ว่า แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้รับรองให้บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ไม่จำกัดเฉพาะแต่บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรับรองไว้เท่านั้น แต่บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมรดกกฎหมายล้มละลาย หรือพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 รับรองไว้ ก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ในลำดับต่อไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงบุคคลที่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

(2) ผู้ไม่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักไม่รับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ โดยให้เหตุผลว่า บุคคล

¹²⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1050/2546, 2608/2554 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

ดังกล่าวไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ทั้งไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้บุคคลเหล่านี้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ โดยจะได้แบ่งการนำเสนอถึงบุคคลในแต่ละกรณีไปตามลำดับ ดังนี้ (ก) ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญา (ข) ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมาย (ค) ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และ (ง) ผู้เป็นเจ้าของของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

(ก) ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญา

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง วางหลักให้ผู้เป็นเจ้าหนี้สามารถโอนความเป็นเจ้าหนี้ของตนผ่านการแสดงเจตนาทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องให้บุคคลภายนอกเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิมได้ โดยสิทธิเรียกร้องที่โอนให้แก่อีกหนึ่งคนนั้นต้องมีใช้สิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามมิให้โอนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือเป็นสิทธิเรียกร้องอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้นอนโดยแท้ ทั้งนี้ หากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องอันจะพึงต้องชำระต่อเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง ผู้เป็นเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกผู้รับโอนจะต้องกระทำตามแบบที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 กำหนดไว้ด้วย

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ผู้เป็นเจ้าหนี้ได้นำสิทธิเรียกร้องของตนไปฟ้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลจนศาลมีคำพิพากษาให้ตนเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาไปให้แก่บุคคลภายนอกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาจึงยื่นคำร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญา โดยให้เหตุผลไว้ว่า สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นสิทธิที่ให้ไว้แต่เฉพาะคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ทั้งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนี้ไม่ใช่สิทธิเรียกร้องที่จะโอนกันได้และซื้อขายไม่ได้ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาจึงไม่

อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้¹²⁵ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 970/2556 ผู้ร้องเป็นเพียงบุคคลภายนอกที่รับโอนสิทธิและหน้าที่ในหนี้ตามคำพิพากษาจากโจทก์ ไม่ใช่คู่ความฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษา ทั้งสิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษาไม่ใช่สิทธิเรียกร้องที่จะโอนกันได้และซื้อขายไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น พระราชกำหนดปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. 2544 หรือกรณีการขายทรัพย์สินในคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เป็นต้น แม้ผู้ร้องจะรับโอนสิทธิและหน้าที่ในหนี้ตามคำพิพากษามาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ก็ไม่อาจเข้าเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีในคดีนี้ได้¹²⁶

นอกจากนี้ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกายังให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามา สัญญาต่อไปอีกว่า การโอนสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นการซื้อขายความกัน อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย สัญญาโอนสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดังกล่าวจึงย่อมตกเป็นโมฆะ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2959/2555 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กำหนดให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา แต่เมื่อผู้ร้องไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีตามคำพิพากษาคดีนี้ ผู้ร้องย่อมไม่อาจจะร้องขอให้บังคับคดีได้ นอกจากนี้ การที่ผู้ร้องจะเข้าสวมสิทธิแทนคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีตามมาตรา 271 ต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายให้เข้าสวมสิทธิแทนได้ เช่น พระราชกำหนดปฏิรูปสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นต้น เมื่อผู้ร้องมิใช่บุคคลตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้เข้าสวมสิทธิแทนได้ ทั้งการที่ผู้ร้องรับโอนสิทธิมาจากบริษัท

¹²⁵ สมชัย ฑีฆาตุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 159.

¹²⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6378/2539, 7657/2547, 6862/2553, 2814/2555, 11401/2555, 12107/2555, 12129/2555, 16508/2555, 558/2557, 10737-10738/2557 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

เงินทุนธนาชาติ จำกัด (มหาชน) (ชื่อปัจจุบันของโจทก์) มีลักษณะเป็นการซื้อขายความ
ยอมขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตกเป็นโมฆะ ผู้ร้องจึงไม่
สามารถเข้าสวมสิทธิโจทก์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีนี้ได้

ทั้งนี้ แม้ว่าการทำสัญญาโอนสิทธิตามคำพิพากษา ผู้รับโอนสิทธิ
มาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาจะได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาโดยสุจริตและเสีย
ค่าตอบแทนก็ตาม ผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวก็ยังไม่อาจที่จะอ้างความรับรอง คู่ครอง และบังคับตามสิทธิ
ของตนที่มีอยู่ ด้วยการร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา 57 (1) ได้เช่นกัน¹²⁷ ดังปรากฏตามคำสั่งศาลฎีกาต่อไปนี้

คำสั่งศาลฎีกาที่ 47/2550 ผู้ร้อง (บริษัท ฟินันซ่า ฟินด์ แมเนจเม้นท์
จำกัด) รับโอนสิทธิเรียกร้องที่โจทก์ (เดอะ เซ้าท์อีสเอเชีย พรอนเทียร์ฟินด์) มีต่อจำเลย
ตามสัญญาทำยืมซึ่งระบุว่าโจทก์ผู้โอนเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาศาลแพ่งและศาล
อุทธรณ์ คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของจำเลย เป็นการ
โอนหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของคู่ความโดยเฉพาะตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 2 ภาค 4 และผู้ร้องเป็นเพียงบุคคลภายนอกที่
อ้างว่าได้ทำสัญญารับโอนสิทธิเรียกร้องที่มีต่อจำเลยจากโจทก์ซึ่งไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะ
ขอเข้าเป็นคู่ความตามมาตรา 57 จึงไม่อาจที่จะเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์ได้

อย่างไรก็ดี ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหนึ่งกลับปรากฏให้
เห็นถึงการรับรองซึ่งสิทธิของบุคคลภายนอกที่ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำ
พิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 โดย
บุคคลดังกล่าวสามารถร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในชั้นบังคับคดีได้ เนื่องจากตนมีสิทธิเรียกร้อง
เกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 57 (1) อันเป็นบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลภายนอกซึ่งได้รับผลกระทบจาก
การบังคับคดี¹²⁸ ทั้งนี้ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำ
พิพากษาไปยังผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมสิ้นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตาม
คำพิพากษานั้นอีกต่อไป การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีทั้งที่ตนสิ้นสิทธิ
ดังกล่าวแล้ว จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องรับรองและคุ้มครองผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำ

¹²⁷ สมชัย ชีชาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 176.

¹²⁸ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 226.

พิพากษา¹²⁹ ด้วยเหตุนี้ ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญาจึงร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีได้ อันพอจะเทียบเคียงได้ว่า ศาลฎีกาก็ได้รับรองซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญานั้นเอง ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3044/2545 โจทก์โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับเงินค่าทดแทนที่ดินเพิ่มขึ้นตามคำพิพากษาให้แก่ผู้ร้อง โดยโจทก์และผู้ร้องได้มีหนังสือแจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องให้จำเลยทราบแล้ว การโอนสิทธิเรียกร้องรายนี้ย่อมสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 วรรคหนึ่ง ดังนั้น สิทธิของโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลยทั้งสามตามคำพิพากษาในคดีนี้จึงตกเป็นของผู้ร้อง โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะรับเงินตามคำพิพากษาจากจำเลยทั้งสาม การที่โจทก์ยื่นคำแถลงขอรับเงินที่จำเลยที่ 2 นำมาวางศาลเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งศาลชั้นต้นได้ออกคำบังคับตามคำแถลงของโจทก์อันเป็นการดำเนินการในชั้นบังคับตามคำพิพากษาทั้ง ๆ ที่โจทก์สิ้นสิทธิดังกล่าวไปแล้ว เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต กรณีนี้ผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและถูกต้องแย้งสิทธิ จึงชอบที่จะร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับตามคำพิพากษาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)

อนึ่ง ท่านศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงประเด็นในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาไว้อย่างน่าสนใจ โดยเห็นว่า สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาจัดได้ว่าเป็นสิทธิเรียกร้องชนิดหนึ่งซึ่งมีความแน่นอนและมั่นคงกว่าสิทธิเรียกร้องประเภทอื่น จึงน่าจะมีการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวได้ ทั้งมิใช่การค้าความหรือส่งเสริมให้คนเป็นความกันด้วย เพราะศาลได้พิพากษาคดีไปแล้วจึงไม่มีคดีความที่จะฟ้องร้องกันอีก แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักให้สิทธิในการบังคับคดีเป็นสิทธิเฉพาะตัวของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา จึงไม่อาจทำสัญญาโอนให้แก่กันได้ ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็อาจใช้ช่องทางในการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมาร้องขอให้บังคับคดีแทนก็ได้โดยอ้อม การใช้และตีความตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตามหลักที่วางไว้ดังกล่าว จึงไม่อาจเกิดผลบังคับได้อย่างแท้จริง ทั้งตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องก็มีผลทำนองเดียวกันกับการได้รับโอนตามกฎหมายมรดก

¹²⁹ สมชัย วิชาอุตมาร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 182.

กฎหมายล้มละลาย พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ จึงน่าจะมีข้อยกเว้นให้โอนสิทธิกันตามกฎหมายลักษณะหนี้ได้เช่นกัน¹³⁰

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ส่งผลให้ผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในที่เดียวตามสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติที่ตนได้รับโอนมาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง จะเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยต่อไป

(ข) ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการรับช่วงสิทธิ วางหลักให้บุคคลภายนอกผู้มีความผูกพันหรือมีส่วนได้เสียตามกฎหมายซึ่งได้เข้าชำระหนี้โดยที่ตนไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้มาแต่เดิม สามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ในการบังคับเอากับลูกหนี้ตามมูลแห่งสิทธิเรียกร้องได้ในนามของตนเองโดยไม่ต้องฟ้องบังคับชำระหนี้เป็นคดีความขึ้นใหม่ ทั้งนี้ การรับช่วงสิทธิย่อมเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยผลแห่งกฎหมายเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาหรือตกลงกันระหว่างผู้รับช่วงสิทธิกับเจ้าหนี้ก่อนแต่อย่างใด

ในส่วนของการรับช่วงสิทธิตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 วรรคหนึ่งและมาตรา 226 วรรคหนึ่งนั้น เป็นการรับช่วงสิทธิในกรณีที่ผู้รับประกันภัยซึ่งตกเป็นลูกหนี้ตามสัญญาประกันภัยได้เข้าใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยเพื่อความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เอาประกันภัยอันเป็นผลมาจากการกระทำของบุคคลภายนอก เมื่อผู้รับประกันภัยได้เข้าใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยแล้ว จึงเข้ารับช่วงสิทธิในการเรียกคืนจากบุคคลภายนอกผู้ต้องรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยตามจำนวนที่ตนได้ชำระไปนั้น โดยผู้รับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นเจ้าหนี้ชอบที่จะใช้สิทธิทั้งหลายบรรดาที่เจ้าหนี้อยู่โดยมูลหนี้ต่อบุคคลภายนอก รวมทั้งประกันแห่งนี้นั้นได้ในนามของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม

¹³⁰ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 132-133.

จากบุคคลอื่นก่อนแต่อย่างใด ส่วนทางด้านเจ้าหน้าที่เดิมก็ยอมเป็นอันสิ้นสิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้
นั้นต่อไป

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ฟ้องบังคับตามสิทธิของตน
ต่อศาลเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอก และศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้เอา
ประกันภัยเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แล้ว ผู้รับประกันภัยซึ่ง
เป็นลูกหนี้ตามสัญญาประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย จากนั้นจึงเข้ารับช่วง
สิทธิของผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่มีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อลูกหนี้ตามคำ
พิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้รับประกันภัยซึ่งได้เข้ารับช่วง
สิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจึงยื่นคำร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แนว
บรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้รับช่วงสิทธิของ
เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา โดยให้เหตุผลว่า สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีเป็นสิทธิของคู่ความหรือบุคคล
ซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 271 การจะเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้จะต้องมีกฎหมายวิธีสบัญญัติให้อำนาจ
ไว้ ทั้งการรับช่วงสิทธิและการใช้สิทธิของผู้เอาประกันภัยที่มีต่อบุคคลภายนอกต้องเป็นการฟ้องร้อง
ดำเนินคดีต่อศาลมิใช่การรับช่วงสิทธิมาเพื่อบังคับคดี¹³¹ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12622/2558 แม้ผู้ร้องเป็นผู้รับประกันภัยความ
ช้อลัตย์ของจำเลยที่ 1 ไว้จากโจทก์ ระหว่างปฏิบัติงานจำเลยที่ 1 รับชำระหนี้จากลูกค้า
แล้วไม่นำมาส่งมอบแก่โจทก์และไม่ส่งเงินทดรองคืนแก่โจทก์ เป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไข
ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย ผู้ร้องได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ไป ทำให้ผู้
ร้องสามารถเข้ารับช่วงสิทธิของโจทก์เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนที่ใช้ไปจากจำเลยทั้ง
สองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 วรรคหนึ่งและมาตรา 226
วรรคหนึ่งก็ตาม แต่การบังคับคดีเอาแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือลูกหนี้
ตามคำพิพากษานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้เป็น
สิทธิของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่านั้น ผู้ร้อง
จึงไม่มีสิทธิตามบทกฎหมายดังกล่าว ทั้งกรณีที่ผู้รับประกันภัยจะเข้ารับช่วงสิทธิและใช้
สิทธิของผู้เอาประกันภัยที่มีต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 880 และมาตรา 226 นั้น หมายถึงการใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลโดยผู้รับประกันภัย
เป็นโจทก์ฟ้องในนามของผู้รับประกันภัยแทนผู้เอาประกันภัย มิใช่การรับช่วงสิทธิของผู้

¹³¹ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 85.

เอาประกันภัยในการบังคับคดี ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เมื่อไม่มีกฎหมายใดบัญญัติรับรองสิทธิให้ผู้รับประกันภัยเข้ารับช่วงสิทธิในการบังคับคดีของผู้เอาประกันภัยได้เช่นนี้ ผู้ร้องจะเข้ารับช่วงสิทธิใดๆในการบังคับคดีตามคำพิพากษาเอาแก่จำเลยทั้งสองไม่ได้

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ส่งผลให้ผู้รับช่วงสิทธิดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ไปในที่เดียวตามสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติที่ตนได้รับช่วงสิทธิมาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการรับช่วงสิทธิ จะเป็นอีกหนึ่งประเด็นปัญหาที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยต่อไป

(ค) ผู้รับประกันภัยตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก วางหลักให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสามารถทำสัญญายกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกได้ โดยเมื่อมีการทำสัญญายกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกแล้ว บุคคลภายนอกดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ตนได้โดยตรง โดยสิทธิของบุคคลภายนอกจะเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่บุคคลภายนอกได้แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374¹³² ทั้งนี้ เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้เกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาก็หาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 375¹³³

ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล คู่ความอาจตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยมีข้อตกลงที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงว่าจะชำระหนี้ให้แก่

¹³² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกไว้ ท่านว่าบุคคลภายนอกมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้

ในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น”.

¹³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 375 บัญญัติว่า “เมื่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้เกิดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งมาตราก่อนแล้ว คู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่”.

บุคคลภายนอกอันเข้าลักษณะสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวแล้ว ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น สิทธิของบุคคลภายนอกผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจึงย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น โดยเป็นสิทธิเรียกร้องของบุคคลดังกล่าวโดยตรง¹³⁴ ซึ่งคู่สัญญาหาอาจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่ และย่อมผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

อย่างไรก็ดี เมื่อคู่สัญญาฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้แก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจึงยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีต่อศาล แนวนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาดังกล่าว ด้วยเหตุผลที่ว่า สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 หากผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลต้องเสียหายอย่างไร ก็ชอบที่จะไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก จะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีในคดีนี้ไม่ได้ เพราะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากคำพิพากษาศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความเพียงก่อให้เกิดสิทธิแก่บุคคลภายนอกเท่านั้น เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาอันถือได้ว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิของบุคคลภายนอกผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาดังกล่าวจึงต้องไปฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่¹³⁵ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3137/2549 ผู้ร้องอุทธรณ์ว่า ผู้ร้องมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 1738/2540 ของศาลชั้นต้น และเป็นบุคคลภายนอกผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งศาลชั้นต้นมีคำพิพากษายอมให้โจทก์ที่ 1 โอนที่ดินให้ผู้ร้อง ย่อมทำให้ผู้ร้องเป็นเจ้าหน้าที่และเป็นคู่ความ มีสิทธิที่จะขอบังคับคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271, 275 เห็นว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีได้คือคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เจ้าหน้าที่

¹³⁴ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 365.

¹³⁵ สมชาย จุลนิตี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 89.

ตามคำพิพากษาอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีนั้น หรืออาจเป็นบุคคลภายนอกซึ่งร้องสอดเข้ามาในคดีนั้นก็ได้ แต่ผู้ร้องมิได้เป็นโจทก์ เป็นจำเลย หรือเป็นผู้ร้องสอดในคดีนี้ ผู้ร้องมีฐานะเป็นแต่เพียงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น ผู้ร้องจึงไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิบังคับคดีในคดีนี้ได้ เมื่อคู่ความฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้ผู้ร้องต้องเสียหายอย่างไร ผู้ร้องก็ชอบที่จะต้องไปดำเนินคดีฟ้องร้องกันเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิขอบังคับคดีในคดีนี้ได้เพราะไม่มีบทกฎหมายให้อำนาจไว้¹³⁶

ถึงกระนั้นก็ตาม แม้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจะไม่สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเพื่อประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้¹³⁷ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นด้วย¹³⁸ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3053/2527 การที่โจทก์จำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันยอมยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลภายนอกคดี ข้อตกลงดังกล่าวหาได้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนแต่ประการใดไม่

โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ศาลพิพากษาตามยอม คดีถึงที่สุดแล้ว เมื่อตามสัญญาประนีประนอมยอมความปรากฏข้อความชัดว่า จำเลยยอมแบ่งที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ 40888 ให้กับ ส. ธ. พ. และโจทก์ โดยระบุเนื้อที่ที่ดินที่จะแบ่งให้แต่ละคนไว้ ส่วนที่เหลือเป็นของจำเลย และจำเลยยอมโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ 42487 ให้กับ ส. ทั้งหมด หากจำเลยผิดสัญญาประนีประนอมยอมความนี้ให้บังคับคดีได้ทันที จำเลยยินยอมจะยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อแบ่งแยกที่ดินในส่วนที่จะแบ่งให้กับโจทก์และบุคคลดังกล่าวเมื่อได้รับหนังสือบอกกล่าวจากทนายความโจทก์เท่านั้น คดีได้ความว่า ส. ธ. และ พ. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้แสดงเจตนาถือเอาประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นแล้ว สิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้น โจทก์จำเลยซึ่งเป็นคู่สัญญาประนีประนอมยอมความหา

¹³⁶ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 269/2508, 155/2517 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

¹³⁷ เอื้อน ขุนแก้ว, วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง, หน้า 87.

¹³⁸ สมชาย จุลนิดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 90-91.

อาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่ ดังนี้ โจทก์มีส่วนได้เสียตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง ได้ขอให้บังคับจำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลซึ่งได้พิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว หาได้บังคับเอาแก่บุคคลภายนอกแต่อย่างใดไม่ การบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลอยู่ในวิสัยที่จำเลยปฏิบัติได้ จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม

ในทางตรงกันข้าม หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่มีส่วนได้เสียโดยตรงในการได้รับประโยชน์จากคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ไม่อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเพื่อประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้¹³⁹ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 909-910/2511 โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความแบ่งมรดกกันและตกลงให้แบ่งมรดกส่วนหนึ่งแก่บุคคลภายนอก โจทก์ไม่ต้องการทรัพย์อีกและไม่ขอเกี่ยวข้อ ซึ่งศาลพิพากษาให้เป็นไปตามยอมนั้น เมื่อโจทก์ได้รับแบ่งมรดกของโจทก์ถูกต้องตามคำพิพากษาแล้ว การบังคับคดีเพื่อประโยชน์แก่โจทก์ก็เป็นอันเสร็จสิ้น โจทก์ย่อมไม่มีส่วนได้เสียที่จะขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป

อนึ่ง แม้ว่าบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่ความจะเข้ามาตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาลและศาลได้มีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นด้วยก็ตาม คำพิพากษาดังกล่าวก็หาได้ขัดต่อกฎหมายไม่ แต่ยังคงมีผลผูกพันคู่สัญญาทุกฝ่ายและใช้บังคับได้ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1180/2559 การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นกรณีที่โจทก์ จำเลย มุ่งระงับข้อพิพาทระหว่างกันและมีใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดอย่างคดีธรรมดาที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์ จำเลย แล้วพิพากษาชี้ขาดประเด็นข้อพิพาท ข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความจึงอาจมีผลไม่ตรงหรือไม่เป็นไปตามคำขอท้ายฟ้องได้ ถ้าข้อตกลงนั้นเกี่ยวพันกับประเด็นแห่งคดีและไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายเพราะเป็นไปตามข้อตกลงที่คู่ความต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงไม่อยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 ซึ่งห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง การที่ศาลชั้นต้นไกล่เกลี่ยแล้วคู่ความในคดีรวมทั้ง นาง ก. และนางสาว น. ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันและ

¹³⁹ เรื่องเดียวกัน.

ศาลพิพากษาตามยอมจึงไม่ขัดต่อกฎหมาย แม้จะมีนาง ก. และนางสาว น. เข้าร่วมตกลงด้วย

การที่โจทก์ทั้งสอง จำเลยทั้งสอง นาง ก. และนางสาว น. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาลและศาลพิพากษาตามยอม สัญญาประนีประนอมยอมความจึงชอบด้วยกฎหมาย ผูกพันคู่สัญญาทุกฝ่ายในสัญญาประนีประนอมยอมความ ส่วนคำพิพากษาตามยอมซึ่งพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาดตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผูกพันเฉพาะคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ไม่ผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความเว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 142 (1), 245 และ 274 และในข้อยกเว้นตามมาตรา 145 วรรคสอง (1) (2) เมื่อนาง ก. ประพฤติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์ทั้งสองไม่มีสิทธิขอบังคับคดีแก่นาง ก. โดยอาศัยสัญญาประนีประนอมและคำพิพากษาตามยอมคดีนี้ แต่เป็นกรณีที่โจทก์ต้องไปว่ากล่าวเอาแก่นาง ก. เป็นคดีต่างหาก แม้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความข้อ 11 ระบุว่า หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดข้อตกลงในสัญญายอมข้อใดข้อหนึ่งให้บังคับคดีไปตามสัญญายอมนี้ได้ทันที โดยให้ถือเอาคำพิพากษาตามยอมของศาลเป็นการแสดงเจตนา พร้อมให้ชำระเงิน 2,000,000 บาท แก่คู่ความอีกฝ่ายด้วย ก็มีความหมายเพียงว่า ถ้าคู่สัญญาคนใดในสัญญาประนีประนอมยอมความผิดสัญญาข้อใด ก็ให้บังคับคดีเอาแก่คู่สัญญานั้นตามสัญญาแต่ละข้อเท่านั้น เพราะในสัญญาประนีประนอมยอมความฉบับดังกล่าวมิได้มีข้อตกลงให้โจทก์ทั้งสองกับนาง ก. ต้องรับผิดชอบร่วมกันในการชำระหนี้แก่จำเลยทั้งสอง โจทก์ทั้งสองจึงมิได้ประพฤติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ จำเลยทั้งสองจึงไม่มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเอาแก่โจทก์ทั้งสอง¹⁴⁰

อย่างไรก็ดี ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหนึ่งกลับปรากฏให้เห็นข้อเท็จจริงซึ่งพอจะเทียบเคียงได้ว่า ศาลฎีกาเองก็รับรองซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลเช่นกัน โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 280 หากบุคคลดังกล่าวได้มาซึ่งสิทธิตามเงื่อนไขที่ปรากฏตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและสิทธิของบุคคลดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้ว¹⁴¹ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

¹⁴⁰ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2865/2530 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

¹⁴¹ สมชัย ธีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, หน้า 174.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4656/2555 โจทก์และจำเลยทำสัญญายอมโดยมีข้อตกลงว่าโจทก์ตกลงจ่ายเงินให้จำเลยจำนวน 30,000,000 บาท ภายในกำหนด 2 ปี นับแต่วันทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อโจทก์จ่ายเงินครบ จำเลยตกลงจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินโฉนดเลขที่ 26709 ซึ่งมีชื่อจำเลยให้แก่ผู้ร้องทันที หากโจทก์ไม่ชำระเงินภายในกำหนดให้ถือว่าโจทก์ตกเป็นผู้ผิดนัด ให้จำเลยดำเนินการบังคับคดีได้ทันที โดยการนำที่ดินโฉนดเลขที่ 26709 พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ต่อไป ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญาประนีประนอมยอมความโดยมิได้จ่ายเงินให้แก่จำเลย จำเลยชอบที่จะร้องขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีให้บังคับไปตามคำพิพากษาด้วยการนำโฉนดที่ดินเลขที่ 26709 พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดได้ การที่ผู้ร้องจะได้รับความเสียหายนั้น ผู้ร้องจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 280 แต่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้ร้องจะมีสิทธิได้รับโอนที่ดินโฉนดเลขที่ 26709 ก็ต่อเมื่อโจทก์ชำระเงินให้แก่จำเลยครบถ้วนเสียก่อน เมื่อโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญายอมโดยไม่ชำระเงินให้แก่จำเลย สิทธิที่ผู้ร้องจะได้รับโอนที่ดินจึงยังไม่เกิดขึ้น ถือไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 280 ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งงดการบังคับคดีไว้ก่อน

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในที่เดียวตามที่คู่สัญญาตกลงยกประโยชน์ให้แก่ตนตามกฎหมายสารบัญญัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก จะเป็นประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยต่อไป

(ง) ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ วางหลักให้เจ้าหนี้สามารถเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ในกรณีที่ลูกหนี้ขัดขืนหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องของตน จนเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ ทั้งนี้ สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้จะสามารถเข้ามาใช้แทนลูกหนี้ได้จะต้องมิใช่สิทธิเรียกร้องที่เป็นการส่วนตัวของ

ลูกหนี้โดยแท้ โดยให้เจ้าหนี้ยื่นฟ้องบุคคลภายนอกผู้เป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ต่อศาลได้ในนามของตนเอง แต่เจ้าหนี้จะต้องขอให้ศาลหมายเรียกให้ลูกหนี้ของตนเข้ามาในคดีด้วย

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ลูกหนี้ได้ฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้ของตนเป็นคดี ขึ้นสู่ศาลจนศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับขัดขืนหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในคดีของตน¹⁴² จนเป็นเหตุให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องเสียประโยชน์ ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีแทนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แนวคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และถึงแม้ว่าผู้นั้นจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม โดยให้เหตุผลว่า ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้ ทั้งยังไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดีแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เนื่องจากการใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตราดังกล่าวต้องเป็นการฟ้องคดีต่อศาลโดยให้เจ้าหนี้เป็นโจทก์ฟ้องในนามของเจ้าหนี้แทนลูกหนี้ รวมทั้งเรียกให้ลูกหนี้เข้ามาในคดี มิใช่เป็นการให้เจ้าหนี้เข้าสวมสิทธิในการบังคับคดีของลูกหนี้โดยตรง¹⁴³ ดังปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2562/2550 การบังคับคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะเท่านั้นที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ร้อง (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์) ขออนุญาตเข้าสวมสิทธิแทนโจทก์เพื่อบังคับคดีแก่จำเลย ไม่ใช่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะจึงไม่มีสิทธิตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งไม่ใช่กรณีที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ซึ่งหมายถึง การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลโดยให้เจ้าหนี้เป็นโจทก์ฟ้องในนามของเจ้าหนี้แทนลูกหนี้ได้ รวมทั้งเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 มิใช่เข้าสวมสิทธิในการบังคับคดีของลูกหนี้ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแก่บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะดังกล่าวมาแล้ว¹⁴⁴

¹⁴² สมชัย ฑีฆาอุตมากร, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3, หน้า 170.

¹⁴³ สมชาย จุณินดี, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4, หน้า 97.

¹⁴⁴ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2544, 8325/2544, 6378/2539 วินิจฉัยไว้ในทำนองเดียวกัน.

นอกจากนี้ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกายังให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปอีกว่า สิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษาเป็นสิทธิเฉพาะตัวซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้ โดยกฎหมายได้บัญญัติถึงตัวบุคคลผู้มีสิทธิในการบังคับคดีไว้โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว สิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษาจึงไม่ใช่สิทธิเรียกร้องซึ่งเจ้าหนี้จะเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ได้¹⁴⁵ ทั้งนี้ ท่านศาสตราจารย์พิเศษไพโรจน์ วายุภาพ ยังได้เขียนหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้กล่าวถึงการใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป ผู้เขียนจึงขอคัดหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมาลงไว้ ดังนี้

บุคคลที่มีสิทธิหรือหน้าที่อยู่ตามกฎหมายแพ่งอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ เมื่อถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ได้รับความเสียหาย ย่อมมีอำนาจนำคดีมาสู่ศาลให้พิพากษาบังคับให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดีก็จะมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 271 มีอำนาจในการบังคับคดีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 เพื่อให้บรรลุผลตามสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่มีอยู่ตามคำพิพากษาแยกต่างหากจากสิทธิที่โจทก์มีอยู่เดิมตามกฎหมายสารบัญญัติ บุคคลภายนอกไม่มีสิทธิเช่นนั้น จะเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่ได้เพราะไม่มีบทบัญญัติในภาค 4 สนับสนุนให้ทำได้ ผู้ร้องซึ่งเป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคิดนี้จึงยื่นคำร้องขอเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดีไม่ได้

ส่วนการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 เป็นสิทธิตามกฎหมายสารบัญญัติและใช้สิทธิในการฟ้องคดีเท่านั้นไม่ได้บัญญัติให้สิทธิในการเข้าสวมสิทธิในการบังคับคดี จึงไม่อาจเข้าสวมสิทธิโดยอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหนึ่งได้ปรากฏให้เห็นข้อเท็จจริงที่พอจะนำมาเทียบเคียงได้ว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็รับรองให้ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ได้ โดยศาลฎีกาได้มีคำพิพากษารับรองให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีหนึ่งเข้ามาร้องขอในส่วน

¹⁴⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้, หน้า 142-143.

ในคดีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอีกคดีหนึ่งบังคับคดียึดทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีกรรมสิทธิ์ เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยได้ โดยถือว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้นเป็นผู้ถูกระทบสิทธิโดยตรง หาก จำต้องใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 และมาตรา 234 ไม่¹⁴⁶ ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 772/2523 ผู้ร้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของ ฮ. ในอีกคดีหนึ่ง ย่อมมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของ ฮ. ได้ เมื่อทรัพย์สินที่โจทก์ยึดเพื่อ ขายทอดตลาดในคดีนี้เป็นทรัพย์สินที่ ฮ. มีกรรมสิทธิ์รวมอยู่ด้วย การขายทอดตลาดทรัพย์สิน ดังกล่าวย่อมกระทบกระทั่งถึงสิทธิของผู้ร้อง ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะบุคคลภายนอกที่จะร้อง ขอกันส่วนของ ฮ. เพื่อบังคับคดีได้ด้วยสิทธิของผู้ร้องเองตามบทบัญญัติในมาตรา 287 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากจำต้องใช้สิทธิเรียกร้องของ ฮ. ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233, 234 ไม่

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีส บัญญัติของผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าผู้นั้นจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ตาม ส่งผลให้ผู้นั้นเป็นเจ้าของหนี้ตามคำ พิพากษาไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีของลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาได้ไปในที่เดียวตามกฎหมายสารบัญญัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ จะเป็นประเด็นปัญหาประเด็นสุดท้ายที่วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ตามกฎหมายไทยต่อไป

จะเห็นได้ถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวางหลักรับรองให้บุคคลซึ่งแม้จะไม่ใช่คู่ความหรือ บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้ ก็ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ทั้งทายาทของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษตามกฎหมาย มรดก ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย และผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 แต่ถึงกระนั้นก็ตาม แนวคำ พิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา

¹⁴⁶ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี, หน้า 97.

ประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าตนจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม ในส่วนต่อไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาซึ่งรับรองให้มีการโอนสิทธิตามคำพิพากษาและการเปลี่ยนตัวผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ โดยมุ่งที่จะนำมาใช้เทียบเคียงและวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยอันเป็นประเด็นปัญหาหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

3.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ในส่วนนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเท่าที่ผู้เขียนได้ทำการสืบค้นข้อมูลกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแล้วพบว่า ตามกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่รับรองถึงการโอนสิทธิตามคำพิพากษาและการเปลี่ยนตัวผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้อย่างชัดเจน จึงสมควรที่จะศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะความเป็นไปได้ของการขยายขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทย

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว โดยทั่วไป ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ที่เป็นฝ่ายแพ้คดีจะปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้นโดยสมัครใจ อย่างไรก็ตามหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษา ขั้นตอนถัดไปก็จะเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีให้เป็นที่ไปตามคำพิพากษา (Execution of Judgment) โดยการบังคับคดีให้เป็นที่ไปตามคำพิพากษาของศาลในสหรัฐอเมริกานั้น จะเป็นที่ไปตามข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา (Federal Rules of Civil Procedure) หากเป็นการบังคับคดีให้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นหนี้เงินจะเป็นไปตามข้อ 69 แห่งข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา แต่หากเป็นการบังคับคดีให้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาอื่นซึ่งมิใช่หนี้เงิน จะเป็นที่ไปตามข้อ 70 แห่งข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา¹⁴⁷

ในส่วนของการบังคับคดีหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งให้ชำระหนี้เป็นเงิน ตามข้อ 69 (a) (1) วางหลักให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลในหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นหนี้เงิน จะต้องกระทำด้วยการออกหมายบังคับคดี (writ of execution) เพื่อยึดทรัพย์สินออกขายทอดตลาดและนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ศาลจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ กระบวนการบังคับคดีให้เป็นที่ไปตามหมายนั้นและวิธีการต่าง ๆ ในการ

¹⁴⁷ Steven S. Gensler. "Federal Rules of Civil Procedure, Rules and Commentary Rule 69." [Online]. Available from: <http://international.westlaw.com> [September 9, 2016]

ไต่สวนสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้เป็นไปตามวิธีพิจารณาความของแต่ละมลรัฐซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาและให้ศาลแห่งมลรัฐนั้นดำเนินการบังคับคดี นอกจากนี้ ตามข้อ 69 (a) (2) ยังเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้สืบสิทธิของบุคคลดังกล่าว ซึ่งปรากฏส่วนได้เสียในทะเบียน อาจใช้วิธีการไต่สวนบุคคลใด ๆ รวมถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษามาวิธีพิจารณาความของแต่ละมลรัฐซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีได้ หรือจะใช้วิธีการไต่สวนเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีตามข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกาอีกทางหนึ่งก็ได้เช่นเดียวกัน¹⁴⁸

ส่วนการบังคับคดีนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมิใช่หนี้เงินแต่เป็นหนี้ให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะเจาะจงจะเป็นไปตามข้อ 70 แห่งข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของสหรัฐอเมริกา ซึ่งวางหลักครอบคลุมถึงการบังคับคดีนี้ตามคำพิพากษาซึ่งให้ปฏิบัติการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงใน 5 กรณีด้วยกัน¹⁴⁹ ดังนี้

¹⁴⁸ The Federal Rules of Civil Procedure Rule 69 – Execution (a) In General

“(1) Money Judgment; Applicable Procedure. A money judgment is enforced by a writ of execution, unless the court directs otherwise. The procedure on execution—and in proceedings supplementary to and in aid of judgment or execution—must accord with the procedure of the state where the court is located, but a federal statute governs to the extent it applies.

(2) Obtaining Discovery. In aid of the judgment or execution, the judgment creditor or a successor in interest whose interest appears of record may obtain discovery from any person—including the judgment debtor—as provided in these rules or by the procedure of the state where the court is located.”.

¹⁴⁹ The Federal Rules of Civil Procedure Rule 70 – Enforcing a Judgment for a Specific Act

“(a) Party’s Failure to Act; Ordering Another to Act. If a judgment requires a party to convey land, to deliver a deed or other document, or to perform any other specific act and the party fails to comply within the time specified, the court may order the act to be done—at the disobedient party’s expense—by another person appointed by the court. When done, the act has the same effect as if done by the party.

(b) Vesting Title. If the real or personal property is within the district, the court—instead of ordering a conveyance—may enter a judgment divesting any party’s title and vesting it in others. That judgment has the effect of a legally executed conveyance.

(c) Obtaining a Writ of Attachment or Sequestration. On application by a party entitled to performance of an act, the clerk must issue a writ of attachment or sequestration against the disobedient party’s property to compel obedience.

กรณีแรกตามข้อ 70 (a) เป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาที่ให้ส่งมอบที่ดิน ตราสารหรือเอกสารอื่น ๆ หรือ ปฏิบัติการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงประการอื่น ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้อื่นซึ่งแต่งตั้งโดยศาลกระทำการนั้นแทนได้ โดยให้ฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น และเมื่อมีการปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ให้ถือเสมือนว่า การกระทำการนั้นได้กระทำโดยคู่สัญญาที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษา

กรณีที่สองตามข้อ 70 (b) เป็นกรณีที่ให้มีการโอนสิทธิ หากสังหาริมทรัพย์หรือ อสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ในเขตศาล ศาลอาจมีคำพิพากษาให้สิทธิของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งโอนไปให้อีกฝ่ายหนึ่งได้แทนที่การสั่งให้มีการโอนให้แก่กัน โดยคำพิพากษานั้นมีผลเสมือนกับว่าได้มีการโอนให้แก่กัน โดยชอบด้วยกฎหมาย

กรณีที่สามตามข้อ 70 (c) เป็นกรณีที่ได้รับหมายยึดหรืออายัด (writ of attachment or sequestration) ในคำร้องขอของคุณฝ่ายซึ่งมีสิทธิได้รับการปฏิบัติตามชำระหนี้ด้วยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เจ้าหน้าที่ศาลต้องออกหมายยึดหรืออายัดเอาทรัพย์สินของฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้เพื่อบังคับให้ปฏิบัติตามชำระหนี้

กรณีที่สี่ตามข้อ 70 (d) เป็นกรณีที่ได้รับหมายบังคับคดีหรือช่วยเหลือ (writ of execution or assistance) ในคำร้องขอของคุณฝ่ายที่ได้มาซึ่งการครอบครองตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหน้าที่ศาลต้องออกหมายบังคับคดีหรือช่วยเหลือนั้น

กรณีสุดท้ายตามข้อ 70 (e) เป็นกรณีที่มีการละเมิดอำนาจศาล ศาลอาจออกคำสั่งว่าคุณฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลเป็นผู้ละเมิดอำนาจศาลได้

อย่างไรก็ดี เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้มาซึ่งสิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจไม่ประสงค์ที่จะบังคับคดีตามคำพิพากษาด้วยตนเองก็ได้ เนื่องจากในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเองเป็นผู้มีหน้าที่ในการไต่สวนสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดี จึงย่อมเป็นการไม่แน่นอนว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะมีทรัพย์สินให้ทำการบังคับคดีหรือไม่ ทั้งการบังคับคดีตามคำพิพากษายังมีขั้นตอนซึ่งต้องกระทำตาม

(d) Obtaining a Writ of Execution or Assistance. On application by a party who obtains a judgment or order for possession, the clerk must issue a writ of execution or assistance.

(e) Holding in Contempt. The court may also hold the disobedient party in contempt.”.

กฎหมายหลายชั้นตอนด้วยกันและใช้ระยะเวลาานพอสมควรกว่าที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้มาซึ่งสิทธิของตนตามคำพิพากษา

ตามกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกาจึงเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถโอนสิทธิตามคำพิพากษา (Assignment of Judgment) ของตนไปให้แก่บุคคลภายนอกได้ เนื่องมาจากแนวความคิดที่ว่า คำพิพากษาเป็นหนี้หรือสิทธิในทรัพย์สินประการหนึ่งของคู่ความผู้ได้มาซึ่งสิทธิตามคำพิพากษา ทั้งนี้ การโอนสิทธิตามคำพิพากษามีผลชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละมลรัฐที่ศาลได้มีคำพิพากษา¹⁵⁰ ภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้โอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่บุคคลภายนอกและได้บันทึกการเปลี่ยนตัวผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาลงในสารบบความของศาลแล้ว บุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็สามารถเข้ามาสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่อไปได้

ในส่วนของการนำเสนอถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนเลือกที่จะศึกษากฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกาจำนวน 2 มลรัฐด้วยกัน คือ กฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียและกฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการโอนสิทธิตามคำพิพากษาและการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งเป็นมลรัฐที่นิยมทำธุรกรรมการโอนสิทธิตามคำพิพากษาด้วย โดยผู้เขียนจะได้แบ่งการนำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้ (1) มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และ (2) มลรัฐนิวยอร์ก

3.2.1 มลรัฐแคลิฟอร์เนีย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 953 ได้วางหลักนิยามของคำว่า สิทธิเรียกร้อง (chose in action หรือ thing in action) ไว้ว่า สิทธิเรียกร้อง คือสิทธิในการได้รับชำระหนี้เงินหรือสังหาริมทรัพย์โดยกระบวนการยุติธรรมทางศาล¹⁵¹ ซึ่งผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่เกิดจากการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินหรือการไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ย่อมสามารถโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลอื่นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 954¹⁵² ทั้งนี้ ตามประมวล

¹⁵⁰ Fredric C. Tausend and David H. Binney. "Business and Commercial Litigation in Federal Courts § 50:46." [Online]. Available from: <http://international.westlaw.com> [September 10, 2016]

¹⁵¹ California Civil Code Section 953

"A thing in action is a right to recover money or other personal property by a judicial proceeding."

¹⁵² California Civil Code Section 954

กฎหมายแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนียยังได้จัดแบ่งการโอนสิทธิตามคำพิพากษาไว้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงย่อมสามารถโอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่บุคคลอื่นได้

ในส่วนของการโอนสิทธิตามคำพิพากษานั้น เนื่องด้วยมลรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นมลรัฐที่มีหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนมากที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถเรียกเก็บจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ จึงนิยมทำการโอนสิทธิตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีบทบัญญัติเรื่องความสมบูรณ์ของการโอนสิทธิซึ่งปรากฏตามคำพิพากษาไว้โดยเฉพาะในหมวดของการโอนสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 954.5 ซึ่งวางหลักไว้ว่า การโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้มีการทำโอนสิทธิตามคำพิพากษาไปยังบุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ได้มีข้อกำหนดว่าจะต้องมีการยื่นแบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษาต่อศาลเพื่อให้การโอนส่วนได้เสียตามคำพิพากษานั้นเกิดผลก่อนแต่ประการใด เพียงแต่ในระหว่างผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาโดยสุจริตด้วยกันนั้น บุคคลใดได้เข้าเป็นผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก่อนด้วยการยื่นแบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษาต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 673 หรือเข้าเป็นผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาโดยทางอื่นย่อมเป็นผู้มีสิทธิดีกว่า ทั้งนี้ การยื่นแบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษาต่อศาลยังไม่ถือว่าเป็นการบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาถึงการโอนสิทธิตามคำพิพากษา การชำระหนี้ซึ่งกระทำโดยลูกหนี้ตามคำพิพากษตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาจึงย่อมไม่เสื่อมเสียไป¹⁵³

“A thing in action, arising out of the violation of a right of property, or out of an obligation, may be transferred by the owner.”

¹⁵³ California Civil Code Section 954.5

“(a) Subject to subdivisions (b) and (c), a transfer of a right represented by a judgment excluded from coverage of Division 9 of the Commercial Code by paragraph (9) of subdivision (d) of Section 9109 of the Commercial Code shall be deemed perfected as against third persons upon there being executed and delivered to the transferee an assignment thereof in writing.

(b) As between bona fide assignees of the same right for value without notice, the assignee who first becomes an assignee of record, by filing an acknowledgment of assignment of judgment with the court as provided in Section 673 of the Code of Civil Procedure or otherwise becoming an assignee of record, has priority.

(c) The filing of an acknowledgment of assignment of the judgment with the court under Section 673 of the Code of Civil Procedure is not, of itself, notice to the judgment debtor so

ภายหลังจากที่ได้มีการโอนสิทธิตามคำพิพากษาแล้ว ตามกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนียวางหลักให้บุคคลภายนอกผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาย่อมสามารถเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและบังคับตามสิทธิที่ตนได้รับโอนมาได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 673 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งวางหลักไว้ดังนี้

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 673

- (a) ผู้รับโอนสิทธิซึ่งปรากฏตามคำพิพากษาอาจเป็นผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาได้โดยยื่นแบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษาต่อเจ้าหน้าที่ประจำศาลที่มีคำพิพากษา
- (b) แบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษา ต้องประกอบไปด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - (1) ชื่อของศาลที่มีคำพิพากษา ข้อหาและหมายเลขของคดี
 - (2) วันที่ศาลมีคำพิพากษา การต่อระยะเวลาความมีผลของคำพิพากษาและสถานที่เก็บสำนวนคดีของศาล หากมี
 - (3) ชื่อและที่อยู่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและชื่อและที่อยู่ที่ทราบล่าสุดของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
 - (4) ข้อแถลงเกี่ยวกับสิทธิซึ่งปรากฏตามคำพิพากษาอันได้โอนไปยังผู้รับโอน
 - (5) ชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน
- (c) แบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษา จะต้อง
 - (1) กระทำในลักษณะเดียวกับแบบรับรองว่าได้มีการโอนไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์
 - (2) ลงลายมือชื่อและรับทราบโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้รับโอนสิทธิเดิม หากมี
- (d) บทบัญญัตินี้ไม่จำกัดวิธีการโอนรูปแบบอื่นซึ่งอาจทำให้ผู้รับโอนกลายเป็นผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษา”¹⁵⁴

as to invalidate any payments made by the judgment debtor that would otherwise be applied to the satisfaction of the judgment.”.

¹⁵⁴ California Code of Civil Procedure Section 673

“(a) An assignee of a right represented by a judgment may become an assignee of record by filing with the clerk of the court which entered the judgment an acknowledgment of assignment of judgment.

(b) An acknowledgment of assignment of judgment shall contain all of the following:

(1) The title of the court where the judgment is entered and the cause and number of the action.

ทั้งนี้ เจตนารมณ์ของการให้สิทธิบังคับคดีตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 673 แก่ผู้ที่ได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษานั้น ก็เพื่อที่จะให้ผู้รับโอนสิทธิสามารถใช้สิทธิให้ศาลออกหมายบังคับคดี และการเยียวยาโดยบังคับคดีในรูปแบบอื่น ดังเช่น การให้มีการไต่สวนถึงบุคคลใด ๆ รวมถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีได้ เนื่องจากตนเป็นผู้สืบสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งปรากฏส่วนได้เสียในทะเบียนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติเรื่องการบังคับคดีโดยผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 681.020 ที่ว่า

“ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาไม่มีสิทธิที่จะบังคับตามคำพิพากษาดำเนินคดีที่มีอยู่ได้ หากไม่ยื่นแบบรับรองการโอนสิทธิตามคำพิพากษาแก่ผู้รับโอนสิทธิตามมาตรา 673 หรือ ผู้รับโอนสิทธิเข้ากลายเป็นผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาโดยประการอื่น”¹⁵⁵

จากบทบัญญัติในเรื่องการโอนสิทธิตามคำพิพากษาดำเนินคดีตามกฎหมายมลรัฐแคลิฟอร์เนียของสหรัฐอเมริกาพอที่จะทำให้เห็นได้ว่า ในการโอนสิทธิตามคำพิพากษานั้น จะต้องปรากฏให้เห็นถึงกระบวนการในการโอนสิทธิตามคำพิพากษาโดยทำตามแบบที่ศาลของมลรัฐนั้นกำหนดไว้ โดยมีแบบฟอร์มมาตรฐานสำหรับกรอกรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(2) The date of entry of the judgment and of any renewals of the judgment and where entered in the records of the court.

(3) The name and address of the judgment creditor and name and last known address of the judgment debtor.

(4) A statement describing the right represented by the judgment that is assigned to the assignee.

(5) The name and address of the assignee.

(c) The acknowledgment of assignment of judgment shall be:

(1) Made in the manner of an acknowledgment of a conveyance of real property.

(2) Executed and acknowledged by the judgment creditor or by the prior assignee of record if there is one.

(d) This section is in addition to, and does not limit or restrict, any other means by which an assignee may become an assignee of record.”

¹⁵⁵ California Code of Civil Procedure Section 681.020

“Enforcement by assignee: An assignee of a judgment is not entitled to enforce the judgment under this title unless an acknowledgment of assignment of judgment to that assignee has been filed under Section 673 or the assignee has otherwise become an assignee of record.”

แพ่ง ซึ่งการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีจะมีผลต่อเมื่อได้มีการยื่นแบบแสดงรายการโอนสิทธิตามคำพิพากษานั้นต่อเจ้าพนักงานของศาลในฐานะที่เป็นตัวแทนของศาล เพื่อให้ศาลรับรู้ รับทราบถึงการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและความสมบูรณ์ของการรับโอนสิทธิตามคำพิพากษา เพื่อให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะสามารถเข้ามาสวมสิทธิแทนที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาต่อไป ในลำดับถัดไป ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงการเข้ามาสวมสิทธิบังคับคดีของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก

3.2.2 มลรัฐนิวยอร์ก

มลรัฐนิวยอร์กเป็นอีกมลรัฐหนึ่งที่มีหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนมากที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถเรียกเก็บจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ด้วยเหตุนี้ มลรัฐนิวยอร์กจึงเป็นมลรัฐที่นิยมทำธุรกรรมการโอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่กัน โดยภายหลังจากที่ได้มีการโอนสิทธิตามคำพิพากษาแล้ว ตามมาตรา 5019 ของกฎและแนวปฏิบัติตามกฎหมายแพ่ง (Civil Practice Law and Rules) ของมลรัฐนิวยอร์กได้วางแนวปฏิบัติในเรื่องการโอนสิทธิตามคำพิพากษาไว้ถึงความสมบูรณ์และการแก้ไขคำพิพากษาหรือการเปลี่ยนแปลงรายการคดีและคำพิพากษา (Docket) ไว้ว่า

(c) การเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา: บุคคลอื่นนอกจากคู่ความที่ได้รับสิทธิในการบังคับคดีตามคำพิพากษา ต้องยื่นแสดงสิทธินั้น ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงานศาลซึ่งได้มีคำพิพากษา หรือในกรณีที่เป็นคำพิพากษาของศาลอื่นนอกจากศาลสูงสุด ศาลท้องถิ่น (County Court) หรือศาลครอบครัวซึ่งได้บันทึกรายการคดีและคำพิพากษาโดยเจ้าพนักงานของศาลนั้นที่มีคำพิพากษาให้ยื่นแสดงสิทธิในที่สำนักงานของเจ้าพนักงานศาลผู้นั้น โดยรับรองตามแบบที่กำหนดเพื่อบันทึกลงในสารบบความ หรือถ้าเป็นคำสั่งศาล จะต้องเป็นคำสั่งที่มีการรับรองความถูกต้องของคำสั่งนั้น นับแต่ที่มีการยื่นคำร้องดังกล่าว เจ้าพนักงานศาลต้องจัดทำบันทึกลงในสารบบความคำพิพากษา

(d) คำรับรองของเจ้าพนักงานศาลท้องถิ่น นับแต่ที่ได้ยื่นคำรับรองการเปลี่ยนแปลงรายการคดีและคำพิพากษาของคำพิพากษาใด ๆ ลงในสารบบความต่อเจ้าพนักงานศาลท้องถิ่นของศาลนั้น ๆ แล้ว เจ้าพนักงานศาลอื่นหรือศาลท้องถิ่นซึ่งได้ลงบันทึกในสารบบความต้องจัดทำบันทึกลงในสารบบความคำพิพากษา¹⁵⁶

¹⁵⁶ Civil Practice Law and Rules Section 5019 – Validity and correction of judgment or order; amendment of docket

“(c) Change in judgment creditor. A person other than the party recovering a judgment who becomes entitled to enforce it, shall file in the office of the clerk of the court in which

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการโอนสิทธิตามคำพิพากษาของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะมีสิทธิในการบังคับคดีได้ก็ต่อเมื่อได้ยื่นแบบแสดงรายการโอนสิทธิตามคำพิพากษาตามแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ และให้มีการบันทึกถึงการเปลี่ยนแปลงรายการผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาโดยเจ้าพนักงานของศาล ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของศาล เพื่อให้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงรายการในคำพิพากษาก่อน เมื่อเจ้าพนักงานศาลได้บันทึกการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ย่อมเป็นผล และผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาย่อมสามารถเข้าดำเนินการบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปได้

จากที่ได้กล่าวถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีทั้งตามกฎหมายไทยและตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่ผู้เขียนได้ยกมาประกอบเพื่อใช้ในการเทียบเคียงกับกรณีการโอนสิทธิตามคำพิพากษาในความสัมพันธ์กับผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีนั้น คงจะพอให้เห็นถึงภาพรวมของความเป็นไปได้ในการกำหนดขอบเขตของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยและความเหมาะสมในการกำหนดให้บุคคลภายนอกที่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาไม่รับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้แล้วว่า การตีความปฏิเสธซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประณีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจนเกิดเป็นแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกานั้น จะเป็นการสมควรแล้วหรือไม่ที่ศาลฎีกาควรจะเปลี่ยนแนวการตีความเพื่อรับรองให้บุคคลภายนอกที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามกฎหมายเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โดยละเอียดในบทถัดไป

the judgment was entered or, in the case of a judgment of a court other than the supreme, county or a family court which has been docketed by the clerk of the county in which it was entered, in the office of such county clerk, a copy of the instrument on which his authority is based, acknowledged in the form required to entitle a deed to be recorded, or, if his authority is based on a court order, a certified copy of the order. Upon such filing the clerk shall make an appropriate entry on his docket of the judgment.

(d) Certificate of county clerk. Upon the filing of a certificate of change of the docket of any judgment docketed with the clerk of the county in which it was entered, issued by such county clerk, the clerk of any court or county where the judgment has been docketed shall make an appropriate entry on his docket of the judgment.”.

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

หลังจากที่ได้นำเสนอถึงสิทธิเรียกร้องและการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง ทั้งแนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้อง หลักการพื้นฐานของการบังคับคดี รวมถึงผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายไทยและกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกาแล้ว ในบทนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์ถึงปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งวางหลักจำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เพียงคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา จึงไม่อาจเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

อย่างไรก็ดี แนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้ผ่อนคลายนัยความเคร่งครัดของบทบัญญัติดังกล่าวลง ด้วยการรับรองให้บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามกฎหมายมรดก ตามกฎหมายล้มละลาย หรือตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ถึงกระนั้นก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญา ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประณีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ทั้งที่บุคคลเหล่านี้สมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน โดยให้เหตุผลว่า บุคคลเหล่านี้ไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ทั้งไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลของบุคคลทั้ง 4 กรณีนี้ ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีทั้งในทางแพ่งและทางพาณิชย์เป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เขียนจะได้แบ่งโครงในการนำเสนอวิเคราะห์ถึงบุคคลในแต่ละกรณีไปตามลำดับ ดังนี้ (1) ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญา (2) ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามสัญญา (3) ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประณีประนอมยอมความในศาล และ (4) ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

4.1 ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา

โดยหลักแล้ว สิทธิเรียกร้องเป็นความผูกพันตามกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุคคลสองฝ่าย กล่าวคือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ ในอันที่เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ของตนเท่านั้นชำระหนี้ตามแต่วัตถุประสงค์แห่งสิทธิเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่มิใช่สิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามมิให้โอนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือเป็นสิทธิเรียกร้องอันเป็นการเฉพาะตัวของเจ้าหนี้โดยแท้ เจ้าหนี้ก็สามารถโอนความเป็นเจ้าหนี้ของตนผ่านการแสดงเจตนาทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องไปยังบุคคลภายนอกได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้อง ผลแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องดังกล่าวย่อมทำให้บุคคลภายนอกสามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้แทนที่เจ้าหนี้เดิมได้ ส่วนทางด้านเจ้าหนี้เดิมก็เป็นอันสิ้นสิทธิในการได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ต่อไป

อนึ่ง ในการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้อง เจ้าหนี้ผู้โอนสิทธิเรียกร้องจะทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่มีค่าตอบแทนก็ได้ และหากเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องโดยมีค่าตอบแทน แม้ว่าผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจะได้ซื้อสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมาจากผู้โอนในราคาต่ำกว่ามูลค่าแห่งสิทธิเรียกร้องก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตอันจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่ประการใด เนื่องจากโดยลักษณะทั่วไปแห่งการโอนสิทธิเรียกร้องนั้นก็เป็นความเสี่ยงกำไรประการหนึ่ง ซึ่งแม้ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจะได้ประโยชน์ในแง่ของกำไรที่ได้รับจากการรับโอนสิทธิเรียกร้อง แต่ก็จำต้องรับกับความเสี่ยงภัยที่ลูกหนี้อาจล้มละลายจนทำให้ตนอาจไม่ได้รับชำระหนี้เต็มตามจำนวนที่ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาก็ได้

ในอันที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งของเจ้าหนี้หรือผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งได้เข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้นั้น เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องจะต้องนำสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติไปฟ้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษารับรอง คู่คุ้มครอง และบังคับตามสิทธิที่ตนมีอยู่ โดยภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เจ้าหนี้ผู้นั้นเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว เจ้าหนี้ผู้นั้นจากที่เป็นเพียงเจ้าหนี้ธรรมดาตามกฎหมายสารบัญญัติก็จะเปลี่ยนสถานะมาเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายในการบังคับตามสิทธิเรียกร้องที่ตนมีอยู่ให้บรรลุผลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ

สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสารบัญญัติและสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ ต่างก็เป็นสิทธิที่อยู่ในระบบงานยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของเอกชนทั้งสิ้น จึงล้วนจัดได้ว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายเอกชน

เพียงแต่สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นสิทธิที่เป็นฐานแห่งการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลของผู้เป็นเจ้าของนี้ ส่วนสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่เจ้าหนี้ได้นำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลและศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว คงเหลือแต่เพียงการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่เจ้าหนี้จะบรรลุผลตามสิทธิเรียกร้องของตนที่ศาลได้มีคำพิพากษาเท่านั้น โดยในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล รัฐก็เพียงแต่มีหน้าที่เข้ามากำกับดูแลให้เป็นไปตามสิทธิของเอกชนที่มีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติเท่านั้น เมื่อสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายสารบัญญัติและสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติต่างก็เป็นสิทธิตามกฎหมายเอกชนแล้ว เอกชนจึงย่อมมีอิสระในการที่จะตกลงทำสัญญาโอนสิทธิดังกล่าวได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

ในส่วนของสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ก็เป็นสิทธิเรียกร้องประการหนึ่งที่มีความชัดเจน แน่นนอน และมั่นคงยิ่งกว่าสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปที่ยังมิได้มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อรับรองสิทธิของตนแต่อย่างใดเสียอีก ทั้งมิได้เป็นสิทธิเรียกร้องที่ต้องห้ามมิให้โอนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือเป็นสิทธิเรียกร้องอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้นอนโดยแท้ด้วย สิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษารับรองแล้ว จึงย่อมสามารถโอนให้แก่กันได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องเช่นกัน ดังปรากฏให้เห็นตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาหลายฉบับ¹

อย่างไรก็ดี ในการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว สิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาเช่นนี้ย่อมมาพร้อมกันกับสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้โอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาไปให้แก่บุคคลภายนอกแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษากลับไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงยื่นคำร้องขอเข้าสวมสิทธิบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่ทว่าแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษา ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามีใช้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งมิได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ นอกจากนี้ การโอนสิทธิตามคำพิพากษายังมีลักษณะเป็นการค้าความอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1050/2546, 4961/2546, 3845/2556.

ด้วย จึงไม่สมควรที่จะให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาเข้ามาสวมสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการร้องขอให้บังคับคดีได้

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดังกล่าวนี้ว่า บุคคลดังกล่าวไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ทั้งไม่มีทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ หากพิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า แม้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะมีใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ก็ตาม แต่การโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้กระทำไปตามที่มิชอบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องรับรองไว้ โดยในการโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อผู้โอนสิทธิเรียกร้องมีสิทธิเรียกร้องอยู่เพียงใด ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องก็ย่อมได้รับโอนสิทธิเรียกร้องนั้นมาเท่าที่ผู้โอนมีอยู่

อย่างไรก็ดี ในการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้น เมื่อผู้โอนสิทธิเรียกร้องมีทั้งสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติและสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ แต่ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษากลับได้รับมาเพียงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติ โดยไม่ได้รับสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ มาด้วยในขณะเดียวกัน ส่งผลให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาไม่สามารถใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่ตนได้รับการโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ จึงก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องกันของทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ในแง่ที่กฎหมายสารบัญญัติรับรองให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติกลับไม่รับรองให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามสิทธิที่ได้รับโอนมานั้นได้

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงภารกิจ (Function) ของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติแล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายสารบัญญัติเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ในขณะที่กฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นเพียงกฎหมายที่เข้ามาเสริมการใช้กฎหมายสารบัญญัติ ด้วยการกำหนดวิธีการ ขั้นตอน ในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติ ดังนี้ เมื่อเกิดความไม่สอดคล้องกันของทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ จะต้องตีความตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นสำคัญกว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของกฎหมายวิธีสบัญญัติในการคุ้มครองส่งเสริมให้การดำเนินคดีในเนื้อหาตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรม

แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีโดยเสมอภาคกัน ดังกรณีที่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาได้ตีความรับรองซึ่งสิทธิของทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามกฎหมายมรดกอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็ได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามกฎหมายว่าด้วยการโอนสิทธิเรียกร้องอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ จึงสมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามกฎหมายวิธีสบัญญัติได้เช่นกัน

ส่วนเหตุผลแห่งการปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ว่า การโอนสิทธิตามคำพิพากษามีลักษณะเป็นการค้าความอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น หากพิเคราะห์จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแล้ว จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันทั้งวงการการค้าพาณิชย์ในประเทศไทยและต่างประเทศได้มีการทำธุรกรรมซื้อขายสิทธิเรียกร้องในบัญชีลูกหนี้ทางการค้าของเจ้าหนี้ในรูปของสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องโดยมีค่าตอบแทน ที่เรียกว่า การทำสัญญาแฟ็กเตอร์ริง (Factoring Agreement) เป็นปกติวิสัย นอกจากนี้ยังมีการทำธุรกรรมซื้อขายสิทธิเรียกร้องที่ศาลได้มีคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้วของเหล่าบรรดาบริษัทบริหารสินทรัพย์อย่างแพร่หลาย โดยบริษัทบริหารสินทรัพย์ที่ได้ซื้อสิทธิเรียกร้องที่ศาลได้มีคำพิพากษาศาลสามารถเข้าสวมสิทธิบังคับคดีตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปได้อันเป็นไปตามมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ในทำนองเดียวกัน ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาอันเป็นสินทรัพย์ประการหนึ่งจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องดังกล่าวแม้จะเป็นเอกชนหรือราษฎรทั่วไปก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ดังนี้ จึงไม่มีเหตุผลประการใดที่จะปฏิเสธซึ่งสิทธิของเอกชนที่ได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการเข้าสวมสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อไป

นอกจากนั้น แม้การโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะเข้าลักษณะเป็นการเสี่ยงกำไรประการหนึ่งที่ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามักจะได้รับโอนสิทธิดังกล่าวมาในราคาต่ำกว่ามูลค่าของสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้ตนได้ประโยชน์ในแง่ของกำไรที่ได้รับจากการรับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็ตาม แต่ในขณะเดียวกัน ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็ต้องเสี่ยงภัยกับการที่ตนอาจจะไม่สามารถบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้เต็มตามสิทธิตามคำพิพากษาที่ตนมีอยู่ก็เป็นได้ อันสอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของการโอนสิทธิเรียกร้อง เมื่อสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นสิทธิที่ได้รับการพิสูจน์ผ่าน

กระบวนการทางศาลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งคำพิพากษาของศาลก็เป็นคำพิพากษาอันเสร็จเด็ดขาดไม่อาจจะรื้อรื้อฟ้องกันใหม่ในศาลได้อีก จึงไม่มีประโยชน์อันใดที่ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากการที่ผู้อื่นเป็นความกันโดยหวังให้ตนได้รับประโยชน์มากไปกว่าที่ศาลได้มีคำพิพากษาไว้แล้วแต่อย่างใด

ผลแห่งการปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญาฉบับก่อนทำให้เกิดผลประหลาดและลึกลับในทางกฎหมายในแง่ที่ว่า ผู้รับโอนสิทธิดังกล่าวได้รับมาเพียงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาแต่กลับไม่สามารถใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจึงต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นใหม่ เพื่อพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาจากผู้เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ตนเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) จึงจะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้

การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญาในการใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยให้ไปฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นใหม่เพื่อให้ตนได้รับสถานะความเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้น เมื่อพิเคราะห์แล้ว ก็มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดทั้งต่อตัวศาลเองและต่อคู่ความ โดยในแง่ของศาลเองก็จำต้องใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาประเด็นแห่งคดีเดิมที่ศาลเองก็ได้เคยมีคำพิพากษามาแล้ว ในขณะที่ทางด้านของคู่ความเองก็จำต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เพื่อให้ศาลรับรองซึ่งสิทธิของตนและได้มาซึ่งสถานะความเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป อันเป็นการไม่สอดคล้องกับการเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของความเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ยิ่งไปกว่านั้น การให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อรับรองสิทธิตามคำพิพากษาที่ตนได้รับโอนมา ก็อาจทำให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษานั้นเสียไปซึ่งความยุติธรรมได้หากเกิดข้อผิดพลาดในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล ดังนี้ จะเป็นประโยชน์กว่าหรือไม่หากศาลเพียงแต่พิจารณาถึงประเด็นปลีกย่อยที่ว่า ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาได้รับโอนสิทธิมาโดยชอบอันจะส่งผลให้ตนมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก็เป็นอันดำเนินต่อไปได้ทันที

อนึ่ง ในอันที่จะรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ก็มีได้ส่งผลกระทบต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาเนื่องจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ต้องเสียประโยชน์จากคำพิพากษาของศาล ย่อมผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบตามที่ศาลกำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งอยู่แล้วโดยไม่อาจที่จะโต้แย้งคำพิพากษาหรือนำสืบ

ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นให้แตกต่างไปจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทั้งนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบนอกเหนือหรือเกินไปกว่าคำพิพากษาของศาลที่กำหนดให้ตนต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ ส่วนทางด้านเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีหรือบุคคลผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามสัญญาเอง ก็ผูกพันที่จะต้องบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น จะบังคับคดีให้นอกเหนือหรือแตกต่างไปจากที่ศาลมีคำพิพากษาหาได้ไม่ ตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีอันเป็นหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา

นอกจากนี้ การรับรองให้มีการโอนไปซึ่งสิทธิตามคำพิพากษาก็มิได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลภายนอกด้วยเช่นกัน เนื่องจากการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นย่อมกระทบกระทั่งถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดี ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงบังคับคดีเอาได้แต่กับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนเท่านั้น ตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีอันเป็นหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา โดยจะบังคับคดีเอาแก่บุคคลภายนอกที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนหาได้ไม่ ถึงแม้ว่าคำพิพากษาจะได้กล่าวไว้เป็นการทั่วไปว่าให้มีผลบังคับไปถึงบุคคลภายนอกก็ตาม

การโอนไปซึ่งสิทธิตามคำพิพากษาจึงเป็นเรื่องความประสงค์ของเอกชนในการทำสัญญาทั้งสิ้นตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เมื่อผู้โอนสิทธิตามคำพิพากษาประสงค์ที่จะโอนสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาควบคู่ไปกับสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลซึ่งเป็นสิทธิที่ผู้โอนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอยู่ แต่ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษากลับได้รับมาเพียงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษตามกฎหมายสารบัญญัติ โดยไม่ได้รับสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษตามกฎหมายวิธีสบัญญัติมาด้วย จึงกลับกลายเป็นการละเมิดหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในการไม่บังคับให้เป็นไปตามเจตนาที่เอกชนได้ตกลงกัน ทั้งสิทธิที่โอนให้แก่กันนั้นก็มิใช่สิทธิอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นสิทธิอันต้องห้ามมิให้มีการโอนโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย เพราะกรณีดังกล่าวเป็นการโอนไปซึ่งสิทธิมิใช่การโอนหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีอันจำกัดไว้แต่เฉพาะผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีเหตุผลประการใดในการที่จะปฏิเสธสิทธิของผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาซึ่งได้รับโอนสิทธิมาโดยสุจริตในการเข้าร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

หากพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกาแล้ว จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ทั้งกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียและกฎหมายของมลรัฐ

นิวยอร์ก ต่างก็รับรองให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถโอนสิทธิตามคำพิพากษาของตนไปยังบุคคลภายนอกได้และให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาสามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาต่อไปได้ โดยให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษายื่นแบบแสดงรายการโอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่เจ้าหน้าที่ของศาลที่มีคำพิพากษา เพื่อจะได้บันทึกการเปลี่ยนแปลงตัวผู้เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาลงในสารบบความคำพิพากษา จากนั้นจึงมีสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อไปได้

อนึ่ง เมื่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาไม่รับรองให้ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามสัญญาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็อาจหาทางเลี่ยงที่ตนจะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ด้วยการขอให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้โอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่ตนทำหนังสือมอบอำนาจให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีในนามของผู้โอนสิทธิเรียกร้องได้ ก็จะเป็นไปตามความประสงค์ของผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษา ดังนี้จะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์ของการให้ผู้โอนสิทธิตามคำพิพากษาทำหนังสือมอบอำนาจให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ก็ไม่ต่างไปจากการรับรองให้สิทธิแก่ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีไปในที่เดียว

อย่างไรก็ดี แม้ว่าผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาจะใช้ช่องทางในการขอให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทำหนังสือมอบอำนาจให้ตนใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีในนามของผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาก็ตาม แต่หากในเวลาต่อมา เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้โอนสิทธิตามคำพิพากษาเสียชีวิตลงหรือตกลงปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเปลี่ยนใจเพิกถอนการมอบอำนาจดังกล่าว หรืออาจกระทำการโดยไม่สุจริตด้วยการไปดำเนินการร้องขอให้บังคับคดีด้วยตนเอง ก็จะส่งผลให้ผู้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษาไม่อาจใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อรับชำระหนี้ตามสิทธิตามคำพิพากษาที่ตนได้รับโอนมา อันจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษตามสัญญาได้

การใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งการใช้และการตีความถ้อยคำตามบทบัญญัติดังกล่าวโดยเคร่งครัดตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในการจำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เพียงผู้ที่เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเท่านั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาต่อการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศที่การโอนสิทธิตามคำพิพากษาควรจะไปถึงการโอนสิทธิที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำ

พิพากษาอันเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกันไปด้วย จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อขยายขอบเขตของบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้กว้างขึ้นอันจะส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่ได้รับสิทธิตามคำพิพากษามาโดยการโอนสิทธิเรียกร้องตามที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ให้อำนาจกระทำได้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

4.2 ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามกฎหมาย

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการรับช่วงสิทธิ เมื่อบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรือมีความผูกพันตามกฎหมายได้เข้าชำระหนี้หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้แล้ว บุคคลนั้นก็ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้มาใช้สิทธิเรียกร้องเอาที่ลูกหนี้ได้ในนามของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องลูกหนี้ที่ตนได้รับช่วงสิทธิมานั้นเป็นคดีขึ้นใหม่ ทั้งนี้ การรับช่วงสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้สามารถเข้ารับช่วงสิทธิได้เท่านั้น โดยสิทธิของเจ้าหนี้ที่ได้เข้ารับช่วงสิทธินั้นมีอยู่เพียงใด บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรือมีความผูกพันตามกฎหมายและได้เข้าชำระหนี้ก็ได้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ในมูลหนี้ทั้งหมดในฐานะประการเดียวกันกับเจ้าหนี้

หากเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องได้นำสิทธิเรียกร้องดังกล่าวไปฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลรับรอง คຸ້ມครอง และบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดให้เจ้าหนี้ผู้นั้นเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้วเจ้าหนี้ผู้นั้นก็จะเปลี่ยนสถานะจากที่เป็นเจ้าหนี้ธรรมดาตามกฎหมายสารบัญญัติมาเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและในขณะเดียวกันก็ได้มาซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เมื่อบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรือมีความผูกพันตามกฎหมายได้เข้าชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตามที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการรับช่วงสิทธิรับรองไว้ บุคคลภายนอกจึงย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้นั้น สิทธิตามคำพิพากษาที่ผ่านการพิสูจน์โดยกระบวนการทางศาลเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็กลายมาเป็นสิทธิของผู้เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามกฎหมาย ส่วนผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อตนได้รับชำระหนี้โดยผู้รับช่วงสิทธิแล้วก็ป็นอันสิ้นสิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

อย่างไรก็ดี เมื่อบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรือมีความผูกพันตามกฎหมายได้เข้ารับช่วงสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วโดยผลแห่งกฎหมายสารบัญญัติ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับช่วงสิทธิดังกล่าว โดยไม่ให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีในมูลหนี้ที่ตนได้เข้ารับช่วงสิทธิมานั้น ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้รับช่วง

สิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามกฎหมายไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้ผู้รับช่วงสิทธิเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ผู้รับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาจึงต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อให้ศาลรับรองสิทธิของตน จากนั้นจึงจะมาร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปได้

การใช้และตีความบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โดยจำกัดให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องกันของระบบกฎหมายทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เมื่อบุคคลใดได้รับช่วงสิทธิตามที่มีกฎหมายสารบัญญัติวางหลักไว้แล้ว ผู้รับช่วงสิทธิย่อมรับมาซึ่งสิทธิทุกประการที่เจ้าหน้าที่มีอยู่ แต่เหตุใดจึงไม่รับรองสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากฎหมายด้วย ทั้งที่เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งอยู่แล้ว ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ควรจะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นกัน อันเป็นการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้สอดคล้องกับภารกิจ (Function) ของกฎหมายวิธีสบัญญัติซึ่งเป็นเพียงกฎหมายที่กำหนดวิธีการ ขั้นตอน ในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติในการคุ้มครองส่งเสริมให้การดำเนินคดีในเนื้อหาตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีโดยเสมอภาคกัน

ผลแห่งการรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากฎหมาย จะทำให้ผู้รับช่วงสิทธิไม่จำเป็นต้องไปดำเนินการฟ้องร้องบังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาที่ตนได้รับช่วงสิทธิมาเป็นคดีขึ้นใหม่เพื่อพิสูจน์ถึงสิทธิตามคำพิพากษาที่ตนได้รับช่วงสิทธิมา ทั้งที่ในคดีพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นอันเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คงเหลือแต่เพียงการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลเท่านั้น การไปฟ้องเป็นคดีใหม่ย่อมจะก่อให้เกิดภาระทั้งต่อตัวศาลและต่อตัวคู่ความ

ในแง่ของศาลเอง ก็จำต้องมาพิจารณาพิพากษาในประเด็นแห่งคดีที่ศาลเองได้เคยมีคำพิพากษามาก่อนแล้ว อันเป็นการเพิ่มภาระต่อระบบงานยุติธรรมของศาลที่จะต้องมาพิจารณาพิพากษาคดีที่ตนได้เคยมีคำพิพากษามาก่อนแล้วโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ หากศาลเพียงแต่พิสูจน์ในเรื่องความชอบด้วยกฎหมายแห่งการรับช่วงสิทธิของผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษากฎหมาย อันเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อยเท่านั้น การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นก็ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องไปฟ้องเริ่มต้นคดีกันใหม่ ส่วนในแง่ของคู่ความเองก็จำต้องเสียทั้งเวลา และ

เสียค่าใช้จ่ายในการไปฟ้องร้องคดีต่อศาลเป็นคดีชั้นใหม่ เพื่อให้ศาลรับรองสิทธิที่ตนได้รับช่วงสิทธิมา เพื่อเข้าสู่สถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาเอากับ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปเช่นกัน อันเป็นการไม่สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดอันเป็นหัวใจสำคัญของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่มุ่งจะทำให้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนเป็นไป อย่างดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของความสะดวก รวดเร็ว ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน และเสีย ค่าใช้จ่ายน้อย ความยุติธรรมที่ได้มาจึงอาจเป็นความยุติธรรมอันล่าช้าและกลายเป็นความไม่ยุติธรรม ในที่สุด (justice delayed is justice denied) ยิ่งกว่านั้น หากเกิดข้อผิดพลาดประการใดในระหว่าง การพิจารณาคดี ความยุติธรรมตามสิทธิที่ผู้รับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาตามกฎหมายควรจะได้รับก็ อาจเสียไปได้

นอกจากนี้ การรับรองให้ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายเข้ามาใช้สิทธิ ร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ ยังมีได้ก่อให้เกิดผลกระทบประการใดต่อตัว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอก เนื่องจากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นอันเสร็จสิ้นแล้ว คงเหลือแต่เพียงการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา เท่านั้น ซึ่งผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ให้เป็นไปตามคำ พิพากษาโดยไม่อาจที่จะโต้แย้งคำพิพากษาของศาลหรือนำสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ตามหลัก ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทั้งไม่มีความรับผิดชอบประการใดที่เพิ่มเติมขึ้นนอกเหนือไปจากคำ พิพากษาหรือคำสั่งของศาลด้วย ส่วนเมื่อผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้เข้ารับช่วงสิทธิ ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาแล้ว สิทธิที่ได้รับมาก็มีเพียงเท่าที่มีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอยู่ จึงย่อม บังคับคดีได้แต่กับลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาเท่านั้น จะบังคับคดีเอากับ บุคคลภายนอกหรือบังคับคดีให้นอกเหนือหรือแตกต่างผิดเพี้ยนไปจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หาได้ไม่ ตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีอันเป็นหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา นั้นเอง

อย่างไรก็ดี ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายอาจใช้ช่องทางหลีกเลี่ยงให้ ตนเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ด้วยการขอให้เจ้าหนี้ตามคำ พิพากษาทำหนังสือมอบอำนาจให้ตนไปใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ก็ อาจเกิดประเด็นปัญหาในกรณีเดียวกันกับผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาได้ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มอบอำนาจเสียชีวิตลง หรือกระทำการโดยไม่สุจริตมาร้องขอให้บังคับคดี เอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียเอง ส่งผลให้ผู้รับช่วงสิทธิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายต้องเสียไปซึ่ง ความยุติธรรมตามสิทธิที่ตนควรจะได้รับ

เมื่อการโอนสิทธิตามคำพิพากษาเป็นกรณีที่เกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญาซึ่งจะต้องมีการแสดงเจตนาตกลงกันระหว่างคู่กรณีตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ทั้งมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริกาพอที่จะนำมาเทียบเคียงได้ว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสสามารถทำการโอนสิทธิตามคำพิพากษาให้แก่บุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีมาแต่เดิมได้ โดยบุคคลดังกล่าวสามารถมายื่นแบบแสดงรายการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อบันทึกลงในสารบบความคำพิพากษา หลังจากนั้นจึงสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ กรณีของผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งการรับช่วงสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายวางหลักไว้เท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญากันแต่อย่างใด ทั้งผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายเท่านั้นด้วย จึงยิ่งสมควรที่จะให้ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนี้คงจะพอให้เห็นได้ว่า ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมาย ในทำนองเดียวกันกับผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับมาซึ่งสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สมควรที่จะสามารถเข้าสวมสิทธิร้องขอให้บังคับคดีต่อไปได้ในทีเดียวโดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เพราะสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาดังกล่าวย่อมรวมถึงสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลด้วยอยู่ในตัวอันเป็นสิทธิตามกฎหมายเอกชนและต่างก็เป็นสิทธิที่อยู่ในระบบงานยุติธรรมทางแพ่งและทางพาณิชย์ จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายขอบเขตของบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้กว้างขึ้นอันจะส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่ได้รับช่วงสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจกระทำได้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

4.3 ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล

ในการแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาอันจะก่อให้เกิดความผูกพันในทางกฎหมายระหว่างคู่สัญญา นั้น สัญญาที่ทำการขึ้นยอมเป็นบ่อเกิดของมูลแห่งสิทธิเรียกร้องที่เฉพาะแต่เจ้าหนี้ตามสัญญาเท่านั้นที่มีสิทธิจะบังคับชำระหนี้ตามสัญญาเอากับลูกหนี้ได้ บุคคลอื่นนอกจากเจ้าหนี้จึงย่อมไม่อาจจะบังคับชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงได้เกิดรูปแบบการทำสัญญาลักษณะใหม่ขึ้นในรูปของสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกอันเป็นหนึ่งในข้อยกเว้นของหลักสัญญายอมผูกพันแต่เฉพาะบุคคลผู้ที่เป็นคู่สัญญาเท่านั้น (Privity of

contract) ที่บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาบังคับชำระหนี้ไต่ถามลูกหนี้ตามสัญญาได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บทบัญญัติที่ว่าด้วยสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกตามกฎหมายไทยปรากฏให้เห็นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ถึงมาตรา 376 โดยวางหลักให้คู่สัญญาสามารถทำสัญญายกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกได้ และเมื่อบุคคลภายนอกได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น สิทธิของบุคคลภายนอกจึงย่อมเกิดขึ้นนับแต่เวลานั้นซึ่งคู่สัญญาไม่อาจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือระงับซึ่งสิทธิของบุคคลภายนอกได้อีกต่อไป และบุคคลภายนอกย่อมสามารถเข้ามาบังคับชำระหนี้ให้เป็นไปตามสัญญานั้นได้ ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติการชำระหนี้ตามสัญญาไม่กระทำตามข้อตกลงตามที่ปรากฏในสัญญานั้น ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกก็อาจใช้สิทธิฟ้องร้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษารับรอง ค้ำครอง และบังคับตามสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาได้ ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แล้ว ก็จะมีทวงไว้ซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อไป

ในทำนองเดียวกัน หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลตามหลักความประสงค์ของคู่ความ โดยมีข้อตกลงว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งจำต้องชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอก คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจึงจะยอมตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย อันเข้าลักษณะของสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกแล้ว เมื่อคู่ความได้ตกลงกันในสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาลโดยมีข้อสัญญายกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกในสัญญานั้น และศาลได้มีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลแม้จะยกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกก็ย่อมมีผลผูกพันและใช้บังคับได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่ความโดยมีศาลให้การรับรองถึงการแสดงเจตนาไว้โดยชัดแจ้งในคำพิพากษาย่อม

เมื่อบุคคลภายนอกผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลแล้ว สิทธิของบุคคลภายนอกตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลก็ย่อมเกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ทั้งเป็นสิทธิเรียกร้องที่ได้รับการพิสูจน์รับรองสิทธิผ่านกระบวนการทางศาลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเป็นสิทธิที่มีความชัดเจน แน่นนอน และมั่นคงยิ่งกว่าสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปเสียอีก ซึ่งคู่สัญญาหาอาจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือระงับซึ่งสิทธิของบุคคลภายนอกได้ไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 375

อย่างไรก็ดี เมื่อคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติการชำระหนี้ตามคำพิพากษากลับไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลซึ่งยกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอก ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจึงยื่นคำร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีตามคำพิพากษาดังกล่าว ศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้นไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ทั้งยังไม่มีบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ หากคู่ความฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความต้องเสียหายอย่างไร ก็ชอบที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก จะมาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีในคดีนี้ไม่ได้

เมื่อพิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่า ในส่วนของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้น แม้ว่าจะไม่ได้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ก็ตาม แต่ก็บุคคลที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ได้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง ต่างจากผู้ได้รับโอนสิทธิหรือรับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งได้รับสิทธิตามคำพิพากษามาจากบุคคลอื่นอีกทอดหนึ่ง เมื่อศาลเป็นผู้ที่มีคำพิพากษาตามยอมรับรองให้ข้อสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลบังคับใช้ได้ สิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจึงยังเป็นสิทธิที่มีความชัดเจน แน่นนอน และควรจะบังคับตามสิทธินั้นไปได้ในทีเดียว

ทั้งนี้ ในการพิจารณาถึงสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลตามที่ปรากฏชัดแจ้งในสำเนาคำพิพากษตามยอมซึ่งผู้รับประโยชน์ดังกล่าวได้อ้างส่งต่อศาลนั้น สำเนาคำพิพากษตามยอมยังจัดได้ว่าเป็นเอกสารมหาชน² ซึ่งมีเจ้าพนักงานศาลรับรองความถูกต้องของเอกสารดังกล่าวแล้ว เมื่อไม่มีคู่ความฝ่ายใดโต้แย้งคัดค้านความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารนั้น จึงรับฟังได้ว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127³ ผู้รับประโยชน์ดังกล่าวจึงไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐานพิสูจน์ถึงสิทธิของตนอีก และ

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 18795/2557 “สำเนาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีอื่นที่ผู้อุทธรณ์แนบมาทำคำฟ้องอุทธรณ์เป็นเอกสารมหาชน เมื่อมี ผอ.สำนักอำนวยการประจำศาลรับรองความถูกต้อง และคู่ความฝ่ายตรงข้ามมิได้ยื่นคำแก้อุทธรณ์และมีโต้แย้งคัดค้านความถูกต้องแท้จริงของเอกสารดังกล่าว จึงรับฟังได้ว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127”.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 บัญญัติว่า “เอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรอง หรือสำเนาอันรับรองถูกต้องแห่งเอกสารนั้น และเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริง

ถึงแม้จะมีการคัดค้านสำเนาคำพิพากษาตามยอมดังกล่าวก็ตาม การที่ผู้คัดค้านจะพิสูจน์ได้ถึงความไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้นก็ย่อมจะเป็นไปได้โดยยาก ในเบื้องต้น สำเนาคำพิพากษาตามยอมซึ่งให้สิทธิแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลจึงเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก การพิจารณาถึงสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลตามที่ปรากฏชัดแจ้งในคำพิพากษาตามยอม จึงเป็นเพียงกระบวนการพิจารณาในประเด็นปลีกย่อยเท่านั้น ดังนี้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลควรจะได้รับการรับรองสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีโดยอาศัยคำพิพากษาตามยอมนั้น

นอกจากนี้ การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลซึ่งศาลได้มีคำพิพากษารับรองสิทธิดังกล่าวแล้ว โดยให้ไปฟ้องเป็นคดีใหม่นั้นก็ล้วนมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อคู่กรณีหรือต่อศาลแต่ประการใด ในแง่ของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลซึ่งได้รับสิทธิมาโดยสุจริตก็จะต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษารับรองคุ้มครอง และบังคับตามสิทธิของตน โดยจะต้องเสียทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล ยิ่งไปกว่านั้น อาจเสียไปซึ่งความยุติธรรมได้หากเกิดข้อพิพาทในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล ส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลสิ้นสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีเพื่อได้รับสิทธิตามคำพิพากษาตามที่ตนสมควรจะได้รับ ในขณะที่ทางด้านของศาลเองก็จำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลอีกครั้งตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อพิสูจน์ถึงสิทธิตามคำพิพากษาที่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้รับ ทั้งที่ศาลเองก็เป็นผู้รับรองคำพิพากษาตามยอมดังกล่าวมาแล้วครั้งหนึ่งว่า ให้ข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความนี้มีผลผูกพันและใช้บังคับได้ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด ทั้งในแง่ของความรวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย อันเป็นหัวใจสำคัญของระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง

ทั้งนี้ ในการรับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ยังมีได้ก่อให้เกิดผลกระทบประการใดต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลหรือบุคคลภายนอกแต่อย่างใด เนื่องจากผู้รับประโยชน์ตามสัญญาดังกล่าวก็สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ภายในขอบเขตตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาตามยอมตามที่ตนได้รับสิทธิมาเท่านั้น โดยไม่อาจที่จะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีนอกเหนือหรือแตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือคำบังคับของศาลได้ ตามขอบเขตแห่ง

และถูกต้องนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมา ยันต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น”.

การบังคับคดีอันเป็นหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา ในขณะที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยไม่อาจนำสืบเปลี่ยนแปลงหรือโต้แย้งคำพิพากษาตามยอมที่ตนก็ได้ร่วมตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลด้วยเป็นอย่างอื่นได้อันเป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อบุคคลภายนอกที่มีใช้คู่ความในอันที่จะต้องผูกพันรับผิดชอบตามคำพิพากษาดังนั้น เนื่องจากผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดียอมจะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้แต่เฉพาะลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น คำพิพากษาจึงไม่มีผลบังคับไปกระทบหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลภายนอกที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความแต่อย่างใด แม้บุคคลภายนอกนั้นจะเข้ามาตกลงด้วยในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลที่ศาลได้มีคำพิพากษาตามยอมก็ตาม

อนึ่ง หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังมีส่วนเกี่ยวข้องในการที่จะได้รับประโยชน์ตามข้อสัญญาในสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาและบังคับเอาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีหน้าที่ถูกบังคับคดีเพื่อประโยชน์ของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลด้วยได้ แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้มีส่วนได้เสียจากประโยชน์ที่จะได้รับจากสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลอีกต่อไป ก็ไม่อาจใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเพื่อประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลได้ ดังนั้น ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลก็คงเหลือเพียงทางเลือกเดียวในการไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อบังคับเอาตามสิทธิของตนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และเมื่อศาลมีคำพิพากษารับรองให้ตนเป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว จึงจะบังคับเอาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้นได้

เมื่อคู่ความตกลงกันที่จะยกประโยชน์ตามสัญญาให้แก่บุคคลภายนอกแล้วและศาลได้มีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลที่จะแสดงเจตนาเรียกเอาประโยชน์จากสัญญานั้นได้เพียงสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายสารบัญญัติ แต่กลับไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะแสดงเจตนาเรียกเอาประโยชน์จากสัญญานั้นในส่วนของสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาตามกฎหมายวิธีสบัญญัติในขณะเดียวกัน ส่งผลให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ไม่สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ ทั้งที่จริงแล้ว เมื่อผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลเกิดสิทธิที่จะแสดงเจตนาเรียกเอาประโยชน์จากสัญญานั้นตามกฎหมายสารบัญญัติแล้ว ก็ควรจะแสดงเจตนาเรียกเอาประโยชน์จากสัญญานั้นตามกฎหมายวิธีสบัญญัติด้วยได้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันของระบบกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องสัญญาเพื่อ

ประโยชน์ของบุคคลภายนอกก็มีกฎหมายสารบัญญัติรับรองไว้แล้ว แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติกลับไม่รับรองสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดี การใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งการใช้และตีความโดยเคร่งครัดตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา จึงเป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลเป็นอย่างมาก

ดังนั้น หากนำหลักแนวคิดในเรื่องพัฒนาการของสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกของศาลในประเทศอังกฤษซึ่งใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (The Common Law System) มาเทียบเคียงแล้ว จะเห็นได้ว่า พัฒนาการในช่วงแรกของสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกนั้น ศาลของประเทศอังกฤษไม่รับรองให้มีการทำสัญญายกประโยชน์ให้แก่บุคคลภายนอกและไม่รับรองให้บุคคลภายนอกเข้ามาบังคับตามสัญญาได้หากไม่มีการให้สิ่งตอบแทน (Consideration) ใด ๆ แก่กัน⁴ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการก่อให้เกิดสัญญาตามอิทธิพลของแนวคิดเรื่องการต่างตอบแทน แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาด้วยพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ศาลได้ยอมผ่อนปรนความเคร่งครัดของหลักการดังกล่าวด้วยการยอมให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความสามารถเข้ามาบังคับตามสัญญาต่อไปได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาของคู่สัญญาโดยไม่จำเป็นต้องมีการให้สิ่งตอบแทนแก่กันก็ได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญา⁵ เมื่อนำมาเทียบเคียงกับหลักการในการให้สิทธิแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลแล้ว จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายขอบเขตของบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้กว้างขึ้นอันจะส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องที่ได้รับประโยชน์มาตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลตามที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจกระทำได้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

4.4 ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิเรียกร้องมีลักษณะเป็นเพียงบุคคลสิทธิที่เจ้าหน้าที่มีอยู่เหนือลูกหนี้ของตนเท่านั้น ดังนั้น เฉพาะแต่เจ้าหน้าที่ผู้ทรงสิทธิในสิทธิเรียกร้องเท่านั้นที่จะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าว

⁴ ตัวอย่างคดี Price v. Easton (1933) 4 B & Ad 433 มีข้อเท็จจริงโดยย่อว่า จำเลยทำสัญญากับ ก.ว่าจะจ่ายเงินค่าตอบแทนให้โจทก์ หาก ก. กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่จำเลย เมื่อ ก. ได้กระทำการนั้นแล้ว จำเลยกลับไม่ปฏิบัติตามสัญญา โจทก์ไม่อาจจะมาบังคับเอาเงินตามสัญญาได้ เนื่องจากโจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายบังคับตามสัญญาไม่ได้มี consideration แต่อย่างใด.

⁵ กัณณิกา เรื่องนิติวิธี, "หลัก CONSIDERATION ตามกฎหมายอังกฤษ : ศึกษาความสัมพันธ์ในการบังคับใช้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 158.

ยันต่อลูกหนี้ของตนได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ (Use of Debtor's Right of Claim) จึงเกิดขึ้นเพื่อยกเว้นหลักการที่จำกัดให้แต่เฉพาะเจ้าหนี้เป็นผู้มีสิทธิบังคับชำระหนี้เท่านั้น โดยเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ในสิทธิเรียกร้องนั้นโดยตรง แต่มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องสามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิควบคุมกองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นลูกหนี้ของตนแทนตัวลูกหนี้ตัวเองได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากลูกหนี้ก่อนแต่อย่างใด

ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ถึง มาตรา 236 ซึ่งเป็นส่วนที่ว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ วางหลักไว้ว่า ในกรณีที่ลูกหนี้ขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องของตน และการขัดขึ้นหรือเพิกเฉยเช่นนั้นเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ที่อาจไม่ได้รับชำระหนี้เต็มตามสิทธิของตนที่มีอยู่ เจ้าหนี้ย่อมสามารถใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในนามของเจ้าหนี้เองเพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้ดังกล่าว เว้นแต่ในข้อที่เป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 โดยในการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้จะต้องฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้ขึ้นเป็นคดีความ ทั้งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องขอหมายเรียกให้ลูกหนี้เข้ามาในคดีเพื่อรักษาสหสิทธิของตนด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234

อนึ่ง ในกรณีที่ลูกหนี้ได้ใช้สิทธิเรียกร้องของตนฟ้องลูกหนี้ของลูกหนี้เป็นคดีขึ้นสู่ศาลจนศาลได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) และให้ลูกหนี้ของลูกหนี้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นเองกลับไม่ยอมใช้สิทธิของตนในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา ด้วยความเกรงว่าตัวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเองก็มีเจ้าหนี้ของตนอยู่ หากตนบังคับคดีเอาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและได้ทรัพย์สินมากก็ต้องนำไปชำระให้แก่เจ้าหนี้โดยที่ตนไม่ได้รับประโยชน์แต่ประการใด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงเลือกที่จะขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีเพื่อเพิ่มพูนกองทรัพย์สินของตน อันเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่การใช้สิทธิเรียกร้องจะสำเร็จผลตามสิทธิที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับการรับรอง คຸ້ມครອง และบังคับตามสิทธินั้น ทั้งที่ตนก็ไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนได้ เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเห็นว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษารายหนึ่งอยู่ จึงใช้มาตรการการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันเป็นมาตรการหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 โดยเจ้าหนี้ได้ยื่นคำร้องต่อศาลในนามของตนเองแทนลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีเอาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ของตน

อย่างไรก็ดี แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และถึงแม้ว่าเจ้าหนี้ผู้นั้นจะได้รับการรับรองสิทธิโดยคำพิพากษาของศาลให้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน โดยให้เหตุผลว่า บุคคลดังกล่าวไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและไม่ใช่งานที่ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ได้ ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่ต้องไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นคดีขึ้นใหม่เพื่อเรียกร้องเอาตามสิทธิของตน รวมทั้งให้หมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234

การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้เข้ามาใช้สิทธิแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการร้องขอให้บังคับคดีเกี่ยวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้ไปฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีใหม่ ทั้งที่ศาลเองก็ได้เคยมีคำพิพากษาในระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแล้ว กลับเป็นการตีความให้เกิดผลประหลาดในแง่ที่ว่า การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นกลายเป็นการคุ้มครองลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริตในการไม่ใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาที่ตนมีสิทธินั้น แม้การใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีจะเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเลือกได้ว่าจะใช้หรือไม่ใช้สิทธิบังคับคดี จะงดการบังคับคดี จะถอนการบังคับคดีเมื่อใดก็ได้อันเป็นไปตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีก็ตาม แต่การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้ขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับตามสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบรรลุผล ด้วยความเกรงว่าตนจะไม่ได้รับประโยชน์แต่ประการใด เพราะจะต้องนำทรัพย์สินที่ได้มาไปชำระให้แก่เจ้าหนี้ของตน ล้วนสอดแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงเจตนาอันไม่สุจริตของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้จากตน การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงเป็นการคุ้มครองลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริตแทนที่จะเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้สุจริตซึ่งประสงค์จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเพื่อให้ตนได้รับชำระหนี้

นอกจากนี้ การปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้เข้ามาใช้สิทธิแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการร้องขอให้บังคับคดีเกี่ยวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยให้ไปฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีขึ้นใหม่ กลับไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดอย่างแท้จริงในการไปฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นใหม่ เนื่องจากในการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ผู้นั้น เจ้าหนี้จะต้องขอให้ศาลหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีเพื่อรักษาสีสิทธิของตน ทั้งนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์นำสืบถึงความมีอยู่แท้จริงแห่งสิทธินั้น และให้คำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันคู่ความในคดีโดยไม่ให้มีการรื้อร้องฟ้องคดีกันขึ้นใหม่ ตามประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 แต่ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏซึ่งแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น ตัวลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นผู้ที่ได้ดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาล ทั้งรับรู้และมีโอกาสได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่จนศาลมีคำพิพากษาให้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพียงแต่ลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากะทำการโดยเจตนาไม่สุจริตในขั้นตอนกระบวนการสุดท้ายในอันที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วให้บรรลุผลเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นแต่ประการใดที่จะต้องเรียกให้ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอยู่แล้วเข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอีกครั้งเพื่อรักษาสิทธิของตนแต่อย่างใด คงเหลือแต่เพียงการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น การที่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยให้ไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ยิ่งก่อให้เกิดความสับสนในผลแห่งกฎหมาย กล่าวคือ ผลที่ได้มาจากการไปฟ้องลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคดีขึ้นใหม่และได้รับสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาใช้มาตรการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เพื่อบังคับเอาแก่ลูกหนี้ของลูกหนี้ ซึ่งหากลูกหนี้ของลูกหนี้ยังมีได้ถูกฟ้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมสามารถใช้มาตรการอายัดสิทธิเรียกร้องเอาแก่ลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่กรณีตามที่ปรากฏในแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลฎีกานั้น ลูกหนี้ของลูกหนี้ได้ถูกฟ้องเป็นคดีต่อศาลและศาลได้มีคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การอายัดสิทธิเรียกร้องซึ่งผ่านการรับรองโดยกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาแล้ว จึงยังมีความมั่นคงและแน่นอนมากกว่าการอายัดสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปด้วยซ้ำ ซึ่งตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ไม่อาจจะโต้แย้งได้ แต่ต้องผูกพันตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะรับรองให้ผู้เป็นเจ้าของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ไปในที่เดียว

มากไปกว่านั้น หากผู้ที่ได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับการปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การจะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคดีขึ้นใหม่นั้น ก็อาจจะเป็นการฟ้องซ้ำหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในประเด็นแห่งคดีเดียวกันที่ศาลได้เคยมีคำพิพากษามาแล้วและมีผลผูกมัดลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อันเป็นการขัดกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาที่คำพิพากษาของศาลควรจะต้องผูกพันคู่ความและไม่สามารถที่จะนำมาฟ้องร้องฟ้องกันได้อีก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจไม่สามารถที่จะนำคดีไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นคดีขึ้นใหม่ได้ ส่งผล

ให้คำพิพากษาของศาลไม่อาจใช้บังคับได้เลย ไม่ว่าจะ เป็นคำพิพากษาระหว่างลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งไม่ใช่สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเกี่ยวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตน หรือคำพิพากษาระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจะใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ของตนผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่อาจที่จะใช้บังคับได้เช่นเดียวกัน

อนึ่ง เมื่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยให้ไปฟ้องร้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้เป็นคดีขึ้นใหม่ และเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนั้นจึงจะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ ผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่มีทางเลือกประการใดที่ตนจะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ดังเช่นในกรณีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา หรือผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายซึ่งอาจให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาทำหนังสือมอบอำนาจให้ผู้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิไปใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ เนื่องจากกรณีนี้ลูกหนี้ซึ่งมีสถานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ไม่สุจริตเองที่ขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีจนทำให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ อย่างไรก็ตาม หากผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้เป็นคดีขึ้นใหม่ เมื่อเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องตัวลูกหนี้ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ผู้นั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็อาจจะเป็นการฟ้องซ้ำหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำได้ หรือแม้จะไม่เข้าลักษณะเป็นการฟ้องซ้ำหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำก็ตาม แต่ผลแห่งคำพิพากษาของศาลก็อาจเกิดความแตกต่างไม่สอดคล้องกันกับคดีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ต้องรับผิดชอบอันเป็นคดีแรกก็ได้ กลับยิ่งนำมาซึ่งปัญหาต่อระบบวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจเลือกที่จะฟ้องร้องลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริตในการขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเกี่ยวกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนเป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ จนผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ถึงกระนั้นก็ตาม แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็ยังไม่รับรองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีนี้ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และไม่ใช่กรณีที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ซึ่งหมายถึง การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลโดยให้เจ้าหนี้เป็นโจทก์ฟ้องในนามของเจ้าหนี้แทนลูกหนี้รวมทั้งเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 234 มิใช่เข้าสวม

สิทธิในการบังคับคดีของลูกหนี้ จึงไม่ใช่กรณีที่มิชอบด้วยกฎหมายรับรองสิทธิให้เข้ามาร้องขอให้บังคับคดีได้ ทั้งที่จริงแล้ว การใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก็คือการใช้สิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามที่ศาลได้มีคำพิพากษารับรองแล้วอันเป็นสิทธิที่มีความชัดเจนแน่นอน และมั่นคงยิ่งกว่าสิทธิเรียกร้องทั่วไป จึงจัดได้ว่าเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องประการหนึ่งเช่นกัน เมื่อลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธินั้นอยู่แล้ว ทั้งสิทธิในการบังคับคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน มิใช่สิทธิอันเป็นการเฉพาะตัวของเจ้าหนี้โดยแท้ เจ้าหนี้หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมสมควรที่จะสามารถใช้สิทธิดังกล่าวแทนตัวลูกหนี้ได้ในทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ ผลที่ได้มาก็ยังไม่ต่างกับกรณีที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่ยังมิได้มีการฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลเอากับลูกหนี้ของลูกหนี้ตามวิธีการทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความหรือบุคคลดังกล่าวเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีด้วยการอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาชำระหนี้ให้แก่ตนได้โดยตรง เพียงแต่กรณีตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกานั้น เป็นการฟ้องคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษารับรองแล้วใน 2 คดีด้วยกัน คือ คดีระหว่างเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้จะมาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอีกคดีหนึ่ง และ คดีระหว่างลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหากนำคดีทั้ง 2 มาประกอบกัน ก็ให้เห็นได้ว่า ผลที่ได้มาก็เป็นประการเดียวกันกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ทั้งยังมีความชัดเจนแน่นอน และมั่นคงยิ่งกว่าการใช้สิทธิเรียกร้องตามวิธีการดั้งเดิมเสียอีก เนื่องจากศาลได้มีคำพิพากษารับรองสิทธิเป็นที่เรียบร้อยแล้วทั้ง 2 คดี จึงยิ่งสมควรที่จะให้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาได้ไปในทีเดียว

ด้วยเหตุนี้ ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็คงจะเหลือทางเลือกเพียงทางเดียวที่เป็นไปได้ คือ การยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีของตนเพื่อให้มีคำสั่งอายัดทรัพย์สินไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีในอีกคดีหนึ่ง ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีก็คงจะไม่มีเหตุผลใดที่จะปฏิเสธการอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา อันเป็นสิทธิที่ศาลมีคำพิพากษารับรองแล้วทั้งสิ้น จึงมีความชัดเจนและแน่นอนยิ่งกว่าการอายัดสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปด้วยซ้ำ ผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะบรรลุผลตามสิทธิที่ตนสมควรจะได้รับชำระหนี้

ผลแห่งการตีความรับรองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ก็มีได้ก่อให้เกิด

ผลกระทบประการใดต่อตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ เนื่องจากคำพิพากษาระหว่างลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมเป็นอันเสร็จเด็ดขาด โดยไม่อาจจะรื้อร้องฟ้องกันได้อีกตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้จึงผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบตามที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบนอกเหนือหรือเกินกว่าที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกัน ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เพียงเท่าที่อยู่ในขอบเขตแห่งการบังคับคดีเท่านั้น จะบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ต้องรับผิดชอบนอกเหนือหรือเกินกว่าที่ศาลมีคำพิพากษาหาได้ไม่ ทั้งนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบประการใดต่อบุคคลภายนอกด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมใช้สิทธิบังคับคดีได้เพียงเท่าที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิอยู่ ไม่อาจบังคับคดีเอาต่อบุคคลภายนอกได้ตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีตามหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีตามคำพิพากษา

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการตีความรับรองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เพื่อให้การตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติสอดคล้องกับกฎหมายวิธีสบัญญัติ ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแม้ว่าตนจะยังมิได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม ก็สมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับตามสิทธิเรียกร้องเพื่อให้บรรลุผลตามสิทธิที่เจ้าหนี้อาจมีอยู่ได้เช่นกัน อันเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่มุ่งหมายจะให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ดังเช่นในกรณีที่มีสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีแล้ว จึงสมควรที่จะให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ได้ ทั้งเมื่อลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิอยู่อย่างใด ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมสามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่มีสิทธิอยู่นั้นอยู่ในทำนองเดียวกัน มิฉะนั้นแล้ว หากยังคงตีความปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนที่ลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ซัดขิ้นหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องของตนในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล บทบัญญัติเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็จะกลับกลายเป็นหมิ่นและไม่สามารถบังคับใช้ได้สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

ถึงกระนั้นก็ตาม กรณีของการใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนที่ลูกหนี้นั้น ก็อาจก่อให้เกิดข้อกังวลในแง่ที่ว่า ในกรณีนี้ย่อมจะเกิดตัวบุคคลผู้ทรงสิทธิ 2 คนด้วยกัน กล่าวคือ ตัวเจ้าหนี้ตามคำ

พิพากษาซึ่งเป็นลูกหนี้ของเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้อง และตัวเจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดประเด็นปัญหาข้อพิพาทในแต่ละกรณีในลักษณะที่ไกลออกไปจนไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีเดิม สมควรที่จะให้ไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยง่าย สะดวก และรวดเร็วก็ตาม แต่กรณีตามปัญหานี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ประเด็นแห่งคดีก็ไม่ต่างไปจากการพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าหนี้ของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย หรือผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีนี้มีประเด็นที่ต้องพิสูจน์แต่เพียงว่า เจ้าหนี้ผู้มาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริงและเข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 หรือไม่เท่านั้น อันเป็นการพิสูจน์ถึงพฤติการณ์ของลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาว่ามีการขัดขึ้นหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องอันเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เท่านั้น มิใช่เป็นการพิสูจน์ในประเด็นที่เป็นเนื้อหาแห่งคดีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายิ่งสมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ เนื่องจากนี้ตามคำพิพากษาทั้ง 2 ส่วน ต่างได้รับการพิจารณาผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งยังจะไม่ก่อให้เกิดข้อพิพาทที่ซับซ้อนประการอื่นอีกด้วยจากการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังคงผูกพันที่จะต้องบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้นเอง

ทั้งนี้ เมื่อศาลได้รับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว หากภายหลังจากนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้กลับมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนี้ เมื่อผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้เพื่อเพิ่มพูนกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ได้เข้าชำระหนี้สมดังเจตนารมณ์ของตนแล้ว ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ของตนอีกแต่ประการใด เหตุใดอันที่จะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ของตนก็เป็นอันสิ้นไป ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะต้องไปฟ้องลูกหนี้ของตนเป็นคดีขึ้นใหม่ และใช้มาตรการยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาต่อไป

อย่างไรก็ดี หากภายหลังจากที่ศาลได้รับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากลับแสดงเจตนาละสิทธิในการบังคับคดี หรือลดการบังคับคดี หรือถอนการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ อันถือได้เท่ากับเป็นการแสดงเจตนาระงับซึ่งสิทธิของตนที่มีต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งที่ลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นเองก็ทราบดีว่า ตนยังมีเจ้าหนี้

หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ประสงค์จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินที่ตนจะได้มา เมื่อลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสละซึ่งสิทธิในการบังคับคดี สิทธิในการบังคับคดีของผู้นั้นก็เป็นอันสิ้นไป ในทำนองเดียวกัน สิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งตนเข้าไปใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนที่ลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นอันสิ้นไปเช่นกัน การจะให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลอันเกิดจากการสละสิทธิในการได้รับชำระหนี้ของลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอันเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237⁶ ก็อาจไม่ทันต่อการรับรองและคุ้มครองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ดังนี้ เมื่อการใช้สิทธิของลูกหนี้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการสละสิทธิบังคับคดีถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ทำให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียหาย จึงสมควรที่จะรับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและใช้มาตรการยึดหรืออายัดสิทธิเรียกร้องนั้นไว้ก่อน เพื่อให้ทันต่อการรับรองและคุ้มครองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ผู้ที่ได้รับคำสั่งอายัดสิทธิเรียกร้องก็อาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งอายัดต่อศาลโดยอ้างว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของตนได้สละซึ่งสิทธิในการบังคับคดีแล้ว ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็สามารถที่จะยกข้อต่อสู้ถึงความไม่สุจริตของลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขึ้นกล่าวอ้างและได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิของตนในการเข้าใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ของตนได้อย่างทัน่วงที

การใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ในการจำกัดผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เพียงคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) รวมทั้งการใช้และตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเคร่งครัดตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกา ด้วยการปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา กลับกลายเป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมาก จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรับรองให้สิทธิแก่บุคคลดังกล่าวเข้ามาร้องขอให้บังคับคดีได้

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการตั้งรู้ว่าจะเป็นการให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้น่าให้มีใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลากอกแต่การนั้นมีรู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุเป็นสิทธิในทรัพย์สิน”.

จากที่ได้วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งในกรณีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลฎีกาล้วนปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของบุคคลทั้ง 4 กรณี ด้วยเหตุผลที่ว่า บุคคลดังกล่าวมานี้ไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) หากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาเองกลับปรากฏให้เห็นถึงการรับรองซึ่งสิทธิของบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรับรองไว้ ในกรณีของผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม และผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด หรือในกรณีของทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายมรดก ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย และผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ก็ตาม ซึ่งแม้บุคคลเหล่านี้จะไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

การรับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแก่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ด้วยเหตุผลที่ว่า บุคคลทั้งหลายเหล่านี้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองให้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ คงจะเป็นการผ่อนคลายความเคร่งครัดของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งจำกัดให้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเป็นของคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นไปได้โดยสะดวก ต่อเนื่อง รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย และให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลซึ่งสมควรจะได้รับสิทธินั้นอย่างแท้จริง โดยประเด็นแห่งคดีที่มีความเกี่ยวเนื่องกันก็จะได้รับการพิจารณาไปในเวลาเดียวกัน อันสอดคล้องกับการเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ

เมื่อแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ด้วยการรับรองให้บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้ สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่เหตุใดในกรณีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา 226 วรรคหนึ่ง ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาและสมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน แต่แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกากลับปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของบุคคลเหล่านี้

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงหลักการพื้นฐานของการบังคับชำระหนี้ของผู้เป็นเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213⁷ ซึ่งวางหลักให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ในการจะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ได้เมื่อลูกหนี้ละลายเสียไม่ชำระหนี้ของตน ประกอบกับสิทธิของบุคคลผู้มีสิทธิจะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 มาตรา 880 ประกอบมาตรา 226 วรรคหนึ่ง มาตรา 374 และ มาตรา 233 แล้ว จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ต่างก็เป็นเจ้าหนี้ซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิของตนยื่นคำร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ได้ ซึ่งสิทธิในการร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 นั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงแต่เพียงสิทธิในการเสนอคดีขึ้นสู่ศาลอันจำกัดไว้สำหรับสิทธิเรียกร้องที่ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์สิทธิทางศาลเท่านั้น แต่รวมถึงสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องที่ได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์ทางศาลจนศาลได้มีคำพิพากษารับรองเป็นที่เรียบร้อยแล้วด้วย เจตนารมณ์ของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติจึงมุ่งที่จะรับรองสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ในลักษณะที่กว้างกว่าตามที่ปรากฏในกฎหมายวิธีสบัญญัติซึ่งเป็น

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้ละลายเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

เมื่อสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้ได้ ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการอันหนึ่งอันใด เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับให้บุคคลภายนอกกระทำการอันนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่ายให้ก็ได้ แต่ถ้าวัตถุแห่งหนี้เป็นอันให้กระทำการใดกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไซ้ ศาลจะสั่งให้ถือเอาตามคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของลูกหนี้ก็ได้

ส่วนหนี้ซึ่งมีวัตถุเป็นอันจะให้งดเว้นการอันใด เจ้าหนี้จะเรียกร้องให้รื้อถอนการที่ได้กระทำลงแล้วนั้นโดยให้ลูกหนี้เสียค่าใช้จ่าย และให้จัดการอันควรเพื่อกาลภายหน้าด้วยก็ได้

อนึ่งบทบัญญัติในวรรคทั้งหลายที่กล่าวมาาก่อนนี้ หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายไม่”.

กฎหมายที่เกิดขึ้นภายหลังกฎหมายสารบัญญัติอันเป็นกลไกของรัฐที่เข้ามาเสริมการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติให้บรรลุผลนั่นเอง

ดังนั้น การตีความของแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาด้วยการปฏิเสธซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของบุคคลดังกล่าวมานี้จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีทั้งในทางแพ่งและทางพาณิชย์เป็นอย่างยิ่ง อันสมควรที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อขยายขอบเขตของบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้เหมาะสมต่อไป

หลังจากที่ได้นำเสนอและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทั้งผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไว้โดยครบถ้วนแล้ว ผู้เขียนจึงขอจบการนำเสนอในบทนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้ และจะได้นำเสนอบทสรุปและข้อเสนอแนะอันเป็นบทสุดท้ายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปในบทถัดไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาและนำเสนอถึงเนื้อหาของประเด็นปัญหาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาในบทก่อน ๆ แล้ว คงจะเป็นการเพียงพอที่จะยืนยันสมมติฐานของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้อย่างชัดเจนว่า การใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ในส่วนผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีซึ่งจำกัดไว้แต่เฉพาะว่าจะต้องเป็น “คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา)” เท่านั้น ก่อให้เกิดอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีทั้งในทางแพ่งและทางพาณิชย์เป็นอย่างมาก ยิ่งแม้แนวคำพิพากษาศาลฎีกาจะได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของบทบัญญัติดังกล่าวลงแล้วก็ตามด้วยการรับรองให้บุคคลอื่นที่มีใช้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมถึงบุคคลอื่นผู้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าตนจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ตาม ซึ่งก็เป็นบุคคลอื่นที่มีใช้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติรับรองสิทธิไว้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องแก้ไขอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีที่เกิดขึ้นเพื่อให้สิทธิแก่บุคคลที่สมควรจะได้รับสิทธินั้นอย่างแท้จริง ดังที่ผู้เขียนจะได้ทำการสรุปและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

5.1 บทสรุป

การที่ศาลฎีกาปฏิเสธซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าตนจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ตาม คงจะมาจากการใช้ถ้อยคำที่แคบเกินไปของบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ซึ่งจำกัดให้สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น อัน

เป็นผลมาจากความเป็นมาของการบังคับคดีตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า บุคคลที่จะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้จะต้องเป็นฝ่ายที่ชนะคดีผู้ได้รับมาซึ่งสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น

ทั้งนี้ เนื่องมาจากในช่วงที่มีการประกาศใช้บังคับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เมื่อปีพุทธศักราช 2478 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยังเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยสำหรับบรรดานักกฎหมายและประชาชน ผู้ร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายคงประสงค์ที่จะระบุดำเนินคดีผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้ให้ชัดเจนอันจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตว่า บุคคลใดจะเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้บ้าง นับแต่บัดนั้นมา แนวคำพิพากษาศาลฎีกาจึงตีความบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ด้วยการรับรองให้เฉพาะแต่บุคคลที่เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้นที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้

อย่างไรก็ดี เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทั้งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลังจากการบังคับใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้บุคคลที่สมควรจะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ กลับไม่สามารถที่จะเข้ามาใช้สิทธินั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกาจึงได้ผ่อนคลายนัยความเคร่งครัดของบทบัญญัติดังกล่าวลงด้วยการรับรองให้บุคคลซึ่งแม้จะไม่ใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อและรับโอนอสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 309 ตรี เจ้าพนักงานบังคับคดีในกรณียึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายทอดตลาด ตามมาตรา 295 ตรี บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 287 และมาตรา 289 เจ้าหนี้ภาษีอากร ตามมาตรา 290 วรรคสาม และผู้มีสิทธิขอให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไป ตามมาตรา 290 วรรคแปด หรือในกรณีของทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามกฎหมายมรดก ผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย และผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541

ถึงกระนั้นก็ตาม แนวคำพิพากษาศาลฎีกากลับไม่รับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีแก่บุคคลอื่นผู้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าตนจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม ซึ่งก็เป็นบุคคลอื่นที่มีใช้

คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) แต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติรับรองสิทธิไว้เช่นกัน

การปฏิเสธซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของบุคคลทั้ง 4 กรณี ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษารับรองสิทธิของตน ทั้งที่จริงแล้ว สิทธิของบุคคลเช่นว่านี้ก็ เป็นสิทธิตามคำพิพากษาซึ่งได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์ทางศาลมาแล้วชั้นหนึ่ง การให้ไปฟ้องเป็นคดีใหม่จึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดทั้งต่อตัวคู่ความหรือต่อระบบงานยุติธรรมของศาล ทั้งไม่สอดคล้องกับการเป็นระบบวิธีพิจารณาความแพ่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เป็นระบบที่สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย และยิ่งไปกว่านั้น หากสิทธิเดิมของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดีแล้ว การให้บุคคลทั้ง 4 กรณีไปฟ้องเป็นคดีใหม่นั้น กลับจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อคู่ความผู้สุจริตอย่างแท้จริง สิทธิที่ได้มาก็จะพ้นกำหนดระยะเวลา เจ้าหน้าที่ที่แท้จริงกลับจะไม่ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิที่ตนสมควรจะได้รับแต่อย่างใด

ในส่วนของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาและผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายซึ่งจัดได้ว่าเป็นบุคคลที่ได้รับสิทธิตามคำพิพากษามาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอีกทอดหนึ่ง ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาเป็นบุคคลที่ได้รับโอนสิทธิตามคำพิพากษามาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 เมื่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีการับรองให้มีการโอนสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายสารบัญญัติ แต่สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายวิธีสบัญญัติกลับไม่โอนมาด้วย ทั้งที่เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้โอนสิทธิเรียกร้องมีสิทธินั้นอยู่ ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ชอบที่จะได้มาซึ่งสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและเข้าสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่อไปได้

ในทำนองเดียวกัน ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายก็เป็นบุคคลที่ได้รับช่วงสิทธิมาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 และมาตรา 226 วรรคหนึ่ง ซึ่งในการรับช่วงสิทธินั้น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิอยู่อย่างใด บุคคลที่ได้เข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ย่อมจะได้รับช่วงมาซึ่งสิทธินั้นเช่นกัน เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายสารบัญญัติพร้อมกันกับสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษามาตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ชอบที่จะได้มาซึ่งสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายสารบัญญัติและสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษามาตามกฎหมายวิธีสบัญญัติของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเช่นกัน

ทั้งนี้ เมื่อจำต้องตีความบทบัญญัติตามกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติไปพร้อมกัน แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งสองฉบับกลับขัดแย้งกัน จึงต้องตีความตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นสำคัญกว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจ (Function) ของกฎหมายวิธีสบัญญัติซึ่งเป็นเพียงกฎหมายที่เข้ามาช่วยเสริมการใช้อกฎหมายสารบัญญัติโดยกำหนดวิธีการ ขั้นตอน ในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติในการคุ้มครองส่งเสริมให้การดำเนินคดีในเนื้อหาตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีโดยเสมอภาคกัน และเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของระบบกฎหมาย มิใช่กลับจะเป็นอุปสรรคในการขัดขวางมิให้สิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามที่กฎหมายสารบัญญัติรับรองไว้บรรลุผล

เมื่อตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของมลรัฐในสหรัฐอเมริการับรองให้มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ โดยยื่นแบบแสดงรายการโอนสิทธิตามคำพิพากษาต่อเจ้าหน้าที่ของศาลตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็สามารถเข้ามาสวมสิทธิบังคับคดีของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่อไปเพื่อบังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้รับช่วงสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามกฎหมายซึ่งการรับช่วงสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาระหว่างผู้รับช่วงสิทธิและเจ้าหน้าที่ก่อนแต่อย่างใด จึงยังเป็นการสมควรที่จะให้ผู้รับช่วงสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในที่เดียว

ในส่วนของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลนั้น ผู้รับประโยชน์ดังกล่าวเป็นบุคคลที่ได้รับสิทธิตามคำพิพากษามาโดยตรงจากคำพิพากษิตามสัญญาประนีประนอมยอมความของศาล เมื่อตนได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น สิทธิของบุคคลภายนอกในการจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยตรงย่อมจะเกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ซึ่งคู่สัญญาหาอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือระงับสิทธินั้นในภายหลังได้ไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 375 ทั้งยังเป็นสิทธิที่ผ่านกระบวนการพิสูจน์สิทธิโดยศาลมาแล้วขั้นหนึ่งด้วย ปรากฏให้เห็นตามคำพิพากษิตามยอมซึ่งแสดงสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลไว้อย่างชัดเจน และผู้รับประโยชน์ดังกล่าวก็ได้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ว่าคำพิพากษิตามยอมอันเป็นเอกสารมหาชนซึ่งเจ้าพนักงานได้รับรองความถูกต้องแล้วเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้องด้วย คำพิพากษิตามยอมจึงเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก ดังนี้ จึงยังเป็นการสมควรที่จะรับรองสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลโดยให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในที่เดียว

ทั้งนี้ การให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลไปฟ้องเป็นคดีใหม่เพื่อเรียกร้องตามสิทธิของตน ก็ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดทั้งต่อศาลและต่อคู่ความ ในแง่ที่ศาลเองก็จำต้องมาพิจารณาพิพากษาประเด็นแห่งคดีที่ศาลก็เป็นผู้ทำคำพิพากษารับรองให้สิทธิแก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล แต่กลับไม่ให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในเวลาเดียวกันตามสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตนได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางด้านคู่ความเองก็จำต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิของตน แทนที่จะสามารถดำเนินการบังคับคดีต่อเนื่องไปได้ในทีเดียว

ในส่วนของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นบุคคลที่เข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ของตน และถึงแม้ว่าผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นจะได้รับการรับรองสิทธิของตนด้วยการไปฟ้องลูกหนี้ของตนและได้สถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วก็ตามแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็ยังคงไม่รับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ การตีความบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เช่นนี้กลับจะกลายเป็นการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยให้ผลไปในทางคุ้มครองลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริต ด้วยการขัดขืนหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิของตนร้องขอให้บังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน ทั้งการตีความให้ผู้เป็นเจ้าหนี้หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่เพื่อให้ตนเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีพิพาทระหว่างผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้ของลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและเข้าใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ได้ กลับจะกลายเป็นการปฏิเสธไม่ให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธินั้นอย่างแท้จริงด้วยเนื่องจากการไปฟ้องลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้เป็นคดีขึ้นใหม่อาจจะเข้าลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาชำระหรือการฟ้องชำระได้

ทั้งนี้ การรับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีแทนลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ก็ให้ผลเป็นประการเดียวกันกับการที่ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปฟ้องลูกหนี้ของตนและได้มาซึ่งสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและไปดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งในการอายัดสิทธิเรียกร้องโดยทั่วไปซึ่งยังมีได้มีคำพิพากษาของศาลรับรองสิทธิเรียกร้องนั้นยังสามารถกระทำได้ การอายัดสิทธิ

เรียกร้องที่ได้มีคำพิพากษาของศาลรับรองถึงสิทธินั้นโดยชัดแจ้งแล้วระหว่างลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังสามารถกระทำได้ ทั้งผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ตามคำพิพากษายังไม่อาจที่จะโต้แย้งหรือนำสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

แม้การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้นจะได้ผลเป็นประการเดียวกันกับการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่มาตรการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ก็เป็นมาตรการที่กลไกของระบบกฎหมายได้ออกแบบมาโดยมุ่งประสงค์ที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้มากขึ้นในกรณีที่เจ้าหนี้ไม่อาจไปฟ้องคดีเอาากับลูกหนี้ของตนได้อย่างทันท่วงที ดังเช่น สิทธิของลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใกล้จะครบกำหนดระยะเวลาในการร้องขอให้บังคับคดี จึงเกิดมาตรการดังกล่าวนี้ หากไม่ให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ บทบัญญัติว่าด้วยการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ก็จะกลับกลายเป็นหมัน ไม่สมดังเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะให้เจ้าหนี้ได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนจากพฤติกรรมอันไม่สุจริตของลูกหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องได้อย่างทันท่วงที จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการให้ความยุติธรรมแก่บุคคลที่สมควรจะได้รับสิทธินั้นอย่างแท้จริง

อนึ่ง การรับรองให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ยังไม่ก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทที่จะก่อให้เกิดกระบวนการพิจารณาที่มีความซับซ้อนและมีประเด็นข้อพิพาทที่ไกลออกไปจนไม่เกี่ยวแก่ประเด็นแห่งคดีเดิมด้วย เนื่องจากผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพียงเข้ามาพิสูจน์ว่าตนเป็นเจ้าหนี้ที่แท้จริงเช่นเดียวกันกับกรณีของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และพิสูจน์เพิ่มเติมถึงพฤติกรรมอันไม่สุจริตของลูกหนี้ของตนซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งชัดเจนหรือเพิกเฉยไม่ยอมใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีที่ตนมีอยู่เพื่อเพิ่มพูนกองทรัพย์สินของตนและนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เท่านั้น มิใช่เป็นการพิสูจน์ในประเด็นที่เป็นเนื้อหาแห่งคดีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ยิ่งสมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ เนื่องจากหนี้ตามคำพิพากษาทั้ง 2 ส่วน ต่างก็ได้รับการพิจารณาผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาลมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งยังจะไม่ก่อให้เกิดข้อพิพาทที่ซับซ้อนประการอื่นอีกด้วยจากการที่ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังคงผูกพันที่จะต้อง

บังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษาของลูกหนี้ที่ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานั้นเอง

นอกจากนี้ การรับรองให้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ยังส่งผลให้เกิดความสอดคล้องกันของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ ในแง่ที่ว่า กฎหมายสารบัญญัติรับรองให้เจ้าหนี้สามารถเข้ามาใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ สิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาดำเนินการตามกฎหมายวิธีสบัญญัติก็ควรจะได้รับ การรับรองในลักษณะเดียวกัน โดยเมื่อลูกหนี้มีสิทธิประการใด เจ้าหนี้ของลูกหนี้ก็สมควรที่จะเข้ามาใช้สิทธิที่ลูกหนี้มีสิทธินั้นอยู่ได้ เมื่อลูกหนี้ได้รับสถานะความเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและมีสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดี เจ้าหนี้ซึ่งเข้ามาใช้สิทธิของลูกหนี้ก็สมควรที่จะใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่า แท้จริงแล้ว สิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก็คือสิทธิอันเป็นประการเดียวกันกับสิทธิเรียกร้องนั่นเอง หากพิจารณาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 แล้ว เมื่อลูกหนี้ละลายเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการตามสัญญา ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล และผู้เป็นเจ้าของหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ต่างก็เป็นเจ้าหนี้ซึ่งชอบที่จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ได้เช่นกันในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ซึ่งสิทธิในการร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 213 นั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงแต่เพียงสิทธิในการเสนอคดีขึ้นสู่ศาลอันจำกัดไว้สำหรับสิทธิเรียกร้องที่ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์สิทธิทางศาลเท่านั้น แต่รวมถึงสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีตามสิทธิเรียกร้องที่ได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์ทางศาลจนศาลมีคำพิพากษารับรองสิทธินั้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วด้วย เจตนารมณ์ของบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติจึงมุ่งที่จะรับรองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของหนี้ในลักษณะที่กว้างกว่าตามที่ปรากฏในกฎหมายวิธีสบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นภายหลังกฎหมายสารบัญญัติอันเป็นกลไกของรัฐที่เข้ามาเสริมการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติให้บรรลุผลนั่นเอง

ผลแห่งการรับรองให้บุคคลทั้ง 4 กรณีเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ ก็ได้เป็นการกระทบต่อสิทธิของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่ตนจะต้องรับผิดชอบมากกว่าที่กำหนดตามคำพิพากษา แต่ยังคงต้องรับผิดชอบเพียงเท่าที่อยู่ภายในขอบเขตแห่งคำพิพากษาและคำบังคับตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อบุคคลภายนอกแต่อย่างใด เนื่องจากตามขอบเขตแห่งการบังคับคดีอันเป็นหลักการพื้นฐานของการบังคับคดีนั้น การบังคับคดีจะต้องกระทำต่อตัว

ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น จะไปบังคับคดีให้กระทบกระเทือนถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลภายนอกหาได้ไม่ โดยบุคคลที่เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีก็ย่อมจะต้องบังคับคดีให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ การให้บุคคลผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาทั้ง 4 กรณีเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ยังจะทำให้การบังคับคดีดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเหลือเพียงแต่ประเด็นที่จะต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขแห่งความสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายสารบัญญัติเท่านั้นว่า บุคคลเหล่านี้ปรากฏสถานะของความเป็นเจ้าหนี้ผู้จะสามารถใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้หรือไม่ การตีความของแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาด้วยการปฏิเสธซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของบุคคลดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติต่อการบังคับคดีทั้งในทางแพ่งและทางพาณิชย์เป็นอย่างยิ่ง อันสมควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี ให้ครอบคลุมถึงบุคคลภายนอกที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติรับรองไว้ ให้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ เพื่อให้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติสอดคล้องกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ตามภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการคุ้มครองส่งเสริมให้การดำเนินคดีในเนื้อหาตามกฎหมายสารบัญญัติเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคดีโดยเสมอภาคกัน

อย่างไรก็ดี ในระหว่างการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้¹ ได้ปรากฏแนวคิดในการที่จะให้สิทธิแก่ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาและผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 (ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง) ซึ่งเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2560 เป็นต้นไป บทบัญญัติในส่วนของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีปรากฏอยู่ในมาตรา 274² โดยวางหลักเพิ่มตัวบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี จากเดิมที่ปรากฏว่าจะต้องเป็น

¹ ข้อมูล ณ วันที่ 17 สิงหาคม 2560.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง

คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ให้รวมถึงบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ด้วยตามวรรคหนึ่ง และยังให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งได้รับโอนสิทธิหรือรับช่วงสิทธิสามารถเข้ามาร้องขอให้บังคับคดีได้ตามบทบัญญัติในวรรคสามเช่นกัน

ผลแห่งการนี้ทำให้ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาและผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายสามารถเข้ามาร้องขอให้บังคับคดีได้ในกรณีที่สิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง โดยให้บุคคลผู้รับโอนสิทธิหรือรับช่วงสิทธิสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคสาม

ถึงกระนั้นก็ตาม แม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวทางในการรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามสัญญาและผู้รับช่วงสิทธิมาจากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามาตามกฎหมายตามแนวทางที่ผู้เขียนได้เสนอแนะไปแล้ว แต่ในส่วนของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ยังไม่ปรากฏให้เห็นถึงการรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอย่างชัดเจน ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 (ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง)

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้การรับรองสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงอันเป็นการสอดคล้องกับนิติวิธีของระบบกฎหมายไทยซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย (The Civil law system) ผู้เขียนจึง

หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง และถ้าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องใดไว้หรือได้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้วภายในระยะเวลาดังกล่าว ก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งกำหนดให้ชำระหนี้เป็นงวด เป็นรายเดือน หรือเป็นรายปี หรือกำหนดให้ชำระหนี้ อย่างไรก็ดีในอนาคต ให้มีระยะเวลาสิบปีตามวรรคหนึ่งตั้งแต่วันที่หนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอาจบังคับให้ชำระได้

ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต่อไป”.

เห็นสมควรเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคสาม จากเดิมที่บัญญัติว่า “ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สิน บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สิน แล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป” เป็น “บุคคลซึ่งมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาตามที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองไว้ สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปได้”

ในอีกทางหนึ่ง เพื่อให้ครอบคลุมถึงการรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความในศาลอย่างชัดเจน ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคหนึ่ง ในส่วนของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี จากเดิมที่บัญญัติว่า “คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา)” เป็น “คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้หรือได้รับประโยชน์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา)”

อย่างไรก็ดี กระบวนการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอาจต้องใช้ระยะเวลาานพอสมควรกว่าที่จะได้มีการรับรองซึ่งสิทธิของบุคคลดังกล่าว ดังนี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางเบื้องต้นในการรับรองซึ่งสิทธิร้องขอให้บังคับคดีของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ดังต่อไปนี้

ประการแรก เสนอแนะให้มีการตีความบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคหนึ่ง ให้ครอบคลุมถึงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้ โดยเทียบเคียงกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6363/2557³ ซึ่งวางหลักให้บุคคลที่จะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้จะต้องเข้ามาอยู่ในฐานะเป็นคู่ความในคดีก่อน จากนั้นจึงจะมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีต่อไป

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6363/2557 “การร้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีซึ่งเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 บัญญัติให้เป็นสิทธิแก่คู่ความในคดีเท่านั้นที่จะร้องขอให้ขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ แม้ผู้ร้องจะได้รับโอนสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ตามคำพิพากษาคดีนี้จากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่เมื่อขณะยื่นคำร้องนี้ ผู้ร้องยังมิได้รับอนุญาตจากศาลให้เข้าสวมสิทธิแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้องจึงไม่อยู่ในฐานะคู่ความในคดีนี้ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลา

ดังนั้น ในส่วนของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หากพิจารณา บทบัญญัติเรื่องผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคหนึ่งแล้วจะพบว่า นิยามของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นรวมถึงบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ ซึ่งยังไม่เป็นการแน่นอนว่าจะรวมถึงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลหรือไม่ ดังนี้ หากมีการตีความให้บุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ให้รวมถึงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลสามารถร้องขอให้บังคับคดีได้ไปในที่เดียว โดยอาจจะทำด้วยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขออนุญาตให้ได้รับชำระหนี้ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว ก็จะอยู่ในฐานะเป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้และมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคหนึ่ง

ส่วนในกรณีของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น แม้จะไม่มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วางหลักไว้โดยตรงให้เป็นบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่ศาลฎีกาก็อาจรับรองซึ่งสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ถึงแม้ว่าจะได้รับการรับรองสิทธิถึงขั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ตามได้เช่นกัน ด้วยการแปลความบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ให้รวมถึงผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยใช้วิธีการในลักษณะเดียวกันกับผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล กล่าวคือ ให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขออนุญาตให้ได้รับชำระหนี้ และเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว ก็จะอยู่ในฐานะเป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้และมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้บังคับคดีต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 วรรคหนึ่งเช่นกัน

ประการที่สอง หากศาลยังคงไม่ตีความรับรองซึ่งสิทธิของผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลและผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ บุคคลทั้ง 2 กรณีนี้ก็ยังคงเป็นบุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติรับรองสิทธิของ

บังคับคดี ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งยกคำร้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีของผู้ร้อง (เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2555) ขอบแล้ว

อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏต่อมาว่า ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าสวมสิทธิแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2556 อันเป็นเวลาล่วงพ้นกำหนดเวลาบังคับคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว กรณีถือเป็นเหตุสุดวิสัยที่ผู้ร้องไม่อาจร้องขอขยายระยะเวลาบังคับคดีก่อนสิ้นสุดเวลาดังกล่าวได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเห็นสมควรขยายระยะเวลาบังคับคดีแก่ผู้ร้อง”.

ตนไว้ โดยตามหลักแล้ว แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 จะจำกัดผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เพียงคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี และได้ขยายความเพิ่มเติมจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 (เดิม) ให้รวมถึงบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้และผู้รับโอนสิทธิหรือรับช่วงสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้เข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้ แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีด้วยการรับรองให้บุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับรองสิทธิไว้สามารถเข้ามาใช้สิทธิร้องขอให้บังคับคดีได้เช่นกัน ดังนี้ เมื่อผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลเป็นบุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 รับรองสิทธิไว้ และผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็เป็นบุคคลที่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 รับรองสิทธิไว้เช่นกัน จึงมีสิทธิที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้ ไม่ต่างไปจากทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีกฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองสิทธิไว้ หรือกรณีของผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลาย หรือผู้มีสิทธิตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541

ทั้งนี้ หากต่อไปในภายหน้า เมื่อได้มีการบังคับใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 และได้มีการรับรองซึ่งสิทธิในการร้องขอให้บังคับคดีแก่ผู้รับโอนสิทธิมาจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษิตามสัญญา ผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษิตามกฎหมาย ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หรือผู้เป็นเจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามแนวทางดังที่ผู้เขียนได้เสนอแนะไปแล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงทั้งต่อประชาชนและต่อศาล ทั้งลดขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ซ้ำซ้อน ทำให้กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งต่อคู่ความในการที่จะต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ลดภาระค่าใช้จ่ายต่อศาลในการที่จะต้องนำเวลามาพิจารณาพิพากษาในประเด็นที่ศาลเองก็ได้เคยมีคำพิพากษามาแล้ว ระบบวิธีพิจารณาความแพ่งก็จะเป็นระบบที่ดีและมีประสิทธิภาพในการอำนวยประโยชน์แห่งความยุติธรรมแก่บุคคลที่สมควรจะได้รับสิทธินั้นอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- A.M. Prichard. Leage's Roman Private Law Founded on the Institutes of Gaius and Justinian. 3 Ed. New York: St. Martin's Press, 1967.
- Fredric C. Tausend and David H. Binney. "Business and Commercial Litigation in Federal Courts § 50:46." [Online]. Available from: <http://international.westlaw.com> [September 10, 2016]
- Guy Carleton Lee. Historical Jurisprudence: An Introduction to the Systematic Study of the Development of Law New York The Macmillan Company, 1922.
- H.F. Jolowicz. Historical Introduction to the Study of Roman Law. Cambridge: Cambridge University Press, 1971.
- Paul de Plessis. Borkowski's Textbook on Roman Law. 4 Ed. New York: Oxford University Press, 2010.
- Peter Stein. Roman Law in European History. 1 Ed. . Cambridge University Press, 1999.
- R.W. Lee. The Elements of Roman Law. 4 Ed. London: Sweet & Maxwell Limited, 1986.
- Reinhard Zimmermann. The Law of Obligations: Roman Foundation of the Civilian Tradition. New York: Oxford University Press, 1995.
- Sir Frederick Pollock and Frederic William Maitland. The History of English Law before the Time of Edward I Volume II. 2 Ed. Reissued. Cambridge: Cambridge University Press, 1968.
- Sir Jack I.H. Jacob. The Reform of Civil Procedure Law and Other Essays in Civil Procedure London: Sweet & Maxwell Limited, 1982.
- Steven S. Gensler. "Federal Rules of Civil Procedure, Rules and Commentary Rule 69." [Online]. Available from: <http://international.westlaw.com> [September 9, 2016]
- Theodore F.T. Plucknett. A Concise History of the Common Law. 5 Ed. London: Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1956.
- William Warwick Buckland. A Manual of Roman Private Law. 2 Ed. New York: Cambridge University Press, 2011.
- กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระเจ้าพี่ยาเธอ. เค้าโครงของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2502.

- กัณณิกา เรื่องนิติวิทย์. "หลัก Consideration ตามกฎหมายอังกฤษ : ศึกษาความเสื่อมคลายในการบังคับใช้." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- กำธร กำประเสริฐ และ สุขเมธ จานประดับ. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2556.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ และ สมเกียรติ วรปัญญาอนันต์. แนวทางการบริหารงานยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ให้คุ้มค่า. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555.
- คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยะมหาราช. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2558.
- จรัญ ภัคศิธนากุล. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2556.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยผลและความระงับแห่งหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2558.
- . "ผู้มีสิทธิบังคับคดี." รพี 2559 (สิงหาคม 2559).
- จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556.
- จำรูญเนติศาสตร์, หลวง. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2553.
- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2556.
- เจริญชัย อัสวพิริยอนันต์. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3-4. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บานานาสวีท, 2555.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2558.

- ณัฐพงศ์ ฐานานาเนติพงศ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์นิติธรรม, 2551.
- ดาราพร ธีระวัฒน์. กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2558.
- เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), พระยา. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตราว่าด้วยหนี้ บรรพ 2 มาตรา 194-353. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555.
- ธงทอง จันทรางศุ. กฎหมายไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงยุติธรรม, 2521.
- นิติกรณ์ประสม, พระ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์, 2514.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายยุคต่าง ๆ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- . กฎหมายมหาชน เล่ม 2: การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชน และพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- . คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537.
- บัญญัติ สุชีวะ. คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด, 2559.
- ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี. กรุงเทพฯ: บริษัท มีสมบัติ จำกัด 2550.
- ประชุม โฉมฉาย. กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น: จารีตโรมันและแอ่งไกลแซกซอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2557.
- . หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555.
- ประมุข สุวรรณศร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2550.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, 2559.
- ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์. คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อภิไชติ, 2559.

- ปรีดี เกษมทรัพย์. กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2526.
- ปิตักุล จีระมงคลพาณิชย์. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2555.
- พัชรินทร์ เปี่ยมสมบุรณ์. "การปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2478." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2546.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- ภาควิชานิติศึกษาทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557.
- มานิช จรมาศ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2525.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาสน์, 2523.
- ร.แสงกาต์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- วรรณชัย บุญบำรุง ธนกฤต วรรณชชากุล และ สิริพันธ์ พลรบ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2556.
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ทรัพย์สิ้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2555.
- เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: หจก. มิตรภาพการพิมพ์ 1995, 2554.
- ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559.
- . คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2557.

- สถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์. บรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547.
- สมชัย ชีมาอุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2554.
- . สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- . สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 3. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- สมชาย จุลนิตี. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2559.
- สมบัติ พงศ์พิงศภัค. "การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทยสู่มาตรฐานสากล." วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559.
- สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2559.
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. การบังคับคดีแพ่งว่าด้วยหลักและปัญหาในทางปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: อินเทอร์เน็ตบุคส์, 2545.
- เสนีย์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. นิติกรรมและหนี้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีพัฒนา, 2478.
- . ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2559.
- . อธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายลักษณะทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2551.
- โสภณ รัตนากร. คำอธิบาย กฎหมายลักษณะหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2556.
- หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2559.
- อานนท์ มาเฝ้า. กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2557.
- อุกฤษ มงคลนาวิน. ประวัติศาสตร์กฎหมายสากล (ต่างประเทศ). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2514.

อุดม เฟื่องฟูง. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555.

เอื้อน ชุนแก้ว. วิธีการชั่วคราวและการบังคับคดีแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับ
ลิชชิง จำกัด, 2560.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางเปรียบเทียบผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 (ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271	พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 มาตรา 274	วิเคราะห์เปรียบเทียบผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดี
<p>ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้คำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น</p>	<p>(วรรคหนึ่ง) ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดี ... (วรรคสาม) ถ้าสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการให้ชำระเงิน ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิติดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีอำนาจบังคับคดีตามความในหมวด 2 การบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน หรือหมวด 3 การบังคับคดีในกรณีให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แล้วแต่กรณี โดยการร้องขอต่อศาลเพื่อเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป</p>	<p>จะเห็นได้ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 วางหลักจำกัดตัวผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้แต่เพียงคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) เท่านั้น ส่วนตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 (ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง) วางหลักผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีไว้ในมาตรา 274 โดยเพิ่มตัวผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีให้รวมถึงบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ตามวรรคหนึ่ง และ บุคคลซึ่งได้รับโอนหรือรับช่วงสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามวรรคสาม ให้เป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีเช่นกัน</p>

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุจรรยา สุจิตศรีชัยกุล เกิดเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2534 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง จากคณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีพุทธศักราช 2556 สอบผ่านหลักสูตรวิชาว่าความของ สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ สภานายความแห่งประเทศไทย รุ่นที่ 40 สำเร็จเป็นเนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 67 จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ปัจจุบันทำงานตำแหน่งนิติกร สำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา

